DET KONGELIGE ARBEIDS-
OG ADMINISTRASJONSDEPARTEMENT

St.meld. nr. 56

(2000-2001)

Nordisk samarbeid

Tilråding fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet av 31. august 2001, godkjent i statsråd samme dag

1 Innledning

Regjeringen legger med dette fram meldingen om nordisk samarbeid 2000-2001. Meldingen er utarbeidet i samarbeid med statsministerens kontor og alle departementene.

Kapittel 1 er en generell innledning til stortingsmeldingen. Kapittel 2 gir en oversikt over de forventede prioriterte sakene i det norske formannskapet i det nordiske regjeringssamarbeidet i 2002. Kapittel 3 omhandler Nærområdene. Foruten Ministerrådets nærområdeprogram er det også en omtale av samarbeidet om Vest-Norden, Arktisk Råd, Barentsrådet og Østersjørådet. Kapittel 4 gir en oversikt over de viktigste tverrsektorielle saksområdene. Det omhandler blant annet informasjonsarbeidet og organisasjonsstruktur. Kapittel 5 omtaler sektorsamarbeidet og gir en oversikt over det formelle sektorarbeidet i Ministerrådet og det uformelle regjeringssamarbeidet.

Rapporten fra Den norske delegasjon til Nordisk Råd er tatt inn som vedlegg til stortingsmeldingen. Nordisk Ministerråds årsrapport for 2000 følger som utrykt vedlegg.

Samarbeid og samråd

Det nordiske samarbeidet står meget sterkt i de nordiske land. Neste år er det et halvt århundre siden det nordiske samarbeidet første gang ble formalisert ved opprettelsen av Nordisk Råd, og siden etableringen i 1971 har også Nordisk Ministerråd styrket kontakter og samarbeid mellom folk i Norden. Etter den kalde krigens slutt og Sovjetunionens oppløsning er det nordiske samarbeidet fornyet og styrket gjennom nærområdesamarbeidet med de tre baltiske land og Nordvest-Russland. Nordisk samarbeid fortsetter å sette spor etter seg i Nærområdene, og justerer kontinuerlig sin politikk for å kunne fremme Nordens og Nærområdenes mange felles interesser. Norden engasjerer seg også i europeisk samarbeid, særlig ved å ha egne samråd i forhold til sentrale spørsmål vedrørende integrasjonen i Europa. Nordens internasjonale nærmiljø er i stadig endring, og de nordiske land diskuterer løpende hvordan nordisk samarbeid skal prioritere og organiseres. Det nyeste bidrag i så måte er Vismannsgruppens rapport som ble avgitt i 2000. Her diskuterer en uavhengig nordisk gruppe hvilke overordnete trender som nordisk samarbeid må forholde seg til i tiden fremover, og hvilke tilpasninger det vil kreve. Det ble i 2000 også lagt fram et forslag til en ny nordisk strategi for Nærområdene, særlig på bakgrunn av en sannsynlig fremtidig østlig utvidelse av EU.

Det internt nordiske

Det internt nordiske samarbeidet er ryggraden i samarbeidet. Det er her den felles nordiske politiske forankring utmeisles, og det er her det folkelige og frivillige fundament videreutvikles. Nordisk samarbeid har alltid vært et samarbeid på grasrota, fra folk til folk. Det skal det forbli, og et viktig redskap i så måte er de retningslinjene for samarbeidet mellom Nordisk Ministerråd og frivillige organisasjoner som ble vedtatt i 2000.

Fremveksten av informasjonssamfunnet er et av Nordens fremste kjennetegn og fortrinn, og det nordiske samarbeidet skal ligge langt fremme i utviklingen. Nordisk Råd og Ministerråd har felles informasjonstjeneste knyttet til sekretariatene i København, og har opparbeidet en god hjemmeside på Internett (www.norden.org). Siste skudd på den nordiske informasjonsstammen og delvis basert på elektroniske operasjoner er etableringen våren 2001 av informasjonstjenesten «Hallo Norden» hvor man kan henvende seg med spørsmål om flytting, reising, pendling, studier osv. i Norden. Her kan man få svar på hvor i systemet man kan henvende seg for å få den informasjonen man trenger. Tilgjengelighet gjennom e-post, faks og telefon er stikkord for tjenesten. Hallo Norden finnes nå i alle fem nordiske land.

Det danske formannskapet i 1999 («De nordiske velferdssamfunn») fokuserte på det økende presset på de nordiske velferdssamfunn og behovet for fornyelse og videreutvikling. Stikkord i denne forbindelse var demografiske endringer, finansieringsgrunnlag, globalisering, arbeidskraft, sosial trygghet, integrering og effektivitet. Det ble tatt en rekke initiativ for å bidra til å gi ny kraft til videreutviklingen av Nordens velferdssamfunn.

Miljø står svært høyt på den nordiske dagsorden, og i kjølvannet av de nordiske statsministrenes erklæring om et bærekraftig Norden i 1998 har landene utarbeidet den tverrsektorielle Strategien for et bærekraftig Norden. Strategien forener et langsiktig 20-års perspektiv med et mer konkret og kortsiktig perspektiv med målbare aktiviteter. Strategien skal også benyttes i internasjonale fora, særlig Rio+10 konferansen i Sør-Afrika neste år. Den omhandler også Nærområdene. Fortsatt integrering av miljøhensyn i alle sektorer og innsats på tvers av sektorer er helt nødvendig for å møte miljømessige, helsemessige, sosiale og økonomiske utfordringer i Norden, Nærområdene og internasjonalt for øvrig.

Nordisk Ministerråd vil fortsette å identifisere og arbeide for å fjerne gjenværende grensehindringer i Norden. Det foregår for øvrig også en del bilateralt arbeid mellom de nordiske land som kompletterer det nordiske samarbeidet.

Det nye Ministerrådet for IT skal ha sitt første ministermøte i 2001, og tatt i betraktning Nordens svært fremskutte posisjon innen IT tegner dette til å bli et spennende felt for nordisk samarbeid.

Nærområdene

Nordisk Ministerråd har etablert et svært godt samarbeid med Nærområdene. Geografisk avgrenses dette til de tre baltiske land, Nordvest-Russland, Kaliningrad, samt et eget arktisk samarbeidsprogram. Samarbeidet med Nærområdene sammenfaller i stor grad med innhold og målsettinger i EUs politikk i Den nordlige dimensjon.

Ministerrådets nærområdeprogram har tre strategiske målsettinger. For det første skal det bidra til å styrke stabilitet og sikkerhet i området. Sikkerhet defineres her i vid betydning og omfatter forhold som en bærekraftig utnyttelse av ressursene, bekjempelse av kriminalitet, sosial trygghet og oppbygging av demokratiske samfunnsstrukturer. Den andre målsettingen sikter mot økt verdifellesskap og er knyttet til formidling av nordisk kultur og felles-

nordiske verdier. Den tredje strategiske målsettingen sikter mot økt økonomisk samarbeid mellom de nordiske land og Nærområdene.

I dialog med de baltiske land har Ministerrådet konkludert at det nå vil være formålstjenlig å øke fokus på Nordvest-Russland snarere enn Baltikum. Dette har blant annet sammenheng med utviklingen i Nærområdene i de siste 10 år og med den sannsynlige fremtidige østlige utvidelsen av EU.

I det arktiske samarbeidet vektlegges næringslivsspørsmål som kan bedre utkommet og levekårene på et bærekraftig grunnlag i de arktiske områdene.

Samlet går omlag 20% av det fellesnordiske budsjettet til innsatser i Nærområdene.

Europasamarbeidet

Finland, Sverige og Danmark har nå etterhvert i noen tid vært medlemmer i EU, mens Norge og Island er EØS-land. Dette endrer ikke det faktum at i en region med så nære felles interesser som den nordiske, så har alle de nordiske land behov for samråd og samarbeid i forhold til utviklingen i Europa. De nordiske land søker å samarbeide for så tidlig som mulig å identifisere saker hvor de har felles interesser i relasjon til europeisk samarbeid. Gjennom dette samspillet har også de nordiske land gode muligheter til å påvirke den europeiske dagsorden.

Samarbeidet om europaspørsmål har ingen formell status, men består av uformelle samråd og informasjonsutveksling etter behov. De nordiske hovedstedene, Ministerrådets sekretariat i København og EU/EØS-representasjonene og delegasjonene i Brussel samarbeider godt. Dessuten samarbeider Ministerrådets sekretariat i noen grad direkte med EU/EØS-institusjonene i Brussel. Det er også et uformelt men godt nordisk samarbeid om europeiske spørsmål i organisasjoner som Europarådet, OECD og OSSE. Også i globale organisasjoner som Verdensbanken og IMF er det et utstrakt nordisk samarbeid.

2 Det norske formannskapet i 2002

Norge skal i 2002 ha formannskapet i det nordiske regjeringssamarbeidet. Det omfatter både det formelle samarbeidet ved Nordisk Ministerråd og det uformelle samarbeidet mellom utenriks-, forsvars- og utviklingsministrene.

Formannskapsoppgaven har i de senere år funnet sin form som en anledning til å legge en del politiske og tematiske føringer og gjennomføre strategiske satsninger i det nordiske samarbeidet. Det gir muligheter til å fornye og modernisere samarbeidet ved å gjøre det mer politisk, aktuelt og fremtidsrettet. Samtidig er man forpliktet til å videreføre satsinger fra tidligere formannskap slik at samarbeidet får kontinuitet og dybde.

De overordnede prioriteringene for vårt formannskap utkrystalliseres etter en bred dialog med berørte parter og interessenter. Det er mange offentlige etater, frivillige organisasjoner og engasjerte mennesker som vil ha et ord med i laget ved en slik anledning. Nordisk samarbeid treffer sine endelige beslutninger ved statsministrene, samarbeidsministrene og de mange ministerrådene, men fundamentet og legitimiteten hviler til syvende og sist på samarbeidets bredde og folkelighet. Regjeringen har derfor hatt samråd med en rekke berørte parter om formannskapet, blant annet frivillige organisasjoner, i regjeringen og departementene og med Delegasjonen til Nordisk Råd.

Selv om denne prosessen ennå ikke er avsluttet har regjeringen fått mange, sterke og konsistente signaler som gjør det mulig å gi et bilde av de sannsynlige fremste satsingsområder i 2002.

Det nordiske samarbeidet må være fremtidsrettet. Og da må Ministerrådet fokusere på barn og unge. Norden gjør allerede mye godt i forhold til barn og unge, men våre samfunn er kontinuerlig i rask og dramatisk forandring, noe som gjør at presset og kravene til de unge blir stadig større. Det trengs derfor ny dynamikk og nye initiativ i forhold til denne gruppen. Og det er viktig å ta med de eldste ungdommene i denne gruppen, det er ofte da de unge gjør sine viktigste valg.

I Nærområdene vil formannskapet legge stor vekt på barn og unges helse og levekår. Norden må forholde seg aktivt til at de unges situsjon rett utenfor vår egen stuedør er ganske annerledes enn i våre egne land. Vi må bidra til å redusere dette gapet. I den forbindelse er det også av betydning at Ministerrådets forslag til revidert nærområdestrategi tilsier økt vekt på Nordvest-Russland i det nordiske nærområdesamarbeidet. Det er liten tvil om at forholdene her er vanskeligere enn ellers i Nærområdene. I forhold til barn og unge i Norden vil Norge blant annet vektlegge deres forståelse for nordisk kulturarv og språkforståelse. Dette er avgjørende for Nordens fremtid som region.

Matvaresikkerhet vil bli et annet viktig tema for det norske formannskapet. Internasjonalt har vi nå sett mange og svært dramatiske eksempler på betydningen av matvaresikkerhet. Det er liten tvil om at Norden i denne sammenheng har spesielle kvaliteter og fortrinn, men spørsmålet blir stadig viktigere og må prioriteres. Gjennom nordisk samarbeid kan vi bidra til stabil matvareproduksjon og -tilgang, og til høy kvalitet på nordiske matvarer. I denne forbindelse er det viktig å ta i betraktning forhold som økologisk og økono-

misk bærekraftig produksjon, kulturelle og ernæringsmessige kvalitetskrav, biologisk mangfold og genetiske ressurser. Dette er sammensatte problemstillinger, og det kan vise seg hensiktsmessig å utarbeide en nordisk strategi og handlingsplan for matvaresikkerhet.

Et tredje tema for formannskapet vil bli bærekraftig utvikling. Miljø og bærekraftig utvikling må i overskuelig fremtid stå høyt på den nordiske dagsordenen. Norden ligger allerede i forkant, og har igjen gått foran gjennom utarbeidelsen av den tverrsektorielle nordiske strategien for bærekraftig utvikling. Denne strategien forener et langsiktig 20-års perspektiv med et konkret, målrettet og mer kortsiktig perspektiv. Den skal også benyttes i internasjonale fora, ikke minst Rio+10-konferansen i Sør-Afrika neste år. Fortsatt integrering av miljøhensyn i alle sektorer og innsats på tvers av sektorer er helt nødvendig for å møte miljømessige, helsemessige, sosiale og økonomiske utfordringer i Norden og Nærområdene.

Regjeringen er opptatt av å bevare et relevant, aktuelt og fremtidsrettet nordisk samarbeid, og de elementene som fremstår i det kommende norske formannskapsprogrammet bør bidra til å gi Norden en solid dytt videre inn i fremtiden.

Når det gjelder de finansielle premisser for vårt formannskap kan det nevnes at det i Ministerrådets budsjettforslag for 2002 er en post for strategiske initiativ på DKK 10 millioner til samarbeidsministrenes disposisjon. Dessuten tar dette budsjettforslaget også i noen grad høyde for vårt formannskap i sine prioriteringer.

3 Nærområdene

3.1 Ministerrådets nærområdeprogram og forslag til revidert nordisk nærområdestrategi

I 2000 ble Ministerrådets virksomhet i Nærområdene gjort til gjenstand for en grundig og helhetlig gjennomgang for å utarbeide et forslag til en ny strategi for nærområdesamarbeidet. Det endelige forslaget skal legges fram på Nordisk Råds sesjon i 2001. På grunnlag av denne prosessen blir det gjort en del justeringer av nærområdeprogrammet for 2002, og allerede i nærområdeaktivitetene i 2001 har Ministerrådet søkt å begynne gjennomføringen av en ny nærområdestrategi ved blant annet å styrke koordineringen mellom Ministerrådets og de nordiske lands nasjonale tiltak i området. Det er opprettet en egen nærområdegruppe hvor Ministerrådet og de nordiske landenes nærområdeansvarlige holder hverandre orientert og utveksler erfaringer. Ministerrådet har også økt innsatsen for å forankre aktivitetene hos samarbeidspartnerne i Nærområdene, og samarbeidet mellom Ministerrådets informasjonskontorer og de nordiske lands ambassader skal styrkes.

Den reviderte nærområdestrategien endrer ikke samarbeidets geografiske ramme. Nærområdesamarbeidet skal fortsatt omfatte de tre baltiske landene, Nordvest-Russland, Kaliningrad og det arktiske området. Når det gjelder Kaliningrad er Ministerrådet i forhandlinger med russiske myndigheter om etablering av et informasjonspunkt som vil gjøre det mulig å starte konkrete aktiviteter i området.

Det er for øvrig enighet mellom de nordiske land og landene i Nærområdene at det nå vil være hensiktsmessig å dreie fokus i samarbeidet mer fra Baltikum og over mot Nordvest-Russland og de russiske områdene rett øst av Baltikum. Dette ble blant annet bekreftet på nordisk-baltisk samarbeidsministermøte i Riga i oktober 2000. Det blir nå en viktig oppgave for Ministerrådet å styrke dialogen med russiske myndigheter.

På det nevnte nordisk-baltiske samarbeidsministermøtet ble det ellers bekreftet at Ministerrådet nå skal vurdere egne landprogram for hvert av landene i Nærområdene. Formålet er å kunne utarbeide mer skreddersydde og differensierte program, samt å styrke dialogen med samarbeidspartnerne. De baltiske land kan på lik linje delta i ordinært nordisk prosjektsamarbeid der hvor det er hensiktsmessig.

Bakgrunnen for denne dreiningen i det nordiske nærområdesamarbeidet er den sannsynlige fremtidige østlige utvidelsen av EU og den generelle politiske, økonomiske og sosiale utviklingen i Nærområdene. Etter en eventuell inntreden i EU av baltiske land må man på ny vurdere hvordan nærområdesamarbeidet best kan drives videre, blant annet ved Ministerrådets tre baltiske informasjonskontorer. De nordiske land fortsetter for øvrig sin aktive støtte til de baltiske lands bestrebelser om EU-medlemskap.

Den overordnete målsetning for Ministerrådets arbeid i Nærområdene er å bidra til en stabil og demokratisk utvikling i området. Dette innebærer tiltak innen f.eks. bærekraftig utvikling, bekjempelse av kriminalitet, demokratibyg-

ging og sosial velferd. Det er også en målsetting at samarbeid innen kultur, språk og utdanning skal bidra til et økt verdifellesskap med Nærområdene. I tillegg fokuserer samarbeidet på fortsatt markedsutvikling for å bidra til økonomisk vekst og stabilitet.

Målsettingene for arbeidet samsvarer i stor grad med EUs politikk i Den nordlige dimensjon, særlig innen bærekraftig utvikling og energi. Dette gir økt tyngde til Ministerrådets virksomhet.

Ministerrådet skal nå konsentrere sin innsats i Nærområdene til større, synligere og mer politisk relevante prosjekter. Det vil innebære en økt tematisk fokusering snarere enn på administrative sektorer. Aktuelle tema vil være den nordiske velferdsmodellen med blant annet helse og likestilling, bærekraftig utvikling angående særlig miljø og energi, barn og unge, kulturformidling, samt forbrukerpolitikk og matvaretrygghet.

I Ministerrådets arbeidsprogram for 2001 for Nordens Nærområder inngår ellers de samarbeidsprosjekter og øvrige aktiviteter som er planlagt gjennomført i 2001. Programmet inneholder også en fortegnelse over de planlagte tiltak som finansieres av ordinære budsjettmidler, utenom selve nærområdeprogrammet.

Arbeidsprogrammet for 2001 omfatter som tidligere tre hovedkategorier av aktiviteter: Informasjonskontorer og kontaktvirksomhet, stipendieordninger og samarbeidsprosjekter. Prosjektene inndeles i fire temaområder: Demokrati og velferdspolitikk, kulturformidling, bærekraftig ressursutnyttelse og markedsutvikling. Det er et mål her som for det nordiske samarbeidet for øvrig at likestilling mellom kjønnene skal integreres i alle relevante prosjekter i arbeidsprogrammet.

Budsjettet for nærområdeprogrammet for 2001 er på 70.2 millioner DKK. Dessuten planlegger sektorene å anvende ca. 65 millioner DKK til nærområdeaktiviteter utover nærområdebudsjettet. I tillegg kommer en del aktiviteter i regi av de nordiske institusjonene.

Det arktiske samarbeidet innen rammen av nærområdeprogrammet vokser i betydning, og koordineres i økende grad med aktivitetene i Arktisk Råd. Ministerrådet ble antatt som permanent observatør i Arktisk Råd i 2000, og de nordiske «Senior Arctic Officials» (delegatene til Arktisk Råd) brukes nå som sakkyndige ved behandling av arktiske spørsmål i Ministerrådet. I 2001 skal dessuten et nytt forslag for Ministerrådets arktiske samarbeid overleveres Nordisk Råd.

Det er av stor betydning at Ministerrådets innsats ikke bare koordineres med de nordiske lands bilaterale aktiviteter i Nærområdene, men også samordnes med de andre regionale rådene som er aktive i de nordlige områdene. I tillegg til Arktisk Råd må virksomheten til Barentsrådet og Østersjørådet ses i sammenheng med aktivitetene til Nordisk Ministerråd. Herunder kan nevnes at Utenriksdepartementet engasjerte den nordiske forskningsinstitusjonen Nordregio til å utrede mulighetene for en bedre koordinering av de regionale rådenes nærområdeaktiviteter. Nordregio avga sin rapport i oktober 2000, og Norge har på grunnlag av rapporten invitert representanter for formannskapet i de fire rådene til et uformelt møte i Oslo høsten 2001.

Det nordatlantiske samarbeidet er et samarbeid mellom Island, Færøyene, Grønland og Norge. Det overordnete mål er å drive regionalt samarbeid

om næringsutvikling. Politikken for samarbeidet fastlegges av Nordisk Ministerråd gjennom Embetsmannskomitéen for regionalpolitikk (NERP).

Nordisk Atlantsamarbeid (NORA) består av inntil 12 medlemmer - tre valgt av Grønlands Landsstyre, tre av Færøyenes Landsstyre, tre av hhv. den islandske og den norske regjering. I tillegg har Nordisk Ministerråds sekretariat rett til å møte som observatør. Fra Norge deltar Samarbeidsrådet for Vest- og Sørlandet (SAVOS), Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag (LU) og Regionalpolitisk avdeling i Kommunal- og regionaldepartementet. Hovedsekretariatet er i Torshavn. Hovedoppgaven er å forsterke de regionale og næringspolitiske båndene i Vest-Norden ved formidling av erfaring og kunnskap gjennom konkrete samarbeidsprosjekter mellom minst to av landene. NORA kan gi forprosjektstøtte til delfinansiering av pilot- og utviklingsprosjekter innen prioriterte næringsområder, fortrinnsvis til private bedrifter, men også til offentllige institusjoner. Prioriterte områder er i dag havressurser og havmiljø, turisme, jordbruk, trafikk og kommunikasjon, samt handel og industri.

I den nordiske utdannings- og forskningssektoren gis det støtte til elevutveksling mellom Island, Grønland, Færøyene og det øvrige Norden. Midlene brukes hovedsaklig til å dekke de økte reiseutgiftene som følger med slik elevutveksling. Formålet er å øke den nordiske kultur- og språkforståelsen og kunnskapen om nordiske samfunnsforhold.

3.2 Arktisk Råd

Arktisk Råd er eneste regionale samarbeidsorgan som omfatter alle de åtte arktiske land, de fem nordiske, USA, Canada og Russland. Rådet har i tillegg «permanente deltakere» som representerer urbefolkningene i den arktiske regionen. Seks slike grupperinger er med, deriblant Samerådet som representerer samene i Norge, Sverige, Finland og Russland. Ikke-arktiske land, mellomstatlige og ikke-statlige organisasjoner og parlamentarikerorganisasjoner kan delta som observatører. Nordisk Råd og Parlamentarikerkomitéen for Arktis er blant de organisasjoner som har fast observatørstatus. Nordisk Ministerråd deltok som ad hoc-observatør i et par år inntil det fikk fast observatørstatus på ministermøtet høsten 2000.

Initiativet til et miljøsamarbeid i Arktis ble tatt for ca. 10 år siden, etter den «kalde krigens» slutt. Dette ble snart formalisert i Den arktiske miljøvernstrategien (AEPS) som ble vedtatt i Rovaniemi i 1991. Da Arktisk Råd ble opprettet i 1996, ble AEPS inkludert i dette. Med etableringen av Arktisk Råd ble samarbeidet utvidet til også å omfatte «bærekraftig utvikling» som i prinsippet åpner for at de fleste områder av betydning for utviklingen av den arktiske regionen kan innbefattes, bortsett fra sikkerhets- og forsvarspolitikk.

Arktisk Råds ministermøter holdes annethvert år. Utenom ministermøtene blir arbeidet i Arktisk Råd ledet av nasjonale koordinatorer på embetsnivå. På ministermøtet i Alaska i oktober 2000 tok Finland over formannskapet etter USA. Sekretariatet for Arktisk Råd følger formannskapslandet. Ministermøtet vedtar programmer og prosjekter som blir gjennomført i regi av Arktisk Råds arbeidsgrupper.

Under Arktisk Råd er det fem permanente arbeidsgrupper hvorav fire er videreført fra miljøsamarbeidet (AEPS). Den femte er arbeidsgruppen for

bærekraftig utvikling. De fire opprinnelige arbeidsgruppene dekker disse programområdene:

- Overvåking av det arktiske miljø (AMAP)
- Bevaring av arktisk fauna og flora (CAFF)
- Beredskap mot akutt forurensning (EPPR)
- Beskyttelse av det marine miljø (PAME)

Sekretariatet for AMAP ligger i Oslo, mens sekretariatene for CAFF og PAME er lokalisert i Akureyri. EPPR har ikke noe fast sekretariat.

Ett av de viktigste resultatene av det arktiske miljøsamarbeidet, er statusrapporten om det arktiske miljø, som AMAP la fram i 1997. Denne rapporten har dannet grunnlaget for beslutningen om at det skulle utarbeides en handlingsplan mot forurensning av Arktis. Handlingsplanen ble vedtatt på siste ministermøte, og Norge leder ad hoc-styringskomitéen som er opprettet for å gjennomføre planen. Prioriterte innsatsområder er organiske miljøgifter, tungmetaller, radioaktivitet og reduksjonen i ozonlaget. En del aktiviteter er igangsatt som utslippsreduksjon og håndtering av PCB-avfall i Russland, og det arbeides aktivt for å finne finansiering til flere prosjekter.

I regi av arbeidsgruppen PAME er det utarbeidet en regional handlingsplan for beskyttelse av det arktiske marine miljø mot miljøpåvirkning fra landbaserte aktiviteter (RPA). Denne planen er basert på den globale planen med samme tittel (GPA). Som en oppfølging av den regionale planen har Russland utviklet sin egen nasjonale plan - Russian NPA-Arctic - som ble behandlet av Dumaen i mars 2001. Planen beskriver en rekke konkrete aktiviteter knyttet bl.a. til såkalte «hot-spots», og flere av disse aktivitetene mottar midler fra «Den Globale Miljøfasiliteten» (GEF).

CAFF, som er biodiversitetsprogrammet under Arktisk Råd, la fram sin omfattende rapport «Arctic Flora and Fauna - Status and Conservation» i forbindelse med 10-års- markeringen for miljøvernsamarbeidet i Finland i juni i år. Rapporten presenterer for første gang en helhetlig oversikt over arktiske økosystemer, habitater og arter, samt hvilke trusler og utfordringer vi står overfor i forvaltningen av disse. Med basis i rapporten skal det utarbeides og legges fram anbefalinger om prioriterte aktiviteter på ministermøtet i 2002. Med midler fra GEF har CAFF i samarbeid med FNs miljøprogram (UNEP) og russiske myndigheter igangsatt forarbeidene til et stort prosjekt (4-5 år) i russisk arktis som skal bidra til å sikre biologisk mangfold og redusere habitatfragmentering (oppsplitting av leveområder). Norge er tungt inne i dette prosjektet både med midler og ekspertise. Flere av de andre CAFF-landene deltar også betydelig. Handlingsplanen for opprettelse av et sirkumpolart nettverk av verneområder (CPAN - Circumpolar Protected Areas Network), overvåking av biologisk mangfold, og ikke minst samarbeidet med AMAP om et omfattende klimaprogram (ACIA - Arctic Climate Impact Assessment), er prioriterte innsatsområder for CAFF i inneværende planperiode. Norge er pådriver og/eller sentral aktør i alle disse aktivitetene.

Når det gjelder Arktisk Råds omfattende utredning (ACIA) om konsekvenser av klimaendringer for naturmiljøet i Arktis, som i neste omgang også skal ta for seg sosioøkonomiske konsekvenser, vil en fra norsk side engasjere seg sterkt i det videre arbeid med dette, både på ekspertplan og myndighetsplan.

Arktisk Råds program for bærekraftig utvikling ble vedtatt på ministermøtet i Canada i 1998. Prosjekter på følgende områder ble da godkjent: telemedisin, barn og ungdom, kystfiskerier samt fremme av økologisk og kulturell bærekraftig turisme. På ministermøtet i 2000 ble ytterligere fire prosjektforslag godkjent: En bred undersøkelse av leveforhold i Arktis, et overvåkingssystem for smittsomme sykdommer, et prosjekt om bærekraftig reindrift og ett om bærekraftig utvikling i skoggrenseområder. Reindriftsprosjektet er et norsk initiativ. Det går ut på å dokumentere og analysere de økonomiske, sosiale og kulturelle forholdene i reindriftsnæringen i Norge, Finland, Russland, Sverige og Alaska.

Rammedokumentet for bærekraftig utvikling ble vedtatt på ministermøtet i fjor. Dette rammedokumentet setter prioriteringer for det videre arbeidet med programmet.

Det er i norsk interesse å utdype og videreutvikle samarbeidet i Arktisk Råd for at det skal bli et substansielt og politisk relevant organ for sirkumpolart samarbeid. Arktisk Råd står overfor nye utfordringer og arbeidsoppgaver i årene fremover. Norge har derfor tatt til orde for at det foretas en utredning og vurdering av hensiktsmessigheten av den eksisterende arbeidsgruppestruktur i Arktisk Råd. På ministermøtet i 2000 ble det vedtatt å foreta en slik gjennomgang av organisasjonsstrukturen, og Finland har som formannskapsland tatt på seg å lede dette arbeidet. Siktemålet er å legge fram et forslag til ministermøtet i 2002.

En viktig dimensjon ved samarbeidet i Arktisk Råd er urbefolkningenes status som permanente deltakere. Deres deltakelse bidrar til en mer helhetlig forståelse av kompleksiteten i miljøproblemene og av samfunn i nord. Urfolk rammes ofte hardere og på en annen måte enn andre av en del miljøproblemer. Ett eksempel er opphopningen av miljøgifter i marine pattedyr som rammer urfolk mer enn andre fordi deres diett i så stor grad består av marine pattedyr. Arktisk Råds urbefolkningssekretariat, som ligger i København, bistår de permanente deltakerne i Arktisk Råd. Det er spesielt russiske urfolk som har behov for bistand til oversettelse og tolkning og annen tilrettelegging. Urbefolkningssekretariatet er også et koordineringsorgan for de permanente deltakerne. På UDs budsjett for 2000 ble det opprettet en egen underpost på kr 250.000 til støtte for urfolks deltakelse i Arktisk Råd. Den ble i 2001 økt til kr 400.000.

Det er behov for et nærmere samarbeid mellom Arktisk Råd og andre regionale samarbeidsfora som Barentsrådet og Nordisk Ministerråd. Ikke minst er dette viktig av koordineringshensyn.

EU-kommisjonen ble invitert til ministermøtet i fjor, og det er interesse både fra Arktisk Råds og EUs side til å utvikle et samarbeid. Fra norsk side er det viktig at det arktiske samarbeidet får en sentral plass i arbeidet med EUs Nordlige dimensjon (ND), og at Arktisk Råd kan bidra med å gi innhold til «Det arktiske vindu» i ND.

Arktisk Råd vil i fremtiden legge mer vekt på å koordinere sine synspunkter i internasjonale fora som behandler spørsmål som er viktige for arktiske forhold. Finland har som formannskapsland vært aktiv med å koordinere felles innspill fra Arktisk Råd til ulike internasjonale møter. Blant annet har Finland hatt «arktiske» innlegg i de globale forhandlingene om persistente orga-

niske miljøgifter og på EUs toppmøte i Luxemburg om Den nordlige dimensjon. Det tas også sikte på et felles arktisk innspill til FNs toppmøte om bærekraftig utvikling i 2002.

Norges interesser i nord ivaretas primært gjennom vår nasjonale politikk og i bilaterale kontakter. Gjennom Arktisk Råd har vi imidlertid mulighet til å supplere våre bilaterale kontakter med multilaterale drøftelser. Arktisk Råd er et relativt lite forum der de nordiske landene møter sine store naboer i øst og vest. Både Russlands og USAs politikk i de nordlige områder er av stor betydning for Norge. Gjennom aktiv deltakelse i Arktisk Råd har vi mulighet til å påvirke den fremtidige utviklingen i våre nordlige nærområder.

3.3 Barentssamarbeidet

Barentssamarbeidet ble opprettet på norsk initiativ i 1993. Det består av seks medlemsland (Norge, Sverige, Danmark, Island, Finland og Russland), EU-kommisjonen og en rekke observatører. Det har to nivåer: det mellomstatlige Barentsrådet, som møtes på utenriksministernivå én gang hvert år (hvert formannskap) og Regionrådet, der norske, svenske, finske og russiske fylkesmyndigheter i Barentsregionen møtes om lag fire ganger i året. Ulike fagministre har også møter innenfor rammen av Barentssamarbeidet.

I mars i år overtok Sverige formannskapet i Barentsrådet etter Russland. Norge, ved Nordland fylkeskommune, overtok ved årsskiftet ledelsen av Regionrådet for en toårs-periode. Norge ledet i perioden juni 1999 til august 2001 miljøsamarbeidet i Barentsregionen.

Barentssamarbeidet har fra første stund hatt to hovedmål. Det ene er å skape et stabiliserende samarbeidsmønster i forholdet mellom de nordiske land og Russland, og på den måten bidra til å knytte Russland til europeisk samarbeid. Dette har også gitt Barentssamarbeidet et sikkerhetspolitisk element. Det andre hovedmålet er å styrke den økonomiske og sosiale utvikling i Barentsregionen. Dette andre hovedmålet retter seg i praksis kun mot den russiske delen av Barentsregionen, dvs. Murmansk og Arkhangelsk fylker, Republikken Karelen og Nenets autonome område.

Det er liten tvil om at vi i 1993 og årene etter hadde urealistiske forhåpninger til det fremtidige økonomiske samarbeidet i Barentsregionen. Årsakene til den svake fremgangen på dette feltet er i første rekke Russlands vanskelige økonomiske situasjon, handelshindre av byråkratisk og annen art, og det forhold at infrastrukturen i de enkelte landene er bygget ut for kontakter nord-sør. Russlands økonomi er nå i bedring etter rubelkrakket høsten 1998, og det er en begynnende optimisme blant norske bedrifter som har engasjert seg i Barentsregionen.

Barentssamarbeidet har imidlertid vært vellykket på en rekke andre felter. Det har skapt et nært samarbeid mellom de berørte land for å løse viktige utfordringer. Det har ikke minst skapt et aktivt lokalt engasjement. Det folk-til-folk-samarbeid som er utviklet mellom Russland og de øvrige nordiske land i nord er uten tvil Barentssamarbeidets største suksess.

Barentsrådet (utenriksministrene) har i sitt arbeid lagt særlig vekt på næringsutvikling og samhandel, atomsikkerhet, miljøvern, inklusive bærekraftig jord- og skogbruk og kulturminnevern, energi, transport og infrastruk-

tur, ungdom, utdanning og forskning, samt helse. På alle disse områdene er det etablert arbeidsgrupper med representanter for medlemsland og observatører.

Regionrådet (fylkene) har i sitt Barentsprogram for 2000-2003 definert næringsutvikling/infrastruktur, kompetanseutvikling/utdanning, miljø/helse, velferd/kultur og urfolkssamarbeid som prioriterte områder.

Under det norske formannskapet for Barentsrådet - miljø var følgende områder prioritert:

- reduksjon av forurensning fra industri
- institusjonsbygging
- vern av biologisk mangfold
- samarbeid om utvikling på Solovki
- radioaktiv forurensning
- utvikling av Lokal Agenda 21 i regionen
- integrasjon av miljøvern i sektorpolitikk

En har spesielt lagt vekt på å styrke samarbeidet mellom urbefolkninger og folk-til-folk-samarbeid generelt.

Miljøvernministrene i Barentsrådet hadde sitt femte møte i Kirkenes 20-22 august 2000 hvor en felleserklæring om videre samarbeid ble vedtatt. Sverige innehar nå ledelsen av arbeidet. I det videre vil en samarbeide om å videreføre de prioriterte områdene, bidra til å følge opp EUs handlingsplan for Den Nordlige Dimensjon og bidra til fortsatt utvikling av europeisk-russisk samarbeid.

Kultursamarbeid er en viktig dimensjon i Barentssamarbeidet, og har som målsetning å fremme den regionale kulturelle identiteten blant befolkningen i Nordvest-Russland og de nordlige områder av Norge, Sverige og Finland. Dette skjer gjennom et utstrakt samarbeid på alle kultursektorens områder, blant både profesjonelle og amatører. En arbeidsgruppe er i gang med å evaluere kultursamarbeidet, og en rapport vil bli lagt fram innen utgangen av året.

Barentsrådet vedtok på sitt møte i Bodø i mars 1999 å inkludere ungdomspolitikk som et av sine utviklingsområder. Med utgangspunkt i dette er det blitt etablert en ad hoc arbeidsgruppe med representanter fra de departementer i Finland, Russland, Sverige, Danmark, Island og Norge som har ansvaret for ungdomspolitiske spørsmål. Barne- og familiedepartementet representerer Norge i gruppen.

Under formannskapet til Finland i Barentsrådet ble det blant annet arrangert en større konferanse i Rovaniemi i september 1999. En av anbefalingene fra denne konferansen var at det i 2001 skulle avholdes en egen konferanse for statsrådene som har ansvaret for ungdomsspørsmål innen rammen av Barentsrådet. Barne- og familiedepartementet påtok seg å arrangere denne konferansen. Konferansen ble holdt i Tromsø i perioden 12. til 16. mai 2001. Den besto av tre parallelle konferanser, en Ministerkonferanse, en ungdomskonferanse og et seminar for unge politikere i regionen. Seminaret ble arrangert av Nordisk Råds sekretariat på Stortinget. Konferansen ble avsluttet med en felles paneldebatt for alle deltakerne på de tre konferansene. Ministerkonferansen vedtok en handlingsplan for det videre ungdomspolitiske samarbeidet i regionen.

Etter norsk initiativ etablerte Barentsrådet i mars 1999 et samarbeidsprogram for helse i regionen. Programmet, som omfatter perioden 1999-2002, har definert disse områdene som prioriterte:

- Bekjempe smittsomme sykdommer
- Støtte helsetjeneste for mor og barn
- Motvirke livsstils-relaterte helseproblem
- Forbedre helsetjenestene for urfolk
- Forbedre kvaliteten av helsetjenester generelt

Det er ikke opprettet noe felles styringsorgan for programmet. Det enkelte land (i praksis Norge, Sverige, Finland og Russland) eller internasjonal organisasjon finansierer og administrerer sine samarbeidsprosjekter. Det er likevel oppnevnt en referansegruppe, der berørte parter møtes for å utveksle informasjon og drøfte prioriteringer. Gruppen har norsk ledelse. Det er dessuten ved Barentssekretariatet i Kirkenes bygget opp en database som skal omfatte alle utenlands-finansierte helseprosjekt i den russiske del av Barentsregionen.

Fra Norge er det stilt til rådighet for helseprogrammet 5 mill. kroner i 1999 og 15 mill. kroner hvert av årene 2000 og 2001.

På grunnlag av et norsk initiativ vedtok Barentsrådet i 1999 også å etablere et utvekslingsprogram for høgre utdanning og forskning i Barents-regionen. Programmet tar primært sikte på å samordne allerede eksisterende og nye programmer gjennom informasjonsformidling om nasjonale og internasjonale programmer til aktuelle miljøer. Regional nettverksbygging innenfor høgre utdanning og forskning anses som en viktig faktor i arbeidet for å sikre sosial utvikling og stabilitet.

Barentssamarbeidet fungerer som en formell ramme for utredning, planlegging og styring/koordinering av et prosjektsamarbeid som i all hovedsak er bilateralt mellom de nordiske land på den ene siden og Russland på den andre siden. Ministermøtene fungerer som overordnet styringsorgan og har stor betydning når det gjelder å sette et saksfelt på dagsordenen og på den måten få styrt midler og prosjektarbeid i alle medlemsland i ønsket retning. Barentsrådets helseprogram er et eksempel på dette. Underliggende arbeidsgrupper har en viktig funksjon når det gjelder utredning, koordinering og praktiske tiltak på det mellomstatlige nivå. Samarbeid mellom tollmyndighetene i regionen og nasjonalt er et eksempel på det siste.

Det norske praktiske engasjementet i Nordvest-Russland er knyttet til Barentssamarbeidet på ulikt vis. Noe foregår i nær tilknytning til arbeidet i Barentsrådet og Regionrådet, mens annet arbeid i hovedsak foregår i bilateral regi, men slik at det støtter opp om de prioriteringer som fastlegges i de to rådene.

En betydelig del av det norske prosjektsamarbeidet foregår regionalt, med Barentssekretariatet i Kirkenes som koordinator, og med Regionrådets Barentsprogram som overordnet styringsdokument. Midlene til disse prosjektene kommer fra en årlig bevilgning fra samarbeidsprogrammet for Øst- og Sentral-Europa.

Barentssekretariatet i Kirkenes har bygget opp betydelig kompetanse på Nordvest-Russland og et omfattende kontaktnett, både i regionen og internasjonalt. For eksempel ble det i 1999 inngått en samarbeidsavtale mellom Barentssekretariatet, Utenriksdepartementet og den US-AID-finansierte

bistandsorgansiasjonen Eurasia Foundation. Avtalen har bidratt til å trekke amerikanske bistandsmidler til Barentsregionen. Barentssekretariatet fungerer også som koordinator for programmer vedtatt av Barentsrådet (helseprogrammet og programmet for utveksling av studenter og forskere, begge vedtatt på utenriksministermøtet i Bodø i mars 1999). Sekretariatet har hatt sekretariatsfunksjon under utarbeidelsen av Barentsprogrammet 2000-2003. Sekretariatet eies i dag av de tre nordlige fylkeskommunene og mottar årlig driftsstøtte fra Kommunal- og regionaldepartementet.

Barentsrådet arbeider for økt kontakt med de øvrige regionale samarbeidsfora i regionen, som Arktisk Råd, Østersjøsamarbeidet og Nordisk Ministerråd. Begrunnelsen er i første rekke at disse fora arbeider med nært beslektede problemstillinger innenfor tunge samarbeidsfelter, som næringssamarbeid og energi. Norges utenriksminister har som et første skritt invitert formannskapene i de fire regionale organisasjonene til et uformelt møte i Norge. Samtidig legges det også stor vekt på disse rådenes bidrag til utviklingen av EUs nordlige dimensjon.

Norge har lagt store ressurser inn i Barentssamarbeidet, som er den av de regionale samarbeidsordninger i nord som er sterkest fokusert mot Nordvest-Russland, og som dermed har størst potensial for å kunne bidra til en ønsket utvikling i våre nærområder og til vårt samarbeid med denne delen av Russland. Fra norsk side vil en fortsatt legge vekt på en videreutvikling av Barentssamarbeidet, konkret ved at innsatsen i prosjektsamarbeidet økes, både på sentralt og regionalt nivå.

3.4 Østersjørådet

Østersjørådet var det første regionale samarbeidsforum som ble opprettet med både vestlige land og tidligere østblokkland etter jernteppets fall. Rådet ble stiftet i København i 1992 av Danmark, Estland, Finland, Latvia, Litauen, Norge, Polen, Russland, Sverige og Tyskland, samt EU-kommisjonen. Island ble medlem i 1995. Observatører er Frankrike, Italia, Nederland, Storbritannia, Ukraina og USA. Norges engasjement i Østersjørådet er en viktig del av norsk nærområdepolitikk, hvor også det nordiske samarbeid, Barentsrådet og Arktisk Råd inngår. Hovedmålsetningen for norsk deltakelse i Østersjøsamarbeidet er å styrke europeisk sikkerhet ved fortsatt integrasjon av Russland i vestlige samarbeidsfora samt å utvikle og styrke forholdet til de nye demokratier i Baltikum. Østersjørådet kan dessuten bidra til å forbedre forbindelsene mellom Russland og nabostatene, både som et forum for politisk dialog og praktisk samarbeid.

Østersjørådet fokuserer sin virksomhet på områdene demokratiutvikling, økonomisk integrasjon og utvikling, utdanning, miljø- og energispørsmål, atomsikkerhet, helse og bekjempelse av organisert kriminalitet.

Østersjørådet består av utenriksministrene i medlemslandene og er et mellomstatlig samarbeid uten overnasjonal myndighet. Beslutningene tas ved konsensus. Iverksettelse forutsetter nasjonale beslutninger. Formannskapet veksler hvert år mellom landene. Norge hadde formannskapet i 1999/2000, etterfulgt av Tyskland. Russland har formannskapet i 2001-2002. Et teknisk sekretariat i Stockholm ivaretar kontinuiteten i samarbeidet. Det løpende arbeidet i Østersjørådet koordineres av Embetsmannskomitéen (CSO), som

består av representanter fra medlemslandenes utenriksdepartementer. Under denne er det tre arbeidsgrupper:

- Arbeidsgruppen for støtte til demokratiske institusjoner (WGDI)
- Arbeidsgruppen for økonomisk samarbeid (WGEC)
- Arbeidsgruppen for atomsikkerhet og strålevern (WGNRS)

Statsministrene i Østersjøregionen har hittil møttes tre ganger. Toppmøtene er en egen prosess som utvikler seg parallelt med Østersjørådet, og til dels i samarbeid med dette. En praksis med møter hvert annet år synes å være etablert. Det forrige toppmøtet fant sted i Kolding i Danmark i april 2000 under norsk ledelse. Russland har meddelt at man vil invitere til nytt toppmøte i St. Petersburg våren 2002. Foruten å trekke opp politiske retningslinjer har statsministrene også tatt initiativ til praktisk samarbeid på en rekke felt, ved å nedsette innsatsgrupper med begrenset mandat, som for eksempel arbeider med bekjempelse av organisert kriminalitet og smittsomme sykdommer.

Den nordiske samarbeidsmodellen har på mange måter vært en inspirasjon for Østersjøsamarbeidet. Det er et mål at relasjonene mellom Østersjøstatene skal forløpe på samme måte, gjennom over tid å utvikle en like naturlig og uhindret måte å løse problemer på. Østersjørådet har ikke et eget budsjett for å sette kraft bak beslutningene. I den grad man har satt i gang konkrete fellesprosjekter, har enkeltland deltatt med frivillige bidrag. I noen tilfeller, spesielt innen energisamarbeidet, har man etablert et vellykket samarbeid med Nordisk Ministerråd.

Samarbeidet i Østersjøregionen involverer et stort antall statlige myndigheter så vel som fylker, kommuner, næringsliv og folk-til-folk kontakter. Østersjørådet er således et omfattende velfungerende nettverksforum. For å møte det økende behov for koordinering av samarbeidet, og for å unngå overlapping med allerede eksisterende regionalt samarbeid, vedtok man under norsk formannskap å gjøre selve Østersjørådet til hovedkoordinator for det mellomstatlige samarbeidet, etter mønster av den nordiske samarbeidsmodellen. For å utvikle samarbeidet på sub-regionalt nivå - mellom fylker, kommuner og byer - i Østersjøregionen, har Norge støttet et forslag om å opprette et eget regionalt fond, og har utarbeidet en avtaletekst for et slikt fond. Fondet planlegges etablert når medlemslandene i Østersjørådet har gitt tilsagn om minst EURO 3. mill i fondskapital.

Fire av Østersjørådets medlemsland har søkt om EU-medlemskap. Målet er at EU-utvidelsen skal bidra til økonomisk vekst i regionen og dermed redusere velstandskløften mellom de vestlige og de østlige landene. Utvidelsen vil ikke innebære at Østersjørådet mister sin betydning som regionalt samarbeidsforum. Tvert om vil det kunne bli viktigere fordi medlemslandene i rådet er i meget ulik grad integrert eller medvirkende i EUs virksomhet. Rådet har således potensiale for å kunne fylle en viktig rolle som samråds- og samarbeidsforum for land med ulike relasjoner med EU for spørsmål som står på unionens sakskart.

En eventuell EU-utvidelse som omfatter både Polen og Litauen vil sette den russiske regionen Kaliningrad i en spesielt vanskelig situasjon som en enklave i EU. Det er derfor viktig å dra Kaliningrad med i grenseregionalt samarbeid og å koordinere innsatsen der med andre engasjerte internasjonale aktører. EUs initiativ om en nordlig dimensjon forventes å ha en slik koordi-

nerende effekt på samarbeidet i vårt nærområde. Den nordlige dimensjon gir mulighet til å fremme norske synspunkter på utviklingen i regionen både bilateralt og gjennom Barents- og Østersjørådet. Østersjørådet har under Tysklands formannskap lagt fram et dokument inneholdende regionale prioriterte samarbeidsprosjekter innenfor rammen av den nordlige dimensjon.

Aktivitetene i Østersjørådet spenner over et vidt saksfelt. Et viktig aspekt er å etablere et effektivt og bedre integrert regionalt energisystem. Gjennom et regionalt samarbeid er det utarbeidet et energiarbeidsprogram med en felles strategi for en bærekraftig energiforsyning, med gass, elektrisitet, klima og energiøkonomisering som sentrale områder. Nordisk Ministerråd har finansiert opprettelsen av et energisekretariat tilknyttet Østersjørådets sekretariat i Stockholm. En av hovedmålsetningene for Norges engasjement i Østersjørådet er å etablere forutsigbare og stabile rammebetingelser for næringslivet. Økt regional handel og investeringer samt større integrasjon mellom næringslivet i medlemslandene vil bidra til en bærekraftig økonomisk utvikling. Handelsministrene vedtok en konkret handlingsplan i 2000 med konkrete mål og løsninger.

Et viktig bidrag til Østersjørådets hovedmålsetning om å bidra til stabilitet og demokratisk utvikling i regionen er EuroFaculty, Østersjørådets utdanningsprosjekt innen jus, økonomi og statsvitenskap. Da prosjektet er en akademisk suksess i de baltiske land, er det nylig opprettet et lignende konsept i Kaliningrad.

Østersjørådets kommissær for demokratisk utvikling er et viktig redskap i demokratiseringsprosessen i de østlige medlemsland. Kommissæren er uavhengig og rapporterer direkte til Rådet.

I 1996 nedsatte statsministrene en innsatsgruppe for å bekjempe organisert kriminalitet. Samarbeidet har vært meget vellykket. Mandatet ble på toppmøtet i Kolding forlenget til utgangen av 2004. Danmark leder arbeidet i gruppen. Etter norsk initiativ vedtok statsministrene også å etablere en innsatsgruppe for bekjempelse av smittsomme sykdommer. Gruppen har under norsk ledelse utarbeidet en handlingsplan for bekjempelse av spredning av HIV/AIDS og tuberkulose, kamp mot økt antibiotikaresistens, styrket primærhelsetjeneste og forbedret overvåking av sykdomsspredning som hovedinnsatsområder. Det er forventet at forslagene vil trekke betydelige ressurser inn i arbeidet med smittevern for regionen i de påfølgende år. Arbeidet vil koordineres i forhold til Nordisk Ministerråds, EUs og IMOs helseprosjekter.

Innen rammen av Østersjørådet pågår det også samarbeid innen sivil sikkerhet, atomsikkerhet og samarbeid for å hjelpe barn i risikogrupper. I regi av Nordisk Ministerråd er det igangsatt et utredningsprosjekt om behandling i tillegg til straff for dem som er straffedømt for seksuelle overgrep mot barn. I samarbeid mellom Norge og Sverige er det opprettet en internettside som er en felles informasjons- og kontaktbase for fagfolk som arbeider med barnespørsmål i Østersjølandene.

Alle de baltiske land har nå opprettet en likestillingsadministrasjon. Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning (NIKK) har vært aktive som medarrangør av flere store konferanser og ved etablering av nye sentre for kvinneforskning og forskningsnettverk.

Handlingsprogrammet for den regionale versjonen av Agenda 21 (Baltic21) fokuserer på integreringen av miljøhensyn i ulike sektorer. Viktigheten av å koordinere regionale initiativer understrekes for å sikre at hele det nordlige nærområde er dekket med en sammenhengende, samarbeidende, kvalifisert og effektiv miljøvernforvaltning.

Handlingsprogrammet for Baltic 21 fokuserer på aktiviteter innen jordbruk, energi, fiskeri, skog, industri, turisme, transport og arealplanlegging. Energisamarbeidet, som er integrert med Østersjøsamarbeidet, vurderes av Norge som særlig viktig. Norge ved Miljøverndepartementet og Jordforsk har påtatt seg ansvaret for å lede arbeidet med å utvikle modellområder for bærekraftig utvikling i regionen. Også på utdanningsområdet er det etablert et samarbeid innenfor rammen av Baltic 21, med utgangspunkt i et møte på ministernivå i Sverige i mars 2000. Møtet munnet ut i en erklæring («The Haga Declaration») der landene forplikter seg til å samarbeide om en Agenda 21 for utdanning i Østersjøområdet. I oppfølgingen av dette er det etablert særskilte arbeidsgrupper for skoleområdet, høgre utdanning og voksenopplæring.

Norge deltar som observatør i HELCOM, det utøvende organ for Helsingforskonvensjonen av 1992 om beskyttelse av det marine miljø i Østersjøen. Norge har bl.a. deltatt i møter på ministernivå i 1992 og 1998, og Statens forurensningstilsyn deltar jevnlig i møter på ekspertnivå. HELCOM er viktig også fordi Russland deltar som partner i et forpliktende samarbeid med de andre Østersjølandene og EU. Et annet forum er «Visions and Strategies around the Baltic Sea 2010» (VASAB 2010) som er et plansamarbeid mellom 11 land i Østersjøområdet. Norge la under sitt formannskapet i VASAB fra september 1999 til september 2000 særlig vekt på å utvikle dagens visjon, strategier og handlingsplan sett i forhold til utvidelsesprosessen i EU, Østersjørådet og andre fora for samarbeid i Østersjøområdet med bl.a. Barentsregionen.

For at Østersjørådet skal forbli en livskraftig struktur også i tiden fremover må tilliten fortsatt bygges opp mellom medlemslandene, ikke bare mellom regjeringer, men også på grasrotnivå. Dette kan bare oppnås gjennom en langsiktig innsats. Et bredt nettverk av samarbeidsordninger, samhandel og gjensidig avhengighet bidrar til fred og sikkerhetspolitisk stabilitet i nærområdene. Regjeringen vil arbeide for bedre koordinering mellom Østersjørådet, Nordisk Ministerråds nærområdeprogram og andre organisasjoner for å oppnå synergieffekter og for å oppnå flere konkrete resultater som betyr noe for menneskene i regionen.

For å følge opp rekommandasjonen fra Nordisk Råd om bekjempelse av seksuelt misbruk av barn er det gjennom et samarbeid mellom Embetsmannskomitéen for sosialsektoren og Embetsmannskomitéen for lovgivningssektoren igangsatt et utredningsprosjekt om behandling i tillegg til straff for dem som er straffedømt for seksuelle overgrep mot barn. I 1999 ble det gjennomført en ekspertkonferanse om temaet. I 2000 ble det utgitt en prosjektrapport med tittelen «Personer som begår seksuelle overgrep mot barn. Forståelse, behandling og straff» (Tema Nord 2000: 547) for å følge opp dette temaet.

Norge og Sverige har også engasjert seg i arbeidet med å etablere et IT-nettverk som redskap for å bekjempe kommersiell seksuell utnytting av barn samt medvirke til å bedre situasjonen for utsatte barn og unge i Østersjøregionen. IT-nettverket kalles «The House of Children at Risk». Hensikten er å eta-

blere et effektivt verktøy i internasjonal kamp mot misbruk av barn og styrke hjelpeinnsatsen for utsatte barn og unge. I løpet av 2000 har Norge, i samarbeid med Sverige og Danmark, arbeidet med å utvikle IT-nettverket på faglig innhold og tekniske nettverksløsninger. Målet er at alle Østersjølandene skal ta dette IT-nettverket i bruk i det nasjonale og multilaterale arbeidet med utsatte barn og unge. I løpet av 2001 vil nettverket være operativt og hvert medlemsland vil ha en nasjonal koordinator som har ansvar for å legge inn og vedlikeholde det enkelte lands bidrag til dette IT-nettverket. Målsetningen er at hovedansvaret for videre drift av IT-nettverket skal lokaliseres til Østersjørådets sekretariat fra 2002.

Sverige arrangerte i 1998 en ministerkonferanse for å diskutere en handlingsplan for utvidet samarbeid på det ungdomspolitiske området innen rammen av Østersjørådet. Handlingsplanen er i første rekke fulgt opp av de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene i regionen. For å styrke dette samarbeidet ble det i 1999 med økonomisk bistand fra Sverige, Finland og Tyskland etablert et sekretariat i Kiel. Fra 2001 er også Norge og Litauen bidragsytere og deltar derfor i styringsgruppen for arbeidet. Tyske myndigheter arrangerte i juni 2000 i Lübeck en evaluerings- og oppfølgingskonferanse. Konferansen fokuserte blant annet på tema som informasjon, økonomiske støtteordninger, lederopplæring og den europeiske dimensjon. Litauen har invitert til den neste konferanse i 2002.

4 Annet tverrsektorielt samarbeid

4.1 Europeiske og internasjonale spørsmål

Den europeiske og internasjonale utvikling stiller store krav til Norden og det nordiske samarbeidet. På tross av dystre spådommer har de nordiske land konsekvent vist vilje til samarbeid selv om de har valgt forskjellig når det gjelder sentrale organisasjoner som EU og NATO. Sammen og hver for seg forsøker de nordiske land å oppnå forståelse og støtte på den europeiske og internasjonale agenda for nordiske verdier og holdninger. Det nordiske samarbeidet er et godt supplerende instrument i de nordiske lands europapolitikk, og de nordiske land legger stor vekt på å opprettholde det nordiske samarbeidet.

Ministerrådets arbeid med Europaspørsmål konsentrerer seg om spørsmål hvor de nordiske land har felles interesser. Det bygger også bro mellom de nordiske EU og EØS-medlemmer, og de nordiske land samarbeider aktivt om EU/EØS-saker for å ivareta fellesnordiske interesser i europapolitikken. Samarbeidet har i stor grad karakter av samråd og informasjonsutveksling. Forholdet til Europa/EU/EØS inngår som en integrert del av prioriteringene på Ministerrådets mange fagsektorer, og aktuelle EU/EØS-spørsmål står på dagsordenen i alle møter i Nordisk Ministerråd. Det samme gjelder for embetsmannskomitéer og arbeidsgrupper. Slike spørsmål inngår også som en del av dagsordenen for de nordiske statsminister- og utenriksministermøtene.

Det tradisjonelt nære nordiske samarbeidet på det bistandsmessige og humanitære området er videreført. De nordiske land etterstrever et nært nordisk samarbeid i internasjonale organisasjoner, især innen Verdensbanken og FN-systemet. Nordisk samråd omfatter også nordiske kandidater til internasjonale verv og oppdrag.

Vismannsgruppen gikk i sin rapport inn for at det skulle etableres formelle ministerråd for hhv. utenriks-, forsvars- og utviklingsministrene, men de nordiske land er samstemte i sin oppfatning om at dette samarbeidets karakter egner seg best for en uformell struktur. Vismannsgruppen foreslo også at de baltiske land blir fullverdige medlemmer av det nordiske samarbeidet i saker der hvor det er relevant, men hverken de baltiske eller nordiske land ser dette som formålstjenlig, blant annet tatt i betraktning forventningen om en østlig utvidelse av EU.

I likhet med Finland i 1999 får Sverige svært gode tilbakemeldinger for sitt formannskap i EU våren 2001. Danmark kommer til å inneha formannskapet høsten 2002. Disse formannskapene gir de nordiske land gode muligheter til å påvirke EUs agenda og skape oppmerksomhet om nordiske verdier og prioriteringer. Sverige la i sitt formannskap særlig vekt på utvidelsesprosessen, sysselsetting og miljø, noe som er gode norske og nordiske saksområder. Fra norsk side vil man da gjennom den nordiske kanalen søke å bidra til å gjøre våre synspunkter kjent og fremme norske interesser med henblikk på viktige prosesser i EU. Særlig viktig er utviklingen av EUs nordlige dimensjon, som

også ble tillagt stor vekt av det finske og svenske EU-formannskapet. Norge vil fortsette å søke å bidra til EUs utvikling av den nordlige dimensjon.

Dialogen mellom de nordiske hovedstedene, EU og de nordiske EU-delegasjonene er god. Initiativ følges særlig opp på områder hvor de felles nordiske interesser i forhold til EU er viktige, slik som miljø, energi, utdanning, sysselsetting, regionalt samarbeid, forbrukerbeskyttelse og kultur. Nordisk Ministerråds Europa-aktivitet innebærer også samarbeid med EU-institusjonene i Brussel, EU-representasjonene/delegasjonene, Europarådet, EFTA-sekretariatet og en rekke frivillige interesseorganisasjoner. For å styrke kunnskapene om EU og Brussel-miljøet er det opprettet en hospitantordning for ansatte i Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd ved EU-representasjonene og delegasjonene i Brussel.

De nordiske samarbeidsministrene avholder årlig møte i Brussel med de nordiske EU-ambassadørene. Generalsekretæren i Nordisk Ministerråd og direktøren for Nordisk Råd deltar på de nordiske EU-ambassadørlunsjene en gang i halvåret. På disse møtene er samarbeid og informasjonsutveksling mellom de nordiske hovedstedene, Nordisk Ministerråd i København og de nordiske EU-representasjonene/delegasjonene et fast punkt på dagsordenen. Informasjonsutvekslingen skjer både i forberedelsesfasen, blant annet gjennom uformelle formøter i tilknytning til møter i EUs ministerråd, og i gjennomføringsfasen etter at de formelle vedtak er truffet. I dette samarbeidet veier ikke minst hensynet til nordisk rettslikhet tungt.

De nordiske land viderefører det såkalte tidlig varslingssystemet for konkrete EU/EØS-spørsmål. Hensikten er å sikre at saker til behandling i EU og EØS av fellesnordisk betydning drøftes i en nordisk ramme på et tidlig tidspunkt. I tillegg til å identifisere fellesinteresser er det viktig for å få rettet oppmerksomheten mot saker hvor man ikke har sammenfallende interesser. Viktige medspillere i denne prosess er bl.a. fagrådene i Brussel, som har systematisk kontakt også med de andre nordiske EU-delegasjonene.

Regjeringen ser det som en viktig oppgave å styrke de kontakter, den informasjonsutveksling og de påvirkningsmuligheter i forhold til EU som skjer gjennom det nordiske samarbeidet.

Integreringen av deler av Schengen-samarbeidet i EUs overstatlige samarbeid har berørt de nordiske land meget sterkt. Avtalen mellom Norge, Island og EU om institusjonelle løsninger for norsk og islandsk deltakelse i Schengen-samarbeidet - undertegnet 18. mai 1999 - muliggjør opprettholdelse av Den nordiske passunion og innebærer at de nordiske land inngår i et større europeisk reisefrihetsområde. Avtalen oppretter et fellesorgan utenfor EUs rammeverk. I dette organet møter Norge, Island og EUs medlemsland for å drøfte alle Schengen-spørsmål som kommer opp. Avtalen gir adgang til full dialog med EU-landene om både Schengensaker og andre saker som har forbindelseslinjer til Schengen. Implementeringen av Schengen-regelverket fant sted samtidig i alle de nordiske land den 25. mars 2001.

EUs interne utvikling og kommende utvidelse påvirker i dag sterkt den politiske dagsorden for det nordiske samarbeid. At det nordiske samarbeid i så stor grad er blitt del av et bredere europeisk samarbeid, medfører naturlig nok at det nordiske samarbeidet er under stadig forandring og vil kreve kon-

tinuerlig oppmerksomhet med løpende justeringer av den nordiske dagsordenen.

Som et eksempel på betydningen av et videre internasjonalt samarbeid i nordiske sakskompleks kan nevnes at Ministerrådets strategi for nordisk utdannings- og forskningssamarbeid 2000-2004 fremhever internasjonalisering som ett av flere fokusområder. Det gjelder både i forhold til Nærområdene, EU og annet internasjonalt samarbeid. I tråd med dette inngår regelmessig drøfting av relevante EU-spørsmål som et fast punkt på dagsordenen for møtene i Ministerrådet og underliggende organer. Disse drøftingene finner sted i erkjennelsen av at de nordiske land i utgangspunktet har forskjellige posisjoner i forhold til samarbeidet i EU og for å kunne påvirke det europeiske samarbeidet med synspunkter av nordisk enighet. Dette gjelder også i forhold til OECD der de nordiske land har sammenfallende synspunkter. Ulempen med denne mer hektiske internasjonale dagsordenen er et stadig sterkere press på ministrenes timeplaner som bidrar til at det til tider er vanskelig å samle utdannings- og forskningsministrene til nordiske møter.

4.2 Barn og ungdom

Samarbeidet på utdanningsområdet har av naturlige grunner barn og ungdom som en viktig målgruppe. Dette gjelder ikke minst i forhold til utvekslingsprogrammene NORDPLUS-mini, elevutvekslingsprogrammet med Vest-Norden og NORDPLUS-jr for aldersgruppen 16-19 år.

Handlingsplanen for nordisk skolesamarbeid 2000-2004 slår fast at et overordnet mål for samarbeidet er å gjøre skolen bedre i Norden. Samarbeidet skal bygge videre på og dra nytte av skoleutviklingen i de nordiske land og i internasjonal sammenheng. Et annet viktig mål er å bidra til å fremme et helhetssyn på utdanningstilbudene til barn og ungdom, fra barnehage til videregående opplæring.

Fra et norsk synspunkt er det naturlig fortsatt å definere barn og ungdom som et satsingsområdet for det nordiske samarbeidet. En oppstilling av bevilgningene til barn og unge i budsjettforslaget for 2002 viser en samlet sum på ca. 66,5 mill. DKK til barn og unge, herav ca. 28 mill. DKK på utdannings- og forskningsområdet.

Det nordiske samarbeidet om ungdomsspørsmål forberedes blant annet av Nordisk Ungdomskomité, som er Nordisk Ministerråds rådgivende og koordinerende organ i nordiske og internasjonale ungdomspolitiske spørsmål. Ungdomskomitéen er underlagt kulturministrene og Embetsmannskomitéen-kultur. Barnepolitiske spørsmål er underlagt sosialministrene og Embetsmannskomitéen-sosial.

Et viktig grunnlag for samarbeid med ulike sektorer om ungdomsspørsmål, er innhenting av kunnskap og dokumentasjon. Ungdomskomitéen har derfor satset på å styrke og utvikle samarbeidet om ungdomsforskning i Norden gjennom et treårig prosjekt for koordinering av nordisk ungdomsforskning. En koordinator er tilsatt for å følge opp dette området. Et viktig formål med prosjektet er å styrke samarbeidet mellom ungdomsforskere, myndigheter og brukere. Ungdomskomitéen har tatt initiativ til en utredning av et fem-

årig nordisk ungdomsforskningsprogram og har i 2000 arbeidet med den videre oppfølging for å få programmet forankret i Nordisk Ministerråd.

Demokratiutvikling og reell medbestemmelse fra barn og ungdom er satt på dagsordenen de siste årene og er ett viktig innsatsområdet fremover. Selvstyreområdenes muligheter for å drive et aktivt ungdomsarbeid er viktig, og et nordisk seminar ble gjennomført på Færøyene våren 1998. Island har fulgt opp spørsmålene gjennom en bredt sammensatt konferanse under sitt formannskap og Danmark gjennom en ungdomskonferanse på Grønland.

Nordisk Råd ba høsten 1999 Nordisk Ministerråd om å utarbeide en tverrsektoriell handlingsplan for barne- og ungdomspolitikk i Norden. Oppgaven ble lagt til Nordisk ungdomskomité som avleverte et utkast til plan i mai 2000. Utkastet har vært på bred høring og lagt fram for de ulike aktuelle embetsmannkomitéene før den ble oversendt NR til behandling. Planen er nå vedtatt og følges opp gjennom blant annet ungdomskomitéen.

Samarbeid i Norden

Vektlegging av nordisk nytte innen Nordisk ungdomskomités virksomhet kommer særlig tydelig fram i de nye retningslinjene for tildeling av midler til prosjekter og tiltak. Større bredde i aktuelle søkerinstanser til lokale prosjekter, økte krav til antall land som samarbeider i et tiltak og presisering av det nordiske perspektivet, tydeliggjør ønsket om et bredt ungdomssamarbeid i Norden. Denne profilen på stønadsfordeling vil komitéen utvikle videre. En revidering av søknadsveiledningen er under arbeid.

For å følge opp rekommandasjonen fra Nordisk Råd om bekjempelse av seksuelt misbruk av barn er det gjennom et samarbeid mellom Embetsmannskomitéen for sosialsektoren og Embetsmannskomitéen for lovgivningssektoren igangsatt et utredningsprosjekt om behandling i tillegg til straff for de som er straffedømt for seksuelle overgrep mot barn. I 1999 er det gjennomført en ekspertkonferanse om temaet som vil danne grunnlaget for det videre arbeid på dette området. I 2000 arrangerte Norge i samarbeid med latviske myndigheter et seminar i Riga om kommersiell seksuell utnytting av barn. Oppfølgingsarbeidet har også resultert i flere henstillinger fra Ministerrådet til de nordiske reiselivsforeningene om tiltak mot barnesexturisme.

I 1998 utarbeidet Nordisk Ministerråd en handlingsplan for barn og unge i Nærområdene. Fra 1999 ble dette fulgt opp av en årlig aksjonsplan. Prosjekter i nærområdene som skal prioriteres skal være av tverrsektoriell karakter rettet mot utsatte barn og unge og det legges opp til en geografisk jevn spredning av prosjektene. De nordiske informasjonskontorene i Baltikum og Nordvest-Russland skal være aktive samarbeidspartnere i oppfølging av aksjonsplanen og bidra til å informere om handlingsplanens formål samt initiere lokale prosjekter. Barne- og familiedepartementet vil delta i den videre oppfølgingen av handlings-planen og de årlige aksjonsplanene.

Norge og Sverige har engasjert seg i arbeidet med et IT-nettverk som redskap for å bekjempe kommersiell utnytting av barn. Nettverket kalles «The House of Children at risk» og vil gi nye muligheter for kommunikasjon, kunnskapsutveksling og informasjon og er et viktig bidrag i arbeidet med å bedre utsatte barn og unges levekår. Et vesentlig siktemål er at nettverket skal bidra

til å utvikle kompetanse og nye tiltak mot misbruk og utnyttelse av barn og unge. Norge vil følge opp dette arbeidet i 2001.

Norden og Europa

Nordisk ungdomskomité har i sitt mandat et særlig ansvar for å ivareta den nordiske koordineringen av europeisk samarbeid på ungdomsområdet. Komitéen arrangerer et årlig møte med nordiske medlemmer i europeiske samarbeidsorgan for å drøfte ulike spørsmål innen det europeiske ungdomssamarbeidet. Formålet er å styrke koordineringen av nordiske interesser og standpunkt i spørsmål som er til behandling i Europarådet og EU. Landenes ulike posisjon i forhold til EU forsterker behovet for samarbeid og koordinering. Komitéen ser det som viktig fremover å kunne prioritere støtte og utvikling av det nordiske internasjonale samarbeidet både i forhold til myndighetene og organisasjonene. Oppfølging gjennom Europamøter vil fortsette i 2001.

Norden og nærområdene

En rekke av prosjektene som tildeles midler over bevilgninger som Nordisk ungdomskomité forvalter inkluderer representanter fra organisasjoner og institusjoner i de Baltiske landene. Sverige arrangerte i 1998 en ministerkonferanse for å diskutere en handlingsplan for utvidet samarbeid på det ungdomspolitiske området innen rammen av Østersjørådet. Formålet var å komme fram til endringer av strukturell karakter og et fornyet innhold i samarbeidet. Handlingsplanen er fulgt opp blant annet gjennom etablering av et sekretariat i Kiel og en oppfølgingskonferanse ble holdt i Lübeck i juni 2000.

Når det gjelder tiltak mot kommersiell utnytting av barn er det satt i gang et samarbeid mellom medlemslandene i Østersjørådet der de nordiske landene spiller en aktiv rolle.

Barn, ungdom og familiespørsmål har fått økt fokus i det nordiske sosialpolitiske samarbeidet. Dette blant annet som resultat av det norske formannskapets prioriteringer i perioden 1996-97. Det har resultert i flere rapporter om status på kunnskap om barn og unges levekår i Norden. Det er utarbeidet en rapport om «Barn og ungdoms levekår i Norden» samt rapport om «Marginalisering av barn og unge.» Rapportene er finansiert av Embetsmannskomitéen for sosialsektoren i samarbeid med Barne- og familiedepartementet. Rapportene vil danne grunnlag for videre arbeid og forskning på dette området.

4.3 Miljøsamarbeid

Tverrsektorielt samarbeid blir fremhevet både i den nordiske miljøstrategien for 1996-2000 og i det nye nordiske miljøhandlingsprogrammet for 2001-2004 (jfr. kap. 5.6). Fra norsk side er det lagt vekt på styrking og videreutvikling av det tverrsektorielle samarbeidet. I 2000 har utarbeidelsen av en tverrsektoriell strategi for et bærekraftig Norden vært spesielt viktig, og oppfølging av denne strategien er en prioritert oppgave i 2001 og for årene fremover.

Strategien for bærekraftig utvikling i Norden og dets nærområder

I 2000 ble det fra norsk side lagt vekt på ferdigstillelsen av strategien for et bærekraftig Norden. Initiativet til utarbeidelsen av denne tverrsektorielle strategien ble tatt av de nordiske statsministrene i tilknytning til Nordisk Råds sesjon i november 1998. Strategien ble godkjent av de nordiske samarbeidsministrene i desember 2000. Integrasjon av miljøvernhensyn i sektorpolitikken står sentralt i strategien, som skal være rettledende for utviklingen av et bærekraftig Norden og en bærekraftig utvikling i våre nærområder i de kommende 20 år. Strategien omfatter følgende tverrgående innsatsområder: klimaendringer, biologisk mangfold og genetiske ressurser, natur- og kulturmiljø, havet, kjemikalier og matvaretrygghet. Strategien dekker også følgende sektorområder: energi, transport, jord- og skogbruk, fiske, fangst og akvakultur samt øvrig næringsliv.

Strategien tar utgangspunkt i områder der Norden har felles interesser og der det nordiske samarbeidet skaper en merverdi i forhold til andre nasjonale og internasjonale prosesser. EUs Amsterdam-traktat fra oktober 1997 og konklusjonene fra Det europeiske rådets møter i Cardiff i juni 1998 og i Helsingfors i desember 1999 angående integrasjon av miljøvernhensyn i sektorpolitikken står sentralt i dette arbeidet. Strategien legger vekt på videreutvikling av samarbeidet med Nordens nærområder med basis i det pågående miljøvernsamarbeidet i Barentsregionen, Arktis og Østersjøregionen.

Under det norske formannskapet i det nordiske regjeringssamarbeidet i 2002 vil oppfølging av strategien få en fremtredende plass.

Atomsikkerhet og radioaktivt avfall

I Nordens nærområder finnes en rekke atominstallasjoner og store mengder radioaktivt avfall som dels er en kontinuerlig kilde til radioaktiv forurensning, og dels representerer en fare for ulykker og andre hendelser som kan føre til alvorlig radioaktiv forurensning av nordiske områder. Den største forurensningsfaren er knyttet til høyrisikoreaktorer ved atomkraftverk som er i drift på Kola, ved St. Petersburg, i Litauen, i Tsjernobyl og andre steder. Reaktorer ombord på atomdrevne fartøy representerer også en forurensningsrisiko, noe ikke minst ulykken med atomubåten Kursk er en påminnelse om. De store mengdene brukt kjernebrensel og atomavfall som hoper seg opp i Nordvest-Russland representerer også en betydelig forurensningsfare. Planer om import av brukt kjernebrensel til Russland og sjøtransport av kjernebrensel og høyaktivt avfall mellom atomkraftverk i Japan og de vesteuropeiske reprosesseringsanleggene i Sellafield og La Hague via den Nordlige Sjøruten, kan også gi opphav til miljøfarlige transporter gjennom nordiske farvann.

Den nåværende forurensningen av nordiske landområder skyldes primært nedfall etter atmosfæriske prøvesprengninger på 50- og 60-tallet, og radioaktivt nedfall fra Tsjernobylulykken våren 1986. I det marine miljø er det også historiske utslipp som har bidratt mest til forurensningen, mens de vesteuropeiske reprosesseringsanleggene for brukt kjernebrensel, og da særlig anlegget i Sellafield, i dag er den viktigste utslippskilden til det marine miljøet. De samlede radioaktive utslippene fra reprosesseringsanleggene er redusert betydelig siden slutten av 70-tallet. Utslippene av det radioaktive stoffet technetium-99 fra Sellafield har imidlertid økt kraftig etter at et nytt behandlingsanlegg for flytende avfall ble satt i drift i 1994. Dette har ført til økte nivåer av

technetium-99 i marine organismer som tang og hummer i nordiske kystfarvann.

Av de nordiske landene er det bare Sverige og Finland som produserer atomkraft. Norge har to mindre forskningsreaktorer i Halden og på Kjeller. Utslippene fra atominstallasjoner innenfor Nordens grenser er i dag meget små. Sikkerhetsnivået er også høyt, slik at faren for alvorlige ulykker og større utslipp fra nordiske atominstallasjoner er liten.

Det er i dag ikke noe formalisert samarbeid under Nordisk Ministerråd når det gjelder arbeid med kjernesikkerhet og atomavfall i Norden. Under Nordisk Kjernesikkerhets Forskning (NKS) finnes det flere programmer som fokuserer på kjernesikkerhet og håndtering av atomavfall i Norden, men dette samarbeidet ligger ikke under NMR.

Det foregår også et visst samarbeid mellom de nordiske landene på prosjektnivå, særlig når det gjelder tiltak rettet mot risikoreaktorer i Nordens nærområder. Det er en regelmessig møtevirksomhet mellom nordiske aktører, deriblant halvårige møter i «Nordic Nuclear Coordination Group» (NNCG) som ledes av Utenriksdepartementet fra norsk side. Når det gjelder atomavfallsproblemene i Nordvest-Russland, koordineres den vestlige hjelpen til Russland i en viss grad gjennom den såkalte Contact Expert Group (CEG) under IAEA, der de nordiske landene har en sentral rolle. Samarbeidet mellom de ulike nordiske landene og Russland når det gjelder atomavfall og kjernesikkerhet er hovedsakelig organisert bilateralt, og særlig Norge, Sverige og Finland er involvert i en rekke bi- og multilaterale prosjekter med Russland og de baltiske statene.

Under sin 6. ekstrasesjon i Kungälv den 26. juni 2001, anbefalte Nordisk Råd at Nordisk Ministerråd inkluderer kjernesikkerhet som et innsatsområde i det nordiske miljøhandlingsprogrammet for 2001-2004. Rådet anbefalte også at Ministerrådet i 2002 prioriterer arbeidet med å stanse radioaktive utslipp fra Sellafield og liknende anlegg. På bakgrunn av den russiske statsdumaens vedtak om å tillate import av brukt kjernebrensel, ba Rådet også om at tiltak for å stanse lekkasjer til miljøet fra brukt kjernebrensel prioriteres.

Samarbeid på ministernivå og koordinering av nordisk opptreden i aktuelle internasjonale fora har stor betydning for arbeidet med å få redusert utslippene av radioaktive stoffer fra reprosesseringsanlegg i Nordens nærområder. Det er gjort flere felles henvendelser fra de nordiske miljøvernministrene vedrørende utslippene av Technetium-99 fra Sellafield. Slik samordnet innsats og koordinering av de nordiske posisjonene når det gjelder radioaktive utslipp i fora som f.eks. Oslo- og Pariskonvensjonen (OSPAR), vil bli videreført og utvidet til også å omfatte transport av kjernebrensel og radioaktivt avfall i nordiske farvann.

Et initiativ for å styrke det nordiske samarbeidet når det gjelder tiltak rettet mot russiske anlegg for lagring og behandling av brukt kjernebrensel vil bli vurdert når en multilateral avtale som sikrer en løsning på bl.a. ansvars- og skattespørsmål i forbindelse med atomsikkerhetsprosjekter i Russland (MNEPR-avtalen) er på plass. MNEPR-forhandlingene («Multilateral Nuclear Environmental Programme in the Russian Federation») ble innledet i 1999. Sammen med en rekke andre vestlige land, forhandler Norge med Russland om en ny multinasjonal rammeavtale som skal løse juridiske spørsmål knyttet

spesielt til skatter/avgifter og kjernefysisk ansvar i forbindelse med gjennomføringen av atomsikkerhetsprosjekter i Russland. En sluttføring av MNEPR-avtalen vil være viktig for økt internasjonal innsats i opprydningen av radioaktivt avfall i Russland.

Styringsgruppen for miljøstrategi for jord- og skogbruk

Det er utarbeidet en Nordisk miljøstrategi for jord- og skogbruk 2001-2004. Strategien fokuserer på prioriterte arbeidsområder innen de to sektorenes nye handlingsprogram som gjelder for samme periode. Viktige grunnlag for den nye strategien er erfaringene fra foregående strategiperiode (1996-99) og evaluering av denne, evalueringen av Handlingsprogrammet for nordisk jord- og skogbrukssamarbeid 1996-2000 og evalueringen av den nordiske miljøstrategien 1996-2000. Evalueringen av samarbeidet mellom miljø- og jord- og skogbrukssektorene har konkludert med at samarbeidet har vært godt. Målet med den forrige strategien var blant annet å styrke integreringen av miljøhensyn i landbruket, samt å legge til rette for et mer samordnet og rasjonelt samarbeid mellom de to sektorene under Nordisk Ministerråd.

Nordisk miljøstrategi for jord- og skogbruk 2001-2004 vil være styringsinstrumentet for det tverrsektorielle samarbeidet mellom miljø- og jord- og skogbrukssektorene.

Nordisk genressursråd

Nordisk genressursråd, som avløser den tidligere Strategigruppen for genetiske ressurser, ble operativ våren 2001. Genressursrådet består av representanter fra landbruks- og miljøsiden. Av arbeidsoppgavene kan nevnes oppfølging av Strategien for et bærekraftig Norden, rettighetsspørsmål, kriterier for bærekraftig bruk og vern av genetiske ressurser, kommunikasjon og informasjon.

Konvensjonen om biologisk mangfold er sentral i forhold til bærekraftig bruk og vern av genetiske ressurser. Dette er omtalt i «Strategi för bevarande av genetiska resurser i Norden 2001-2004». Spørsmål om adgang til genressurser er ett element, og her vil særlig adgang til genressurser i den Nordiske genbanken være aktuelt.

Rettigheter til genressurser er for tiden et aktuelt internasjonalt tema med pågående arbeid i ulike fora. Nordisk genressursråd vil legge til grunn at Norden har et særlig ansvar for å unngå at tilgjengelighet til genressurser blir begrenset som følge av sterke patentregimer.

Nordisk miljø- og fiskeristrategi

Miljøsamarbeidet med fiskerisektoren foregår innenfor rammene av nordisk miljø- og fiskeristrategi for perioden 1999-2001. Strategien skal bidra til utviklingen i politiske prosesser i skjæringsfeltet mellom miljø og fiskeri regionalt og internasjonalt. Siktemålet er å øke integreringen av miljøhensyn i fiskerisektoren. Strategien skal videre sikre et godt havmiljø som basis for biologisk mangfold og derigjennom danne grunnlag for bærekraftig fiske, fangst og havbruk.

I perioden 2000-2001 har styringsgruppen for miljø- og fiskeristrategien opprettholdt fokus på tiltak mot fremmede organismer som introduseres via

ballastvann. Dette prosjektet er flerårig og skal munne ut i et risikoatlas som bl.a. skal bidra til Den internasjonale skipsfartsorganisasjons (IMOs) utvikling av regelverk på feltet.

I tillegg til ballastvann har styringsgruppen prioritert arbeid med miljømerking av fisk og fiske-produkter hvor det både fokuseres på livssyklusanalyser, dvs. miljøpåvirkninger og energibruk ved fangst og fremstilling, og på å sikre at produktene stammer fra fiskerier som er forvaltet på en bærekraftig måte. Et seminar om emnet ble arrangert i februar 2001 og styringsgruppen har deretter videreført prosjektet i lys av konklusjonene fra seminaret.

I inneværende år har styringsgruppen også prioritert arbeidet med utvikling av kystforvaltnings-modeller for Østersjøen. Prosjektet har som hovedformål å kartlegge og avklare interesse-konflikter knyttet til ulike former for bruk av kystområdene. Man bygger på erfaringer fra tilsvarende arbeid i andre nordiske land. Således ble det i mars 2001 arrangert en workshop i Lofoten om implementering av nye modeller for kystsoneforvaltning.

Arbeidet med utvikling av nettverk knyttet til viktige miljø- og fiskeriprosesser, som ble igangsatt under den forrige strategien, er videreført også i 2001. Styringsgruppen var medarrangør for et seminar i Brussel i juni 2001 som drøftet og analyserte miljøaspektene i EU-kommisjonens «grønnbok» om den felles fiskeripolitikken.

Styringsgruppen har i 2001 for øvrig prioritert arbeid med forvaltning av sjøpattedyr knyttet opp mot sel i arktiske farvann og niser i Østersjøen og forberedelse av Nordsjøkonferansen i 2002.

Kontaktgruppen for miljø-økonomiske spørsmål

Det nordiske arbeidet innen miljø-økonomiområdet ivaretas av kontaktgruppen for miljø-økonomiske spørsmål. Dette er en felles arbeidsgruppe under EK-Miljø og EK-Finans. Gruppen skal være et nettverk for miljø-økonomisk kompetanse i Norden med særlig vekt på å utveksle erfaringer og synspunkter på bruken av økonomiske virkemidler. Den skal både på eget initiativ og på oppdrag fra Nordisk Ministerråd foreta miljø-økonomiske vurderinger på områder som er av felles nordisk interesse. Det legges spesiell vekt på økonomiske virkemidler, kostnadseffektive løsninger på internasjonale miljøproblemer og finansiering. Gruppen skal være et forum for faglige diskusjoner og forberedelser til internasjonale møter, spesielt EUs miljø-økonomigruppe (ENVECO). Den skal også utgi en rapport om bruken av økonomiske virkemidler i de nordiske land hvert annet år.

Erfaringene har vist at det tverrfaglige samarbeidet mellom EK-Miljø og EK-Finans på ovennevnte områder er en hensiktsmessig og nyttig arbeidsform som det bør bygges videre på. Arbeidet er bl.a. et viktig ledd i prosessen for i større grad å integrere miljøhensyn i den økonomiske politikken i de nordiske landene. Arbeidet må også sees i lys av den sterke fokuseringen på kostnadseffektiv miljøpolitikk både i de nordiske landene og internasjonalt. Norden ligger i front når det gjelder anvendelse av nye virkemidler og det er stor interesse internasjonalt for de nordiske erfaringene. I denne sammenheng representerer gruppens rapport om bruk av økonomiske virkemidler i de nordiske land en viktig informasjonskilde.

Styringsgruppen for energi og miljø

I 1996 besluttet embedsmannskomitéene for hhv energi og miljø (EK-E og EK-M) å nedsette en styringsgruppe for å fremme samarbeidet på tvers av sektorene. Den nordiske energi- og miljøgruppen har igangsatt en rekke utredningsprosjekter på klima- og energifeltet og avholdt flere konferanser og seminarer i 1999/2000. Gruppen har bidratt til et styrket samarbeid på klima- og energifeltet i nordisk sammenheng som også har gitt positive effekter i internasjonal sammenheng, bl.a. innenfor Østersjøsamarbeidet.

De nordiske landene arbeider for tiden med å vurdere mulighetene for å etablere nasjonale kvotesystemer for klimagasser. Det har derfor blitt drøftet om det er mulighet for å forene de enkelte nasjonale kvotesystemer i et felles nordisk kvotemarked. Energi- og miljøgruppen har fått utarbeidet to rapporter som analyserer mulighetene for å etablere et slikt kvotemarked. I februar 2000 ble det arrangert en konferanse hvor temaet ble diskutert. Seminaret var et viktig innspill i arbeidet med den videre oppfølging på nasjonalt og nordisk nivå.

På energiminstrenes møte i Stavanger i desember 1998 ble idéen om å utvikle Østersjøregionen som et forsøksområde eller «Testing Ground» for Kyoto-mekanismene før 2008 introdusert. Energi- og miljøgruppen i samarbeid med klimagruppen under «Joint Baltic Program» avholdt i 1999 en konferanse i Malmø for å diskutere nærmere mulighetene for å etablere en «Testing Ground» i Østersjøregionen for de fleksible mekanismene. Dette for å få mer erfaring med mekanismene før forpliktelsesperioden under Kyotoprotokollen trer i kraft. De nordiske energi- og miljøvernministrene vedtok høsten 2000 å arbeide for å etablere et forsøksområde for utprøving av de fleksible mekanismene, herunder igangsetting av konkrete prosjekter, kompetansebygging og utredning av mulighetene for et kvotesystem i Norden. Det vil bli arbeidet med å legge grunnlaget for et samarbeid om felles gjennomføringsprosjekter i Østersjøregionen med oppstart fra 2003 med sikte på å vinne erfaring med slike prosjekter. Det er foreslått å bygge på kompetansen som er opparbeidet i Det nordiske miljøfinansieringsselskapet (NEFCO) og Den nordiske investeringsbanken (NIB). Det foreslås videre at de nordiske regjeringene samlet avsetter om lag 100-150 millioner kroner til et nordisk investeringsfond i regi av NEFCO/NIB. I den videre oppfølgningen skal det forhandles fram en rammeavtale mellom Østersjølandene som grunnlag for det videre prosjektarbeidet. Det vil bli vurdert å trekke de nordvestlige regionene i Russland med i dette arbeidet med sikte på å få til en sterkere koordinering mellom Østersjø- og Barentssamarbeidet på klima- og energiområdet. Dette samarbeidet vil være et supplement til annet pågående bilateralt samarbeid om felles gjennomføring i regionen.

De nye klimagassene (HFK, PFK, SF_6) som inngår i Kyotoprotokollen, har lang levetid i atmosfæren og per kilo gass har de virkninger som er mange ganger kraftigere enn CO_2. I 1999 ble et prosjekt knyttet til tiltak for å redusere utslipp av de langlivede klimagasser avsluttet. Prosjektet viste at det er tekniske muligheter for å redusere disse utslippene til en relativt lav kostnad da det på nesten alle anvendelsesområder er substitusjons- og reduksjonsmuligheter.

For å vurdere potensialet for økt bruk av nye fornybare energikilder og energieffektive teknologier har det vært behov for mer kunnskap om teknologi- og kostnadsutviklingen. Gruppen har derfor gjennomført et prosjekt som analyserer hvordan ulike virkemidler påvirker teknologiutviklingen og anvendelsen av fornybare energikilder i Norden under 1990-tallet og hvordan kostnadsutviklingen kan bli fram til 2020. Prosjektet viser at det har vært en betydelig teknologisk og kostnadsmessig forbedring for energieffektive teknologier og nye fornybare energikilder, og at dette kan få stor betydning for å begrense CO_2-utslippet i Norden.

Videre er det satt i gang et prosjekt om «Faktor 4/10»-begrepet og begrepets relevans for energisektoren i Norden. Målet er å analysere mulighetene for kostnadseffektive virkemidler som kan bidra til å redusere klimagassutslipp og fremme bærekraftig utvikling i energisektoren i Norden og nærområdene. Dette kan være et underlag for et nordisk bidrag i forbindelse med Rio+10 og det økte fokus som er satt på energi i FNs komité for bærekraftig utvikling (CSD).

Samarbeid mellom miljø-, forbruker- og næringssektoren

En tverrsektoriell arbeidsgruppe for produktorientert miljøvernstrategi med representanter fra miljø-, forbruker- og næringssektoren ble etablert i 1998. Gruppens formål er å arbeide for utvikling og koordinering av en tverrsektoriell produktorientert miljøvernstrategi, dvs. en strategi for å fremme utvikling, produksjon og bruk av mer miljøeffektive produkter. Dette skal bidra til økt næringsutvikling i landene, samt til økte valgmuligheter for forbrukerne til å kunne velge mer miljøvennlige produkter.

Gruppens arbeid er viktig for å utvikle dialogen mellom de tre sektorene. Informasjons-utvekslingen i gruppen bidrar til at de enkelte land og sektorer får kunnskap om hva som skjer på de ulike områdene, slik at felles problemstillinger kan identifiseres og arbeides med.

Gruppen har i 2000 utarbeidet en felles nordisk strategi som er godkjent av de tre embetsmannskomitéene for miljø, konsument og næring. I 2001 vil gruppen utfra mandat og strategi iverksette prosjekter som de tre sektorene vil ha felles nytte av. Fra 2002 blir gruppen slått sammen med den tverrsektorielle miljø- og forbrukergruppen og nytt mandat er under utarbeidelse.

Samarbeid med konsumentsektoren

Det ble i 1997 opprettet en tverrsektoriell arbeidsgruppe mellom forbruker- og miljøsektoren. Gruppen er initiativtakende, rådgivende og samordnende mot EK-Miljø og EK-Konsument og skal gjennomføre aktiviteter som besluttes av begge komitéene. Gruppens mandat gjelder til 31.12.2001. Gruppen vil fra 2002 bli slått sammen med den tresektorielle gruppen mellom miljø-, forbruker- og næringssektoren om produktorientert miljøstrategi (POMS-gruppen). Gruppens arbeid er tilpasset det nordiske miljøhandlingsprogram og strategien for et bærekraftig Norden. Hovedarbeidsområdet for gruppen er forbrukeraspekter i forbindelse med bærekraftig forbruk, bl.a. forbrukerhensyn sett i et miljøperspektiv, utvikling av funksjonstenking og positiv miljømerking.

Den tverrsektorielle gruppen har tatt initiativ til en evaluering av det nordiske miljømerkingssystemet, Svanemerket. Det ble i 2000 gjennomført eva-

luering av Svanens miljøeffekter med det formål å få kunnskap om hvilke direkte og indirekte miljøeffekter som Svanen har bidratt til. Evalueringen ble gjennomført i tre separate undersøkelser. På bakgrunn av denne og den tidligere undersøkelsen om hvordan miljømerkeordningen påvirker og oppfattes av forbrukerne har gruppen sammenfattet sitt arbeid i rapporten «Utvärdering av den nordiska miljömärkningen - Svanen ur konsument- och miljöperspektiv» (TemaNord 2001:522). Formålet med evalueringen er å belyse det nordiske miljømerket som et miljø- og forbrukerpolitisk instrument, samt å peke på utviklingsmulighetene for Svanen. I rapporten legges det fram en rekke forslag til det fremtidige arbeid med nordisk miljømerking, bl.a. informasjonsstrategi, miljøeffekter og -prioriteringer, organisatoriske spørsmål (som finansiering, nordisk profil, partsrepresentasjon, tvisteløsning) og strategiske overveielser som posisjonering av Svanen i forhold til andre miljøinformasjonssystemer. Utover arbeidet med evaluering av Svanen, har gruppen arbeidet med to prosjekter vedrørende funksjonsforselgning og et utredningsprosjekt om hvilken miljøinformasjon de nordiske forbrukerne mottar.

Forslagene i evalueringsrapporten følges opp i 2001, blant annet ved at det foretas en revisjon av de overordnede *retningslinjene for nordisk miljømerking*.

Når det gjelder miljøinformasjon til nordiske forbrukere, vil det bli publisert en oversikt over eksempler på forbrukerinformasjon om miljø og bærekraftig forbruk. Gruppen vil også følge arbeidet med produktorientert miljøstrategi ut fra et forbrukerperspektiv. I tillegg er arbeidsgruppen et forum for samarbeid og håndtering av relevante spørsmål som kommer opp i forbindelse med EU, OECD og WTO.

Kulturminneforvaltningen

I 1994 ble det startet et arbeid for å styrke det nordiske samarbeidet innenfor kulturminneforvaltningen. Samarbeidet utøves mellom de sentrale fagmyndighetene på direktoratsnivå i de fem nordiske landene og er ikke organisert under Nordisk Ministerråd. Arbeidet føres videre gjennom et etablert nettverk av faste samarbeidskoordinatorer, og det gjennomføres årlige møter mellom de nordiske etatslederne. Denne arbeidsformen gir nyttig erfaringsutveksling mellom de nordiske lands kulturminneforvaltninger, samtidig som den gir muligheter til konkret samarbeid om beslektede problemer.

Kulturminneforvaltningen under Embetsmannskomitéen for miljø

I 1993 kom deler av kulturminnesektoren (kulturmiljøet) direkte inn i mandatet til Natur- og friluftslivsgruppen (NFG) (se omtale i kap. 5.6). Dette førte til at fagfeltet kom inn i den nordiske miljøstrategien 1996-2000. I 1994 ble det på initiativ av Natur- og friluftsgruppen nedsatt en *ad hoc*-gruppe, Kulturmiljøgruppen, for å utrede behovet for en handlingsplan for kulturmiljøet, som gruppen deretter også utarbeidet. Handlingsplanen ble vedtatt av de nordiske miljøvernministrene høsten 1996 og i 1997 ble det vedtatt å iverksette denne. Kulturmiljøgruppen fikk ansvar også for denne gjennomføringsfasen, som etterhvert ble utvidet fra tre til fire år. Gruppens mandat utløp i 2000 og EK-M besluttet at kulturmiljøarbeidet deretter skulle etableres som et fast arbeidsområde under NFG, som dermed fikk endret sammensetning og navn - Natur-, friluftsliv- og kulturmiljøgruppen (NFK).

Handlingsplanen for kulturmiljø i landskapet har som mål å styrke helhetsperspektivet i den nordiske kulturminneforvaltningen og er knyttet til åtte ulike innsatsområder: Kystkultur, kulturmiljøet i sektoransvaret, jordbrukets kulturmiljøer, reiselivsnæringen og kulturmiljøet, kulturmiljøet i planleggingen, konsekvensutredningsarbeidet, transnasjonal planlegging og videreutdanning av «kulturmiljøforvaltere». Handlingsplanen følges opp med fire prioriterte prosjekter: Den nordiske kystkulturs særart og livskraft, jordbrukslandskapets kulturverdier, som gjennomføres sammen med jordbrukssamarbeidet, metoder for miljøkonsekvensvurderinger og nordisk videreutdanning av kulturmiljøforvaltere, hvor det første kursopplegg ble gjennomført i 1998-99. Alle de fire prioriterte områder er innarbeidet i NFK sin virksomhet.

Kulturminneforvaltningen under Embetsmannskomitéen for kultur

Under Embetsmannskomitéen for kultur har Museumskomitéen ansvar for kulturarvspørsmål. Museumskomitéens treårige prosjektperiode utløp i 1997, men er senere forlenget.

Ansvaret for «att förstärka nordiska insatser inom kulturmiljövård» utgjør ett av komitéens fem mandatpunkt. Museumskomitéen har behandlet temaet nordisk kulturminneforvaltning, og det er enighet om at det er viktig med et styrket nordisk samarbeid innenfor dette området på myndighetsnivå. Bl.a. anbefaler man at «samarbetsformerna mellan de nordiska riksantikvarieämbetena blir formaliserat», dvs en videre oppfølging av det samarbeid som er omtalt under «Kulturminneforvaltning».

4.4 Andre tverrsektorielle områder

Den frivillige sektor

Det offisielle nordiske samarbeidet bæres på mange måter oppe av et bredt folkelig engasjement som gir seg uttrykk i et utall frivillige organisasjoner med et nordisk perspektiv. Dette er et særpreg ved en viktig del av det nordiske demokrati, velferdsmodell og identitet.

Det forrige norske formannskapet i 1997 ga høy prioritet til å finne former for et godt samarbeid mellom det offisielle og det frivillige samarbeidet i Norden. En strategi for dette samarbeidet ble vedtatt av Nordisk Råd i 1998, og satt ut i livet i 1999.

Strategiens formål er å:

- Øke kunnskapen om den frivillige sektors rolle i de nordiske land
- Styrke organisasjonenes og nettverkenes muligheter for nordisk samarbeid
- Styrke den frivillige sektors muligheter for samarbeid med den offisielle del av det nordiske samarbeidet, samt bedre kontakten, utbyttet og vekselvirkningen mellom Nordisk Ministerråd og den frivillige sektor
- Styrke samarbeidet mellom Nordisk Ministerråd og de frivillige organisasjonene i hele Norden for å skape forutsetninger for at et større antall nye aktører kan ta del i det nordiske samarbeidet.

Som en oppfølging av strategien har Ministerrådet vedtatt retningslinjer for sektorenes samarbeid med den frivillige sektor. Retningslinjene legger vekt

på åpne og strukturerte kontakter, forutsigbarhet, representativitet og dialog på sektornivå. De frivillige organisasjonene tildeles oppgaver etter en vurdering av hvem som kan utføre den ønskede oppgaven best og billigst.

Det ventes at det i løpet av 2002 kan gjennomføres en første vurdering av de initiativ som er tatt i Ministerrådet for å styrke den frivillige sektorens muligheter for samarbeid med den offisielle delen av det nordiske samarbeidet. Situasjonen for frivillige organisasjoner i Nærområdene og muligheter for samarbeid vil også bli tatt opp i 2002.

Kultursektoren har flest frivillige organisasjoner i Norden. Innen kultur satser Ministerrådet på blant annet kunst, idrett og ungdom. Andre viktige sektorer er miljø, forbruker, jord- og skogbruk, sosial og helse, samt likestilling.

Innen sektoren for utdanning og forskning har styringsgruppen for folkeopplysning og voksenopplæring (FOVU) et utstrakt samarbeid med ulike brukermiljøer på området, bl.a. opplysningsforbundene og folkehøgskolene. Innenfor rammen av samarbeidet under FOVU er det etablert en særskilt støtteordning for nordisk folkeopplysning og voksenopplæring.

Ministerrådets totale finansielle engasjement i den frivillige sektor var i 2000 nærmere 70 mill. DKK.

Grensebarrierer

De nordiske land har i årtier prioritert arbeidet for at nordiske borgere skal kunne bevege seg uhindret over grensene. Blant annet vedtok samarbeidsministrene i 1998 å ta nye initiativ for å redusere de problemer som ulike skatte- og trygdesystemer, arbeidsmarkedsregler og andre regler medfører for virksomheter og enkeltpersoner i forbindelse med salg, flytting eller pendling over grensene i Norden. Det ble i første omgang satt søkelys på et begrenset antall identifiserte problemer.

Helt fri mobilitet mellom landene forutsetter total rettslikhet mellom landene, noe som ikke er en realistisk ambisjon. Det tilstrebes i stedet størst mulig grad av rettslig ensartethet. I den forbindelse samarbeider de nordiske land også om utforming og oppfølging av EU-regulering.

Hovedoppgaven er derfor fortsatt å fjerne eller redusere grensehindringer som oppstår gjennom ulike nasjonale regler og administrasjon av disse. Skal dette lykkes kreves det et kontinuerlig politisk søkelys på slike spørsmål.

All erfaring viser at den største barriere fortsatt er manglende kunnskap om gjeldende regelverk og om hvor denne kunnskapen finnes. Det har vist seg å skorte på kunnskapen også blant de berørte fagmyndigheter. Den nyetablerte nordiske servicetelefonen «Hallo Norden» skal i så måte fungere som en problemløser for de av Nordens borgere som støter på grensehindringer. Telefonen skal først og fremst henvise til den rette ansvarlige myndighet. Den vil dessuten gi et bilde av hvor skoen trykker blant folk flest når det gjelder grensehindringer.

Det finske formannskapet i Ministerrådet i 2001 prioriterer den enkelte nordboer, og da også hans rett og muligheter til fri og uhindret bevegelighet og bosetting. Også i kjølvannet av Vismannsgruppens rapport kan det forventes økt vektlegging i Ministerrådet på nordiske borgeres muligheter til å bo, arbeide og studere i et annet nordisk land.

I Ministerrådets mange sektorer foregår et omfattende arbeid for å fjerne eller redusere grensehindringer mellom de nordiske land, blant annet språk, arbeid, sosial og helse, utdanning og forskning.

I tillegg kan nevnes de bilaterale prosjekter som er igangsatt mellom flere av de nordiske land for å redusere grensebarrierer. For Norges del er et slikt prosjekt gjennomført sammen med Sverige, og et annet er i gang sammen med Finland. Dette arbeidet skal supplere det nordiske arbeidet og bidra til å holde den politiske oppmerksomhet rundt problemstillingen om grensehindre.

Nordiske medborgerrettigheter

Som en del av det finske formannskapsprogrammet for Nordisk Ministerråd i 2001 er det nedsatt en nordisk arbeidsgruppe som skal utrede nordiske medborgerrettigheter. Utredningen skal blant annet inneholde en oversikt over de rettigheter nordboere har i henhold til nordiske avtaler og overenskomster når det gjelder bosetting, arbeid, studier, besøk osv. i et annet nordisk land. Den skal også peke på viktige gjenstående grensehindringer på fellesnordisk plan. Hele rapporten skal være ferdig 1. mars 2002 og skal være egnet som informasjon til offentligheten. Den skal ha et individuelt perspektiv. Som en indikasjon på dimensjonene i den nordiske mobiliteten kan nevnes at mer enn 40.000 personer flytter eller pendler mellom de nordiske land hvert år, mens omlag 250.000 personer med nordiske statsborgerskap i 2000 var bosatt i et annet nordisk land. Til sammenlikning var det samme år ca. 130.000 personer med statsborgerskap i ikke-nordiske EU-land bosatt i de nordiske land.

4.5 Budsjett, administrasjon, organisasjon, informasjon

Det budsjettforslaget for år 2002 som samarbeidsministrene har oversendt til Nordisk Råd er basert på en uforandret totalramme i forhold til inneværende år. Som i år skal 10 mill. DKK inntil videre ikke innbetales av landene, men trekkes på Ministerrådets likviditet. Budsjettet skal senere prisreguleres.

Av det totale budsjett på DKK 774.4 millioner skal Norge bidra med DKK 163,6 millioner. I budsjettdokumentet for 2002 fremgår nå også fordringer på landene på grunn av likviditetsnedsettelsene i 2001 og 2002. Fordelingen av fordringene mellom landene bestemmes av fordelingsnøkkelen for det respektive budsjettår. Dette innebærer at landene vil ha en gjeld til Ministerrådet som er rentefri, og det er heller ikke bestemt tilbakebetalingstidspunkt.

Til betalingsordningen for høyere utdanning, skal Norge bidra med DKK 16 millioner i 2002.

Betydelige deler av budsjettet er bundet opp i pågående aktiviteter. Men dette budsjettet skal i større grad enn tidligere realisere ambisjonen om større fleksibilitet og evne til omstilling for å kunne sette fokus på områder med høy politisk relevans og nordisk nytte.

Prioriteringene i budsjettet er foretatt med utgangspunkt i Nordisk Råds rekommandasjoner og de premisser som ligger i landenes formannskapsprogrammer. Den tidligere Ministerrådsreserven erstattes av en egen budsjettpost for Ministerrådets strategiske initiativ på DKK 10 millioner. Det er utar-

beidet retningslinjer for bruk av midlene under denne posten, som først og fremst skal gå til engangsinnsatser.

Generalsekretæren fremla i 2000 en budsjettanalyse som vurderer det nordiske budsjettet som styringsinstrument og redskap i budsjettprosessen. Analysen inneholder forslag som berører budsjettprosessen, finansieringen av institusjonene og en rekke tiltak for å øke gjennomsiktigheten i budsjettet. Analysen ble gjort til gjenstand for en grundig behandling i det berørte miljøet i Norge og i Nordisk Råd. Det kan nevnes at det gjennom den nordiske prosessen fram til et forslag om budsjettanalysen til Nordisk Råds sesjon i 2001 ble påpekt at eventuelle reformer i de nordiske institusjoner bare skal iverksettes så sant institusjonens styre og ansvarlige ministerråd støtter dette. Det er dessuten ikke aktuelt å tillegge institusjonenes vertskapsland et større finansielt ansvar på bekostning av det nordiske fellesansvar.

I 2000 vedtok samarbeidsministrene å integrere kjønns- og likestillingsaspektet i Nordisk Ministerråds virksomhet. De enkelte fagsektorer har fått ansvar for å fremme likestilling innen egen sektor og utarbeide likestillingspolitiske målsetninger. Ministerrådet vil fortsette arbeidet med å integrere dette aspektet innenfor de ulike deler av virksomheten.

I tilknytning til prosjektmidler og støtteordninger - som totalt utgjør 55% av Ministerrådets budsjett - vil det hvert år overføres udisponerte midler. Udisponerte midler er definert som milder hvor det ikke er foretatt en beslutning om anvendelse til et bestemt formål. Det er meget positivt å notere at i løpet av 2000 er de udisponerte midlene redusert med over 41%. Unntaket er kultursektoren som ved inngangen til 2001 står for over 40% av de udisponerte midlene, delvis fra Nordisk Kulturfond. Ministerrådet vil arbeide for ytterligere å redusere andelen av udisponerte midler som overføres mellom budsjettårene, og den bør på sikt bringes ned til 3-5% av de budsjetterte midler til prosjekter og støtteordninger. Størrelsen på de udisponerte midlene fra 2001 har vært brukt aktivt ved utarbeidelsen av budsjettet for 2002 slik at på tross av enkelte budsjettreduksjoner i 2002-budsjettet så kan aktivitetsnivået opprettholdes gjennom overførte udisponerte midler fra 2000.

Blant større økninger i budsjettet for 2002 kan nevnes Ministerrådets strategiske satsninger, Nordisk Prosjekteksportfond (NOPEF), pilotprosjekt for nordiske spissforskningsenheter, servicetelefonen Hallo Norden og Nordisk forskningspolitisk råd (FPR). De største reduksjonene er å finne i IT og datapedagogikk (på grunn av forsinkelser i gjennomføringen), markedsøkonomi, skolesamarbeid (NSS), NORDPLUS, Nordisk forskerutdanningsakademi (NorFa) og nordisk nettverk for folkloristikk.

Basert på sektorenes og institusjonenes planer er det beregnet at budsjettforslaget innebærer følgende fordeling på de tre søylene: samarbeidet innenfor Norden 74%, Nærområdene 18% og Europasamarbeidet 8%. Dette er kun små endringer i forhold til 2001.

I finansieringen av det nordiske samarbeidet gis også betydelige nasjonale bevilgninger til nordiske formål i tillegg til det som bevilges som tilskudd til Nordisk Ministerråds budsjett. Det er for eksempel slik at Kulturdepartementet i 2000 over sitt budsjett bidro (i NOK) med 4,8 millioner til Nordisk Film- og TV-fond, 3 millioner til Foreningen Norden, 750.000 til Nordisk kunstnersenter og hhv. 500.000 og 200.000 til Nordisk informasjonskontor i Nord-

Norge og Sør-Norge. De bevilget dessuten 80.000 til nordiske forfatterstipend, ett fra hvert av de fire landene.

Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet avsatte totalt NOK 28,7 millioner til nordisk samarbeid utenom Nordisk Ministerråds budsjett i 2001, hvorav brorparten til den nordiske avtalen om høgre utdanning. Det ble ellers blant annet bevilget 1 million til prosjekter på skoleområdet og ekstramidler til nordiske formål i universitets- og høgskolesektoren.

Ministerrådene for jord- og skogbruk og for fiskeri har sammen med Embetsmannskomitéen for ernæringssaker etablert et nytt felles Ministerråd. Det første Ministerrådsmøte ble holdt sommeren 2001.

Generalsekretærens kontrakt er forlenget med ytterligere to år, fram til utgangen av 2002.

De tidligere separate informasjonsavdelingene i Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd ble slått sammen 1. mars 1999 for å utnytte ressursene bedre og samlet sett styrke informasjonsvirksomheten. Nyordningen er siden evaluert, og ordningen med felles informasjonsavdeling ble vedtatt av samarbeidsministrene i juni 2001. Informasjonsavdelingen omfattes av den generelle avtalen om utgiftsdeling mellom Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd.

I tiden fremover vil det bli satset på videre utbygging av den nordiske hjemmesiden, direktekontakt med nordiske journalister og formidling av daglige nordiske nyheter.

Informasjonsavdelingen har en publikasjonsenhet som har ansvar for å publisere de publikasjoner som fremkommer med støtte fra Nordisk Råd og Ministerrådet. Avdelingen har en database hvor man kan finne fram til de ulike publikasjonene. «Politik i Norden» utkommer som et magasin med et temanummer fire ganger i året.

Nordisk Råd og Ministerrådet gjennomfører så langt det er mulig i fellesskap den informasjonsaktivitet og de seminarer som arrangeres utenfor Norden. Formålet er i første rekke å spre kjennskap om det nordiske samarbeidet og gjennom dette øke gjennomslagskraften for nordiske synspunkter i internasjonal sammenheng. Informasjonsaktivitetene skal fremheve områder der Norden har et etablert samarbeid, og består primært av skreddersydde seminar utarbeidet i nært samarbeid med sektorene. Det vil bli satset på temaseminar i de baltiske land og andre kandidatland til EU. Det er planlagt informasjonsseminar i Ljubljana, Johannesburg og Beograd.

Informasjonsavdelingens hjemmeside (www.norden.org) oppdateres daglig med nyheter fra Norden. Hjemmesiden er godt besøkt, og fikk i 2000 en ny og mer moderne design. Ukentlig kommer «Norden i veckan» som elektronisk nyhetsblad basert på ukens hendelser. Det legges stadig ut nye elektroniske faktablad om det nordiske samarbeidet.

Det nordiske informasjonsvinduet i Norge ble åpnet i mars 2000 i Oslo, og bærer navnet «Norden i Fokus». Det drives på kontrakt av Foreningen Norden i Norge og er plassert i tilknytning til Foreningen Nordens hovedkontor på Abbediengen hovedgård i Oslo. Målsettingen for dette informasjonsvinduet er på en bedre og bredere måte å synliggjøre det nordiske samarbeidet i Norge. Det er tilgjengelig for folk over hele landet som søker nordisk informasjon og kunnskap via e-post, telefon og faks. «Norden i Fokus» er også et svært aktivt senter for egne aktiviteter, et møtested for nordisk kultur og debatt. Det

legges vekt på å presentere kunst og kultur fra andre nordiske land, selvstyrte områder og Nærområdene. Målgruppen er allmen, mens kulturaktiviteter rettet mot barn og unge har særlig prioritet. Det arrangeres også politiske og samfunnsengasjerende debatter og seminar med aktuell nordisk innfallsvinkel. Informasjonsvinduet overtar også en del av de informasjonsforpliktelser som har tilligget Nordisk Råds sekretariat i Stortinget, Nordisk Sekretariat i Utenriksdepartementet og de nordiske institusjonene i Oslo. Det er også etablert et slikt informasjonsvindu i Stockholm.

Sommeren 2001 ble den nordiske servicetelefonen «Hallo Norden» offisielt åpnet. Her kan man sende e-post, fakse eller ringe for å få hjelp i forbindelse med flytting, reiser, pendling, studier osv i Norden. Ofte består oppgaven i å finne fram til den rette ansvarlige myndighet. En prøveperiode har vist at det er et stort informasjonsbehov hos både innringere og lokale myndigheter som håndterer slike spørsmål. De mest vanlige spørsmålene gjelder tollbestemmelser, skattespørsmål, studievilkår, pensjoner, barnebidrag, arbeidsledighetstrygd og syketrygdordninger. Hallo Norden har ingen ombudsmannsrolle, deres oppgave er å informere og lose videre. I Norge er tjenesten tillagt Foreningen Norden, og må derfor også ses i sammenheng med «Norden i Fokus».

5 Sektorsamarbeidet

5.1 Statsministrenes samarbeid

Statsministrene har det overordnede ansvar for den politiske styring av det nordiske regjeringssamarbeidet. I tillegg til hyppig kontakt om aktuelle nordiske og internasjonale spørsmål har statsministrene regelmessige møter. På dagsordenen står både nordiske, europeiske og andre internasjonale spørsmål.

Siden siste stortingsmelding om nordisk samarbeid har det vært holdt to nordiske statsministermøter: I tilknytning til Nordisk Råds sesjon i Reykjavik 6. november 2000 og i Imatra 1. juli 2001.

Statsministrene har møtt sine baltiske kolleger i Estland i august 2000 og har også møtt Nordisk Råds presidium og representanter for de selvstyrte områder.

Med utgangspunkt i det svenske EU-formannskap har statsministrene løpende og i sine møter drøftet aktuelle EU/EØS-saker. Statsministrene har tatt initiativ til et forterket nordisk samråd om forberedelsene til EUs toppmøter.

Også aktuelle nærområdespørsmål er et fast punkt på statsministrenes dagsorden. Statsministrene har drøftet arbeidet i Østersjørådet, Barentsrådet og Arktisk Råd og har spesielt engasjert seg i arbeidet mot spredning av smittsomme sykdommer i Østersjøområdet.

Statsministrene har drøftet aktuelle og viktige spørsmål som står på Nordisk Ministerråds dagsorden. Det gjelder bl.a. strategien for en bærekraftig utvikling, vismannsrapporten «Öppet för världens vindar», den nye nærområdestrategien, budsjettreformen og utredningen om nordiske borgerrettigheter.

Statsministrene blir også fortløpende orientert om arbeidet med de nordiske formannskapsprogrammene.

Statsministrene har bedt finansministrene undersøke mulighetene for en nordisk samordning av skattebetingelsene for rederi- og transportnæringene. De har også gitt sin tilslutning til et forslag om et forsterket nordisk samarbeid om informasjonsteknologi.

Regjeringen legger stor vekt på samarbeidet mellom de nordiske statsministrene og er av den oppfatning at statsministrenes møter er av stor betydning for det nordiske samarbeidet.

5.2 Samarbeidsministrenes arbeid

Siden siste stortingsmelding om nordisk samarbeid har de nordiske samarbeidsministre hatt fire møter og har dessuten behandlet og vedtatt et stort antall saker i skriftlig prosedyre. Samarbeidsministrene har også møtt sine baltiske kolleger, de nordiske EU-ambassadørene og de har deltatt i Nordisk Råds sesjoner, temakonferansen og i en rekke andre nordiske møter.

En viktig del av samarbeidsministrenes oppgaver gjelder Ministerrådets budsjett og økonomistyring. Budsjettet for 2001 er vedtatt i overensstemmelse med Nordisk Råds rekommandasjon og med en økning av totalrammen på 10 millioner DKK. Budsjettforslaget for 2002 som er oversendt Nordisk Råd til behandling er basert på en uforandret totalramme i forhold til budsjettet for 2001.

Etter en omfattende høring har samarbeidsministrene hatt en grundig behandling av generalsekretærens reformforslag i utredningen «Budgetanalyse 2000 - det nordiske budget». Endel av forslagene av teknisk karakter er allerede tatt til følge i budsjettforslaget for 2002. Også utredningens forslag om å redusere Ministerrådets likviditet ved å utsette en del av landenes innbetalinger er allerede vedtatt som en del av 2001-budsjettet.

De mere prinsipielle forslag i reformpakken er oversendt Nordisk Råd i et ministerrådsforslag. Samarbeidsministrene har imidlertid avvist forslaget om en omfattende institusjonsreform basert på en gruppering av institusjonene i fire kategorier. Samarbeidsministrene har i ministerrådsforslaget foreslått at det skal være opp til de ansvarlige ministerråd å bedømme behovet for omlegninger og reformer i de institusjoner som de har ansvaret for.

Samarbeidsministrene har også hatt en grundig behandling av den omfattende strategien for en bærekraftig utvikling. Samarbeidsminister Jørgen Kosmo har gitt Stortinget en redegjørelse for innholdet i strategien og Nordisk Råd har gitt sin tilslutning i en ekstrasesjon i juni 2001. Ministerrådet står nå foran et omfattende oppfølgingsarbeid.

Vismannspanelets rapport «Öppet för världens vindar» ble overlevert til samarbeidsministrene i oktober 2000. Etter en foreløpig drøftelse på Nordisk Råds sesjon høsten 2000 møttes Rådets presidium og samarbeidsministrene til et seminar om rapporten i januar 2001. Der ble det enighet om det videre arbeid og at resultatet av presidiets og samarbeidsministrenes overveielser skal presenteres for Nordisk Råd for behandling på sesjonen i oktober 2001. Det er meningen at behandlingen skal resultere i et forslag som både anviser det politiske innhold i det nordiske samarbeid i de kommende år og de organisatoriske endringer som vismannsrapporten gir grunnlag for.

Samarbeidsministrene har også fått et forslag om en ny nærområdestrategi som blant annet foreslår en økt vektlegging av innsatsene i Nordvest-Russland. Samarbeidsministrenes konklusjoner er oversendt Nordisk Råd i form av et ministerrådsforslag. Samarbeidsministrene har også tatt initiativ til et nytt arktisk samarbeidsprogram som skal oversendes Nordisk Råd før sesjonen i København i oktober 2001.

Samarbeidsministrene har ønsket en øket fellesnordisk innsats mot nynazisme og ekstremistiske bevegelser som dyrker fremmedhat og rasisme og har gitt sin tilslutning til et opplegg fra Nordisk Ungdomskomité. Det er også satt igang en utredning og dokumentasjon av nordiske borgeres rettigheter. Denne utredningen skal foreligge våren 2002. Det kan også nevnes at samarbeidsministrene har bedt justisministrene om å overveie behovet for en revisjon av Ministerrådets offentlighetsregler, med sikte på større åpenhet om Ministerrådets arbeid.

Formannskapets programmer er en viktig del av samarbeidsministrenes arbeidsgrunnlag. Formannskapet legger ned et betydelig arbeid både i sine

forberedelser og i arbeidet med å gjennomføre programmet. Det overordnede tema for det danske formannskap i 2000 var «de nordiske velferdsstater - faglig innsikt - menneskelig utsyn». I 2001 er det Finland som leder regjeringssamarbeidet, med «Nordbo 2001» som motto for sine innsatser. I 2002 er det Norge som skal ivareta det nordiske formannskapet.

5.3 Det utenrikspolitiske samarbeid

Det er lang tradisjon for et nært utenrikspolitisk samarbeid mellom de fem nordiske land. På tross av ulik forankring i forhold til EU og NATO, fungerer det utenrikspolitiske samarbeidet nært og godt. Integrasjonsbestrebelsene i Europa og den endrede sikkerhetspolitiske arkitekturen innebærer at Norden i dag i stadig større utstrekning har felles utenriks- og sikkerhetspolitiske interesser. Dette interessefellesskap, sammen med vårt felles kultur- og verdigrunnlag, bidrar til at vi kan utnytte ulik tilknytning til internasjonale organisasjoner til felles initiativ og tiltak.

Imidlertid har samarbeidet i de internasjonale organisasjonene endret karakter etter at Danmark, Finland og Sverige ble medlemmer av EU. Tidligere var det nordiske samarbeidet tettere og mer formelt. Dette manifisterte seg bl.a. i et betydelig antall felles nordiske innlegg, kommunikéer og presseuttalelser. Det finner fortsatt sted enkelte slike innlegg og uttalelser, men det er likevel en utfordring å opprettholde den nordiske profilen i samarbeidet samtidig som de nordiske EU-land må avstemme sin politikk med de øvrige EU-land. Et fortsatt nært og godt nordisk samarbeid innebærer nå at man fra norsk side påtar seg et særlig ansvar for å oppmuntre til og legge forholdene til rette for dette.

Det utenrikspolitiske samarbeidet er i de siste årene utvidet til å omfatte også nordisk - baltisk samarbeid i det såkalte 8-samarbeidet samt videre 8 + 1 møter hvor det, i tillegg til de nordiske og baltiske ministre, inviteres ytterligere en gjest. Under utenriksministermøtet i Middelfart (Danmark) 29.-30. august 2000 deltok EUs høyrepresentant for FUSP, Javier Solana, på møte med sine nordiske og baltiske kolleger. Det har siden 1998 også blitt avholdt halvårlige nordiske statssekretærmøter og jevnlige nordiske og nordisk - baltiske polsjefmøter i tillegg til de tradisjonelle nordiske utenriksministermøtene.

Fra norsk side har vi stor nytte av informasjonsutvekslingen mellom de nordiske land når det gjelder EU/EØS-spørsmål. De nylig gjennomførte finske og svenske formannskapene i EU (høsten 1999 og våren 2001) og det kommende danske formannskapet i EU høsten 2002 gir også muligheter for større gjennomslagskraft for fellesnordiske interesser i EU. Det er en stor grad av enighet mellom de nordiske landene i en rekke sentrale spørsmål som står på EUs dagsorden. Disse spørsmål har ikke bare betydning for de tre medlemslandene, men også for Norge og Island som EØS-medlemmer. Det nordiske samrådet har medført at fellesnordiske holdninger og vurderinger i viktige spørsmål har fått en ikke ubetydelig innflytelse i EUs lovgivningsarbeid, bl.a på områder som gjelder miljø, arbeidsmiljø, forbrukervern, matvaresikkerhet og likestilling.

De nordiske land har også et nært samarbeid når det gjelder støtte til de baltiske lands integrasjonsprosess i EU, særlig gjennom Ministerrådets nærområdeprogram (se for øvrig kapittel 3.1). Landene er enige om betydningen av styrket satsing og behovet for økt samråd når det gjelder utformingen av de respektive lands politikk i forhold til de nordiske nærområdene.

Selv om det tidligere tette og formelle nordiske samarbeidet i FN er falt bort som følge av Danmarks, Sveriges og Finlands EU-medlemskap, er det like fullt løpende kontakt og utveksling av synspunkter og informasjon. Ved FN-delegasjonene i New York møtes bl.a. de nordiske ambassadørene ukentlig. For Norge er det her viktig å få informasjon om EUs arbeid på aktuelle områder, samtidig som vi fra norsk side kan bidra med informasjon fra kontakter med likesinnede land som ikke er medlemmer av EU. Dette gjelder bl.a. informasjon fra samarbeidet i JUSCANNZ (en forkortelse for landene som deltar, dvs Japan, USA, Canada, Australia, Norge, New Zealand og Sveits).

De nordiske land samarbeider også nært i kandidaturspørsmål. Det er bl.a. etablert en intern nordisk rotasjonsordning for kandidatur til FNs Sikkerhetsråd. Norge fikk god og aktiv støtte fra de øvrige nordiske land for plassen i FNs Sikkerhetsråd for perioden 2001-2002. Innen gruppen av vestlige land (WEOG) har det over tid vært en forståelse for at de nordiske land i en del valgsammenhenger i realiteten utgjør en egen «undergruppe». Dette gjelder særlig på det økonomiske og sosiale området, hvor de nordiske land samlet er blant de aller største bidragsytere. Men også når det gjelder kampen for demokrati og menneskerettigheter er det tradisjon for at de nordiske land står sammen. MR-spørsmål er blitt et viktig tema for drøftelser og samordning på nordisk nivå. Sverige overtok etter Norge i mai 2001 den tradisjonelle nordiske plassen i FNs menneskerettighetskommisjon.

OSSE er den internasjonale organisasjon hvor EU-landene har etablert det tetteste utenrikspolitiske samarbeidet. Felles nordiske innspill er her i praksis blitt en umulighet etter at Finland og Sverige ble EU-medlemmer. Det ukentlige nordiske samråd mellom OSSE-delegasjonene fortsetter imidlertid.

Forsvars- og sikkerhetspolitiske spørsmål er de siste årene tilført som en ny og viktig dimensjon i det nordiske samarbeidet. Landenes ulike sikkerhetspolitiske orientering er ikke til hinder for jevnlige konsultasjoner, et nært praktisk samarbeid og felles innsats.

Samarbeidet i den nordisk-polske brigaden i SFOR-styrken i Bosnia viser at en i dag har et betydelig økt handlingsrom for felles nordisk innsats innenfor en bredere euroatlantisk ramme. Det legges opp til et tett samarbeid også i Kosovo; innenfor den britisk-ledete multinasjonale brigaden, der både Norge, Sverige og Finland deltar. Det er også utstrakt samarbeid mellom Norge og Danmark i tilknytning til KFOR-ledelsen april - oktober 2001. Regjeringens mål er at de praktiske erfaringer vi har fått på Balkan skal reflekteres i tett kontakt mellom disse land innenfor rammene av EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeid (ESDP). Regjeringen arbeider også aktivt for å trekke Sverige og Finland så tett som mulig inn mot NATOs arbeid med fredsoperasjoner og krisehåndtering, de såkalte ikke-Artikkel 5 operasjonene. Dette omfatter jevnlige konsultasjoner om NATO-ledete fredsoperasjoner der disse landene deltar.

Gjennom det norsk-initierte NORDCAPS (Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support) har de nordiske land etablert et tett samarbeid i forhold til internasjonale fredsoperasjoner i regi av FN. Landene samarbeidet også når det gjelder opprettelsen av den internasjonale brigaden for hurtig innsetting i FN-ledete fredsoperasjoner. Brigaden ble for første gang benyttet i Etiopia/Eritrea høsten 2000. Norge overtok formannskapet av SHIRBRIG i ett år fra sommeren 2001. Det er Regjeringens mål å benytte formannskapsperioden til å videreutvikle SHIRBRIG-konseptet med sikte på å styrke evnen til å utplassere styrker raskt i FN-ledede fredsbevarende operasjoner.

Nordisk samråd i EAPC (Det euro-atlantiske partnerskapsråd) intensiveres, og det militære samarbeidet i Partnerskap for fred (PfP) gir også god mulighet til å videreutvikle det regionale samarbeidet om fredsbevaring i Norden.

5.4 Kultur

Det nordiske kultursamarbeidet har i 2000 vært preget av stabilitet og videreføring av etablert virksomhet. Den overordnede målsetting har vært å styrke det nordiske verdifellesskapet og nordisk identitet. Rammebetingelsene har stort sett vært uendret, men med noe reduserte budsjettmidler. Kulturdelen av Ministerrådets budsjett var i 2000 på 144.3 mill. danske kroner og innebar en reduksjon på 3.5 mill. danske kroner i forhold til året før. Kulturbudsjettet for 2001 er ytterligere redusert med 1.2 mill. danske kroner.

Norden-samarbeidet har fortsatt utgjort tyngdepunktet i kultursamarbeidet. Nærområdesamarbeidet har utviklet seg positivt, først og fremst i forhold til Baltikum. Europa/EU har kun vært tema i begrenset omfang og da først og fremst som et politisk anliggende i selve Ministerrådet.

Strategiplanen «Nordisk samarbeid ved årtusenskifte» og det danske formannskapsprogrammet «De nordiske velfærdstater: faglig indsigt, menneskeligt udsyn» har vært sentrale rammer for kultursamarbeidet i 2000-2001. Et overordnet tema har vært «nordiske verdier» som underlag og redskap for utviklingen av kultursamarbeidet og nordisk samarbeid generelt.

De nordisk kulturministrene har vist stor interesse for fleksibilitet og tverrfaglig samarbeid og en økt politisk styring av virksomheten. Dette har rent konkret gjort seg utslag i opprettelsen av en ny budsjettpost «strategiske kultursatsninger», med formål å skape forutsetninger for kulturpolitiske satsninger innenfor nærmere bestemte temaområder. Fordelingen av midlene - 7.1 mill.danske kroner i 2001 - skjer i dialog med kultursektorens organer og etter Nordisk råds rekommandasjoner.

Kulturministrenes arbeid med å rasjonalisere og effektivisere samarbeidet på kulturområdet har fortsatt i 2000-2001. Det er videre lagt stor vekt på å sikre de geografisk perifere områders deltakelse i kultursamarbeidet.

Fra norsk side har vi uttrykt bekymring for utviklingen i det nordiske kulturbudsjettet, som er den sentrale rammebetingelsen for kultursamarbeidet. Nedskjæringene av kulturdelen i Ministerrådets budsjett over en rekke år har klart svekket kulturens muligheter til å oppfylle Den nordiske kulturavtalens målsetninger og utøve en aktiv rolle i det nordiske samfunn. I vårt formann-

skapsprogram for 2002 tar vi derfor til orde for et styrket politisk engasjement fra kulturministrenes side, med sikte på å avklare og styrke rammebetingelsene for det nordiske kultursamarbeidet. Vi legger også vekt på at reformarbeidet i forbindelse med «Vismannsrapporten» og rapporten «Budsjettanalyse 2000» blir gjort til gjenstand for bred drøftelse i Ministerrådet.

Norge vil under sitt formannskap i 2002 arbeide for at kulturens sentrale plass i Ministerrådets samlede virksomhet opprettholdes.

Allmennkultur

Allmennkulturen har som tidligere vært det dominerende arbeidsområdet i det nordiske kultursamarbeidet. Generelt kan man si at det har dreiet seg om nordisk kulturutveksling og kulturformidling i bred forstand. En særlig aktiv rolle har de nordiske kulturhusene spilt som bindeledd mellom det sentrale Norden og utkantregionene. De ulike støtteordninger og stipendordninger, herunder den nordiske gjesteatelieordningen, har vært av stor betydning for helheten og allsidigheten i det nordiske kulturtilbudet.

Sammen med de nordiske kulturinstitusjonene utgjør de nordiske kunstkomitéene den organisatoriske rammen for det allmennkulturelle samarbeidet. Nordisk litteratur- og bibliotekkomité (NORDBOK), Nordisk musikkomité (NOMUS) og Nordisk teater- og dansekomité (Teater og Dans i Norden) har både en rådgivende og utøvende funksjon i det nordiske kultursamarbeidet. Komitéene spiller en sentral rolle når det gjelder nettverksutvikling og implementering av samarbeidet på de respektive områder, samtidig som de sikrer den faglige kvaliteten på samarbeidet. Kulturministrene har vært opptatt av at de faste rådgivende komitéene skal ha en mest mulig sentral plassering som rådgivende og idéskapende instanser i forhold til den politiske beslutningsprosess, jfr. strategiplanen «Nordisk kultursamarbeid ved årtusenskiftet».

Ministerrådet har vedtatt reviderte statutter for de nordiske kunstkomitéene, som reduserer antallet medlemmer fra to til ett medlem fra hvert land. De selvstyrende områder blir representert med en observatør hver. Komitéenes faglige kompetanse styrkes ved at de på ad hoc basis kan knytte til seg særskilt fagkompetanse.

Under det danske formannskapet ble det gjennomført en verdidebatt innenfor rammen av det nordiske kultursamarbeidet. Det danske initiativet ble avsluttet med en større konferanse i august 2000, «Nordisk verdigrunnlag og nordisk identitet». Formålet med konferansen var å foreta en analyse av fellesnordisk identitet og verdier og vurdere hvordan en verdibetraktning kan brukes operasjonelt i utviklingen av det fremtidige nordiske kultursamarbeidet.

Å fremme bevisstheten om nordisk kulturfellesskap er et hovedelement i kulturministrenes målsetning for kultursamarbeidet. I tråd med dette er det tatt initiativ til å undersøke mulighetene for et utvidet samarbeid når det gjelder museums-, biblioteks- og arkivsektoren, med eventuelt etableringen av et felles nordisk samarbeidsorgan på ABM-området.

Kulturdepartementet har i sitt formannskapsprogram for 2002 understreket allmennkulturens fundamentale betydning for det nordiske samarbeidet,

med sin basis i sentrale nordiske verdier som den felles kulturarv og det språklige fellesskapet.

Fra norsk side vil man arbeide for gode samarbeidsstrukturer og skape forutsetninger for en sterkere politisk styring av den allmennkulturelle virksomheten. Det synes formålstjenlig å opprettholde et mest mulig desentralisert samarbeidsmønster, med god sikring av faglig kvalitet og nasjonal forankring. I budsjettsammenheng blir det viktig å se til at samarbeidsorganene sikres de økonomiske forutsetninger som er nødvendige for å videreføre og utvikle samarbeidet på det allmennkulturelle området.

Barne-og ungdomskultursamarbeidet

Det nordiske kultursamarbeidet for barn og unge under Nordisk Ministerråd koordineres av Styringsgruppen for barne- og ungdomskultur. Gruppen har representanter fra de nordiske landene og selvstyreområdene.

Styringsgruppen skal iverksette vedtatte handlingsplaner for barne- og ungdomskultursamarbeidet, følge utviklingen på området barne- og ungdomskultur, bidra til dialog med Nordens nærområder og Europa, følge forskningsvirksomheten innen området barn, ungdom og kultur, samt styrke og formidle nordisk kulturidentitet i samarbeid med Ministerrådets organ og øvrige aktører på feltet. Gruppens arbeid har vært forankret i Handlingsplanen for nordisk barne- og ungdomskultursamarbeid 1996-2000 «Et kommende Norden».

Det er i 2000 utarbeidet en tverrsektoriell handlingsplan for det nordiske barne- og ungdomssamarbeidet «Norden inn i et nytt årtusen» 2001-2005. Handlingsplanen vektlegger blant annet behovet for barnekulturforskning, bedre informasjon om og samordning av tilskudd til kulturformål for barn og unge og videre utvikling av det nordiske IT- nettverket Valhalla for Norden og de baltiske statene. Kontakten mellom barn og unge fra ulike deler av Norden og Nordens nærområder skal videreutvikles og samarbeidet med de nordiske husene og de nordiske informasjonskontorene vil bli videreført. Prosjekter som kan styrke den nordisk språkforståelse og samnordiske medieprosjekter for barn og unge skal vurderes. Styringsgruppen for barne- og ungdomskultur skal følge opp Handlingsplanen «Norden inn i et nytt årtusen» med en konkret plan for kultursamarbeidet for og med barn i Norden og nærområdene.

Barn og unge vil være en prioritert målgruppe under det norske formannskapet i 2002. Arbeidet med den nye handlingsplanen ventes sluttført i begynnelsen av neste år, og vil danne grunnlaget for en videreføring og om mulig en styrking av barne-og ungdomskultursamarbeidet i Ministerrådet.

Film- og mediesamarbeidet

Styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbeid (KM-gruppen) er Ministerrådets rådgivende organ i kultur- og mediepolitiske saker. KM-gruppens hovedoppgave er å følge utviklingen på medieområdet i Norden og internasjonalt, samt stimulere til økt samarbeid innen film- og medieområdet i de nordiske land. Videre skal KM-gruppen fremme informasjon om mediepolitikk og medieutvikling i Norden. Det viktigste instrumentet i denne satsingen er det digitale tidsskriftet «Medier i Norden». Gruppens arbeid skjer først

og fremst gjennom utredningsvirksomhet, seminarer og konferanser på de aktuelle områder. KM-gruppen har videre gitt støtte til filmformål og andre prosjekter innen mediefeltet.

Aktuelle spørsmål i 2000 har vært digitalisering og konvergens av media, telekommunikasjon og informasjonsteknikk. Dette gjelder både den tekniske utviklingen og de konsekvenser utviklingen får for medieområdet.

Nordisk allmennkringkasting og nordisk samarbeid på fjernsynssektoren har vært sentrale elementer i det nordiske samarbeidet i mange år. Nordisk Råd anmodet i 1999 om at det ble utarbeidet en statusrapport vedrørende public service virksomheten i de nordiske land. Kulturministrene vedtok mandat for en slik rapport i februar 2000 og oppgaven med å utarbeide rapporten ble overlatt til Styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbeid (KM-gruppen). I delrapport redegjøres det for de rammevilkår som gjelder for public service kringkasting i de ulike land og selvstyrende områder i Norden. Delrapporten ble godkjent av MR-K og ble oversendt Nordisk Råd i november 2000. I delrapport II vil det bli redegjort for de problemer og utfordringer public service virksomheten står overfor.

I løpet av inneværende år vil KM-gruppen gjennomføre en utredning vedrørende innføring av et nordisk multimediefond som skal fremme prosjekter innen multi- og interaktive medier både økonomisk og ved informasjons- og rådgivningsvirksomhet. Som en oppfølging av rapporten om public service kringkasting i Norden vil KM-gruppen i 2001 også utrede nærmere de tekniske og juridiske problemene vedrørende nabolandsfjernsyn. I den norske formannskapsperioden i 2002 tar en sikte på å viderføre dette arbeidet.

Nærområdene/Europa

Kulturen har etter vår vurdering bidratt vesentlig til å styrke forbindelsene med Nordens nærområder. Ikke minst gjelder dette kultursamarbeidet i forhold til Baltikum. De viktigste virkemidlene har vært de nordiske informasjonskontorene i de baltiske land og St. Petersburg, sammen med de særskilte kulturmidlene som årlig avsettes over det nordiske budsjettet, og som i 2000 var på ca. 4 mill. danske kroner. Men like avgjørende har vært den brede interesse og engasjement som er utvist av de nordiske samarbeidsorganene på kulturområdet innenfor egne budsjettmidler.

Å styrke kulturforbindelsene til Nærområdene synes å være en naturlig og realistisk oppgave i det nordiske samarbeidet. Fra norsk side vil vi under vårt formannskap i 2002 prioritere nærområdesamarbeidet innenfor realistiske rammer. Noe større vekt enn tidligere vil bli forsøkt lagt på samarbeidet med Russland, i særlig grad Nordvest-Russland.

Europa/EU har som i tidligere år hatt karakter av samråd og informasjonsutveksling. Europa-spørsmålene har imidlertid utgjort en viktig del av det politiske samarbeidet i MR-K.

De nordiske kulturministrene har vedtatt en ny prosjektplan for «Nordiske kulturprosjekter i utlandet» for perioden 2001-2004. Denne virksomheten startet opp i 1982 og ledes av en særskilt styringsgruppe under MR-K. Den nye planen omfatter presentasjon av nordisk kultur i utlandet, men legger større vekt enn tidligere på kultursamarbeid med land og regioner, først og

fremst i Europa. Planen prioriterer prosjekter i det vestnordiske nærområdet, med sikte på å bygge ut et nettverk til kunst-og kulturlivet i denne regionen.

Barents-samarbeidet og Østersjø-samarbeidet

Utenfor rammen av det nordiske samarbeidet, men i nær tilknytning til dette, deltar Norge på kulturområdet i samarbeid med Nordens nærområder i Barents-regionen og i Østersjø-området.

Kultursamarbeidet i Barentsregionen har bl.a. som målsetning å fremme den regionale kulturelle identitet blant befolkningen i Nordvest-Russland og de nordlige områder av Norge, Sverige og Finland. Dette skjer gjennom et utstrakt samarbeid på alle kultursektorens områder, blant både profesjonelle og amatører. Arbeidet har vært et viktig bidrag til å styrke den kulturelle utviklingen i området basert på lange historiske tradisjoner. En arbeidsgruppe er i gang med å evaluere kultursamarbeidet, og en rapport vil bli lagt fram innen utgangen av året.

I tillegg til bilateralt samarbeid med landene rundt Østersjøen, deltar Norge aktivt i det multinasjonale kultursamarbeidet mellom landene i regionen innenfor rammen av Ars Baltica. Det er et arbeid som på statlig nivå legger til rette for samarbeid mellom institusjoner og enkeltpersoner og åpner for nye initiativ institusjoner imellom. De overordnede føringer for samarbeidet trekkes opp av deltakerlandenes kulturministre i to årlige møter. Neste ministermøte holdes i København i september 2001.

Idrett

Ministerrådets bevilgning til nordisk idrettssamarbeid var i 2000 på i overkant av 1.1 mill. danske kroner. Formålet med disse midlene er å støtte idrettssamarbeidet mellom Grønland, Island og Færøyene, samt mellom de vestnordiske land og det øvrige Norden. Nordisk skoleidrett og samisk idrettssamarbeid blir også tilgodesett innenfor disse midlene.

Det nordiske idrettssamarbeidet for øvrig er organisert utenfor ministerrådsstrukturen. Nordiske embetsmenn i departementene med ansvar for idrett har et nært samarbeid. I dette samarbeidet inngår et møte hvert halvår. De nordiske idrettsorganisasjonene er observatører på omtalte møter. Det interdepartementale samarbeidet innbefatter primært gjensidig orientering og utveksling av informasjon, men også drøfting av konkrete saker med sikte på fellesnordiske standpunkter i internasjonale idrettsspørsmål.

Det nordiske idrettssamarbeidet er et sentralt samarbeidsområde innenfor den frivillige sektor i Norden. Det legges vekt på å styrke og utvikle den nordiske dimensjonen i idrett. Sentrale mål i denne sammenheng er idrett for alle, vektlegging av etiske grunnprinsipper og retten til å delta ut fra hvert enkelt individs forutsetninger.

Nordisk kulturfond

Nordisk kulturfond er opprettet etter en særskilt avtale mellom de nordiske land og har en autonom rolle i det nordiske samarbeidet, med kultur, utdanning og forskning som ansvarsområder. Det finansieres over Nordisk Minis-

terråds budsjett og hadde i 2000 en bevilgning på 25.4 mill. danske kroner. I de senere år har ca. 90% av fondets midler gått til allmennkulturell virksomhet.

Nordisk kulturfond har en særlig betydning for det frie kulturlivet i Norden og for bredden og fornyelsen i det nordiske kultursamarbeidet. I den senere tid har fondet lagt vekt på å samordne sin virksomhet i forhold til Ministerrådet, og framstår i dag som en del av de totale ressursene i det nordiske kultursamarbeidet. Fondet har fortsatt sitt samarbeid med bilaterale fond i Norden, med sikte på utveksling av erfaring og kunnskap, ikke minst når det gjelder satsninger for økt språkforståelse i Norden. Fondets styre har inngått et samarbeid med de nordiske regionale informasjonskontorene for å styrke fondets posisjon i mindre byer og kommuner, med bakgrunn i at i overkant av 45% av søknadene til fondet kommer fra de nordiske hovedstadsregioner.

5.5 Utdanning og forskning

Struktur og reform

Både budsjettanalysen 2000 og Vismannsrapporten *Öppet för världens vindar* har viktige implikasjoner for samarbeidet på utdannings- og forskningsområdet. Begge disse rapporter ble fremlagt i 2000, og tar på forskjellig vis til orde for omlegginger av det nordiske samarbeidet i tiden framover. Prosessen omkring oppfølgingen av reformforslagene har pågått parallelt i perioden 2000-2001, med sikte på behandling på Nordisk Råds sesjon i oktober 2001.

Budsjettanalysen 2000 inneholder dels forslag av administrativ og teknisk karakter, dels forslag av mer prinsipiell art. Til sistnevnte gruppe er det særlig forslagene om en mulig omlegging av de nordiske institusjonene som påkaller oppmerksomhet. I utgangspunktet foreslås det her at Ministerrådet skal ta institusjonenes finansiering og tilknytning til nasjonale og regionale samarbeidsinstitusjoner opp til ny vurdering, herunder at en del av institusjonene omgjøres til prosjekter. Men i et ministerrådsforslag til Nordisk Råds sesjon i oktober 2001 legger samarbeidsministrene ansvaret for vurderingen av institusjonenes framtid til de berørte fagministerråd og institusjonsstyrer. Fagministerrådene blir samtidig pålagt å rapportere til samarbeidsministrene om sine initiativ i oppfølgingen av budsjettanalysen.

Det er ingen grunn til å legge skjul på at forslagene i budsjettanalysen om omlegging av de nordiske institusjonene har skapt en del uro i de berørte miljøer. Institusjonenes rolle i det nordiske samarbeidet har også tidligere med jevne mellomrom vært gjenstand for vurdering og debatt, og som resultat av dette er en del institusjoner i løpet av de siste ti år blitt fusjonert, omstrukturert og til dels nedlagt. Fra norsk side har en vært opptatt av å opprettholde nordiske forskningsinstitusjoner som fungerer godt, og bl.a. framholdt betydningen av at disse bidrar til å synliggjøre Norden som forskningsregion, jf. St.meld. nr. 39 (1998-99) om Forskning ved et tidsskille.

Institusjonene administreres gjennom treårige kontrakter som definerer kvalitative og kvantitative mål for kontraktperioden og angir de budsjettmidler som Ministerrådet stiller til rådighet. En rekke av disse kontrakter utløper ved utgangen av 2001. Det legges derfor opp til at disse institusjoner får forlenget sine kontrakter foreløpig for ett år, og at man samtidig innleder en dialog med

institusjonene om deres framtidige ansvars- og funksjonsområder. Også Nordisk forskningspolitisk råd vil bli trukket med i denne prosessen.

Vismannsrapporten *Öppet för världens vindar* vier relativt beskjeden oppmerksomhet til utdanning og forskning. Samtidig er det på rene at landenes investeringer i utdanning og forskning er av avgjørende betydning for den videre utvikling av kunnskaps- og velferdssamfunnet. Langsiktig og strategisk satsing på utdanning og forskning bør derfor etter sektorens oppfatning fortsatt prioriteres høyt i det nordiske samarbeidet, også i et samfunnsøkonomisk perspektiv. Utdannings- og forskningsministrene vil i sin uttalelse til vismannsrapporten trolig legge vekt på disse momenter, og bl.a. peke på behov for særskilt innsats i tiden framover på flg. områder: livslang læring, informasjons- og kommunikasjonsteknologien, spisskompetanse og nordisk forskning og mobilitet/nordiske avtaler.

Med hensyn til de konkrete forslag i vismannsrapporten, peker utdannings- og forskningsministrene på at eventuell etablering av såkalte *Margrethe-professorater* primært bør skje innenfor rammen av eksisterende ordninger, for eksempel NorFAs midler til gjesteprofessorater.

Ministerrådets strategi for utdannings- og forskningssamarbeidet 2000-2004

Samarbeidet på utdannings- og forskningssektoren i periodene 2000-2001 har funnet sted innenfor rammen av en strategi fastsatt av Ministerrådet for perioden 2000-2004 og formannskapslandenes nærmere konkretisering av denne. Strategien bærer overskriften «Norden som foregangsregion for utvikling av menneskelige ressurser», og legger særlig vekt på tre fokusområder: videreutvikling av et målrettet utdannings- og forskningsrom i Norden, nordisk arbeidsdeling i en ny tid og nordisk utdanning og forskning i et internasjonalt perspektiv. Parallelt med den innledende gjennomføring av strategien er det i løpet av 2000 gjennom den såkalte vismannsrapport og budsjettanalyse 2000 lagt fram viktige reformforslag av betydning for samarbeidet som helhet, herunder også for sektorsamarbeidet på utdannings- og forskningsområdet.

Etter ønske fra landene har sekretariatet utarbeidet en analyse av erfaringene så langt med oppfølging av strategien. Analysen inngår i Ministerrådets regulære årsrapport for 2000 som følger som vedlegg til stortingsmeldingen.

Analysen framholder bl.a. at det i perioden har vært arbeidet målbevisst for å revitalisere samarbeidets politiske dimensjon, for eksempel ved å bringe særskilt aktuelle spørsmål opp til debatt. Utdannings- og forskningsministrene har i den sammenheng bl.a. gjennomført temadiskusjoner om sosialt skjev rekruttering til høgre utdanning, «det gode universitet» og dimensjonering av universiteter og høgskoler. På et uformelt ministermøte i Århus i august 2000 drøftet ministrene temaet «Frihet under ansvar eller sentral styring i lys av Bologna-erklæringen» samt nordisk forskerutdanning og samarbeid om «Centres of excellence». Som ledd i oppfølgingen av møtet i Århus la Nordisk forskningspolitisk råd i oktober 2000 fram dokumentet *Norden - en arena för framstående forskning, Nordisk forskningspolitisk råds visjon.* Dokumentet tar bl.a. til orde for en vitalisering av det nordiske forskningssamarbeidet gjennom utvikling av konseptet nordiske *«centres of excellence»,* primært basert på nettverksbygging mellom nasjonale aktører på forskningsområdet.

Også samarbeidets internasjonale dimensjon har stått sentralt i 2000/2001, særlig i forhold til løpende samråd og informasjonsutveksling om EU/EØS-relevante spørsmål, men også i et mer globalt perspektiv. Under det danske formannskap i 2000 ble det således tatt initiativ til en bredt anlagt temakonferanse om «Verdier og visjoner for utdanningen i det 21. århundre» der også flere land utenom Norden deltok. Konferansen bidro til å sette spørsmål om skolens rolle i forhold rasisme, global solidaritet og bærekraftig utvikling sterkere opp på den nordiske dagsorden.

Styringsgrupper og råd på utdannings- og forskningsområdet

Ministerrådets strategi for samarbeidet i perioden 2000-2004 har dannet grunnlag for ulike handlingsplaner utarbeidet av Ministerrådets rådgivende organer (Styringsgruppen for skolesamarbeid/NSS, styringsgruppen for samarbeid om voksenopplæring og folkeopplysning/FOVU og styringsgruppen for høgre utdanning/HØGUT).

NSS' handlingsplan 2000-2004 prioriterer verdier, livslang læring, kvalitet og synliggjøring. NSS har i 2000 bl.a. igangsatt et prosjekt om demokrati i skolen, en tenketank er etablert for å utrede mulighetene for livslang læring på skoleområdet og man har arbeidet med vurdering av videreutvikling av mobilitetsprogrammene NORDPLUS-mini og NORDPLUS-jr. Styringsgruppen har i 2000 avsluttet tre store prosjekter om entreprenørskap i skolen, lærerrollen og evaluering i skolen.

FOVU har innenfor rammen av sin handlingsplan 2000-2004 bl.a. igangsatt en kartlegging av landenes systemer for vurdering og godskriving av realkompetanse, og gjennomført en en nordisk fordypningsstudie om voksnes deltaking i utdanning (NOMAD-prosjektet), basert på materiale fra OECDs Literacy-prosjekt IALS/SIALS. Et to-årig demokrati-prosjekt ble avsluttet med et seminar våren 2000, og FOVU har distribuert materialet fra prosjektet samt utviklet grunnlaget for et flerårig forskningsprosjekt om «Læring for aktivt medborgerskap».

Samarbeidet om høgre utdanning i regi av HØGUT har tidligere vært konsentrert omkring informasjonsutveksling og utvikling av NORDPLUS-programmet. Styringsgruppen har fra og med 1999/2000 spilt en mer aktiv rolle som premissleverandør i debatten om høgre utdanning i Norden. Det er bl.a. nedsatt arbeidsgrupper som skal se på den såkalte Sigtuna-avtalen fra 1975 om godkjenning av deleksamener og overenskomsten om adgang til høgre utdanning med sikte på revisjon og oppdatering, eventuelt omgjøring til politiske deklarasjoner. HØGUT arrangerte våren 2000 en konferanse i regi av Ministerrådet om finansiering av høgre utdanning, med deltaking fra de baltiske land, England, Canada og Nederland. Konferansen var av stor politisk relevans bl.a. i forhold til den pågående debatt om finansiering av forskning i høgre utdanning.

Nordisk forskningspolitisk råd er Ministerrådets organ for overordnete forskningspolitiske spørsmål. Rådet fikk i 1999 nytt mandat og ny sammensetning, med ansvar for oppfølging av Ministerrådets forskningspolitiske strategi fra samme år som en hovedoppgave. Som ledd i sitt arbeid innhenter rådet systematisk programforslag fra relevante forskningsmiljøer og fagsektorer. Rådets rolle som pådriver for nye forskningspolitiske initiativ begrenses like-

vel i noen grad av budsjettrammene for forskning. På grunnlag av tilrådinger fra rådet er det i 2000 igangsatt nye forskningsprogrammer om hhv. kjønn og vold (2000-2004) og språkteknologi (2000-2004), velferd (2000-2004), mens et forslag om et nytt program om epidemiologi har måttet utsettes først i 2000, og på nytt i 2001. Rådet har også bidratt til igangsetting av forskningsprogrammer om sikkerhetspolitikk (2000-2003) og om ocean-klimaspørsmål med fokus på Vestnorden.

Et nordisk nettverk om folkloristikk vil i løpet av 2001 bli bragt til en avslutning.

Rådet har i 2000 viet særlig oppmerksomhet til spørsmålet om styrking av nordisk forskerutdanning og samarbeid om nordiske *centres of excellence.* Rådet arrangerte i september 2000 et seminar om *Utfordringer for nordisk forskningssamarbeid*, og fremla på dette grunnlag i oktober samme år dokumentet *Norden - en arena för framstående forskning.*

Utdannings- og forskningsministrene drøftet dokumentet på møte i desember 2000, og vedtok å videresende dokumentet til samarbeidsministrene med sine anbefalinger.

De nordiske forskningsinstitusjonene på Ministerrådets budsjett representerer alle høyt utviklet spisskompetanse på sine respektive områder, og bidrar generelt til å synliggjøre Norden som forskningsregion i et internasjonalt perspektiv.

Virksomheten ved et flertall av institusjonene er for tiden basert på mål- og rammeavtaler inngått for perioden 1999-2001. I budsjettanalysen 2000 er det fremmet forslag om omlegging av institusjonsfinansieringen. Et ministerrådsforslag om dette vil bli framlagt til Nordisk Råds sesjon i 2001. Her vil fagministrene bli bedt om å vurdere muligheten for omlegging av virksomheten ved institusjonene med sikte på økt fleksibilitet, effektivitet og nordisk nytte, for eksempel ved større grad av egenfinansiering og eventuelt nasjonal tilknytning.

Blant de nordiske institusjonene på utdannings- og forskningsområdet er 3 for tiden lagt til Norge: Nordisk institutt for sjørett, Nordisk samisk institutt og Nordisk forskerutdanningsakademi (NorFA). Nordisk institutt for sjørett er tilknyttet Universitetet i Oslo, og har som oppgave å fremme forskning og utdanning i de nordiske land innen sjørett samt olje- og gassrett samt tilgrensende områder. Nordisk samisk institutt er lokalisert i Kautokeino, og har som formål gjennom forskning å styrke og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv. Instituttet har bl.a. utviklet et bredt internasjonalt nettverk om urfolksspørsmål.

NorFA har som formål å utvikle og administrere samarbeidsaktiviteter og støtteordninger med hovedvekt på forskerutdanning og forskermobilitet.

I tillegg til de faste styringsgrupper og råd som er nevnt ovenfor har Ministerrådet også oppnevnt et par rådgivende policy-grupper. Utdannings- og forskningsministrenes IT-policy gruppe arbeider med å utvikle spisskompetanse i grenseområdet mellom henholdsvis moderne informasjons- og kommunikasjonsteknologi og forskning og utdanning. En språkpolitisk referansegruppe har som oppgave å gi råd til Ministerrådet (utdannings- og forskningsministrene samt kulturministrene) om generelle språkpolitiske spørsmål og fungerer også som styre for NORDMÅL-programmet.

Strategien for et bærekraftig Norden.

Utdannings- og forskningssektoren har i liten grad vært involvert i arbeidet med utforming av strategien for et bærekraftig Norden. Utdanning er i utgangspunktet heller ikke valgt ut som særskilt sektor eller satsingsområde i strategien. Det er likevel grunn til å understreke at det tidligere i mange år har pågått et utstrakt samarbeid om miljøvernundervisning i Norden. Samarbeidet startet allerede i 1974, og har pågått kontinuerlig gjennom flere faser helt fram til nittiårenes nordiske miljøprogram - Miljøundervisning i Norden. Miljøspørsmål er derved blitt solid integrert i landenes utdanningspolitikk og undervisningsplaner på alle nivåer, og det er ingen tvil om at skoleverket i de nordiske land spiller en viktig rolle for holdningsdannelse og kunnskapsformidling om miljø og bærekraftig utvikling.

Med hensyn til forskning peker strategien for et bærekraftig Norden på kunnskap som den mest avgjørende produksjonsfaktor i landenes framtidige vekststrategier, og tar til orde for en styrking av det organiserte forskningssamarbeidet i Norden på områder av relevans for gjennomføringen av strategien. Forskning om miljøspørsmål har tidligere stått sentralt i det nordiske samarbeidet, i første rekke gjennom det nordiske miljøforskningsprogrammet 1993-97. Også det pågående arktiske forskningsprogrammet (1998-2003) og det nye forskningsprogrammet om havklima i Vestnorden (2000-2005) fokuserer i stor grad på spørsmål vedrørende miljø og utvikling.

5.6 Miljø

Det nordiske miljøhandlingsprogram 2001-2004

Det nordiske samarbeidet på miljøområdet fokuserer på miljøvernspørsmål av felles nordisk interesse, samarbeid med andre sektorer (jfr. kap. 4.3), miljøproblemene i Nordens nærområder og Arktis, EUs miljøarbeid og samordning av posisjoner i internasjonale prosesser. Til grunn for det nordiske miljøsamarbeidet ligger generelle prinsipper for natur- og miljøvern som er anerkjent nasjonalt og internasjonalt, slik som føre var-prinsippet og prinsippet om at forurenseren betaler.

Den nordiske miljøstrategien 1996-2000 blir videreført gjennom det nordiske miljøhandlingsprogrammet 2001-2004, som ble godkjent av de nordiske miljøvernministrene i november 2000. Miljøhandlingsprogrammet fokuserer på en rekke innsatsområder innen prioriterte miljøvernområder, tverrsektorielle samarbeidsområder og andre sektorovergripende områder. Et nytt tverrsektorielt tema er miljø og helse, som anses som et viktig tema både i Norden og i forhold til vårt samarbeid med Nærområdene. Et viktig element under utarbeidelsen av handlingsprogrammet var å ivareta koblingen til den sektorovergipende strategien for et bærekraftig Norden (jfr. kap. 4.3), som ble ferdigstilt samtidig med miljøhandlingsprogrammet. Nordisk Råd ga sin tilslutning til både strategien og miljøhandlingsprogrammet i juni 2001.

Under det norske formannskapet i det nordiske regjeringssamarbeidet i 2002 vil oppfølging av strategien og miljøhandlingsprogrammet få en framtredende plass. Viktige innsatsområder for miljøsamarbeidet under det norske formannskapet vil være havmiljø og kystkultur, biologisk mangfold og genetiske ressurser, matvaresikkerhet, bærekraftig byutvikling, informasjon og

medvirkning i Norden og Nærområdene samt forskningssamarbeid på klimaområdet.

Norden og EU/EØS

I det formelle nordiske samarbeidet i regi av Nordisk Ministerråd er EU-spørsmål et sentralt punkt på dagsordenen i alle fora.

Dagsordenen for forestående EU miljørådsmøter diskuteres jevnlig på de nordiske miljøvernministrenes møter og på møter i Embetsmannskomitéen for miljø (EK-M). Man går også nærmere inn på problemstillinger og posisjoner i forhold til enkeltsaker som ligger i Kommisjons- eller Rådsfasen i EU, og hvor de nordiske landene har sammenfallende interesser og synspunkter. EUs strategi for bærekraftig utvikling, det 6. miljøhandlingsprogrammet, klimapolitikk, EUs forsuringsstrategi, EUs kjemikaliestrategi, miljøintegrasjon i sektorene, miljøindikatorer, genmodifiserte organismer, EUs østutvidelse og Den nordlige dimensjonen har vært sentrale tema det siste året.

I de nordiske miljøarbeidsgruppene står også EU-spørsmål i fokus, både når det gjelder regelutvikling og -implementering.

Når det gjelder det uformelle samarbeidet, har miljøvernministrene i en årrekke møtt hverandre i nordiske frokostmøter forut for EUs miljørådsmøter. På disse formøtene, hvor også Norge deltar, gjennomgås posisjoner for de viktigste sakene.

Det gjennomføres også jevnlig bilaterale uformelle kontaktmøter på embetsmannsnivå hvor EUs prioriteringer står sentralt på dagsordenen i tillegg til andre internasjonale saker.

Det nordiske miljøfinansieringsselskapet (NEFCO)

NEFCO er etablert med formål å fremme miljøinvesteringer i Nordens nærområder. Det primære området er Nordvest-Russland med hovedvekt på russisk del av Barentsregionen og Østersjøregionen (Murmansk, Arkhangelsk, Karelen, Kaliningrad og Leningrad) samt Østersjøens tilrenningsområder (Estland, Latvia, Litauen og Polen samt deler av Tsjekkia, Hviterussland og Ukraina). På basis av prosjektenes miljømessige relevans går også NEFCO inn i prosjekter i de sentraleuropeiske områdene særlig i prosjekter som bidrar til reduksjon av langtransporterte miljøgifter og luftforurensninger.

NEFCOs virksomhet i øst-europeiske land som integreres eller blir medlemmer i EU vil gradvis omdefineres og fases ut. NEFCO kan medvirke med enten egenkapital, lån eller garantier eller en kombinasjon av disse. Norge deltar for tiden i 16 av totalt 85 prosjekter i NEFCOs pipeline-prosjekter. Dette er noe lavere enn Sverige og Finland. Det er økning i antall investeringsprosjekter i Russland som nå har 10 av 85 prosjekter. Resultatet av en evaluering av NEFCO ble lagt fram for miljøvernministrene på ministermøtet i februar 2001. Blant anbefalingene var en økning av grunnkapitalen i NEFCO som om kort tid vil være disponert blant annet på grunn av at tilbakebetalingstiden for lån er lengre enn forventet. Ministrene vedtok at landene, under forutsetning om godkjenning av det enkelte lands statsbudsjett, viderefører de årlige innskuddene til grunnkapitalen i NEFCO med nye seks år fram til og med 2007. NEFCOs grunnkapital vil i 2007 i så fall beløpe seg til 120 mill. EURO. Miljøvern-

ministrene vil senere ta stilling til revisjon av NEFCOs retningslinjer i tråd med evalueringsrapporten.

Nordisk Ministerråd, miljøvernministrene (MR-M) opprettet i 1996 et nordisk fond for finansiering av miljøvernprosjekter i Barents- og Østersjøregionen. Fondet administreres av NEFCO. Fondet skal i første omgang være virksomt fram til utgangen av 2003. Norges andel er omlag 7 mill. NOK i året som bevilges fra Samarbeidsprogrammet for Sentral- og Øst-Europa. Til nå er omlag 200 mill. DKK bundet i avtalte og godkjente prosjekter. Gjennom dette fondet har NEFCO mulighet til å bidra med kontant-, drifts,- og kredittsubsidier, og det virker således støttende for andre økonomiske virkemidler og støttetiltak som NEFCO og andre internasjonale finansieringsinstitusjoner forvalter. Det legges vekt på at fondet skal ha addisjonell effekt i forhold til andre finansieringsordninger. Miljøutviklingsfondet har vist seg å være særlig effektivt når det gjelder å utløse prosjekter i Nordvest-Russland. Miljøfondet har totalt 45 prosjekter i «pipeline» (som enten er avtalt, godkjent, interesseindikasjon eller til vurdering). Av disse er 23 i Russland, 6 i Estland, 8 i Latvia, 6 i Litauen og 1 i Polen, det vil si ca. 50/50 fordeling mellom Russland og Polen/Baltikum. Av disse deltar for tiden Norge i 19, flere land i 10, Sverige i 3, Finland i 2 og Danmark i 7. Det er avsatt midler av fondet til tiltak i bedrifter som har gjennomgått Program for Renere Produksjon, og denne ordningen har vakt internasjonal oppsikt. Videre er det i tillegg til bidrag til enkeltprosjekter også etablert et fond spesielt for å redusere forurensning fra landbruket til Østersjøen og for implementering av energiprosjekter som også vil ha betydning for klimagassutslipp. I sistnevnte benyttes også ordinære investeringsmidler.

I 1997 opprettet Miljøverndepartementet et «norsk vindu» under Miljøutviklingsfondet på 2 mill. NOK til små investeringer i renere produksjon, og dette beløpet er nå disponert. Prosjektene tar sikte på å redusere luftforurensninger og forbedre drikkevannskvaliteten i Murmansk og Arkhangelsk. Fra norsk side legges det stor vekt på å få til en samordnet nordisk innsats og på å styrke samarbeidet med EU.

Arbeidsgruppene

Gruppenes arbeidsområder dekker et bredt spekter av miljøvernsaker, og aktivitetene er orientert mot såvel tradisjonelt nordisk samarbeid, som samarbeid i forhold til utviklingen i EU og Nordens nærområder. Med utgangspunkt i det nye miljøhandlingsprogrammet og i strategien for et bærekraftig Norden vil det nordiske miljøsamarbeidet bli omorganisert med virkning fra 2002. Et av hovedformålene med omorganiseringen av miljøsamarbeidet er å styrke samarbeidet mellom arbeidsgruppene samt mellom arbeidsgruppene og det tverrsektorielle samarbeidet.

Nordisk gruppe for produkter og avfall (PA-gruppen)

PA-gruppens arbeid tar bl.a. utgangspunkt i det nordiske miljøhandlingsprogrammet for 2001-2004. Sentrale punkter der er å bidra til å redusere avfallsmengden og avfallets innhold av miljø- og helsefarlige stoffer, samt bidra til at ressursene som avfall representerer utnyttes bedre. Det legges også vekt på å

redusere de negative effektene på miljø og helse fra varer og tjenester i hele produktets livssyklus.

PA-gruppens virksomhet utføres i stor grad gjennom nedsatte prosjekt- og nettverksgrupper. Arbeidet i disse gruppene er bl.a. knyttet opp mot regelverksutviklingen i EU/EØS og nordisk koordinering i forhold til øvrige internasjonale organisasjoner, bl.a. FN.

PA-gruppen har i 2000 arbeidet særlig innenfor tre områder: bærekraftig produksjon og forbruk, renere teknologi, miljøledelse m.v. og avfall og gjenvinning. Gruppens nåværende mandat gjelder ut 2001.

Natur-, friluftsliv- og kulturmiljøgruppen (tidligere Natur- og friluftslivsgruppen)

Natur-, friluftsliv- og kulturmiljøgruppen (NFK) har samlet sin innsats om miljøhandlingsprogrammet og strategien for bærekraftig Norden. Evalueringen av den tidligere Natur- og friluftslivsgruppens (NFG) prosjekter innenfor rammen av «den nordiske miljøstrategien 1996-2000» har vært konsentrert om videreføringen av de anbefalinger som foreligger slik at de kan bringes videre inn i det nye miljøhandlingsprogrammet.

På slutten av året 2000 besluttet Embetsmannskomitéen for miljø (EK-M) at kulturmiljøområdet skulle føres tilbake til NFG, og at gruppen skulle utvides med kompetanse innenfor kulturmiljøområdet. Den nedlagte Kulturmiljøgruppens forslag til fortsettelse av handlingsplanen ble innarbeidet i NFGs arbeidsområde og mandatet til NFG ble utvidet til også å inkludere kulturmiljø. I tråd med dette endret gruppen navn til Natur-, friluftsliv- og kulturmiljøgruppen (NFK).

Hovedarbeidsområdene for arbeidsgruppen har siden 1993 vært biologisk mangfold, landskapsbeskyttelse, kulturmiljø og friluftsliv. Det tyngste området er biologisk mangfold hvor den største innsatsen er gjort over tid og dette felt har fortsatt høy prioritet og omfatter et vidt spekter av problemstillinger innen areal- og områdevern, artsvern og rødlistede arter, genetiske ressurser og arealplanlegging/bynatur. Blant prosjektene er bl.a. et prosjekt om nordisk våtmarksvern som bl.a. omfatter nasjonale vernetiltak, EU-direktiver og Ramsarkonvensjonsområder. Prosjektet støttes av det internasjonale Ramsarbyrået i Sveits. Andre prosjekttema er ferskvannsfisk, erosjon og overbeite, vassdragsvern, kystbiotoper, miljøkriminalitet m.v. Arbeidsgruppen startet i 1999 arbeidet med et større verk om Nordens natur og naturbeskyttelse på 1900-tallet der Nordens natur sees i et europisk perspektiv. Verket ventes ferdig i 2002.

Innen landskapsbeskyttelse arbeides det bl.a. med å rette søkelyset på geologisk diversitet i Norden og et samarbeidsprosjekt med Nærområdene om tradisjonelle jordbrukslandskap. Under kulturmiljø følges Handlingsplanen for kulturmiljø opp og integreres i NFK sitt øvrige arbeid, (jfr. også omtale i kap. 4.3). Norge har tatt ansvaret for å få gjennomført et nordisk seminar innen utgangen av 2001 der en får vitalisert resultatene fra Kulturmiljøgruppas prosjekt om jordbrukslandskapets kulturverdier. Dette seminaret, som er et samarbeid mellom Embetsmannskomitéen for miljø (EK-M) og Nordisk Embetsmannskomité for jord- og skogbruk (NEJS), er et godt eksempel på tverrsektoriell tenkning og samarbeid på tvers av fagområder. Videre har

Norge en sentral rolle i forhold til et prosjekt om oppfølging av Den europeiske landskapskonvensjonen.

Andre arbeidsområder inkluderer sektorsamarbeid, EU/EØS og nordområdene/Arktis (se nedenfor). Prosjekter innen Norden har bygd nyttige nettverk mellom personer innen forvaltningene og vært av nytte nasjonalt i de enkelte land. Som et ledd i oppfølgingen av det norske formannskapsprogrammet i 1997 satte Natur- og friluftslivsgruppen i gang et prosjektarbeid for å utarbeide en nordisk handlingsplan for natur- og kulturmiljøbeskyttelse på Grønland, Island og Svalbard (fram til 2005). Målet var å utarbeide en handlingsplan basert på en helhetlig analyse av aktuelle behov innen NFGs og NMDs mandatområder samt å foreslå samarbeidsområder med konkrete prosjekter. Handlingsplanen dekker feltene:

- biologisk mangfold inkludert biotopbeskyttelse, artsbeskyttelse, jakt og fangst
- landskapsbeskyttelse, inkludert kulturlandskap- og bygningsmiljøbevaring
- friluftsliv inkludert økoturisme
- miljødata/overvåkning

Handlingsplanen inneholder forslag om 14 prosjekter og 5 tiltak innen oppfølgingsperioden og berører flere av de ulike nordiske organer. Prosjektsamarbeidet er forutsatt ikke å konkurrere med de øvrige pågående prosessene i Arktis. Strategien er dels å bygge opp under og styrke de samarbeidsformer som fungerer godt, og dels å fokusere på de områder hvor det i dag ikke foregår et samarbeid. Handlingsplanen ble godkjent av de nordiske miljøvernministrene i 1999, og oppfølging pågår. Innsatsen rettes blant annet inn mot følgende prosjekter som finansieres over NFK sitt budsjett: Lokal Agenda 21 i Arktis og miljøhensyn i turistsektoren. I 2002 er det planlagt å igangsette ytterligere to prosjekter, hvorav ett, om utvikling av nye vernekriterier for geologiske forekomster og kulturminner i Arktis, skal finansieres over NFKs budsjett.

Hav- og luftforurensningsgruppen

Det nordiske samarbeidet innenfor Hav- og luftforurensningsgruppen er først og fremst rettet inn mot å utnytte EU, regionale konvensjoner og handlingsplaner for å bidra til en best mulig miljøtilstand på hav- og luftområdet i Norden og dets nærområder. Arbeidet sammenfaller med den overordnede strategiske satsingen innen Nordisk Ministerråd med å rette blikket mot Europa og å støtte utviklingen i Nordens nærområder.

Gruppens fremste oppgave er å få utarbeidet vitenskapelig basert underlagsmateriale for Nordens opptreden i de ulike internasjonale organene. Gruppen har bidratt med innspill til Det nordiske miljøhandlingsprogrammet (2001-2004) og den nordiske strategien for en bærekraftig utvikling. Arbeidet i gruppen utgår fra en helhetlig nordisk miljøstrategi. Det legges stor vekt på at prosjektene det gis støtte til, er rettet inn mot overgripende mål. Gruppen avsetter også årlig et beløp for mer direkte å kunne sette ut utredningsoppdrag eller arrangere workshops i tilknytning til aktuelle forhandlinger.

Hovedsatsingsområdene er forsuring, overgjødsling og bakkenært ozon, eutrofiering i marine miljøer, samt en begrenset aktivitet knyttet til organiske

miljøgifter og tungmetaller. I prioriteringen av prosjekter blir det tatt hensyn til at graden av modenhet, både mht. kunnskap om miljøproblemet og hvor langt en har kommet med internasjonale reguleringer, er forskjellig for de ulike miljøområdene. Samtidig legges det vekt på å utnytte og overføre kunnskap mellom de ulike satsningsområdene. Gruppen samarbeider også med andre grupper under Nordisk Ministerråd for å utvikle en mer helhetlig innfallsvinkel til miljøproblemene, blant annet ble det i juni 2001 arrangert en felles workshop om miljøovervåking sammen med Kjemikaliegruppen og Miljøovervåking- og datagruppen.

På området forsuring, overgjødsling og bakkenært ozon har gruppens arbeid kommet inn i en ny fase etter at Gøteborgprotokollen under Konvensjonen om langtransportert grenseoverskridende luftforurensning (LRTAP) ble undertegnet i desember 1999. Tilsvarende har EUs aktive rolle når det gjelder forsuring, overgjødsling og bakkenært ozon hatt betydning for gruppens prioriteringer, bl.a. arbeidet med et direktiv for nasjonale utslippstak for de stoffene som medvirker til disse miljøproblemene. Selv om en gjennom den nye protokollen og det kommende takdirektivet under EU har kommet svært langt i det internasjonale arbeidet for å motvirke forsuring, overgjødsling og bakkenært ozon, vil det f.eks. fremdeles være et betydelig forsuringsproblem i Norge og Sverige. I den videre satsingen innenfor disse miljøområdene vil Hav- og luftforurensningsgruppen legge vekt på å vurdere konsekvensene av de avtaler m.v. som har vært inngått, bl.a. for å forberede underlaget for nye forhandlinger under LRTAP. Som et nytt initiativ ønsker gruppen også å se på ulike problemstillinger knyttet til storstilt spredning av partikler.

Hav- og luftforurensningsgruppen vurderer at den vellykkede satsningen på effektbaserte avtaler om reduksjon i luftforurensninger har overføringsverdi til havforurensningsområdet. Gruppen har lagt opp til å bruke en betydelig andel av sine ressurser de kommende årene på å utvikle grunnlaget for effektbaserte avtaler om forurensende tilførsler til kystnære havområder. Som ledd i dette har gruppen lagt opp til en langsiktig satsing på utvikling av modeller for å beregne eutrofieringsvirkning av atmosfæriske tilførsler av næringssalter. Dette arbeidet vil primært rette seg mot Nordsjøkonferansen, Helsinkikonvensjonen om beskyttelse av det marine miljø i Østersjøen (HELCOM) og Konvensjonen om beskyttelse av det marine miljø i det nordøstlige Atlanterhav (OSPAR).

Nordisk kjemikaliegruppe (NKG)

Arbeidet i Nordisk kjemikaliegruppe tar utgangspunkt i gruppens mandat og i det nye handlingsprogrammet for det nordiske miljøsamarbeidet. En stor del av den nasjonale kjemikaliereguleringen som skjer i dag har bakgrunn i internasjonale forhandlinger og avtaler. Det er derfor en viktig oppgave for NKG å styrke den nordiske innsatsen på kjemikalieområdet i europeiske og andre internasjonale fora. Kjemikaliegruppen fokuserer på aktiviteter på områder hvor det utvikles ny politikk eller nytt regelverk. Mesteparten av NKGs arbeid er innrettet mot et høynet ambisjonsnivå i EU/EØS-arbeidet. De fleste av gruppene under NKG arbeider direkte inn i pågående prosesser, spesielt innenfor EU. For Norges del er dette arbeidet særlig viktig i forhold til arbeid mot EUs ulike arbeidsgrupper. Erfaringene viser at muligheten til å oppnå

resultater internasjonalt bedres når det fremmes koordinert og godt faglig begrunnede felles nordiske synspunkter. Et eksempel på dette er at det nordiske arbeidet med utvikling og utprøving av kriterier for identifisering av stoffer har vært avgjørende for den første utvelgelsen av stoffer i OSPAR. Med hensyn til arbeidet i Nærområdene har NKG økt innsatsen i de baltiske land noe de senere år. Dette skjer i hovedsak gjennom støtte til utvikling/oppbygging av kompetanse og infrastruktur.

Ved å benytte det nordiske samarbeidet unngår landene unødvendig dobbeltarbeid og drar nytte av hverandres ekspertise og kunnskaper på de aktuelle områdene. Det nordiske samarbeidet i NKGs prosjektgrupper gir dessuten anledning til arbeidsdeling og koordinering av det pågående arbeidet innen EU. Dette gjelder spesielt i forhold til klassifisering og merking av kjemikalier og arbeidet med risikovurdering og risikoreduksjon innenfor flere direktiver/forordninger.

De viktigste konkrete områdene for NKG framover vil være:

- Påvirking av EUs kjemikaliepolicy i tråd med nordisk strategi: Revisjon av EUs kjemikalieregelverk og prosessen for å få fortgang i arbeidet med eksisterende kjemikalier.
- Påvirkning for en fortsatt heving i beskyttelsesnivået i den løpende lovgivningsprosessen innen EU.
- Operasjonalisering og gjennomføring av OSPARs strategi om utslippsstans innen 2020.
- Følge «emerging issues» som oppstår nasjonalt som «nye» problemstoffer (eks. brommerte flammehemmere), nye effekter (hormonhemmende effekter), åpenhetsspørsmål rundt de nordiske produktregistrene.

I perioden 1999-2000 hadde Norge formannskapet og sekretariatet i NKG. Arbeidet i gruppen utvikles mot mer samarbeid om policyområder og koordinering av synspunkter og framskaffelse av underlag for innspill til EU-arbeidet og annet internasjonalt arbeid. Viktige temaer som det arbeides med er bl.a. klassifisering og merking av kjemikalier, utvikling av testguidelines, risikovurdering og risikoreduksjon.

Gruppen for miljøovervåking og data (NMD)

Gruppens overordnede målsettinger er:

- bidra til et bedre grunnlag for vurdering av effektiviteten av den miljøpolitiske innsatsen
- fremskaffe beskrivelser og vurderinger av miljøtilstand, belastninger og utviklingstendenser
- bidra til mer effektiv overvåking av miljøet i Norden
- identifisere og vurdere ulike miljøtrusler
- bidra til bedre forståelse av effektene av menneskelig påvirkning.

Alle de nordiske landene deltar også i EUs miljøbyrå (European Environment Agency (EEA)). Dette påvirker arbeidsoppgaver og prioriteringer gjennom at gruppen unngår dobbeltarbeid og løser oppgavene innenfor EEA, der det er mest hensiktsmessig.

Gruppen arbeider med utvikling av metoder og prinsipper for overvåking og håndtering av miljødata, med utvikling og bruk av miljøindikatorer og rapportering av miljøtilstanden. Stort sett er arbeidet langsiktig og gir resultater

i form av strategiske virkemidler til bruk i de enkelte land. De prioriteringene som kommer til uttrykk i arbeidsprogrammet reflekterer de norske prioriteringene godt.

Rapportering av miljøtilstanden er et viktig innsatsområde for gruppen, der formålet er å bidra til relevant og pålitelig rapportering om miljøtilstanden som retter seg mot beslutningstakere i Norden og som danner grunnlag for internasjonale forhandlinger.

Omtrent hvert fjerde år utgis rapporter om tema som berører Nordens miljøtilstand. Arbeidet med neste rapport, som vil omhandle biologisk mangfold, avsluttes i 2001. Den er ca. ett år forsinket på grunn av uforutsette omstendigheter. I tillegg til de nordiske landene, medvirker de baltiske statene, Russland og Skottland til denne rapporten.

Gruppens arbeid med utvikling av miljøovervåkingsmetodikk for Nordens arktiske områder koordineres under Nordisk Ministerråds handlingsprogram for Arktis og omfatter aktiviteter i Grønland, Island og på Svalbard.

Aktiviteter knyttet til Nordens nærområder utgjør en betydelig del av gruppens arbeid. Utenom tilstandsrapporten for biologisk mangfold, har det vært 5 prosjekter i Nærområdene. Tidlig i 2001 vil gruppen arrangere et arbeidsmøte med Nærområdene for å utvikle idéer for videre samarbeid.

NMD har i 2000 først og fremst drevet aktiviteter for utvikling av miljøovervåkingen (68%), mens datahåndtering og tilstandsrapportering står for 16% hver. I alt har det vært 25 prosjekter - hvorav 4-5 med EU-tilknytning.

Gruppen ledes av Norge, mens sekretariatet ligger i Finland. Sverige skulle etter planen overta ledelsen i 2001, men ønsket at Norge skulle fortsette ett år til på grunn av stort arbeidspress nasjonalt i forbindelse med formannskapet i EU.

Arbeid med miljøkonsekvensbeskrivelser

For å følge opp nordisk samarbeid på området er det opprettet et nettverk for konsekvensutredning (KU), strategiske konsekvensutredninger (SKU) og regional utvikling, «Nordisk nätverk för miljökonsekvensbeskrivning (MKB) och regional utveckling». Nettverkets administrasjon ligger ved Nordic Centre for Spatial Development (Nordregio).

Konsekvensutredninger er et internasjonalt anerkjent redskap i miljøpolitikken. Diskusjoner om bærekraftig utvikling og det fokus som for eksempel EU nå gir regionalt balansert samfunnsutvikling, har aktualisert behovet for integrering av miljøspørsmål i andre planleggings- og politikkområder. Nettverket vil i den kommende perioden spesielt fokusere på den sektorovergripende og regionale tilnærmingen til konsekvensutredninger, samt forholdet mellom konsekvensutredninger og arealplanlegging. Dette er interessant også sett i lys av utvikling av lovgivning innenfor EU.

Nettverkets hovedformål er å bidra til at konsekvensutredninger utvikles som analyse-, planleggings- og beslutningsinstrument i nordisk og internasjonal sammenheng. I tillegg skal nettverket gi en nordisk basis for informasjons- og erfaringsutveksling mellom forvaltere, brukere og forskere og også gi en nordisk basis for felles forsknings- og utviklingsprosjekter og bidra til å formidle nordiske erfaringer i internasjonale sammenhenger.

For å nå disse målene koordinerer og tilbyr det nordiske nettverket for MKB et elektronisk nyhetsbrev, seminarer og konferanser, samt forskning- og utviklingsprosjekter.

5.7 Energi

Rammene for det nordiske energisamarbeidet det siste året ble lagt på energiministermøtet på Grønland 31. august 2000. Arbeidet har vært konsentrert om elektrisitetsmarkedet, gassmarkedet, energi og miljø og Nærområdene. Energisamarbeidets virksomhet i Nærområdene gjelder hovedsakelig oppfølging av Østersjøsamarbeidet og prosjektsamarbeid med de baltiske statene og Nordvest-Russland.

Det vil i løpet av høsten 2001 bli lagt fram et ministerrådsforslag for Nordisk Råd der en presenterer det fremtidige nordiske energisamarbeidet. Virksomheten vil i tiden fremover konsentrere seg om tre kjerneområder

- Det åpne elektrisitetsmarkedet
- Klimapolitiske spørsmål
- Regionalt samarbeid i Østersjøregionen og Nordens nærområder

I tillegg til arbeidet innen for kjerneområdene vil en fortsatt utveksle informasjon og erfaringer og gjennomføre enkeltprosjekt innenfor områder som gass, energieffektivisering og fornybar energi og energi forsyning i tynt befolkede områder. Det vil også være aktuelt med samarbeid med andre sektorer som transport-, jord- og skogbruk, i tillegg til miljø.

Elektrisitetsmarkedet

Energiministrene har fremhevet at de nordiske landene er gjensidig avhengig av hverandres kraftsystemer. Samarbeid på elektrisitetsområdet sikrer en mer effektiv utnyttelse av kraftressursene og kan gi miljømessige fordeler for de enkelte land. Det nordiske elektrisitetsmarkedet må likevel videreutvikles, noe som blant annet innebærer er behov for å få til et ytterligere samarbeid mellom landenes systemansvarlige selskaper. En vil også arbeide med undersøkelser og erfaringsutbytte når det gjelder å finne markedsbaserte løsninger for å stimulere til fornybar elektrisitetsproduksjon og indikatorer for analyse av det nordiske elektrisitetsmarkedet. Det nordiske samarbeidet vil i tillegg støtte opp om de baltiske landenes utvikling av et felles baltisk elektrisitetsmarked og effektiviseringen av hele elområdet i Østersjøregionen.

Det nordiske elektrisitetssamarbeidet er videre en aktiv deltaker i gjennomgangen og diskusjonen omkring konsekvenser av EUs arbeid for ytterligere integrasjon av det europeiske elektrisitetsmarkedet.

Energi og miljø

Energidimensjonen ved klimapolitikken har lenge vært et viktig tema for Nordisk Ministerråd. Samarbeidet med miljøsektoren for å utnytte synergier som ligger i samspillet mellom globale klimapolitiske utfordringer og energipolitiske utfordringer fortsetter. I kap. 4.3 gis det en omtale av arbeidet under gruppen for energi og miljø.

Energi- og miljøvernministrene legger stor vekt på klimaspørsmål både i det nordiske samarbeidet og i tilknytning til Østersjøsamarbeidet. I den sam-

menheng er det besluttet å arbeide videre med å etablere et forsøksområde eller «Testing Ground» for de fleksible mekanismene innenfor Kyotoprotokollen. Dette innebærer arbeid med en rammeavtale og en investeringsfasilitet for klimarelaterte prosjekt, etablering av et nordisk kvotemarked og generell kompetanseoppbygging i Østersjøregionen for å understøtte «Testing Ground» samarbeidet. Det tas sikte på at det skal arrangeres en konferanse for relevante parter i regionen i 2002, når elementene i arbeidet for å etablere en Testing Ground er mer utviklet. Norge vil bidra aktivt til dette arbeidet.

Det ble i 2001 arbeidet videre med svar på Nordisk Råds rekommandasjon om miljøregnskap. Rekommandasjonen er basert på at det er mulig å oppnå store miljøgevinster og dempning i det totale energiforbruket i Norden gjennom et bedre samspill mellom de eksisterende energibærere. Nordisk Ministerråd vil presentere resultatet av dette arbeidet høsten 2001 og arbeidet skal være sluttført våren 2002.

Samarbeid med Østersjøregionen og Nordens nærområder

Samarbeidet i Østersjøregionen er blitt utvidet og forsterket i løpet av de siste 10 årene. I regionen er det innenfor energisektoren identifisert behov for samarbeid for å forberede fremtiden hvor hensyn tas til miljøspørsmål og en bærekraftig utvikling, energiforsyningssikkerhet og fortsatt økonomisk utvikling. Norge har vært og er sentral i etableringen/oppfølgingen av samarbeidet i regionen, fra de nordiske statsministrene i Bergen 27/6-97 ble enige om en deklarasjon vedrørende bærekraftig energiforsyning rundt Østersjøen.

På ministermøtet i Stavanger høsten 1998 bekreftes Østersjøkretsens vilje til å samarbeide om energi, hvor målet er å sikre energiforsyningene til området på en mest mulig effektiv måte, samtidig som det legges opp til en mer bærekraftig energiforsyning, dvs. økt bruk av fornybare energikilder, overgang til mer miljøvennlige energiformer, samt større effektivitet i produksjon, overføring, konvertering og bruk av energi. På ministermøtet i Helsingfors høsten 1999 ble besluttet å fortsette samarbeidsaktivitetene gjennom etablering av Baltic Sea Region Energy Co-operation, dvs. BASREC-prosjektet. Østersjøsamarbeidet på energiområdet ligger i dag innenfor Østersjørådets samarbeidsrammer. Innenfor rammen av BASREC-prosjektet er det etablert en embetsgruppe (Group of Senior Energy Officials (GSEO)), med et medlem fra hvert av medlemsstatene i Østersjørådet, samt EU-Kommisjonen. Ledelsen av GSEO følger formannskapet i Østersjørådet (Norge fram til 1/7-2000, Tyskland 2000/2001, Russland fra 1/7-2001). GSEO er ansvarlig for å operasjonalisere energisamarbeidet og det er etablert fire ad hoc grupper innenfor henholdsvis elektrisitetsmarkeder (norsk «co-chair»), gassmarkeder, klimaspørsmål og energieffektivitet. I tillegg er det opprettet et sekretariat for energisamarbeidet i tilknytning til Østersjørådet.

BASREC-prosjektet, som er et viktig energiprosjekt i relasjon til EUs tiltaksplan for Den nordlige dimensjon, inneholder samarbeidsområder innenfor forbedring av rammebetingelser og andre tiltak for å oppmuntre til investeringsaktiviteter i forbindelse med integrasjonen av ledningsbunden energi (elektrisitet, gass), innenfor felles gjennomføring av prosjekter med Østersjøregionen som forsøksområde for Kyoto-mekanismer, innenfor energieffektivitet og kombinert varme- og kraftproduksjon, og innenfor fornybar energi.

Nordisk Ministerråd (energiministrene) har bevilget prosjektmidler til sekretariatsfunksjonen for 3-årsperioden 2000 t.o.m. 2002. I tillegg har Norge, Sverige og Finland bevilget midler, samt at Sverige stiller til rådighet kontorfasiliteter i Stockholm for sekretariatet. EU-Kommisjonen har tilkjennegitt et medansvar for finansieringen av BASREC-prosjektet (søkt om EU-midler gjennom Synergy-programmet).

I tillegg til GSEOs aktiviteter, har de nordiske landene direkte samarbeid med de tre baltiske statene bl.a. om energimarkeder og erfaringsutveksling. Dette skjer i regi av Nordisk Ministerråd og Baltic Council of Ministers (Energikomitéen). Det avholdes et ministermøte i denne kretsen høsten 2001 i Finland. Det er også gode kontakter med de sentrale energimyndighetene i Russland, både bilateralt Norden/Russland og i forhold til det russiske formannskapet for Østersjøsamarbeidet på energiområdet.

Nordisk Energiforskningsprogram

Det nordiske energiforskningssamarbeidet er organisert i Nordisk energiforskningsprogram som drives i institusjonen Nordisk energiforskning under Nordisk Ministerråd. Programmet er nå inne i sin fjerde programperiode (1999-2002). Programmet finansieres hovedsakelig av nasjonale midler og har et årlig budsjett på 25 mill. NOK. I tillegg er det budsjettert med 2,5 mill. NOK til nærområdevirksomhet. Formålet med programmet er å styrke kompetansen i nordiske energiforskningsinstitusjoner innenfor utvalgte områder gjennom nettverksbygging mellom universiteter, høgskoler og andre forskningsinstitusjoner. Programmet skal på lang sikt bidra til en kostnadseffektiv reduksjon av energiforbruket og utviklingen av ny fornybar og mer miljøvennlige energiteknologier. Det er vinteren 2001 i gang et arbeid med å utarbeide en ny handlingsplan for perioden 2003-2006. Denne vil være forankret i de 3 utvalgte kjerneområdene for nordisk energisamarbeid; det åpne elmarkedet, klimapolitiske spørsmål og regionalt samarbeid i Østersjøregionen og med Nordens nærområder.

Norden og EØS

Energisaker i EU/EØS-området er en del av dagsordenen for de nordiske møtene på embets- og ministernivå. Forut for rådsmøtene i EU har det vært vanlig med en uformell meningsutveksling. Sentrale områder for diskusjonene i 2001 er blant annet direktivforslaget om fremme av fornybar energi i det indre elektrisitetsmarkedet, forslag til endringer i elektrisitets- og gassdirektivet, samt regulering av vilkår for grensehandel med elektrisitet. Grønnboken om energiforsyningssikkerhet har også vært og vil fremover være gjenstand for nordiske drøftelser.

5.8 Næring

Under det danske formannskapet i 2000 ble det besluttet å utarbeide et program for den mer langsiktige utviklingen av samarbeidet innen næringssektoren. En arbeidsgruppe nedsatt av embetsmannskomitéen (EK-N) med representanter for samtlige nordiske land og de tre selvstyrte områdene vil fremlegge programmet for Ministermøtet i Helsingfors i juni 2001.

Programmet «Nordisk næringspolitisk samarbeidsprogram 2002-2005» som fokuserer på hovedretningen for de kommende fire års næringspolitiske innsatsområder i nordisk regi er det første felles samarbeidsprogram innen næringssektoren.

Samarbeidsprogrammet vil kunne legge grunnlaget for en mer målrettet innsats med sikte på å utvikle Norden som en sammenhengende region og derigjennom med et mer integrert nordisk næringsliv.

Det danske formannskapet har i likhet med andre formannskapsland fokusert på følgende hovedområder: Norden som en sammenhengende konkurransedyktig region, bærekraftig turistutvikling og samarbeid om viten og teknologispredning. I tillegg ble det fremtidige nordiske innovasjons-samarbeidet, elektronisk handel og IT i næringssammenheng vektlagt.

På initiativ fra næringsministrene er det i løpet av de siste årene utarbeidet flere konsulentrapporter som har vurdert og pekt på hvilke muligheter som foreligger for økt samarbeid innen næringssektoren samt de barrierer som skaper problemer - herunder de problemer som realistisk kan løses innenfor rammene for det nordiske samarbeidet. Utredningen «Konkurransekraft i Norden - muligheter og barrierer for næringsmessig synergi» ble igangsatt i 1999 og behandlet under ministerrådsmøtet i juni 2000.

EK-N vil arbeide videre med forslag som er i tråd med utredningens anbefalinger og som kan bidra til å styrke Nordens konkurranseevne samt fremme Norden som en sammenhengende næringsregion.

Forslagene er i første rekke knyttet til forbedring av viten og informasjon vedrørende de øvrige nordiske lands regelverk, samarbeid om forskning og teknologiutveksling som kan medvirke til at Norden i større grad blir ett kunnskapsmarked, utvikling av de nordiske styrkeposisjoner og nye næringsområder samt stimulere og foreslå seminarer/workshops/konferanser som fokuserer på muligheter og perspektiver for økt nordisk næringssamarbeid.

Konsulentrapporter dannet grunnlag for konferansen «Norden som en sammenhengende region» i desember 2000 hvor bl.a. de næringspolitiske rammebetingelser som virker som barrierer for økt integrasjon ble drøftet. Innspill, forslag og idéer fra denne konferansen fokuserer på muligheter for en større harmonisering av regelverket innen næringssektoren men også innenfor andre beslektede sektorer i tiden fremover.

På næringssektorens budsjett for 2000 ble det avsatt DKK 626.000 til gjennomføring av «IT-samarbeid mellom små og mellomstore bedrifter i Norden» hvor siktemålet er å sikre en faglig videreutvikling av det nordiske samarbeidet på dette feltet. Prosjektet som er to-årig skal ved anvendelse av IT i praksis etablere nye konkrete forbindelser mellom SMB. Prosjektet gjennomføres i samarbeid med Nordisk Industrifond.

I begynnelsen av 2000 ble det etablert *en ad hoc arbeidsgruppe for nordisk turistsamarbeid* som en oppfølgning av ministermøtet i 1999 hvor man drøftet mulighetene for å etablere et økt nordisk samarbeid om turistnæringen, herunder fremme av kvalitetsturisme og økoturisme i de uberørte utkantområder i Norden.

Det tverrsektorielle samarbeidet med miljø- og forbrukersektorene om en nordisk produktorientert miljøstrategi (POMS) fortsatte i 2000. I mars 2001 ble strategien godkjent av de nordiske næringsministre. Strategien fokuserer

på å øke miljøbevisstheten innenfor produsentsektoren for å sikre at miljøaspekter blir en integrert del av produksjonskjeden.

En ministerkonferanse om «Gender Mainstreaming» i november 2000 ble holdt i Paris i samarbeid mellom Nordisk Ministerråd og OECD. Formålet med ministerkonferansen var å øke politikernes bevissthet om likestillingsaspekter i forbindelse med økonomi-, nærings- og arbeidsmarkedspolitikk. Konferansen ble gjennomført i samarbeid med finans-, arbeidsmarkeds- og likestillingssektorene. Det deltok mer enn 25 ministre fra OECD-landene i konferansen.

Nærområdene

Næringssektorens nærområdeinnsats var fokusert på «Nordpraktik» og «Østjob»-programmene, som har til formål å sende unge praktikanter fra de nordiske landene til Nærområdene på studieopphold og unge fra Nærområdene til de nordiske landene.

EK-N besluttet å foreta en evaluering av de to programmene som forelå i begynnelsen av 2000. Det ble besluttet å innstille Østjob-programmet p.g.a. manglende interesse fra nordiske praktikanter til å søke studieopphold i våre nærområder.

Nordpraktik-programmet ble sendt ut på anbud blant interesserte organisasjoner i Norden. Etter forhandlinger med Foreningen Nordens Forbund er det inngått en treårskontrakt om videreføring av dette programmet.

Budsjettet for Nordpraktik-programmet var i 2000 på DKK 3,25 mill. I alt er det formidlet opphold for 80 praktikanter i gjennomsnittelig 6 uker (i alt 480 uker) fra Baltikum og St. Petersburg i de nordiske landene.

Institusjoner under næringssektoren

Nordisk Industrifond har i 2000 iverksatt sin nye strategi etter godkjennelse av de nordiske næringsministre på ministermøtet i Reykjavik høsten 1999. Den nye strategien vil fokusere på utvikling av det nordiske innovasjonssystemet gjennom en synergiskapende og aktiv innsats i forhold til de relevante nordiske miljøer. Aktivitetene kan oppdeles i tre hovedområder: Prosjektinitiering, informasjons- og resultatspredning samt prosjektfinansiering. I 2000 ble det bevilget et samlet beløp på NOK 66,2 mill. til 67 prosjekter, bl.a. til den forannevnte konferansen om *«Norden som en sammenhengende næringsregion»* i desember i fjor som samlet 270 deltagere fordelt på fire workshops.

Den nye strategien til Nordisk Industrifond vil også gi bedre muligheter til et tettere samarbeid mellom fondet og EK-N.

Nordtests virksomhet var preget av utarbeidelsen av en ny strategi og en ny organisasjonsstruktur som ble godkjent av de nordiske næringsministre på møtet i juni i fjor. Den vesentlige delen av budsjettet på DKK 11, 4 mill. er anvendt på utvikling av kompetanse, teknikk og metoder for teknisk vurdering, prøving samt måle- og analyseteknikk. Det ble igangsatt 56 nye prosjekter samt avholdt 22 eksportgruppemøter og 7 seminarer/workshops. Nordtest har deltatt i ni europeiske samarbeidsmøter og utgitt en rekke generelle informasjonsdokumenter.

Nordisk Ministerråds sekretariat har i slutten av 2000 innledet forhandlinger om en ny treårskontrakt for 2001-2003 med både *Nordisk Industrifond* og *Nordtest.*

5.9 Regionalpolitikk

Mål om en balansert og bærekraftig utvikling som sikrer livsgrunnlag og velferd for befolkningen i alle regioner er høyt prioritert i alle de nordiske land. Regionalpolitisk samarbeid har en sentral plass innen det nordiske samarbeidet. Det regionalpolitiske samarbeidet engasjerer og involverer både på sentralt og regionalt nivå. På sentralt nivå bidrar samarbeidet gjennom erfaringsutveksling, diskusjoner med nordiske kolleger og felles innsats innen kunnskapsutvikling til at beslutningstakere får et bedre grunnlag for politikkutvikling. Regionalt og lokalt er politikere, offentlig administrasjon, næringsliv og befolkning for øvrig engasjert i praktisk nordisk samarbeid med andre regioner i Norden.

Det nordiske regionalpolitiske samarbeidet må finne sin plass i forhold til den regionalpolitiske innsatsen i hvert enkelt land på den ene siden, og EUs felles regionalpolitikk på den andre. Dette er hovedbildet selv om deler av Norden er utenfor EU. De grunnleggende utfordringene som Nordens regioner står overfor kan ikke løses gjennom det nordiske regionalpolitiske samarbeidet alene. I forhold til nasjonal regionalpolitisk innsats kan det nordiske samarbeidet bidra ved at løsninger og erfaringer fra et land gjøres tilgjengelig for de andre landene. Innsatser som gjøres bedre i fellesskap fordi man da kan trekke på felles erfaringer og felles ressurser bør prioriteres innenfor det nordiske regionalpolitiske samarbeidet. Samarbeidet må også finne sin plass i forhold til EUs regionalpolitikk. Gjennom strukturfondene kanaliseres betydelige midler til regionale utviklingsprogrammer i de tre medlemslandene, men også til regionalt samarbeid innen Norden og mellom Norden og Nordens naboland. Det vil også være en utfordring å skape forståelse i EU for de særlige regionalpolitiske utfordringene man står overfor i Norden som lav befolkningstetthet og et kaldt klima. Denne utfordringen kan bli større som følge av EUs planlagte utvidelse.

På denne bakgrunn vil Ministerrådet i perioden 2001-2005 prioritere følgende hovedaktiviteter i det nordiske regionalpolitiske samarbeidet:

- Målrettet erfaringsutveksling
- Kunnskapsutvikling - forskning og kompetansespredning
- Samarbeid mellom regioner

Gjennom en målrettet erfaringsutveksling skal det nordiske regionalpolitiske samarbeidet bidra til en bedre regionalpolitikk i Norden. Ministerrådet vil ta initiativ til å sette ned arbeidsgrupper med sentrale eksperter fra de nordiske land innenfor noen utvalgte emner av stor betydning for regionalpolitikken. Emner som vil bli prioritert er samordnet regional utvikling, og regionale virkninger av kommunale inntektssystem. Videre vil Ministerrådet ta initiativ til at nordiske ressurser og ekspertise stilles til disposisjon for gjennomgang av regionalpolitikken i et eller flere av de nordiske land, som et bidrag til landets politikkutvikling.

Felles innsats innenfor kunnskapsutvikling er et viktig element i det regionalpolitiske samarbeidet. Gjennom felles nordiske miljøer har man fått et

høyt kvalitetsnivå både på forskning, produksjon og bearbeiding av regionale data og videreutdanning. Gjennom den nye institusjonen Nordregio har vi fått et redskap til å videreføre denne felles satsingen på et høyt internasjonalt nivå. Ministerrådet har tatt initiativ til et forskningsprogram om fremtidige utfordringer og institusjonelle forutsetninger for regional utviklingspolitikk. Det vil videre bli startet et utredningsprosjekt omkring utfordringer og muligheter knyttet til IT og regional utvikling.

Ministerrådet vil fortsatt prioritere samarbeid mellom regioner. Det har vært en positiv utvikling med en betydelig økt satsing på grenseregionalt samarbeid gjennom EUs Interreg-program. De nordiske grenseregionene har vært gjennom en etablerings- og oppbyggingsfase og har betydelig erfaring og resultater som grunnlag for videre handling. Ministerrådet vil stille større krav til grenseregionene mht. vektlegging av konkrete resultater ved tildeling av midler i programperioden. Det vil bli en sterkere samordning mellom nordiske midler og EU-midler i de regioner som helt eller delvis omfattes av Interreg. De forskjellene som i dag er i geografi mellom de nordiske grenseregionene og Interreg vil bli vurdert. Nordisk Atlantsamarbeid (NORA) som dekker områder som ikke omfattes av Interreg vil fortsatt bli prioritert. Ministerrådet vil legge opp til at en andel av bevilgningene til grenseregionene brukes til særlige satsingsområder. Nedbygging av administrative og andre barrierer vil være et slikt satsingsområde i kommende periode.

5.10 Fiskeri

Den overordnede målsetting for det nordiske fiskerisamarbeidet er å virke for en bærekraftig utvikling i de nordiske landenes fiskerisektorer, og for et godt havmiljø som en basis for dette. Herved sikres konsumentenes mulighet for å velge sunn og sikker sjømat av god kvalitet. Denne målsettingen innebærer at beskyttelsen av de nordiske landenes marine økosystemer, samt en bærekraftig utnyttelse av havets levende ressurser, utgjør et grunnleggende element i det nordiske fiskerisamarbeidet.

Det er særlig viktig gjennom det nordiske fiskerisamarbeidet å iverksette aktiviteter som har relevans for de mest fiskeriavhengige områder. Fiskerisamarbeidet skal bygge på de enkelte landenes fiskeripolitikk, og bidra til å finne fram til felles løsninger på områder hvor samarbeidet gir bedre resultater enn nasjonale.

De nordiske landenes fiskeriministre (MR-Fisk) har det overordnede ansvar for det nordiske fiskerisamarbeidet. Nordisk embetsmannskomité for fiskerispørsmål (NEF) og Ministerrådets sekretariat forbereder og initierer virksomheten. Samarbeidet er styrt av 4-årige samarbeidsprogrammer. Den någjeldende strategien for det nordiske fiskerisamarbeidet 2001-2004 omfatter alle aspekter av matvarer med opprinnelse i fiskeri og akvakultur. Strategien avløser «Samarbeidsprogram for det nordiske fiskerisamarbeidet 1997-2000», og bygger videre på denne og tresøylestrukturen i det nordiske samarbeidet.

Strategien tar videre utgangspunkt i internasjonale prosesser av betydning for fiskeri og havbruk og i Statsministrenes deklarasjon om «Et bærekraftig Norden». Programmet må være i overensstemmelse med de overordnede

krav til nordisk samarbeid, og skal bidra til å fremme landenes fiskeripolitiske målsettinger.

Nordisk Arbeidsgruppe for Fiskeriforskning (NAF) har en rådgivende rolle for NEF i forsknings- og utviklingsrelaterte emner, og skal initiere nye innsatsområder innen forskning og utvikling. NAF skal også foreta vitenskapelig vurdering av prosjektsøknader. Nordisk Kontaktorgan for Fiskerispørsmål (NKO) er et selvstendig forum innen nordisk fiskerisamarbeid som består av representanter fra de nordiske landenes fiskeriorganisasjoner og fiskeriforvaltninger. Nordisk Miljø- og Fiskeristrategi (MIFI) er en satsing mellom Ministerrådets miljø- og fiskerisektor, med 28 innsatsområder. Det overordnede formålet med strategien er å øke integreringen av miljøhensyn i fiskerisektoren i Norden, samt å sikre et godt havmiljø som basis for det biologiske mangfold og dermed et bærekraftig fiskeri-, fangst- og akvakulturerverv.

Fiskerisamarbeidets budsjett for 2001 er på 7,347 mill. DKK. For 2000 ble det bevilget 7,189 mill. DKK. Budsjettforslaget for 2002 er på 7,122 mill. DKK.

Under Danmarks formannskapsperiode i 2000, ble matvaretrygghet og miljø og bærekraftig utvikling prioritert i fiskerisamarbeidet. De to temaene betraktes som tverrsektorielle, og følges opp i de ulike sektorers ministermøter og embetsmannskomitéer. Det finske formannskapet i 2001 legger særlig vekt på spørsmål som berører forholdet mellom den nordiske fiskeripolitikken og fiskeripolitikken innen EU. Finland har også valgt å fokusere på bærekraftig utnyttelse av marine ressurser og miljømerking av fisk og fiskeprodukter.

I formannskapsperioden i 2002 ønsker Norge å orientere seg i større grad mot det tverrsektorielle samarbeidet på fødevareområdet. De prioriterte områdene vil her være mattrygghet og vannmiljø og bærekraftig utnyttelse av ressursene. Oppfølgingen av strategien for et bærekraftig Norden vil også stå sentralt. På det sektorspesifikke området vil Norge følge opp arbeidet med miljømerking av fisk og fiskeprodukter, og det videre arbeidet med informasjonsutveksling mellom de nordiske landene på hvordan miljømerkingsprosessen utvikler seg nasjonalt. Fokus vil også rettes mot akvakultur og mot utvikling av selektive fangstredskaper. Videre vil bedre utnyttelse av marine ressurser prioriteres under norsk formannskap. Større totalutnyttelse av det marine råstoffet er en viktig fiskeripolitisk sak. Det vil derfor være av betydning at det tas et felles nordisk initiativ for å fremme totalutnyttelse av fisken. Norge vil også prioritere bærekraftig utnyttelse av alle våre marine ressurser med henblikk på økosystemforvaltningsprinsippet.

5.11 Jord- og skogbruk

På jord- og skogbruksområdet har 2000 vært preget av viktig strategiarbeid. I arbeidet med strategien for et bærekraftig Norden var jord- og skogbrukssektoren representert med en fra Norge. Videre er det utarbeidet et nytt handlingsprogram for jord- og skogbrukssektoren for perioden 2001-2004 og strategier for sektorens institusjoner og permanente samarbeidsorganer. Det har vært lagt stor vekt på å samordne de ulike strategiene for å sikre at sektoren arbeider etter en helhetlig strategi. Strategien for et bærekraftig Norden og sektorhandlingsprogrammet er behandlet av Nordisk Råd, og er nå styrende

for sektorens arbeid. Utfordringene for det norske formannskap i 2002 blir å bidra til gjennomføringen av ambisjonene i de to strategidokumentene.

Handlingsprogrammet for det nordiske jord- og skogbrukssamarbeid i perioden 2001-2004 har følgende satsingsområder:

- Bæredyktig jordbruk
- Bæredyktig skogbruk
- Matvaretrygghet
- Genetiske ressurser
- Landsbygdutvikling

Oppfølgingen av bærekraftsstrategien og handlingsprogrammet for jord- og skogbrukssektoren forutsetter et tettere samarbeid over sektorgrensene. Norge, som vertskap for sommermøtet i 2000, fulgte dette opp ved å arrangere et fellesmøte mellom jord- og skogbruks, fiskeri- og næringsmiddelsektoren på Svalbard. Som ledd i en pågående vurdering av en eventuell omorganisering av ministerrådsstrukturen for de tre sektorene, ble det besluttet å arrangere et felles ministerrådsmøte for de tre sektorene også på Island sommeren 2001. Videre har Norge tatt ansvaret for å få gjennomført et nordisk seminar innen utgangen av 2001 der en får vitalisert resultatene fra den nedlagte Kulturmiljøgruppens prosjekt om jordbrukslandskapets kulturverdier. Dette seminaret, som er et samarbeid mellom Embetsmannskomitéen for miljø (EK-M) og Nordisk Embetsmannskomité for jord- og skogbruk (NEJS), er et godt eksempel på tverrsektoriell tenkning og samarbeid på tvers av fagområder.(En mer detaljert omtale av det tverrsektorielle samarbeidet finnes under overskriftene *Matvaretrygghet og landbruk - miljøsamarbeidet)*

På bakgrunn av de gode erfaringene med felles ministermøter og den økte politiske betydning matvaretrygghet har fått og behovet for å se hele matvarekjeden i sammenheng besluttet de nordiske ministre for jord- og skogbruk, fiskeri og næringsmidler på Island å legge ned Ministerrådet for jord- og skogbruk og Ministerrådet for fisk og å opprette et Ministerråd for mat. Embetsmannskomitéene - NEJS, EK-Fisk og EK-Livs fortsetter som før med egne budsjetter og rapporterer til det nye ministerrådet.

2000 har vært et aktivt år for de nordiske landbruksministre. Det har vært avholdt to ministermøter. Det ene var det store sommermøtet på Svalbard. Det andre var det felles nordisk-baltisk ministermøte i København i desember 2000. Etter et tidligere mislykket forsøk lykkes det i 2000 å arrangere et felles nordisk-baltisk ministermøte der blant annet alle de baltiske landbruksministre deltok. Møtet ga en god forankring for det videre nordisk-baltiske samarbeidet på landbruksområdet. I tillegg ble det avholdt en ministerkonferanse om mat i juni 2000. I 2001 tar man sikte på å avholde to ministermøter med aktuelle politiske temaer.

Man har lagt stor vekt på å vitalisere ministermøtene ved å prioritere saker med høy politisk relevans. Dette har skjedd med bakgrunn i evalueringen av handlingsprogrammet for perioden 1996-2000, som konkluderte med at de politiske diskusjonene i ministerrådet burde styrkes. På Svalbard diskuterte ministerrådet bærekraftsstrategien, oppfølgingen av ministermøtet om mat i København og oppfølgingen av strategiarbeidet i sektoren. På Island i 2001 var hovedtemaene merking og sporbarhet av matvarer og skogsprodukter i internasjonal handel og hav- og vannmiljø og bærekraftig ressursutnyttelse. Erfa-

ringene fra de to årene er at en i stor grad har lykkes med å vitalisere den politiske diskusjonen mellom ministrene.

Sektorens budsjett for 2001 er på 23,1 MDKK. Av dette går 17,6 MDKK eller 76% til sektorens nordiske institusjon og permanente samarbeidsorganer, som er henholdsvis Nordisk genbank (NGB), SamNordisk Skogforskning (SNS), Nordisk genbank for husdyr (NGH) og Nordisk kontaktorgan for jordbruksforskning (NKJ). De resterende midlene går til prosjektvirksomhet i sektoren.

Matvaretrygghet

Det nordiske samarbeidet om matvaretrygghet ble vesentlig styrket i 2000, spesielt på den politiske siden. For det første gjennom det felles nordiske ministermøtet om mat i København i juni. Dernest gjennom det felles ministermøtet på Svalbard der landbruks-, fiskeri- og næringsmiddelsektoren deltok. Videre ved at matvaretrygghet fikk en fremtredende plass i den nordiske bærekraftsstrategien.

Det nordiske samarbeidet om matvaretrygghet bygger på verdikjede-prinsippet fra jord/fjord til bord. Det vil si et helhetsperspektiv som forutsetter et samarbeid over tradisjonelle sektorgrenser.

Ministermøtet om mat vedtok en slutterklæring som anga retningslinjene for det videre nordiske samarbeidet om matvaretrygghet. De nordiske ministrene erkjente imidlertid at regelverk vedrørende matvaretrygghet i stigende grad blir utformet av regionale organer som EU/EØS og i globale organer som WTO og Codex Alimentarius, og at et forsterket nordisk samarbeid er nødvendig for å påvirke internasjonale forhandlinger.

De nordiske ministre slo fast at det er en økende bekymring for at sykdomsfremkallende bakterier som spres i matvarekjeden, i stigende grad utvikler resistens mot antibiotika, noe som kan få alvorlige følger. Utviklingen henger sammen med overdreven bruk av antibiotika både til mennesker og dyr. De nordiske land vil derfor samarbeide om å minske behovet for antibiotika i behandlingen av dyr og til å fjerne antibiotika som vekstfremmer i dyrefôret.

Arbeidet med å kontrollere og bekjempe sykdom overført fra dyr til mennesker (zoonoser), skal fortsette gjennom et styrket nordisk samarbeid og ved nordisk påvirkning internasjonalt. Et viktig element er å arbeide for at harmoniseringen i EU skjer på en slik måte at de nordiske land ikke opplever fall i sitt beskyttelsesnivå.

Rent hav og vann, ren jord og luft er en forutsetning for å bevare og utvikle et bærekraftig produksjons- og fangstpotensiale. Problemene skal i størst mulig utstrekning bekjempes ved kilden. Det betyr at vanskelig nedbrytende stoffer som dioksiner, tungmetaller m.v. skal holdes borte fra matvarene ved å minske eller fjerne deres tilstedeværelse i miljøet. Et tverrsektorielt samarbeid vil styrke slike bestrebelser - ikke bare i Norden, men også globalt. Det legges videre vekt på at risikoen ved bruken av pesticider bør reduseres mest mulig.

Tilsetningsstoffer kan bare brukes, når det er helsemessig risikofritt, ikke medfører en villedning av forbrukerne og der tilsetningsstoffene fyller et teknologisk behov.

For genmodifisert mat kreves det en streng helsemessig og miljømessig risikovurdering. Kriterier for risikovurdering må gjennomgås i takt med at det oppstår ny viten, og beslutning om markedsføringstillatelse skal bygge på forsiktighetsprinsippet. De nordiske land vil arbeide for å sikre en tilfredsstillende merking av genmodifiserte produkter, som vil sette forbrukerne i stand til å forta sine valg av produkter på et fullt informert grunnlag.

Ministrene understreker at forbrukerne må sikres innflytelse på utformingen av matvarepolitikken gjennom hele matvarekjeden. Dette skal sikres gjennom full åpenhet og god dialog, hvor informasjon, kommunikasjon med forbrukerne og tilrettelegging for deltagelse i fora der beslutninger tas, er viktige elementer.

Ministrene støtter også forslagene i den nordiske strategien for bærekraftig utvikling på matvareområdet, og er enige om å samarbeide om gjennomføring av forslagene og å prioritere ressurser til området.

Et forsterket nordisk samarbeid om matvaretrygghet har som forutsetning at man har best mulig organisering av samarbeidet. Ministrene har derfor oppfordret Ministerrådets sekretariat om å utrede mulighetene for å etablere hensiktsmessige organisatoriske rammer for et effektivt og dynamisk nordisk samarbeid på matvareområdet.

På sommermøtet på Island i juni 2001 besluttet ministrene at det skulle utarbeides en handlingsplan for økt matvaretrygghet i Norden der en spesielt skulle legge vekt på følgende forhold

- Mattrygghet og internasjonal handel. Utarbeide en nordisk plattform for matvaretrygghet overfor EU/EØS, WTO, FAO, WHO og Codex Alimentarius
- Utarbeide et nordisk forbrukerpolitisk handlingsprogram
- Å utarbeide en nordisk handlingsplan for forskning og utvikling innen mattrygghet, for å stimulere til bedre kunnskapsgrunnlag som basis for håndtering av risiko i forhold til mat og helse.
- Vurdere sykdomsmessige og etiske sider ved transport av levende dyr og animalske produkter med særlig vekt på spredning av zoonoser.
- Merking og sporbarhet av næringsmidler. Oppfølging av konklusjonene fra ministermøtet på Island i juni 2001.
- Å arbeide for felles nordiske holdninger til utvikling på matområdet med tanke på spesialkomponerte matvarer («Functional Foods»).

Siktemålet er å ha en bred prosess som involverer de frivillige organisasjoner i utarbeiding av planen bl.a. slik at utkast til plan drøftes med de frivillige organisasjoner før den legges fram for ministrene i 2002.

Landbruk - Miljøsamarbeidet

Det siste tiåret har det vært et nært samarbeid mellom landbruks- og miljøsektoren om bærekraftig jord- og skogbruk. Samarbeidet er formalisert gjennom felles embetsmannsmøter og en felles styringsgruppe mellom de to sektorene med et eget budsjett finansiert av de to sektorene.

Det er utarbeidet en ny strategi for landbruksmiljøsamarbeidet for perioden 2001- 2004. Strategien tar sikte på å følge opp anbefalingene i den nordiske bærekraftsstrategien, handlingsprogrammet for jord- og skogbrukssektoren

og det nordiske miljøhandlingsprogrammet. Strategien har følgende prioriterte innsatsområder:

1. Forbedret ressursutnyttelse
2. Biologisk mangfold
3. Jorderosjon
4. Reindrift
5. Alternative produksjonsmetoder
6. Kulturmiljø og kulturlandskap
7. Internasjonalt samarbeid

Som ledd i arbeidet med å utvikle et bærekraftig jordbruk, tar man nå sikte på å arbeide fram felles nordiske handlingsplaner for redusert bruk av sprøytemidler og avrenning av næringsstoffer fra jordbruk.

Genetiske ressurser

Det viktigste området innen det nordiske jord- og skogbrukssamarbeidet er arbeidet med bevaring og bruk av genetiske ressurser. Om lag halvparten av sektorens midler går til dette arbeidet. I 2000 ble det vedtatt en ny strategiplan for perioden 2001-2004. Den nye strategien gir retningslinjer for samarbeidets form, innhold, økonomiske rammer, organisatorisk struktur for det nordiske og nasjonale samarbeidet og samarbeidet i internasjonale fora.

Den nye strategien innebærer et styrket samarbeid mellom de ulike samarbeidsorganene for henholdsvis plante-, husdyr-, og skogsgenetiske ressurser og en bedre koordinering og samordning av de nordiske og nasjonale ressurser på området. Den nye strategien vektlegger kompetanseoppbygging og kompetansespredning gjennom bl.a. en opprettelsen av en tverrgående informasjonstjeneste. Den skal sikre kommunikasjonen mellom politikk, administrasjon, forskning, næringslivet og allmennheten innen området. For å sikre samordningen og koordineringen mellom det nordiske arbeidet og det nasjonale arbeidet er det opprettet et *Nordisk Genressursråd.* Nordisk Genressursråd er operativ fra 2001, og består av representanter fra landbrukssiden og miljøsiden. Organet skal være et strategisk organ for det genetiske arbeidet i Norden og skal også fungere som et rådgivende organ for Ministerrådet.

Det sterke nordiske samarbeidet om genetiske ressurser har medført at Norden har fungert som en modell for regionalt samarbeid innen området andre steder, og strategien vektlegger høyt engasjement i internasjonale spørsmål og i internasjonale organisasjoner.

Under det finske formannskap er det holdt et større nordisk seminar om genetiske ressurser. I tilknytting til seminaret holdt Nordisk Genressursråd sitt første møte og Nordisk genbank for husdyr holdt et seminar om husdyrgenetiske ressurser. Arrangementet var et viktig bidrag til å utvikle det nordiske samarbeidet på dette området.

De nordiske land samarbeider om bevaring og bruk av genetiske ressurser gjennom egne nordiske genbanker. Et slikt samarbeid på tvers av landene er i global sammenheng helt spesielt.

Nordisk genbank (NGB) er et regionalt sentrum for de vekstgenetiske ressurser med hovedoppgave å bevare og dokumentere genetisk variasjon blant nordiske jordbruks- og hagevekster. Det er utarbeidet en ny strategi for NGB for perioden 2001-2004. Den nye strategien understreker NGBs rolle

som et ledende regionalt kompetansesenter for de vekstgenetiske ressurser. Man tar sikte på å utvide mandatartene til også å omfatte krydder-, medisinal-, pryd- og landskapsvekster og å styrke NGBs rolle i bærekraftig bruk av de vekstgenetiske ressurser. Man vil videre styrke NGBs rolle i undervisningen ved universitetene og styrke det regionale og internasjonale arbeidet.

NGBs arbeidsgrupper og organisasjonsmodell er evaluert og en ny organisasjonsmodell med en revitaliseringplan for arbeidsgruppene er under utarbeidelse. Våren 2001 flyttet NGB til nye og mere tidsmessige lokaler i Alnarp i Sverige. Dette vil bidra til at NGB kan løse sine oppgaver på en enda bedre måte.

I 2000 har arbeidet fortsatt med innsamling og dokumentasjon av de vekstgenetiske ressurser i Norden. Samarbeidet med EU har blitt styrket gjennom året med igangsetting av flere nye EU- prosjekter og samarbeidet med de baltiske land har fortsatt utviklet seg i en positiv retning. I stigende grad blir også NGBs personale sett på som en ressurs i utdanningssammenheng nasjonalt og nordisk ved at de får undervisnings- og ekspertoppdrag.

Nordisk genbank for husdyr (NGH) med hovedsete på Ås i Norge har ansvaret for arbeidet med de husdyrgenetiske ressursene. For NGH er det også utarbeidet en ny strategi for perioden 2001-2004. Strategien representerer en forsterket innsats i arbeidet med de husdyrgenetiske ressursene i Norden. Dette er fulgt opp med en tredobling av det nordiske budsjettet for NGH i 2001. NGHs rolle er å være et kompetansesenter og en pådriver for bevaring og bærekraftig utnytting av genressursene. Ansvaret for det praktiske arbeidet ligger imidlertid hos de nasjonale genressursutvalgene og avlsorganisasjonene. NGH skal arbeide gjennom kunnskapsformidling og informasjon, nettverksarbeid, forskning og teknologiutvikling samt at NGH skal bruke moderne kommunikasjonsteknologi i sitt arbeid.

Nordisk skogbruks- frø- og planteråd (NSFP) har tatt seg av de praktiske spørsmål vedrørende de skoggenetiske ressurser, mens SNS har tatt seg av forskningsmessige spørsmål. Den nye strategien understreker betydningen av at arbeidet med de skoggenetiske spørsmål samles slik at en kan oppnå større nordisk nytte. I løpet av strategiperioden skal det utvikles et rasjonelt og effektivt nettverk mellom NSFP og SNS for de skoggenetiske ressurser, samt at arbeidet med de skoggenetiske ressurser skal kobles sterkere til arbeidet med de plante- og husdyrgenetiske ressursene. I regi av NSFP arbeides det nå med disse spørsmål, og NSFP har fått tilført ekstra midler for å videreutvikle dette nettverket.

Nordisk kontaktorgan for jordbruksforskning (NKJ)

Nordisk kontaktorgan for jordbruksforskning (NKJ) fremmer og støtter forskning som skal bidra til bærekraftig jordbruk i Norden. NKJ fungerer også som rådgiver for Ministerrådet i forskningspolitiske saker innen jordbruksforskningen.

Det er vedtatt en ny strategiplan for perioden 2001-2004. Strategien vektlegger forskning for bærekraftig jordbruksproduksjon, matvaretrygghet og distriktsutvikling. Den nye strategiplanen har følgende prioriterte satsingsområder:

– Matvaretrygghet - fra primærproduksjon til konsument

- Økologisk produksjon
- Dyrehelse, -velferd og -etikk
- Bygdeutvikling
- Forskning i de cirkumpolare områder

Videre tar man sikte på i strategiperioden å utrede forskning om *Genteknikk, Genetiske ressurser og biologisk mangfold.*

Det nordiske budsjettet var i 2000 på 1 MDKK, som utløste totalt omlag 20 MDKK i nasjonal medfinansiering for til sammen 14 nordiske forskningsprosjekter.

Norge overtok ledelsen av NKJ fra 1.4.2001.

SamNordisk Skogforskning (SNS)

Forskningssamarbeidet innen skogsektoren i Norden er organisert i SamNordisk Skogforskning (SNS). Målsettingen til SNS er å arbeide for økt samarbeid og synenergieffekt innen den nordiske skogforskningen ved å fremme forskning om skogens mangesidige funksjoner og om bærekraftig skogbruk. SNS er også rådgiver for Ministerrådet i skogpolitiske forskningsspørsmål. SNS arbeider hovedsakelig gjennom å fremme forskning og nettverksbygging både innen Norden, EU og i Nærområdene. Fra 1.1.01 endret SNS status fra å være en nordisk institusjon til å bli et permanent samarbeidsorgan.

For perioden 2001-2003 er det utarbeidet en ny strategi for SNS. Den nye strategien innebærer at SNS skal virke mer som en strategisk initierende kraft innen nordisk skogforskning og at den rådgivende rolle overfor NMR styrkes. Planen konsentrerer forskningen til følgende områder som vurderes å være strategisk viktig for Norden.

- Genetiske ressurser og biodiversitet
- Natur- og miljøvennlige skjøtselsformer
- Skogsektorens betydning i klimasammenheng
- Skogens sosiale funksjoner, for eksempel som rekreasjonskilde
- Økt verdiskapning av miljøvennlige skogsprodukter
- Utnytting av skogressursene til bioenergiproduksjon
- Økonomiske forhold vedrørende familieskogbruket

I 2000 har SNS støttet 9 forskningsprosjekter og et ettårig forprosjekt med en samlet nasjonal medfinansiering på 69%. Det er også satt ned to arbeidsgrupper som skal se på mulighetene for økt nordisk samarbeid på skoglig forskerutdanning og økt forskningssamarbeid med Nærområdene.

SNS og NKJ arrangerte i april 2001 et seminar i Oslo om forskningsprogrammet Miljø - problem og muligheter for nordisk jord- og skogbruk. Programmet hadde en totalramme på ca. 29 MDKK og pågikk på slutten av 1990 tallet. Formålet med seminaret var å informere om programmets resultater samt å bedre dialogen mellom politikere, forvaltning og forskningsmiljøene. Seminaret var et viktig bidrag til en bedret kobling mellom forskningsmiljøene og de utøvende myndighetene.

På Island i 2001 besluttet man å foreta en gjennomgang av det nordiske samarbeidet på utdannings-, forsknings- og utviklingssiden på jord- og skogbruksområdet med sikte på å samordne den nordiske forsknings- og utdanningsinnsatsen slik at Norden kan ha spisskompetanse og ligge i internasjonal front. Dette arbeidet skal gjøres i et nært samarbeid med NKJ, SNS, NJF og

NOVA. Arbeidet skal gjøres av en prosjektgruppe bestående av representanter fra de nevnte organisasjoner og myndighetene. Det forutsettes en bred prosess gjennom seminarer og konferanser med sikte på at de nordiske ministrene drøfter saken i 2002.

Nordisk kontaktgruppe for internasjonal skogpolitikk.

Ministerrådet har på ulike plan vært aktiv for å følge opp det internasjonale arbeidet på skogpolitikkområdet. Ved opprettelse av det mellomstatlige skogpanelet (IPF) var det enighet mellom de nordiske skogansvarlige ministre om at det var hensiktsmessig med et samarbeid mellom de nordiske landene i arbeidet under Skogpanelet. NEJS etablerte derfor i 1995 en Nordisk kontaktgruppe for oppfølging av FNs skogpanel som fikk i oppdrag å samarbeide om forberedelsene til sesjonene i Skogpanelet og forberede Ministerrådets behandling av disse spørsmålene. Arbeidet i kontaktgruppen for internasjonal skogpolitikk er videreført også etter at FN opprettet United Nations Forum on Forest. Den nordiske kontaktgruppen for internasjonal skogpolitikk har fått fram felles synspunkter som har hatt betydning for landene i de internasjonale prosessene.

Nordisk organ for reinforskning (NOR)

Nordisk organ for reinforskning (NOR) er et samarbeidsorgan for rein- og reindriftsforskningen i Norden. Det finansieres over de nasjonale budsjetter i Norge, Sverige, Finland og Grønland. Sekretariatet ligger i Tromsø. Hovedoppgaven til NOR er å utgi tidsskriftet Rangifer og å arrangere konferanser/seminarer der næring, forvaltning og forskningsmiljøene møtes til kompetanseutvikling og informasjonsutveksling. I 2000 ble NORs virksomhet evaluert av professor Ilka Alitalo, Finland, som ga en god og positiv tilbakemelding på NORs virksomhet. Med utgangspunkt i den positive evalueringen vedtok årsmøtet til NOR å heve budsjettet for NOR i 2001, som innebar en heving av de nasjonale bidragene til NOR. I løpet av 2000 er også NORs kobling til Ministerrådet styrket.

Nærområdene

Jord- og skogbruksnæringen betyr mye for utviklingen i Nærområdene. De naturgitte forholdene i Norden og i Nærområdene er mye de samme slik at det ligger godt til rette for et samarbeid mellom de to regionene innen landbruksområdet. I det siste tiåret har det også utviklet seg et godt samarbeid mellom Norden og Nærområdene på landbruksområdet.

Det politiske samarbeidet fikk et gjennombrudd i 2000 ved at det ble holdt et felles ministermøte mellom de nordiske og baltiske landbruksministre. Møtet var en gjensidig informasjonsutveksling om aktuelle landbrukspolitiske utfordringer og en drøfting av hvordan en kan styrke samarbeidet mellom Norden og Nærområdene på landbruksområdet. Møtet trakk også opp retningslinjer for det videre samarbeidet der det ble bestemt å institusjonalisere samarbeidet på ministernivå, etablere en konsultasjonskomité på jord- og skogbruksektoren med representanter fra de nordiske land, de selvstyrte områder og fra Nærområdene og der en også trakk opp aktuelle samarbeidsområder innenfor et bærekraftig jord- og skogbruk.

Om lag 30% av sektorens prosjektmidler går til samarbeidsprosjekter i Nærområdene. Videre legger sektorens institusjoner og permanente samarbeidsorganer stor vekt på å utvikle samarbeidet med Nærområdene.

5.12 Økonomi- og finanspolitikk.

Den økonomiske situasjonen i de nordiske landene

Den økonomiske veksten i Norden sett under ett økte fra 3,0% i 1999 til 3,6% i 2000. Den sterke utviklingen må særlig ses i sammenheng med en BNP-vekst i Finland på hele 5,7%. Også i Danmark tok veksten seg opp, mens det var en viss avmatning i Sverige og Island. Veksten ble delvis drevet av sterk innenlandsk etterspørsel, samtidig som den sterke veksten internasjonalt bidro til å øke aktiviteten i de nordiske landene. Målt ved det såkalte produksjonsgapet (i hht. til OECDs definisjoner) opererte alle de nordiske landene på eller over kapasitetsgrensen i 2000. Arbeidsledigheten i området under ett fortsatte å falle selv om den steg svakt i Norge. Fallet var mest markert i Sverige, der ledigheten avtok med nesten 1 prosentpoeng. De høyere oljeprisene, men også den høye kapasitetsutnyttelsen bidro til at prisveksten tok seg betydelig opp fra 1999 til 2000, etter flere år med til dels svært lav inflasjon. Prisveksten i 2000 varierte fra 1,3% i Sverige til 5% i Island.

Avmatningen i internasjonal økonomi og kapasitetsbegrensninger vil redusere den økonomiske veksten i Norden, til tross for skattelettelser i Finland og Sverige. Selv om veksten fortsatt er relativt høy, ligger det derfor an til en markert avmatning i Norden i tiden fremover. Også i inneværende år ventes aktivitetsutviklingen å bli sterkest i Finland og Sverige, med 2 $^{3}/_{4}$%, mens det ventes en mer moderat vekst i de øvrige landene. For Norden sett under ett ventes en BNP-vekst på hhv. 2 $^{1}/_{4}$% i år og 2 $^{1}/_{2}$% i 2002, jf. tabell 5.1. Arbeidsledigheten antas likevel å avta ytterligere i år som en følge av nedgang i Sverige og Finland. I Island ventes ledigheten å øke fra et svært lavt nivå, mens den i Danmark og Norge antakelig vil holde seg om lag uendret. Prisveksten anslås å avta til 2 $^{1}/_{4}$% i inneværende år og 2% neste år som gjennomsnitt for Norden, etter hvert som blant annet virkningene av økte energipriser avtar.

Et overordnet mål for den økonomiske politikken i de nordiske landene er å sikre en stabil økonomisk utvikling. Høy sysselsetting og lav arbeidsledighet er prioriterte mål, og for å nå disse målene kreves det lav pris- og kostnadsvekst. Det er videre nødvendig å bedre arbeidsmarkedets virkemåte for å unngå strukturelle problemer. Det legges blant annet betydelig vekt på å bedre arbeidsstyrkens kvalifikasjoner gjennom satsing på utdanning.

Etter en sterk bedring av de offentlige finansene, i Sverige og Finland, har alle de nordiske landene hatt overskudd i sine offentlige budsjetter de siste årene. Det anslås fortsatt budsjettoverskudd i årene fremover til tross for lavere økonomisk vekst og mer ekspansiv finanspolitikk i flere av landene. Budsjettoverskuddene bidrar til at den offentlige gjelden avtar markert på mellomlang sikt. På lengre sikt står finanspolitikken overfor betydelige utfordringer, blant annet som følge av framtidige pensjonsforpliktelser.

Etter at retningslinjene for pengepolitikken i Island og Norge ble lagt om i mars 2001, har alle de nordiske landene, bortsett fra Danmark, et operativt

inflasjonsmål for pengepolitikken. Som deltaker i Den økonomiske og monetære union (ØMU) er den finske pengepolitikken underlagt Den europeiske sentralbanken, der målet er å holde inflasjonen i området 0-2%. I de andre landene utøves pengepolitikken av de respektive sentralbanker. Inflasjonsmålene er 2% i Sverige og 2,5% i Norge og Island, med svingningsmarginer i forhold til dette. Danmark følger en fastkurspolitikk mot euroen. Innrettingen av pengepolitikken i alle de nordiske landene påvirkes av situasjonen i resten av Europa, både fordi prisimpulser overføres gjennom handelen, men også fordi aktivitetsnivået påvirkes direkte av den økonomiske utviklingen i Europa.

Tabell 5.1: Anslag for den økonomiske utviklingen i Norden. Prosentvis endring fra året før.

	BNP-vekst			Inflasjon			Arbetsledighet [1]		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Danmark	2.9	1.5	1.9	2.9	2.1	1.8	4.7	4.8	4.8
Finland	5.7	2.7	2.5	3.4	2.7	1.7	9.8	9.0	9.0
Island	3.6	1.5	0.5	5.0	6.5	6.2	1.3	1.5	2.0
Norge	2.2	2.4	2.8	3.1	3.1	-	3.4	3.3	3.2
Sverige	3.6	2.7	2.6	1.3	1.5	1.6	4.7	3.9	3.7
Norden	3,6	2,3	2,4	2,5	2,3	1,9	5,5	5,0	5,0

[1] I prosent av arbeidsstyrken.

Kilde: Kilde: Anslag fra de respektive finansdepartement pr. 15. august 2001.

Miljø og økonomi

Den nordiske miljø- og økonomigruppen, med deltagelse fra de respektive miljøvern- og finans-/økonomidepartementene bidrar til en løpende informasjonsutveksling landene imellom. Gruppen har i 2000 lagt fram to rapporter for MR-Finans, nemlig «Vurdering af de grønne afgifters effekter i de nordiske lande» og «Biologisk mangfold i skog i de nordiske land».

Rapporten om vurderingen av de grønne avgiftene i Norden er en litteraturstudie av CO_2-avgifter og avgifter på plantevernmiddel. De fleste studiene som refereres, er såkalte ex ante-studier, som er gjenomført før avgiftene er innført, og som baserer seg på forenklede økonomiske modeller. Det vises imidlertid også til noen ex post-studier, som bygger på historiske data for husholdningers og bedrifters tilpasning til grønne avgifter. Ex post-studiene peker på at CO_2-avgifter i Danmark, Sverige og Norge har bidratt til utslippsreduksjoner i de sektorene som omfattes av avgiftene. Det har ikke vært tilsvarende vurderinger av den finske CO_2-avgiften. Rapporten viser videre til at de nordiske avgiftene for plantevernmidler endret seg vesentlig i midten av 1990-årene, og at det derfor er for tidlig å vurdere virkningen av avgiftene.

Målet med den nordiske rapporten om biologisk mangfold i skog har vært å kartlegge viktige egenskaper ved det biologiske mangfoldet i skog i Norden og hvordan det kan måles og vurderes i forvaltningsmessig sammenheng. Videre drøfter rapporten ulike virkemidler for å bevare det biologiske mangfoldet og problemer knyttet til manglende kunnskaper og usikkerhet når det gjelder å oppnå dette på en kostnadseffektiv måte. Rapporten peker på kilder til belastning av det biologiske mangfoldet i skog, herunder virkninger av

skogsdrift. Kunnskapen om det biologiske mangfoldet i skog er mangelfull. Kunnskapen om effekter av skogsdrift på økologiske prosesser er i hovedsak kvalitativ. Utredningen viser til at det er mange likhetstrekk mellom skogpolitikken i de nordiske landene, særlig i Finland, Norge og Sverige.

Rapporten peker på at selv om kunnskapen om en rekke forhold ved skogøkosystemenes struktur og funksjon er mangelfulle, er den likevel tilstrekkelig til å underbygge robuste råd om krav til en bærekraftig forvaltning av skog. Kravene innebærer blant annet å ta vare på skog med lang kontinuitet, unngå hogst i spesielle biotoper, bevare gamle og store trær og øke mengden av dødt trevirke. Det pekes videre på et behov for å bruke flere virkemidler. Fredning, lovgivning og andre generelle virkemidler kan sikre et visst basisnivå, mens mer spesielle områder mest effektivt kan sikres gjennom mer målrettede tiltak, for eksempel forvaltningskontrakter og auksjoner.

Rapport om utvidet nordisk-baltisk børssamarbeid

På bakgrunn av den økende integrasjon av verdipapirmarkedene besluttet MR-Finans 25. juni 1998 å sette igang en nordisk utredning om forutsetningene for økt samarbeid mellom de nordiske børsene, eventuelt mellom de nordiske og baltiske børsene. En nordisk styringsgruppe samt fire undergrupper er etablert for å utføre arbeidet. Arbeidsgruppens rapport forelå til møtet i MR-Finans i juni 1999. Rapporten konkluderer med at lovgivningen på det finansielle området både skal sikre en høy standard og reflektere de behov som markedet måtte ha. Det nordiske markedet er en del av det globale markedet og skal fremstå som lett tilgjengelig og effektivt for omverdenen. Rapporten peker derfor på at det er viktig at det nordiske markedet er attraktivt og konkurransedyktig og lever opp til internasjonale standarder. Rapporten har vært sendt til høring til aktuelle markedsaktører i Norge og de øvrige nordiske landene. MR-Finans besluttet bl.a. å samarbeide når nasjonale bestemmelser skal tilpasses relevante EU-direktiv, samt bistå de baltiske landene i arbeidet med å innføre EU-direktiv på området. Under møtet i MR-Finans i juni 2000 ble det bl.a. vedtatt å gi styringsgruppen i oppdrag å foreta ytterligere utredninger på nærmere angitte områder, samt vurdere hvordan innspill fra bl.a. markedsaktørene skal følges opp.

Det er foretatt en kartlegging av forholdene i de baltiske land når det gjelder sivil- og konkursretten relatert til aksjemarkedet. Videre arbeider gruppen (og undergrupper) med spørsmål vedrørende registrering av avvikling i forbindelse med innføringen av direktivet om overtakelsestilbud, samt hvordan en skal holde markedsaktørene informert om de emneområder det arbeides med. Gruppen legger også opp til nordisk samarbeid om spørsmål vedrørende prospekt, markedsmanipulasjon, sikkerhetsstillelse i finansielle instrumenter og investeringsdirektivet. Det er også lagt vekt på å holde seminarer hvor bl.a. de baltiske land deltar.

Utredning om de nordiske lands pensjonssystemer

De nordiske finans- og økonomiministre vedtok på møtet i Stockholm i Oslo i 1998 å gjennomføre en studie av fremtidsutsiktene for de nordiske lands pensjonssystemer. I mai 1999 ga Nordisk Ministerråd Tryggvi Thor Herbertson (rektor ved Institute of Economic Studies på Island), professor J. Michael

Orzag (London universitet) og Peter R. Orzag (President for Sebago Associates Inc) i oppdrag å gjennomføre studien. Studien «Retirement in the Nordic Countires, Prospects and Proposals for Reform, TemaNord 2000: 548» ble lagt fram våren 2000. Arbeidet med rapporten skjedde i samarbeid med en styringsgruppe for prosjektet, der representanter for de nordiske finans- og økonomidepartementene deltok. Rapporten ble forelagt Nordisk Ministerråd, ved finans- og økonomiministrene, i forbindelse med møtet i juni 2000.

Rapporten anbefaler bl.a. at for å møte utfordringene med en aldrende befolkning bør en øke graden av fondering i pensjonssystemene, samt sette i verk tiltak for å motvirke førtidspensjonering. Utformingene av pensjonssystemene og omfanget av førtidspensjonering varierer betydelig mellom de nordiske land. Antallet førtidspensjonister er særlig stort i Finland og Danmark, og lavt i Island, mens Norge og Sverige er i en mellomstilling.

Den nordiske embetsmannskomitéen for økonomi- og finanspolitikk vedtok 15. mars 2001 på oppdrag av MR-Finans et mandat for en ny arbeidsgruppe for «effektivitet och hållbarhet i den offentliga sektorn i Norden». Prosjektet skal utføres av VATT («Government Institute for Economic Research»), som er et finsk forskningsinstitutt. Prosjektet skal sikte mot en kartlegging av effekter av den demografiske utviklingen for offentlig sektors effektivitet og for holdbarheten for offentlige finanser i Norden, herunder pensjonsutbetalinger. Mandatet inneholder dessuten et særlig punkt om virkninger av skattekonkurranse. Arbeidet skal ferdigstilles våren 2002.

Nordisk arbeidsgruppe for «de nordiske landene og den nye økonomien»

De nordiske finans- og økonomiministrene vedtok under møtet i København 21. juni 2000 å sette i gang et prosjekt om «ny økonomi», herunder de statistiske problemene som er knyttet til beregninger av produktivitetsutviklingen. I denne sammenheng er det nedsatt en arbeidsgruppe med to representanter fra hvert av de nordiske landene. Arbeidsgruppen skal utarbeide en rapport innen utgangen av 2001.

Nordisk arbeidsgruppe for «fremtidig finansiering av de nordiske velferdsstater»

MR-Finans vedtok på møtet i København den 21. juni 2000 å sette i gang en utredning om utfordringene for de nordiske skattesystemene for å sikre fortsatt finansiering av de nordiske velferdsstater sett i sammenheng med den økte globaliseringen. Det skal bl.a. gjennomføres en analyse av hvilke eventuelle tilpasninger og endringer av de nordiske avgifts- og skattesystemer som kan antas å bli nødvendige de nærmeste 15-20 årene. Prosjektet skal i tillegg belyse hvilke produktivitetsforbedringer i den offentlige sektoren som kan bidra til å sikre den fremtidige finansieringen av velferdsstaten, samt hvordan konkurransekraften i den nordiske velferdsmodellen kan opprettholdes. Arbeidsgruppens rapport skal foreligge senest 1. mai 2002.

Informasjonsutveksling om innkrevingsspørsmål

MR-Finans vedtok i møte 21. juni 2000 å utrede behovet for informasjonsutveksling mellom innkrevingsmyndighetene i de nordiske landene. Det er etablert en nordisk arbeidsgruppe med representanter fra økonomi- og finansde-

partementene, samt justisdepartementene i de nordiske landene. Arbeidsgruppens rapport skal foreligge innen utgangen av 2001.

Den nordiske investeringsbankens virksomhet i 2000

Den nordiske investeringsbanken (NIB) ble opprettet i 1975 etter avtale mellom regjeringene i de fem nordiske land. Bankens oppgave er å gi lån og stille garantier på bankmessige vilkår til finansiering av investeringsprosjekter av nordisk interesse i og utenfor Norden. Låneaktivitetene omfatter investeringslån til samarbeidsprosjekter mellom virksomheter i to eller flere nordiske land, finansiering av miljø- og infrastrukturinvesteringer, lån til regionalpolitiske kredittinstitusjoner, ordinære investeringslån utenfor Norden, prosjektinvesteringslån til kredittverdige utviklingsland og land i Sentral- og Øst-Europa.

Banken hadde et overskudd på 130 millioner euro eller 1 035 millioner kroner for regnskapsåret 2000 mot 106 millioner euro i 1999 (1 euro = 8,1 kroner pr. medio august 2001). Resultatforbedringen har i hovedsak sammenheng med høyere rente på plasseringer i verdipapirer, høyere kurs på amerikanske dollar i forhold til euro og større egenkapital. Rentenettoen, dvs. differansen mellom renteinntekter og rentekostnader, økte til 156 millioner euro i 2000 fra 140 millioner euro i 1999. Det er i 2000 utbetalt motverdien av 39 millioner euro til eierne av overskuddet for regnskapsåret 2000. Forvaltningskapitalen var 13 900 millioner euro pr. 31.12.2000 sammenlignet med 13 337 millioner euro ved utgangen av 1999. Bankens egenkapital var ved siste årsskifte 1 326 millioner euro mot 1 220 millioner euro i 1999.

I 2000 beløp utbetalingene og utstedte garantier i Norden seg til 840 millioner euro, tilsvarende ca. 6,7 milliarder kroner mot 999 millioner euro i 1999. I 2000 ble det ikke innvilget garantier. Utestående nordiske lån og garantier tilsvarte 7.357 millioner euro, eller nærmere 59 milliarder kroner, ved utgangen av 2000. Sveriges andel av utestående lån utgjør 38%, mens Finlands andel er 27%, Danmarks 14%, Norges 13% og Islands 8%.

Bankens utlån utenfor Norden domineres av prosjektinvesteringslån (PIL) for prosjekter av nordisk interesse i kredittverdige utviklingsland og land i Sentral- og Øst-Europa. De internasjonale utlånene er fortsatt dominert av aktiviteter i Asia med 43% av utestående PIL-lån (51% i 1999). Andre viktige områder er Sentral- og Øst-Europa (20%), Latin-Amerika (16%), Afrika og Midtøsten (14%) og Baltikum (7%). Avtaler om nye lån beløp seg til 255 millioner euro i 2000 mot 536 millioner euro i 1999. PIL-rammen er på 3 300 millioner euro. Av dette er 2 568 millioner euro eller 78% bevilget eller utbetalt. Dette er en økning på 223 millioner euro i forhold til 1999.

I august 1996 besluttet de nordiske statsministrene å etablere en ny miljølåneordning (MIL) på 100 millioner euro til lån som skal finansiere miljøinvesteringer i Nordens nærområder. MIL garanteres av de nordiske land. Låneordningen skal bidra til en minskning av de grenseoverskridende forurensningene og miljøbelastningen i Nordens nærområder. MIL-rammen er disponert fullt ut og styret i NIB har i juni 2001 foreslått overfor bankens eiere at rammen utvides til 300 mill. euro. Spørsmålet er for tiden til vurdering hos de nordiske finans- og øknomiministre.

5.13 Samferdsel

Innledning

Utgangspunktet for det nordiske transportsamarbeidet er nedfelt i Ministerrådets redegjørelse til Nordisk Råd i 1998. Her framgår bl.a. at hovedområdene for samarbeidet er å fremme en effektiv, konkurransekraftig, sikker og miljøvennlig transport og trafikk i Norden og Nærområdene.

Handlingsplan 2001-2003

En ytterligere konkretisering av innholdet ligger i handlingsplanen for det nordiske samarbeidet på transport-, trafikk- og kommunikasjonsområdet for perioden 2001-2003. Denne ble behandlet av Nordisk embetsmannskomité for transport (NET) på møte i København desember 2000 og godkjent av Ministerrådet for transport (NMR-T) i februar i år. Sammen med strategien for et bærekraftig Norden legger handlingsplanen hovedpremissene og grunnlaget for aktivitetene innen det nordiske samarbeidet i formannskapsperioden. For perioden 2001-2003 er følgende temaområder prioritert:

- Trafikksikkerhet i Norden
- Bærekraftig mobilitet
- Intelligente transportsystem
- Samarbeid i Østersjøregionen

Trafikksikkerhet i Norden

Norden ligger fremst i verden når det gjelder å ivareta trafikksikkerheten på veiene. For å bringe trafikksikkerhetsarbeidet videre besluttet transportministrene på møte i august 2000 å fortsatt gi arbeidet med trafikksikkerhetsspørsmål i Norden høy prioritert. Det er god og tett uformell dialog mellom de nordiske myndighetene på dette området. Det legges opp til å gjennomføre en idé-workshop om trafikksikkerhetsforskning i 2002 som grunnlag for å vurdere videre arbeid på trafikksikkerhetsområdet i regi av Nordisk Ministerråd.

Bærekraftig mobilitet

Spørsmål og problemstillinger om transport og miljø blir ivaretatt av temagruppen for bærekraftig mobilitet. Arbeidet innen temaområdet bærekraftig mobilitet vil bli videreført, med særlig fokus rettet mot oppfølgingen av strategien for en bærekraftig utvikling i Norden og Nærområdene og miljøaspektene i rekommendasjonen om godstransporter. Det legges vekt på å oppnå et tettere samarbeid med miljøsektoren. Det ble i mars i år avholdt et seminar i Oslo om transportproblemer i storbyene.

Intelligente transportsystem

Nordisk embetsmannskomité for transport (NET) nedsatte ved årsskiftet 1997/98 en temagruppe for transporttelematikk. Den har utarbeidet en strategiplan (TemaNord 1999:516) og en handlingsplan for 2000-2002. Videre er det som et ledd i nettverksbyggingen etablert en tverrsektoriell nettverksgruppe med alle statlige transportetater i de fem nordiske landene i tillegg til representanter fra industrien og transportnæringen. Arbeidet er hittil finansiert av

Nordisk Ministerråd, Nordisk Industrifond og de nordiske transportministeriene. Det er utarbeidet forslag om følgende 3 tverrsektorielle samarbeidsprosjekter:
- Nordisk multimodalt reiseplanleggingssystem (forprosjekt)
- Transporttelematikk og brukerbeskyttelse (utredning)
- Farlig gods i Norden (seminar)

Sentrale transportmyndigheter i Norden er forespurt om deltakelse med delfinansiering av prosjektene.

Samarbeid i Østersjøregionen

Det nordiske samarbeidet med Nordens nærområder har i stor grad fokusert på trafikksikkerhet gjennom kunnskapsutveksling og konferanser. Østersjøregionen er en transport- og trafikkpolitisk region i utvikling. Samarbeidet med regionen er viktig og et prioritert område i Ministerrådets arbeid. Den forestående utvidelsen av EU til også å omfatte de baltiske landene forsterker betydningen av et intensivert og utvidet samarbeid med disse landene. NET etablerte i 2001 en egen temagruppe for samarbeid i Østersjøregionen. Den hadde sitt første møte i Helsinki 5. april 2001.

Østersjøområdets trafikksikkerhetsdager (ØTD) skal avholdes i Estland 27.-28. september 2001. Arrangementet er et samarbeid mellom Baltikum, Norden og Russland. Gjennom forberedelsene til konferansen har Norden bidratt til faglig samarbeid mellom Baltikum og Russland. Revisjonen av den russiske utgaven av den norske trafikksikkerhetshåndboken står sentralt i denne forbindelse.

EU/EØS-spørsmål

Informasjonsutveksling og problemstillinger knyttet til EU/EØS-spørsmål vil fortsatt være en del av dagsordenen for de nordiske møtene på embets- og ministernivå. Ved utformingen av transportpolitikken i Norden og Nærområdene må det tas hensyn til at de baltiske landene og Polen på sikt vil være EU-medlemmer. På transportministermøtet i august 2001 skal det derfor også avholdes et eget møte med de baltiske transportministrene.

5.14 Bolig og bygg

Ramme for samarbeidet

Den overordnede rammen for det nordiske samarbeidet på bygge- og boligsektoren er nedfelt i et 4-årig samarbeidsprogram. Til samarbeidsprogrammet lages årlige aktivitetsplaner, som angir de konkrete årlige prioriteringene i oppfølging av handlingsprogrammet. Samarbeidsprogrammet som gjelder til og med 2001 ble godkjent av boligministrene i 1997. Samarbeidsprogrammet skal revideres i løpet av 2001. Embetsmannskomitéen for bygg og bolig vedtok i mai 2001 et utkast til handlingsprogram for perioden 2002-2005. Utkastet forelegges boligministrene på møte i juni 2001. I tråd med Nordisk Ministerråds ønske om en mer åpen dialog med NGO'er og interesseorganisasjoner, har utkastet til samarbeidsprogram vært sendt på høring til faglig relevante organisasjoner i de nordiske land. På norsk hold er det avgitt uttalelser fra

Byggforsk og NBBL. Høringsuttalelsene er samordnet i det utkast som er vedtatt.

I samarbeidsprogrammet som gjelder t.o.m. 2001 er følgende tre områder pekt ut som særlig viktige: Det boligsosiale området, bærekraftig utvikling av bygge- og boligsektoren og samarbeidet med Nordens nærområder. Forholdet til EU/EØS er også tillagt vekt.

I utkastet til revisjon av samarbeidsprogrammet for de kommende 4 år foreslås videreføring av det boligsosiale området og bærekraftig utvikling av bygge- og boligsektoren. Som nytt felt foreslås bypolitikk tatt inn. Forholdet til Nærområdene foreslås fulgt opp i tråd med den felles retning samarbeidsministrene og Nordisk Råd ventes å peke ut i løpet av 2001 i oppfølging av vismannsrapporten «Öppet för världens vindar» og rapporten «Nærmere Norden». Forholdet til EU/EØS foreslås også fulgt opp gjennom nordisk koordinering og informasjonsutveksling.

Felles nordisk nytte er fortsatt et mål med de felles aktiviteter som gjennomføres på sektoren. Det overordnede mål på boligsektoren er at det skapes gode bolig- og levevilkår for alle befolkningsgrupper, med utgifter som er overkommelige for samfunnet og for den enkelte. På byggesektoren fokuseres det bl.a. på bærekraftig utvikling, hvor økologiske materialer, lavere energibruk og miljøvennlige boliger er viktige utfordringer. Synergieffekter av det nordiske samarbeidet på feltet er viktig.

Aktiviteter og budsjett i 2000

Danmark hadde formannskapet for det nordiske bygge- og boligsamarbeidet i 2000. Budsjettet var for år 2000 på DKK 818.000.

Arbeidsplanen for 2000 tok utgangspunkt i det danske formannskapsprogram, hvor det var lagt vekt på det boligsosiale området, bærekraftig utvikling i byggeri og bolig samt samarbeid med Nordens nærområder. Formannskapet la særlig vekt på det boligsosiale området og gjennomføringen av igangsatte aktiviteter om bedre integrasjon av eldre og svake grupper. Formannskapet la videre opp til en prioritering av arbeidet med bypolitikk, herunder bærekraftig byutvikling.

Gjennomførte aktiviteter i 2000:

- 2 embetsmannskomitémøter, hvorav ett i Brussel inkl. møte med EU-kommisjonens medarbeidere.

Konferanser, seminarer og rapporter:

- Rapporten «Fremgångsrika exempel i det nordiske integrationsarbetet» fra 1999 ble fulgt opp i 2000 med planlegging av et seminar i Stockholm. Seminaret ble gjennomført i februar 2001.
- Rapporten «Fremtidens boformer for eldre» ble i 2000 oversatt til engelsk.
- Prosjektet «Den hållbare nordiska staden» - en gjennomgang av byforskning som er utført i Norden, som basis for diskusjon av fremtidig kunnskapsbehov - ble oppsummert i en rapport i februar 2000.
- Det pågår et samarbeid med forbrukersektoren om «Nordens bostadskonsumenter och det uthållige boendet», - en gjennomgang av hvorvidt boligbrukernes opptreden fremmer målsettingen om bærekraftige boliger. Prosjektet skal munne ut i en rapport i 2001.
- Oppfølging av forstudie igangsatt i 1999 om rettslige rammer for bruker-

eide boliger i de tre baltiske land. Rapporten er ferdigstilt i 2001.
- Prosjektet «Tekniske og sosiale problemer i bydelen Lasnamäe» (forstad til Tallin, Estland) ble avsluttet i 2000. Det ble gjennomført en utstilling i Lasnamäes kultursenter med informasjon om boligenes tilstand, organisering av beboerne og omgivelsene.
- Rapporten «Housing in The Nordic Countries» ventes fullført i 2001.
- Det er vedtatt å gjennomføre en konferanserekke over årene 2001-2003, under tittelen «Hållbar utveckling av bostadsmarknaden i Norden.
- Fem nordiska konferenser om aktuelle «bostadspolitiske frågor», hvor hvert av de nordiske land har ansvar for gjennomføring av en av konferansene. Konferansene vil omhandle følgende temaer: Tilstrekkelig boligbygging (mulighet for utbygging i tilvekst-regioner), Rimelige boendekostnader (boligutgifter for forskjellige grupper og boligformer), Gode boliger for alle grupper (hvordan imøtekomme boligbehovet for et stigende antall eldre, tilgjengelighet og boliger for hjemløse), Regioner i balanse (polarisering tynt - tett befolkede områder), Bypolitikk og boligpolitikk. Prosjektleder er Boverket i Sverige. Første delfinansiering av konferanserekken ble bevilget i oktober 2000. - Delkonferansene «Tilstrekkelig boligbyggeri» og «Rimelige boendekostnader» planlegges gjennomført i 2001.
- Bygg- og boligsektoren utarbeidet høsten 2000 «Målsettinger og prioriteringer for integreringen av likestillingsaspektet inden for bygg- og boligsektoren». Målsettinger og prioriteringer ble godkjent av alle landene.

Aktiviteter og budsjett i 2001

Formannskapslandet i 2001 er Finland. Budsjett for 2001 utgjør DKK 834.000.

Det er ikke utarbeidet en særskilt aktivitetsplan for bygg- og bosektoren for 2001, men Finland har omtalt sektoren i et selvstendig avsnitt i formannskapsprogrammet.

Aktivitetene i virksomhetsåret 2001 tar utgangspunkt i gjeldende samarbeidsprogram for perioden 1998-2001, hvor følgende tre hovedoppgaver er prioritert: Det boligsosiale området, bærekraftig utvikling i bygg- og boligsektor og samarbeidet med Nordens nærområder. Oppfølging og avslutning av igangsatte prosjekter gis prioritet, likeså oppfølging av pågående prosjekter med seminarer, og initiering av nye aktiviteter innen de prioriterte hovedområdene.

Det blir fortsatt satt i verk prosjekter som kan fremme et bæredyktig samfunn gjennom økt fokus på miljømessig bæredyktig bygging. Dette arbeidet vil bli gjennomført på tverrfaglig grunnlag og i bredt forskningssamarbeid, med medvirkning fra miljøsektoren.

Prosjekter som pr. mai 2001 er vedtatt gjennomført på sektoren:
- Det er bevilget midler til Forskning- og utvecklingscentralen for sosial- og helsovården, Finland, til et seminar i nordisk nettverk for bostedsløshetsforskning.
- Det er bevilget midler til UiB til en konferanse om brukereide boliger i de baltiske land.
- Det er bevilget midler til første fase av et prosjekt om virkemidler for å fremme tilgjengelighet i bygninger og anlegg, til De samvirkende Invalideorganisasjoner, Danmark.
- Det er bevilget midler til Danske Arkitekters Landsforbund til et prosjekt forbundet med den økologiske boligmesse og utstilling «Bo01 -The City of

Tomorrow», Malmø september 2001.
– Rapporten Housing in the Nordic Countries foreligger pr. juni i en svenskspråklig versjon med innholdsoversikt og sammendrag.

I forhold til Nærområdene vil man legge vekt på felles formidling av informasjon og erfaringer fra den nordiske boligsektor.

Oppfølging av HABITAT II - FNs konferanse om bosettingsspørsmål 1996 - samordnes også på nordisk hold. Oppfølgingen på feltet skjer i stor grad utenfor EK-Bygg/NMR. Samordningen skjer både i forhold til nasjonal oppfølging og i forhold til FNs oppfølging av konferansen. I juni 2001 ble det avholdt en internasjonal oppfølgingskonferanse i New York: «Istanbul+5 konferanse». KRD ledet den norske deltagelsen.

De nordiske boligministrene har godkjent et nytt samarbeidsprogram for bygg- og boligsektoren for 2002-2005. Samarbeidsprogrammet ble i juni oversendt Nordisk Råd, med sikte på behandling på Nordisk Råds sesjon høsten 2001.

Prioriteringene av ytterligere aktiviteter på sektoren i året 2001 foretas løpende i samarbeidsorganene gjennom året.

5.15 Narkotikapolitikk

Nordisk samarbeid om bekjempelse av narkotika har helt siden begynnelsen av 1970-tallet vært høyt prioritert av Nordisk Råd, Nordisk Ministerråd og de nordiske lands regjeringer.

Ministerrådet for narkotikasamarbeid (MR-NARK) og Embetsmannskomitéen (EK-NARK)

Fra 1. januar l997 er det nordiske samarbeidet på narkotika-området videreført i et eget ministerråd (MR-NARK), sammensatt av ministre med hovedansvar for narkotikabekjempelse. Det er etablert en tverrsektoriell embetsmannskomité (EK-NARK), direkte underlagt Ministerrådet. Komitéens mandat er politisk og praktisk samråd, informasjons- og erfaringsutveksling, samt i størst mulig utstrekning koordinering av landenes synspunkter og innsatser i det internasjonale narkotikasamarbeidet. Det kan bevilges midler til politisk høyt prioriterte prosjekter. Det legges videre stor vekt på kontakt og samarbeid med politi- og tollsamarbeidet i Norden (PTN) og med Nordisk nemnd for alkohol- og narkotikaforskning (NAD). For omtale av Nordisk nemnd for alkohol- og narkotikaforskning (NAD) se kap. 5.16 Sosial- og helsepolitikk.

MR-NARK holdt, under norsk ledelse, sitt første møte i Helsingfors 11. november l997 i tilknytting til Nordisk Råds 49. sesjon. Ministrene vedtok et samarbeidsprogram fram mot år 2000.

Det er vedtatt et nytt samarbeidsprogram for 2001-05, som bl.a. vektlegger samarbeidsinitiativ i forhold til Nærområdene og felles innsats i internasjonale fora.

Under finsk formannskap i 2001 ble det 18.-20. april avholdt møte i EK-NARK i Saariselkä, Finland. Hovedtemaet på møtet var samarbeidet med Nærområdene. Det vil bli avholdt nok et møte i EK-NARK under finsk formannskap. Dette vil finne sted på Åland i september 2001.

Under norsk formannskap vil det bli vektlagt å følge opp samarbeidsprogrammet for 2001-2005, herunder de prioriteringer som er gjort under det finske formannskapet i 2001. Dette innebærer blant annet at det vil legges vekt på å ta samarbeidsinitiativ i forhold til Nærområdene og arbeide for felles nordisk innsats i internasjonale fora. Videre vil Norge ta initiativ til at debatt rundt endringer og trender i den narkotikapolitiske debatten blir satt på dagsordenen i de nordiske fora.

5.16 Sosial- og helsepolitikk

Aksjonsgruppe for smittevern i Østersjøregionen

På norsk initiativ besluttet de elleve statsministrene i Østersjøregionen og Europakommisjonen på Østersjørådets toppmøte i april 2000 å samarbeide for å bekjempe spredningen av smittsomme sykdommer. De opprettet en aksjonsgruppe bestående av personlige representanter for statsministrene. Statssekretær i Sosial- og helsedepartementet Lars Erik Flatø ble satt til å lede gruppen. I de neste tre årene skal aksjonsgruppen arbeide for å begrense og forebygge spredning av tuberkulose, HIV/AIDS, antibiotikaresistente bakterier og å redusere risikoen for sykehusinfeksjoner.

Bakgrunnen for initiativet er at det i løpet av de siste årene har kommet sterkt urovekkende rapporter om helsesituasjonen i Russland, Estland, Latvia og Litauen. De helsemessige og sosiale forskjellene mellom nabolandene i øst og vest er ikke akseptable. I den østlige del av regionen har det vært en sterk økning i antall tilfeller av tuberkulose. Sykdommen sprer seg særlig raskt når levekårene er dårlige, folk bor trangt, tilgangen på mat er begrenset og hygienen mangelfull. Særlig innsatte i fengsler har vært hardt rammet. Man regner med at ca 30 000 mennesker døde av tuberkulose i Russland i fjor. Tuberkulose som er motstandsdyktig mot antibiotika er en særskilt stor utfordring. De tre baltiske land har verdens høyeste forekomst av slik multiresistent tuberkulose.

HIV-epidemien er i ferd med å eksplodere i enkelte deler av Østersjøregionen. Første halvår i fjor ble det oppdaget 4 nye tilfeller av HIV-smitte i Estland. Bare i september ble det diagnostisert 90 og tallene har vært tilsvarende bekymringsfulle for resten av år 2000. I hele 1999 ble det diagnostisert 20 000 mennesker med HIV-infeksjon i Russland. I løpet av første halvår 2000 ble det funnet 19 500 tilfeller og en regner med at antallet smittede har mer enn fordoblet seg i løpet av hele fjoråret.

Det er ingen fyllestgjørende oversikt over forekomsten av antibiotikaresistens og sykehusinfeksjoner i Østersjøregionen. Det man imidlertid vet er at dette er problemer vi sliter med både i den østlige og vestlige del av regionen.

Smittsomme sykdommer bidrar til frykt. Situasjonen når det gjelder infeksjonssykdommer kan bli et hinder for økt samhandel og samkvem rundt Østersjøen. Det er et klart politisk mål at folk skal kunne reise fritt mellom landene, søke arbeid og handle med hverandre. Å redusere forekomsten av infeksjonssykdommer er i alles interesse. Alle statsministrene i regionen og EU-kommisjonen har blitt enige om en tiltaksplan, og til denne har Norge satt av 20 millioner på årets statsbudsjett.

Aksjonsgruppens tiltaksplan og rapport finnes på www.baltichealth.org.

Parallelt med dette tiltaket har prosjektet «Living for tomorrow» i regi av NIKK (Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning) pågått. Det har handlet om å kartlegge unges holdninger og handlemåter i forhold til kjønn, seksuelle relasjoner og seksuell helse - særlig sett i lys av HIV/AIDS problematikken. I tilegg har man gjennom deltakende læringsprosesser forsøkt å gi ungdommene redskaper til å forstå sitt eget ansvar i forhold til seksuelle relasjoner og kjønnede forutinntatte forventninger. Arbeidet som nå er avsluttet, har høstet internasjonal anerkjennelse og ble i 2001 utnevnt til et av to «best practice» prosjekter av UNAIDS. Prosjektet ble rost for sin kjønnsfokuserte tilgang til AIDS-problematikken og for å få unge mennesker til å reflektere kritisk over sine antakelser om kjønnsbestemte seksuelle mønstre og konsekvensene for unge kvinner og menn. Det ble skapt forståelse for betydningen av kjønnsperspektiv i forhold til HIV/AIDS og for å få unge selv til å ta ansvar for å medvirke til å bremse utbredelsen av HIV. Kombinasjonen av kjønnsfokusert tilgang til seksualundervisning og det tverrkulturelle samarbeidet har vakt interesse hos WHO, UNICEF og UNFPA.

Prosjektet har illustrert at kjønnsperspektiv er en viktig premiss for å lykkes i det forebyggende helsearbeidet. Modellen som er utviklet bør anvendes på flere områder i Østersjøsamarbeidet.

I oppfølgingen av konferansen WoMen and Democracy sommeren 2001, hvor Norge hadde et særlig ansvar for temaet «Menn og likestilling» skal det settes i gang prosjekter og nettverksbygging, med norsk støtte, i Baltikum og Russland knyttet til menn og omsorg og menns vold.

Dette er et område hvor mangel på kjønnsperspektiv i forståelsen av problemområdet og i dialogen med samarbeidspartnere lett vil kunne få som konsekvens at man ikke treffer målgruppen. Det er menneskers adferd og levestandard som forhindrer utbredelse av smittsomme sykdommer.

Norsk formannskap

Det norske formannskapet vil i 2002 legge vekt på å utnytte potensialet for oppbygging av kompetansenettverk innenfor høyspesialisert medisin, samarbeid om analyse av det nordiske arbeidsmarkedet for helsepersonell og en samlet videreutvikling av de nordiske systemene for overvåking av antibiotikaresistens. Formannskapet ønsker å følge opp forslaget fra Nordisk Råd om en felles nordisk satsing på demens. Det norske formannskapet vil også legge vekt på å følge opp de finske prioriteringene i 2001, spesielt når det gjelder alkoholpolitikken og samarbeidet om problemstillinger knyttet til pleie- og omsorgssektoren. Videre vil Norge prioritere å følge opp det danske initiativet når det gjelder sosial ulikhet i helse. Det nordiske samarbeidsprogrammet for sosial- og helsesektoren 2001-2005 legger grunnlaget for arbeidet innenfor sektoren og vil stå sentralt i det norske formannskapsarbeidet.

I formannskapsperioden ønsker Norge å sette fokus på alkoholpolitikk. Norge foreslår å bygge videre på de finske prioriteringene og utvikle et system for å sikre en bedre informasjonsutveksling om enkeltsaker så vel som i forhold til overordnede strategier, fange opp utviklingstrekk som har betydning over landegrensene og som kan fungere som brobygger på potensielle konfliktområder. En foreslår særlig å legge vekt på å bygge opp et slikt system

i forhold til problemene med markedsføring av alkohol og i forhold til alkoholavgiftene og eventuelt i forhold til monopolordningene.

Samarbeidet i Norden

Det nordiske ministerrådssamarbeidet innenfor sosial- og helsesektoren spenner over et vidt felt fra forskning og utdanning til informasjons- og erfaringsutveksling og tilrettelegging for samkvem mellom landene gjennom konvensjoner og overenskomster.

På ministermøtene (MR-S) blir aktuelle saker på helse- og sosialområdet tatt opp til diskusjon. I tillegg til disse møtene arrangeres det temakonferanser i tilknytning til møtene.

I forbindelse med de ordinære møtene i Nordisk sosialpolitisk embetsmannskomité (EK-S) vår og høst drøfter og utveksler landene informasjon om viktige utviklingstrekk, nye lover, lovforslag og viktige utredninger.

Norden og Europa

Ved alle nordiske møter på minister- eller embetsnivå er det åpnet for informasjon og drøfting av EU/EØS-spørsmål. I nødvendig grad er det også konsultasjoner før rådsmøter i EU.

Norden og Nærområdene

Nærområdesamarbeidets aktiviteter innen sosial- og helsesektoren er hovedsakelig forankret i sektorens samarbeidsinstitusjoner. Denne forankringen vurderes å gi større sikkerhet for prosjektenes kvalitet.

Sosial- og helsesektorens budsjettramme for prosjektmidler innen nærområdesamarbeidet er i 2001 på 5,4 mill. DKK, det samme som i 2000. Det er særlig områdene bekjempelse av smittsomme sykdommer og handlingsplanen for barn og unge i Nærområdene som blir økonomisk prioritert i 2001.

Sektorsamarbeidet

Arbeidsgruppen for samarbeid om høyspesialiserte medisinske tjenester for små og mindre kjente handikappgrupper leverte rapporten «Organisering av behandlingen av kraniofaciale misdannelser i Norden» til Nordisk Ministerråd i mars 2001. På bakgrunn av forslag fra representanter fra fagmiljøene i de nordiske landene er det anbefalt flere konkrete samarbeidstiltak og en nordisk fagkonferanse i 2002. Norge har sagt seg villig til ta ansvaret for avviklingen av konferansen.

Nordisk sosialpolitisk komité besluttet i april 2000 å opprette en arbeidsgruppe for overvåkning av den nordiske konvensjon om sosial bistand og sosiale tjenester. Arbeidsgruppen skal overvåke de nordiske lands praktiske implementering av konvensjonen. Gruppen skal også løpende vurdere behov for og foreslå endringer i konvensjonen, bl.a. som følge av endret EU/EØS-regelverk. Videre skal arbeidsgruppen kunne være en rådgivende instans for enkeltgrupper og enkelttilfeller. Arbeidsgruppen hadde sitt første møte våren 2001. Arbeidsgruppen vil møtes to ganger i året, eventuelt mer ved behov.

Institusjoner

Nordisk Handikappolitisk Råd har 19 medlemmer med bl.a. representanter for folkevalgte, brukerorganisasjonene og embetsmannskomitéene innenfor Nordisk Ministerråd. Rådet skal være både et policyskapende og et rådgivende organ for Nordisk Ministerråd på spørsmål som angår funksjonshemmedes vilkår. Det skal bl. a. medvirke til at problemstillinger av betydning for funksjonshemmede blir synliggjort og prioritert i hele ministerrådsstrukturen innen Nordisk Ministerråd.

Nordisk samarbeidsorgan for handikappspørsmål (NSH) er Ministerrådets institusjon for nordisk samarbeid på funksjonshemmede-området, særlig innenfor sosial- og helsedepartementenes saksområder. NSH skal fremme utveksling av informasjon og erfaringsmateriell og ta initiativ til nordiske samarbeidsprosjekter med krav om nordisk nytte. Videre har NSH driftsansvar for en rekke program, prosjekt og støtteordninger og er også sekretariat for Nordisk Handikappolitisk Råd. NSH har et utstrakt internasjonalt kontaktnett.

Nordisk utviklingssenter for handikapphjelpemidler (NUH) er en datterinstitusjon til NSH, men er samlokalisert med den finske forsknings- og utviklingssentralen for sosial- og helsevesenet (STAKES). NUHs oppgave er å fremme samnordisk utvikling av høyteknologiske hjelpemidler og i den sammenheng administrere nordisk støtte til prosjekter. NUH skal medvirke til spredning av erfaringer og resultater av forsknings- og utviklingsaktiviteter innen sitt virksomhetsområde. Målsettingen er at NUH gjennom nordisk samarbeid og ved hjelp av tillempninger av ny teknikk, særskilt informasjonsteknologi, skal få fram tekniske løsninger og metoder som kan bidra til å likestille og bedre livsvilkårene for personer med funksjonshemninger.

Nordisk utdanningssenter for døvblindepersonale(NUD) skal styrke og videreføre det nordiske samarbeidet innenfor døvblindeområdet. Senteret skal bidra til profesjonell utvikling av døvblindemedarbeidere og de institusjoner disse er tilknyttet. Foruten utdanning skal NUD drive systematisk samling og formidling av informasjon og kunnskap på døvblindeområdet. Institusjonen har også et utstrakt internasjonalt kontaktnett.

Nordisk nemnd for alkohol- og narkotikaforskning (NAD) er i hovedsak innrettet mot den samfunnsvitenskapelige delen av alkohol- og nakotikaforskningen. NAD spiller en betydelig rolle for kontakten mellom nordiske forskere på rusmiddelfeltet, og bidrar til verdifull kontakt mellom praktikere og beslutningstakere på feltet. NAD driver utstrakt publiseringsvirksomhet. NAD skal iht. vedtektene bl.a. initiere og planlegge samnordiske forskningsprosjekter som belyser viktige alkohol- og narkotikapolitiske spørsmål, fremme nordisk informasjons- og dokumentasjonssamarbeid, arrangere nordiske forskerkonferanser og bidra til utdanning og utveksling av rusmiddelforskere i Norden.

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) er en institusjon som skal ivareta høyere utdanning og forskning innenfor området folkehelsevitenskap. NHV gir ulike grupper helsepersonell forskjellige former for folkehelseutdanning. NHV utgir publikasjoner, lager utredninger og arrangerer konferanser.

Kurstilbudet har økt og blitt endret i forhold til tidligere år. Kursplassene fordeles mellom de nordiske land og i 2000 hadde Norge 375 kursdeltagere. Antallet eksamen har økt i året som har gått.

Internasjonalt er NHV involvert i flere prosjekter. Et eksempel er Brimhealth der skolen samarbeider med nærområdet. NHVs engasjement i dette samarbeidet er et eksempel på hvordan man gjennom «partnerskap» effektivt og på kort tid kan bygge opp et utdanningsprogram i folkehelsevitenskap.

I 1999 gjennomførte ASPHER (Association of Scools of Public Health in the European Region) en evaluering av NHV. Deres hovedkonklusjon er at skolens utdanning er av meget høy kvalitet. Rapporten med anbefalinger kom i mars 2000 og har vært med å danne grunnlaget for NHVs strategidiskusjoner.

Nordisk Legemiddelnemnd (NLN) planlegger aktiviteter for å utvikle nordiske idéer og for å være nyskapende på områder som kan forbedre bruken av legemidler.

Spørsmål knyttet til godkjenning av nye legemidler ivaretas gjennom det internasjonale samarbeidet i EU/EØS. NLN er derfor ikke lenger aktiv på dette området.

NLN har utviklet et klassifikasjonssystem for veterinære legemidler. Systemet ble oppdatert ved ATCvet Index 2001. Fra januar 2001 har dette systemet blitt overtatt av WHO som ønsker å videreutvikle det i en mer internasjonal retning.

NLN anser det viktig å begrense offentlige utgifter til legemidler og har derfor arrangert en konferanse for nordiske myndigheter ansvarlige for refusjonsordninger og utgitt en rapport om de nordiske refusjonssystemer.

I 2000 ble det arrangert seminar som vedrørte pasientdeltagelse ut fra oppfatningen om at dersom pasienten får bedre informasjon om legemidlene vil også behandlingen kunne bli mer effektiv. I september 2000 ble det holdt konferanse på Island om rasjonell legemiddelbruk for nordiske legemiddelmyndigheter. Hensikten med konferansen var å tilby et forum for diskusjon vedrørende informasjonsaktiviteter i de nordiske land og i de baltiske stater og å utvikle en strategi for slike aktiviteter i fremtiden.

NLN ivaretar også industriens behov, og inviterer jevnlig industrien til å delta i det legemiddelfaglige utviklingsarbeid.

I april 2001 ble det i Stockholm arrangert en konferanse om systemer for elektronisk forskrivning av legemidler. Målsettingen med konferansen var å gi en oversikt over de tilgjengelige systemene og å gi anledning til å diskutere innhold og fordeler ved slike systemer.

NLN vil fortsette å arbeide for mer rasjonell legemiddelbruk og behandlingsalternativer med hensyn til å oppnå bedre behandlingsresultater for lavere kostnader for samfunnet.

Nordisk institutt for odontologisk materialprøving (NIOM) består av NIOM Laboratorium (NIOM Lab) og NIOM Certifisering (NIOM Cert). NIOM Lab er et kompetansesenter og rådgivende organ for de nordiske helsemyndigheter, tannhelsetjenesten i Norden og for publikum. Kjernevirksomheten er knyttet til forskning på tannbehandlingsmaterialer og materialenes egenskaper og bivirkninger. Forskning utgjør kunnskapsgrunnlaget for NIOMs bidrag i internasjonalt standardiseringsarbeid, materialprøving og informasjonsvirksomhet. Nordiske gjesteforskere bidrar til et bredt faglig nettverk.

NIOM Cert er teknisk kontrollorgan for Norge under EØS-avtalens direktiv nr. 93/42/EØF om medisinsk utstyr. Som teknisk kontrollorgan er NIOM

utpekt til å foreta samsvarsvurderinger av medisinsk utstyr innen tannhelsetjenesten, og å utstede CE-merke til de tannbehandlingsmaterialer som skal markedsføres innen EØS-området. Virksomheten til NIOM Cert forutsettes å være selvfinansierende.

NIOMs bredde i kunnskap og internasjonal anerkjennelse innen forskning og laboratoriekunnskap har bl.a. resultert i at medarbeidere på NIOM har fått sentrale verv i internasjonale standardiseringskomitéer og i arbeidsgrupper eller komitéer innen EØS-området for medisinsk utstyr og tekniske kontrollorgan. EØS-direktivet om medisinsk utstyr innebærer at Norge ikke lenger kan stille samme kvalitetskrav til tannbehandlingsmaterialer. En utfordring for NIOM er at institusjonens renommé og internasjonale posisjon kan bidra til at internasjonale produsenter etterspør og bruker NIOM Cert til sertifisering og NIOM Lab til materialprøving.

I forbindelse med ny treårskontrakt for NIOM ble det besluttet at det skulle utarbeides to evalueringsrapporter om NIOM. Blant brukergruppene i Norden er det et nesten enstemmig ønske om at NIOM bevares som kompetansesenter. Evalueringsrapportene munner ut i forslag til forbedringer når det gjelder nordisk samarbeid og til interne forhold. NIOM har behov for nyinvesteringer både med hensyn til kompetanse og utstyr. Det er under utforming en modell med et formalisert nettverk mellom NIOM Lab og relevante forskningsinstitusjoner i de nordiske land. Det er også igangsatt et arbeid som innebærer en eventuell utskillelse av NIOM Cert som selvstendig enhet.

Nordisk utdanningsprogram for utvikling av sosiale tjenester (NOPUS) er en utdanningsinstitusjon under Nordisk Ministerråd, og ble etablert som permanent virksomhet i 1993. Det gis tilbud om etter- og videreutdanning for nøkkelpersonell i sosialtjenestene i de nordiske landene. Nordisk Ministerråd har under det siste halvåret av 1998 og i begynnelsen av 1999 gjennomført en evaluering av NOPUS' virksomhet. En nordisk arbeidsgruppe har hatt i oppdrag, på grunnlag av evalueringsrapporten, å foreslå innhold og form for et sosialfaglig videreutdanningstilbud på nordisk nivå. Rapporten forelå i begynnelsen av 2000. Beslutning om videreføring av NOPUS som nordisk institusjon ble tatt av Ministerrådet for sosial- og helsesaker i juni 2000. Det nye styret for NOPUS er gitt i oppdrag å diskutere spørsmålet om hva som, på bakgrunn av de foreliggende evalueringsrapporter og beslutninger som ligger til grunn, vil være en tjenlig organisering for det nye NOPUS.

Permanente komitéer

Det spesielle temaet for *Health Statistics in the Nordic Countries* i 2001 er medisinforbruk. I 2000-utgaven var spesialtemaet validitet og sammenlignbarhet i nordisk pasientstatistikk.

Nordisk medisinalstatistisk komité (NOMESKO) har som formål å lage et grunnlag for sammenlignbar helsestatistikk for de nordiske land og å følge opp og overvåke den internasjonale utviklingen på området. I arbeidet inngår bl.a. koordinering av kode- og klassifikasjonssystemer.

NOMESKO er et viktig forum for nordisk og annet internasjonalt samarbeid. Ikke minst gjelder dette kontakten med WHO og WHOs arbeid med den internasjonale sykdomsklassifikasjon ICD. Det er også utviklet et samarbeids-

program med de baltiske land, bl.a. om dødsårsaksstatistikk og sykdomsklassifisering.

For å få bedre oversikt over tilgangen på leger og sykepleiere i de nordiske land, har NOMESKO tatt initiativ til en arbeidsgruppe som har utredet landenes muligheter for å bidra med statistikk om utenlandsk - i første rekke nordisk - personell som oppholder seg og arbeider i de respektive land. Arbeidsgruppen la fram sin rapport i februar 2000 med tittelen «Nordiske læger og sygepleiersker med autorisation i et andet nordisk land». Gruppen konkluderer med at det er relativt mange leger og sykepleiere som benytter seg av muligheten til å arbeide i et annet nordisk land og at en del av disse arbeider der i lengre tid. På 90-tallet har interessen vært særlig vendt mot Norge. Arbeidsgruppen anbefaler at man fortsetter bestrebelsene på å få sammenlignbare tall for nordiske leger og sykepleiere som arbeider i et annet nordisk land.

NOMESKO publiserer årlig «Health Statistics in the Nordic Countries». Det spesielle temaet for 2001 er medisinforbruk. I 2000-utgaven var spesialtemaet validitet og sammenlignbarhet i nordisk pasientstatistikk.

I 2000 begynte NOMESKO arbeidet med 2. utgave av Nordic/Baltic health statistics som skal inneholde data for 1999. Publikasjonen planlegges utgitt i 2001.

Det er inngått et samarbeid med NOSOSKO om utvikling av en sosial- og medisinalstatistisk indikatordatabase.

Det nordiske WHO-senter for klassifikasjon av sykdommer er finansiert av de nasjonale helsemyndigheter etter en nordisk fordelingsnøkkel. Senteret arbeider nært sammen med NOMESKO og har i de senere år fått stadig større betydning som et nordisk koordinerende senter for koder og klassifikasjoner. Etter hvert som IT-teknologi tas i bruk utvides behovet for kodeverk for medisinske og kirurgiske prosedyrer, laboratorier, røntgen osv.

En sentral oppgave for senteret er å vedlikeholde og oppdatere den 10. revisjon av WHOs sykdomsklassifikasjon, den nordiske klassifikasjon for kirurgiske prosedyrer (NCSP) og å forberede ny versjon av det internasjonale klassifikasjonssystemet for funksjonssvikt, funksjonshemming og handikapp (ICIDH). Senteret vil også videreføre det nordiske DRG-utviklingssamarbeidet (diagnoserelaterte grupper) og anvende klassifikasjonsprogrammet i nordiske sammenligninger av sykehusenes produksjon, liggetider, behandlingsmetoder m.m. hvor det tas hensyn til sykehusenes pasientsammenheng.

Nordisk sosialstatistisk komité (NOSOSKO) har som formål å legge et grunnlag for en best mulig sammenlignbar sosial- og trygdestatistikk for de nordiske land. Fra og med statistikkåret 1994 er det lagt opp til årlige publikasjoner i serien «Sosial trygghet i de nordiske land». Sammenlignbar statistikk og utgiftsdata for året 1999 vil foreligge høsten 2001. Fra og med 1999 har NOSOSKO lagt opp til å presentere og inkludere særskilte tema i publikasjonen. Temaseksjonen i 2000-utgaven tok for seg forskjeller og likheter i sosiale utgifter til eldre og handikappede mellom de nordiske land. I årets publikasjon legges det opp til at beskatning av lønn og sosiale ytelser i de nordiske landene skal behandles som eget tema.

Samarbeid på trygdeområdet

Den nordiske konvensjon om trygd av 15. juni 1992 (i kraft fra 1. januar 1994) tilsvarer i hovedsak reglene i EØS-avtalen, men supplerer den for så vidt gjelder enkelte persongrupper og forhold. Reglene tar primært sikte på å koordinere trygderettighetene for personer som arbeider og/eller oppholder seg i forskjellige avtaleland over livsløpet. Nærmere informasjon er gitt i brosjyren «De nordiske sosialkonvensjoner - en kort orientering», utgitt av Nordisk Ministerråd, København.

Nordisk sosialpolitisk komité besluttet i 2000 å opprette en særskilt arbeidsgruppe for å se på behovet for endringer av Den nordiske konvensjon om trygd. Gjennomgangen tar sikte på å oppdatere konvensjonen i forhold til nasjonal og internasjonal lovgivning. Dette omfatter bl.a. justeringer og klargjøringer som følge av endringer av pensjonslovgivningen i Sverige og Finland og utviklingen av forordning nr. 1408/71. Gruppen skal også vurdere behovet for presiseringer av lovvalgsreglene for studenter og familiemedlemmer m v.

Den permanente kontaktgruppa for trygdespørsmål har holdt to møter i 2000 under dansk formannskap. På det første møtet drøftet en spesielt spørsmål i tilknytning til den svenske pensjonsreformen og trygdedekningen for studenter etter utvidelsen ved Rådsforordning (EØF) nr. 307/1999. Det ble dessuten gitt informasjon om det dansk-svenske Øresundsamarbeidet, om oppgjør for sykehjelp, og om danske tiltak i forbindelse med spørsmålet om refusjon for medisinsk behandling i utlandet etter hjemlige satser som følge av Kohll- og Decker-dommene av 28. april 1998. Spørsmål i tilknytning til trygdedekningen for studenter var også tema på det andre møtet, der det dessuten ble gitt en redegjørelse for forenklingsarbeidet i EU vedrørende forordning nr. 1408/71 og planene for videreføring av dette arbeidet under det svenske formannskapet våren 2001. En drøftet også spørsmål i tilknytning til avtalene mellom EU og Sveits og den reviderte EFTA-konvensjonen som er på trappene.

Røykfrie ferger i Norden

De nasjonale regelverk om røyking gjelder ikke om bord på passasjerferger som går mellom de nordiske landene. Det har derfor kommet klager fra reisende om manglende restriksjoner på røyking. Nordisk Ministerråd vedtok i 1996 en henstilling til rederiene om å innføre felles regler på dette området. Rederiene mente imidlertid at en frivillig ordning ville være bedre. På Nordisk Ministerrådsmøte (MR-S) i Kalmar i mai 1997, vedtok Nordisk Ministerråd at det i første omgang skulle gjennomføres en undersøkelse blant de reisende for å kartlegge publikums holdninger til røyking ombord. Undersøkelsen viste at et stort flertall av passasjerene på fergene mellom Norge, Danmark og Sverige er positive til et utvidet røykfritt tilbud om bord. Norges Rederiforbund sendte i desember 1999 ut et spørreskjema for å få en beskrivelse av det enkelte rederi sin policy med hensyn til røykfrie tilbud. Norges Rederiforbund er bedt om å sammenfatte de svar forbundet fikk slik at man får et faktagrunnlag for eventuell videre oppfølging.

Det nordiske WHO-senter for klassifikasjon av sykdommer

Dette senteret er fra og med 1995 finansiert av de nasjonale helsemyndigheter etter en nordisk fordelingsnøkkel. Senteret arbeider nært sammen med NOMESKO og har i de senere år fått stadig større betydning som et nordisk koordinerende senter for koder og klassifikasjoner. Etter hvert som IT-teknologi tas i bruk, utvides behovet for kodeverk for medisinske og kirurgiske prosedyrer, laboratorier, røntgen osv.

En sentral oppgave for senteret er å vedlikeholde og oppdatere den 10. revisjon av WHOs sykdomsklassifikasjon, den nordiske klassifikasjon for kirurgiske prosedyrer (NCSP) og å forberede ny versjon av det internasjonale klassifikasjonssystemet for funksjonssvikt, funksjonshemming og handikapp, ICIDH. Senteret vil også videreføre det nordiske DRG-utviklingssamarbeidet (diagnoserelaterte grupper) og anvende klassifikasjonsprogrammet i nordiske sammenligninger av sykehusenes produksjon, liggetider, behandlingsmetoder m.m. hvor det tas hensyn til sykehusenes pasientsammenheng.

Strålevernsamarbeidet

Strålevern-, atomsikkerhet- og atomulykkeberedskapsmyndighetene i de nordiske landene har samarbeidet nært gjennom en årrekke. I Norge er det Statens strålevern som har disse tre rollene. Det avholdes årlige nordiske sjefsmøter der det legges føringer for konkret prosjektsamarbeid. Det fokuseres særlig på områder hvor nordisk fellesinnsats kan bidra til optimal ressursbruk i arbeidet med å etablere nye normer og retningslinjer. I sektorer hvor det enda ikke er etablert internasjonale anbefalinger eller regelverk, kan nordisk utviklet samsyn bidra konstruktivt til internasjonale løsninger blant annet i FN-organer, men også i regi av Euratom som Sverige, Danmark og Finland er tilsluttet og forpliktet av. Sjefsmøtet behandler rapporter og innspill fra arbeidsgrupper som også forestår løpende informasjonsutveksling. Sjefsmøtet fungerer som en embetsmannskomité, selv om dette samarbeidet ikke er koplet til Nordisk Ministerråd.

De ovennevnte myndighetene i Norden finansierer i tillegg et omfattende FoU-program, Nordisk kjernesikkerhetsforskning (NKS). Programmet som nå løper (1998-2001) inneholder prosjekter om reaktorsikkerhet, radioaktivt avfall, beredskap og miljø-konsekvenser av ulykker. Budsjettet for 2001 er på om lag 11.5 mill. DKK hvorav Statens strålevern finansierer 1 mill. DKK. Programmet gir konkrete faglige resultater, bidrar til nordisk samsyn og sikrer et bredt og velfungerende kontaktnett. Dette nettverket er særlig viktig for Norge og Island, som ikke er tilknyttet EU. Styret for NKS arbeider i år aktivt med å organisere og avgjøre faglig profil for et nytt program med oppstart i 2002. Det er valgt en norsk styreformann for den neste perioden.

Norge samordner sin bilaterale innsats på atomsikkerhetsområdet i de baltiske land og Russland, med de øvrige nordiske landene. Likeledes foregår det nordisk samarbeid også innenfor multilaterale arenaer som for eksempel Østersjørådet og Barentsrådet.

5.17 Arbeidsmarked

Det er høy aktivitet i norsk økonomi. De senere årene har økonomien operert nær kapasitetsgrensen og veksten har avtatt. Arbeidsledigheten er nå om lag 3 1/3%. I denne perioden har Norge hatt god nytte av det felles nordiske arbeidsmarkedet. Svenske og i mindre grad finske innvandrere til Norge har blant annet bidratt til å dekke etterspørselen etter arbeidskraft i bygge- og anleggsbransjen, serveringssektoren, varehandelen og i helse- og omsorgssektoren. Etter flere år med betydelig tilskudd av svenske statsborgere, stoppet imidlertid nettoinnstrømmingen fra Sverige opp i 2000. Også blant islendinger var det balanse i inn- og utflyttingen til Norge i 2000. Blant danske og finske statsborgere var det fortsatt nettoinnflytting til landet i 2000.

Det danske formannskapet i Embetsmannskomitéen for arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøpolitikk (EK-A) la vekt på at full sysselsetting og like muligheter krever fornyelse og omstillingsdyktighet. Spørsmål knyttet til hvordan de nordiske landene kan sikre god tilgang på tilstrekkelig arbeidskraft med de rette kvalifikasjoner ble prioritert i deres formannskapsperiode. Erfaringsutveksling om politikk vedrørende arbeidskrafttilbudet ble derfor vektlagt i perioden. Som ledd i dette satte Danmark fokus på viktigheten av livslang læring, herunder innsats for å beholde eldre arbeidstakere lengre i arbeidslivet. For å øke arbeidstilbudet og stimulere til deltakelse, fokuserte også det danske formannskapet på erfaringsutveksling vedrørende tiltak for å inkludere svakere grupper på arbeidsmarkedet. På bakgrunn av disse problemstillingene oppjusterte Danmark midlene til velferdsforskning.

Organisering av arbeidet

Embetsmannskomitéen for arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøpolitikk (EK-A) har det overordnede ansvaret for iverksetting av de vedtak som treffes av Nordisk Ministerråd (arbeidsministrene) innenfor feltet arbeidsmarkedspolitikk. Videre kan EK-A innenfor rammen av samarbeidsordningene på selvstendig grunnlag initiere tiltak på feltet. EK-A skal også føre kontroll med virksomheten i underlagte utvalg, grupper, prosjekter m.v.

Nordisk Arbeidsmarkedsutvalg under EK-A har ansvaret for det operative samarbeidet på arbeidsmarkedsfeltet. Siktemålet er å videreutvikle arbeidsmarkedspolitikken i de nordiske land. For å oppnå dette gjennomføres bl.a. prosjekter, konferanser m.v. på området. Under arbeidsmarkedsutvalget er det en egen Kontaktgruppe for arbeidsmarkedsservice. Kontaktgruppen har ansvaret for det operative nordiske samarbeidet innenfor formidling, arbeidsmarkedsopplæring, yrkesrettledning og arbeidsledighetstrygd.

Nordisk Migrasjonsutvalg, som også er underlagt EK-A er nedsatt for å utveksle informasjon om spørsmål knyttet til migrasjonsområdet. Migrasjonsutvalget skal også diskutere nye initiativer til integrasjon av innvandrere og flyktninger, spesielt i relasjon til arbeidsmarkedet. For å knytte problemstillinger vedrørende integrasjon av innvandrere og flyktninger og arbeidsmarkedet mer sammen er arbeidsmarkedsmyndighetene representert i Migrasjonsutvalget fra våren 2001.

EK-A har en egen EU-koordineringsgruppe som foreløpig har fått forlenget sitt mandat ut år 2004. Koordineringsgruppen bidrar til å samordne EU/EØS-spørsmål innenfor arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøpolitikken. Gruppen

har møter før de formelle rådsmøtene for arbeids- og sosialministrene i EU. Dette gir norske myndigheter nyttig informasjon om aktuelle saker som behandles i EU, bl.a. i tilknytning til saker som er EØS-relevante.

Informasjonsarbeidet om arbeidsmarked og arbeidsmiljø er ledet av en egen informasjonsgruppe for arbeidslivsspørsmål (NIAL-gruppen). Gruppen er underlagt EK-A. NIAL-gruppen har som formål å informere om aktuelle temaer innenfor arbeidslivsområdet i Norden. Dette skjer i første rekke gjennom tidsskriftene Arbeidsliv i Norden og Nordic Labour Journal.

Samarbeidet mellom partene på arbeidsmarkedet og Ministerrådet er revitalisert. Det er årlige samrådsmøter mellom partene og Ministerrådet hvor aktuelle spørsmål blir tatt opp til drøfting. I tilknytning til disse samrådsmøtene legges det fram rapporter om avgrensede temaer til diskusjon.

Sysselsettingsredegjørelsen 2000

Arbeidsmarkedsutvalget har hatt ansvaret for koordinering av de årlige sysselsettingsredegjørelsene i samsvar med rekommandasjonen fra Nordisk Råd i 1996. Etter ønske fra Nordisk Råds Europautvalg besto Sysselsettingsredegjørelsen 2000 av to hoveddeler. Første del behandler problemstillinger knyttet til arbeidskrafttilbudet i Norden, herunder konsekvenser av den demografiske utviklingen, integrasjon av innvandrere i arbeidsstyrken og behovet for IT- kompetanse i arbeidsstyrken. Del to inneholder en kort beskrivelse av den makroøkonomiske utvikling i de nordiske landene. Redegjørelsen for 2000 dannet grunnlag for en sysselsettings- og arbeidslivsdebatt under Nordisk Råds 52. sesjon i november i Reykjavik.

Sysselsettingsredegjørelsen konstaterte at alle de nordiske landene har hatt økonomisk vekst og økt sysselsetting i 2000. Som i tidligere år varierer situasjonen noe mellom landene. Norge og Island har lavere ledighet enn Danmark, Sverige og Finland. Sysselsettingsfrekvensen i de nordiske landene er allerede blant de høyeste i OECD. Dette indikerer at det ikke eksisterer en betydelig arbeidskraftreserve som kan trekkes inn i arbeidsstyrken for å demme opp for de tiltagende flaskehalsproblemene som rapporteres fra landene.

Redegjørelsen peker på at fortsatt økonomisk vekst i de nordiske landene vil avhenge av god tilgang på kvalifisert arbeidskraft. Arbeidskrafttilgangen må bl.a. sees i sammenheng med den demografiske utviklingen. Eldre vil utgjøre en stadig større andel av befolkningen i alle de nordiske landene samtidig som yrkesdeltakelsen blant eldre arbeidstakere synker. Arbeidsmarkedspolitikken må ta hensyn til disse forholdene og bidra aktivt til tiltak som stimulerer til høy yrkesdeltakelse blant alle aldersgrupper.

Redegjørelsen peker på at både sysselsettingsfrekvensen og yrkesdeltakelsen for innvandrere ligger under tilsvarende tall for den øvrige befolkningen. Mobilisering av arbeidskraftressursene blant innvandrere utgjør derfor en stor arbeidsmarkedspolitisk utfordring i det kommende året. Samtlige nordiske land har satt i verk tiltak for å bedre innvandreres muligheter på arbeidsmarkedet.

Sysselsettingsredegjørelsen pekte på at det er problemer med å rekruttere tilstrekkelig arbeidskraft med IT- kompetanse. Samtlige land har iverksatt

strategier for å bedre tilgangen på arbeidskraft med nødvendig IT- kompetanse.

Tiltak for å fremme mobilitet og økt integrasjon i Norden

De nordiske land har tatt initiativ for å fremme geografisk mobilitet av arbeidskraft mellom landene. God geografisk mobilitet mellom landene er viktig for bl.a. å sikre et godt fungerende arbeidsmarked.

En norsk-svensk arbeidsgruppe la i mai 2000 fram en handlingsplan for økt integrasjon mellom Sverige og Norge. Arbeidsgruppen registrerte få problemer innenfor arbeidsmarkedsfeltet mellom de to landene, og arbeidsmarkedspolitikken blir i stor grad innrettet slik at den bidrar til mobilitet over landegrensene mellom Norge og Sverige. Undersøkelsen som lå til grunn for den norsk/svenske arbeidsgruppen, omfatter også de andre nordiske landene. Den bekrefter således at arbeidskraftsmobiliteten mellom de nordiske landene er god.

Innføring av et felles nordisk flyttebidrag er under vurdering. Norge har allerede tatt initiativ til et slikt flyttebidrag fra Norge til andre nordiske land, der det er foreslått at det nå skal ytes flyttehjelp helt fram til bestemmelsesstedet. Utover å kunne ha en mobilitetsfremmende effekt, vil et slikt felles nordisk flyttebidrag være administrativt besparende. Norge ønsker derfor at de andre nordiske landene bidrar til å innføre et felles nordisk flyttebidrag. EU-kommisjonen mener et slikt nordisk flyttebidrag ikke vil være i strid med EU/EØS- regelverket.

Enkelte prosjekter

Det gjennomføres et *benchmarking prosjekt* som skal sammenligne de gjennomførte reformene i arbeidsmarkedsetatene i de nordiske landene. Den første delen av prosjektet gir en analytisk sammenligning av danske, finske og svenske arbeidsmarkedspolitiske prinsipper og strukturer. Hensikten er å skape et utgangspunkt for senere å kunne sammenligne reformer i arbeidsmarkedsetatene i alle de nordiske landene med Tyskland og Holland.

Det ble lagt fram en rapport om *Arbeidskraftstilbudet i Norden*. Rapporten gir et overordnet bilde av problemstillinger og handlemuligheter vedrørende Arbeidskraftstilbudet. Fokus har vært på arbeidsmarkedspolitikken, men andre politikkområder, som sosial,- utdannelse,- eldre og integrasjonspolitikk har også blitt berørt. Rapporten har tatt for seg fire hovedtemaer som hver har vesentlig innflytelse på arbeidskraftstilbudet; den aldrende befolkning, de unges arbeidstilbud, den inaktive befolkning og det multietniske arbeidsmarkedet.

Formålet med prosjektet har vært å fremlegge et diskusjonsopplegg med henblikk på å skape en debatt i de nordiske land om de politiske handlemulighetene. Rapporten fremlegger derfor ikke prioriteringer og/eller anbefalinger, men har til formål å bidra med en klargjørelse av vilkårene for de politiske valg.

Attføringssamarbeidet

Nordisk handikappolitisk råd er et rådgivende og policy-skapende organ for Nordisk Ministerråd. Rådet har som hovedoppgave å sørge for at hensynet til funksjonshemmede blir tatt opp innenfor alle sektorområder. Rådet er tverrsektorielt sammensatt, og for hver sektor finnes et nordisk sektornettverk med representanter fra de respektive fagdepartementene. Funksjonshemmedes situasjon på arbeidsmarkedet er et arbeidsområde for ett av sektornettverkene. En publikasjon med gode eksempler på rekruttering og integrering av funksjonshemmede i ordinært arbeidsliv i Norden ble ferdigstilt og sendt ut i 2000. Sektornettverket har senere arbeidet med en publikasjon om den arbeidsmarkedspolitiske innsats på dette feltet i de nordiske land. Denne sektoroversikten, som planlegges utgitt i 2001, skal gi en kortfattet, samlet oversikt over organisering, virkemidler og aktuell politikk.

Samarbeid med Nærområdene

De nordiske landenes samarbeid med Nordens Nærområder (Baltikum, Kaliningrad, de nordvestlige deler av Russland samt det arktiske området) om utvikling av demokratiske og administrative strukturer har fortsatt. Det har i den forbindelse blitt lagt vekt på støtte til de baltiske statenes forberedelse til medlemskap til EU, blant annet i form av hjelp til implementering av EUs rettsakter.

5.18 Arbeidsmiljø

På arbeidsmiljøområdet er det under EK-A opprettet tre utvalg: arbeidsmiljøutvalg, arbeidsmiljøforskningsutvalg og arbeidslivs- og arbeidsrettsspørsmålsutvalg. I tillegg er det opprettet en EU-koordineringsgruppe som behandler spørsmål knyttet til arbeidsmarkedet og arbeidsmiljø i forkant av EUs rådsmøter for sosial- og arbeidsministrene.

Nordisk arbeidsmiljøutvalg

Det nordiske samarbeid for et sunt og sikkert arbeidsmiljø er basert på prinsippene i den Nordiske Arbeidsmiljøkonvensjon av 29. juni 1989 og på Program for Nordisk Ministerråds samarbeid på arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøområdet 1995-2000.

Arbeidsmiljøutvalgets overordnede mål er å medvirke til å realisere konvensjonen, samarbeidsprogrammet og formannskapets prioriteringer. Utvalget søker å fremme det nordiske samarbeid om utvikling av landenes arbeidsmiljø gjennom møter, seminarer og prosjekter.

Utvalget drøfter løpende arbeidsmiljømyndighetenes virksomhet, bl.a. regelverksutvikling, tilsynsmetoder, virkemiddelbruk, årsak-/virkningsforhold.

Følgende arbeidsområder prioriteres i 2001:

1. Sikre løpende informasjon og gjensidig meningsutveksling om EU-aktiviteter, spesielt for å fremme koordineringen av felles nordiske interesser.
2. Påvirke det europeiske standardiseringsarbeid på arbeidsmiljøområdet og dermed sikre at nordiske krav om sikkerhet og helse får innflytelse på utformingen av standardene.

3. Nordiske samordningsmøter.
4. Prosjektvirksomhet
5. Samarbeid med Nordens nærområder. Det nordiske arbeidsmiljøutvalg har siden 1993 også prioritert arbeidet med de baltiske land.

Nordisk arbeidsmiljøforskningsutvalg

Utvalget har som oppgave å utvikle det nordiske samarbeidet på arbeidsmiljøforskningens område innenfor rammen av Nordisk Ministerråds virksomhetsområde.

Utvalget har utarbeidet en samarbeidsstrategi for arbeidsmiljø- og arbeidslivsforskning som påpeker de spesielle forholdene ved klima, populasjonsstruktur, arbeidskultur og arbeidstakeres interesse for et godt arbeidsmiljø. Videre legges forholdene spesielt godt til rette for nordisk forskningssamarbeid innenfor arbeidsmiljøsektoren.

Målet med det nordiske forskningssamarbeidet er å forbedre forskningen der dette er mulig ved å utnytte felles ressurser og gi vitenskapelig støtte til den nordiske samarbeidspolitikk innenfor arbeidsmiljø og arbeidsliv. Dessuten skal det gjennomføres formidlingsaktiviteter og forskerutdannelse, jf. NIVA under.

NIVA - Nordisk arbeidsmiljøutdannelse

NIVA har siden 1993 vært en separat institusjon innenfor Ministerrådet. NIVAs oppgave er å organisere videreutdannelse av eksperter innenfor arbeidsmiljøområdet i Norden. Gjennom kurs og seminarvirksomhet bidrar NIVA til å forsterke det nordiske nettverket samt til å knytte kontakter til ikkenordiske eksperter. NIVA organiserer spesielle «Baltikum-kurs» og har spesielle stipend for deltakere fra de baltiske land.

Nordisk arbeidslivs- og arbeidsrettsutvalg (NAU)

NAU er nedsatt for å ivareta samarbeidet om arbeidsliv og arbeidsrett for Nordisk Ministerråd. Utvalget er særlig opptatt av den økende internasjonaliseringens betydning for arbeidslivet og arbeidsretten i Norden. NAUs område er bl.a. individuell og kollektiv arbeidsrett, medinnflytelse, arbeidets organisering i virksomhetene, arbeidstid, samt likebehandling i arbeidslivet i forhold til kjønn, rase, etnisk, religiøs og regional tilhørighet m.v. NAUs formål er i første rekke å utveksle informasjon om spørsmål på arbeidslivs- og arbeidsrettsområdet, i relasjon til den nordiske modell på arbeidsmarkedsområdet og samarbeide om implementeringen av EU-direktiver. NAU initierer møter, seminarer, forsknings- og utredningsarbeid innenfor områder av felles nordisk interesse. Dette gjelder for eksempel nye ansettelsesformer, arbeidstidsordninger og organisasjonsformer i arbeidslivet. NAU samarbeider med arbeidslivets parter i Norden, bl.a. ved å invitere dem til å drøfte utvalgte temaer med utvalget.

EU-koordineringsgruppen

EU-koordineringsgruppen behandler spørsmål knyttet til både arbeidsmarkedet og arbeidsmiljø. Den ble opprettet som en midlertidig gruppe i 1995 som

en følge av at Sverige og Finland ble medlemmer i EU. Gruppen holder møter ca. tre uker i forkant av EUs Rådsmøter for sosial- og arbeidsministrene. Formålet med gruppen er å diskutere og koordinere landenes holdninger til dagsordenen for Rådsmøtet, avklare eventuelle uklarheter og diskutere emnene ut fra en nordisk synsvinkel. I tillegg tas det opp problemstillinger som kan være felles for de nordiske landene, som f.eks. regelverksutforming og «den nordiske modellen» i forhold til arbeidslivets parter.

Norge og Island deltar på disse møtene og fra norsk side er oppfatningen at dette er et nyttig forum, både når det gjelder informasjon og våre muligheter til å komme med synspunkter. I perioder har det vært arrangert formøte for de nordiske ministrene i tilknytning til Rådsmøtet hvor også Norge og Island har deltatt. I dag vurderes behovet for slike møter fra gang til gang ut i fra dagsordenen for Rådsmøtet.

Brann- og eksplosjonsvernområdet

På brann- og eksplosjonsvernområdet er det en rekke nordiske samarbeidsorganer, hvor Direktoratet for brann- og eksplosjonsvern (DBE) står sentralt i samarbeidet.

Direktoratet deltar i Nordisk kontaktgruppe for kjemikalieulykker. Kontaktgruppen ble opprettet etter avviklingen av Nordisk Ministerråds styringsgruppe for FOU-samarbeid vedrørende bekjempelse av kjemikalieulykker.

Oppfølgning av Nordisk redningsavtale og gjennomføring av ulike tiltak skjer gjennom en egen arbeidsgruppe. Nordisk redningstjenestekonferanse arrangeres hvert annet år.

De øvrige nordiske land har i stor grad en samordnet nasjonal fredstids- og krigstidsberedskap. Brann- og sivilforsvarsområdet har derfor felles nordiske møter. Sentrale temaer i dette arbeidet er nordiske interesser i EØS-samarbeidet, innsats i utlandet og innen Partnerskap for fred. Det er bl.a. etablert samarbeid mellom nordiske myndigheter i forbindelse med det pågående EU-programmet på Civil Protection-området.

Arbeidet i NORDEX, samarbeidsorganet for de nordiske tilsynsorganene på området brannfarlige og eksplosive varer, fortsetter. Av særlig interesse her er for tiden bl.a. standardisering på eksplosiv-området, implementeringen av EUs nye storulykkesdirektiv (Seveso II), flere produktdirektiver samt nordisk harmonisering av kravene til fyrverkeri.

Videre fortsetter samarbeidet innen SAMGAS (nordisk samarbeidsorgan for tilsynsmyndigheter og testlaboratorier på gassområdet) og i den nordiske gruppen for landtransport av farlig gods.

Det er også etablert en nordisk gruppe på trykkbeholder-området, som samordner de nordiske holdninger til det omfattende standardiseringsarbeidet som for tiden pågår på dette området, samt om nasjonal gjennomføring av det nye EU-direktivet om trykkpåkjent utstyr.

Elektrisitetssikkerhet

Produkt- og Elektrisitetstilsynet (PE) deltar i Nordisk komité for samordning av elektriske sikkerhetsspørsmål (NSS). Norge har hatt sekretariatet siden 1990.

Formålet med samarbeidet er:

- Å fremme effektiviteten i el-sikkerhetsarbeidet og dermed bidra til økt el-sikkerhet i de nordiske land.
- Å arbeide for fri bevegelighet av varer og tjenester innen el-sikkerhetsområdet.
- Harmonisere tekniske krav og sikkerhetsforskrifter i Norden
- Samarbeid om forberedende arbeid til EUs direktivkomitéer
- Utvikling av informasjon om sikkerhetskampanjer og farlige elektriske produkter

I 2000 har NSS arbeidet videre med spørsmål knyttet til bl.a. de nordiske lands autorisasjonsordninger, landenes internkontrollsystemer, analyser av brann- og ulykkesstatistikkene, samordning av markedskontrollen og samarbeid med andre tilsynsmyndigheter.

Oljedirektoratets nordiske samarbeid på sikkerhets- og arbeidsmiljøområdet

Oljedirektoratet har årlige samarbeidsmøter med den danske Energistyrelsen, hvor erfaringer utveksles om forhold av betydning for regulering av sikkerhet og arbeidsmiljø i petroleumsvirksomheten. Hensikten med samarbeidet er å bidra til å opprettholde og videreutvikle sikkerhet og arbeidsmiljø i virksomheten gjennom mest mulig ensartede regler på de to lands kontinentalsokler. Samarbeidet er særlig viktig med hensyn til bruken av flyttbare innretninger, som ofte forflyttes over sokkelgrensene. Et mest mulig ensartet regelverk og tilsynsregime bidrar til kostnadseffektivitet for eierne og brukerne av innretningene, noe som igjen innebærer at ressursene kan settes inn mest mulig hensiktsmessig for å ivareta felles interesser med hensyn til beskyttelse av menneskers liv og helse, miljø og materielle verdier.

Innenfor sikkerhetsforvaltning deltar Arbeids- og administrasjonsdepartementet og Oljedirektoratet i North Sea Offshore Authorities Forum (NSOAF), hvor samtlige nordsjølands myndigheter med tilsynsansvar for petroleumsvirksomheten til havs er representert. Her utveksles erfaringer om forhold av betydning for regulering av sikkerhet og arbeidsmiljø i petroleumsvirksomheten.

Fra 1982 har Oljedirektoratet hatt observatørstatus for Norge innenfor EUs arbeid med sikkerhet og arbeidsmiljø i petroleumsvirksomheten til havs. Dette arbeidet er underlagt EUs kommisjon «Safety and Health Commission for the Mining and other Estractive Industries» (SHCMOEI). Arbeidet blir gjennomført av en arbeidsgruppe «Committee on Borehole Operations» - borehullskomitéen.

5.19 Forbrukerpolitikk

Grunnlaget for arbeidet på forbrukerområdet er «Handlingsprogram for det nordiske konsumentsamarbeidet til år 2004».

Status

Forbrukersektoren har i mange år vært kjennetegnet av et bredt nordisk samarbeid mellom myndigheter, forbrukerinstitusjoner, interesseorganisasjoner og forskningsmiljøer. Samarbeidet omfatter de aller fleste forbrukerpolitiske

interesseområder. De overordnede linjer for arbeidet trekkes opp av Embetsmannskomitéen og følges opp av de tilknyttede styringsgruppene.

Det operative arbeidet under styringsgruppene drives som prosjekter i form av utredninger, forskning, seminarer og nettverk. På nasjonalt plan utnyttes resultatene i forbrukermyndighetenes og forbrukerorganisasjonenes daglige arbeid.

Prioriteringer 2000/2001

De overordnede mål i handlingsprogrammet er å styrke forbrukernes rettslige og økonomiske stilling, fremme deres rett til informasjon og undervisning og til å organisere seg for å beskytte sine interesser, samt ivareta helse og sikkerhet innenfor et økonomisk system som bygger på bærekraftig utvikling.

For å oppfylle disse mål vil det nordiske forbrukerpolitiske samarbeidet være rettet mot å:

- delta i og påvirke den europeiske utvikling på forbrukerområdet
- utvikle forbrukerpolitikken som et instrument i velferdssamfunnet
- innarbeide forbrukerpolitikken som en del av næringsutviklingen og -politikken
- innarbeide miljøaspektet i forbrukerpolitikken
- arbeide for å sikre de grunnleggende forbrukerrettigheter i Nordens nærområder
- utvikle gunstige vilkår for forbruksforskning i Norden og internasjonalt

Den europeiske dimensjon preger i stadig økende grad samarbeidet. Det er nedfelt en systematisk politikk for samarbeid for å identifisere, analysere og påvirke EU-regelverk under utvikling. Det samarbeides også regelmessig om gjennomføring av EU/EØS-regelverk.

Forbrukerøkonomi og -informasjon

Forbrukermyndigheter og -organisasjoner i de nordiske land har i en årrekke samarbeidet om skolespørsmål. I perioden 1996-99 gjennomførte en prosjektgruppe utgått fra konsumentsektoren under NMR en handlingsplan for å fremme forbrukeremner i undervisningen. Erfaringene og resultatene fra dette arbeidet ga grunnlag for en revisjon av måldokumentet i 2000 (« *Forbrukerundervisning i Norden*», TemaNord 2000:594). Det reviderte dokumentet inneholder forslag til mål og innhold for forbrukerundervisningen på seks delområder, hhv.: personlig økonomi, rettigheter og plikter, reklame og påvirkning, forbruk/miljø/etikk, kosthold, samt forbrukersikkerhet. Hensikten med måldokumentet er at det skal være til nytte ved læreplanrevisjoner, innenfor grunn- og videreutdanning av lærere, og ved utvikling av læremidler.

Den samme prosjektgruppen har i forbindelse med ulike tiltak (seminarer etc.) i regi av NMR bidratt når det gjelder erfaringsoverføring til de baltiske land, for å hjelpe myndighetene i disse landene til å fremme undervisning i forbrukeremner i skolen. Tilsvarende arbeides det med å utnytte erfaringene i de nordiske land som en plattform for å påvirke arbeidet med forbrukerundervisning på europeisk nivå.

En tidligere rapport om konsekvenser for forbrukerne av deregulering av kraftmarkedet, ble i 2000 fulgt opp gjennom et prosjekt som fokuserer på liberaliseringsprosessen når det gjelder posttjenester, og som diskuterer for-

brukerkrav til disse tjenestene. Det er videre foretatt en kartlegging i de nordiske land av handel med dagligvarer via Internett, som ble publisert våren 2001. En kartlegging av eksisterende forskning om ungdomskultur og utviklingstrekk i ungdommens forbrukeradferd er gjennomført, med sikte på et dialogmøte mellom forskere, forbrukermyndigheter og -organisasjoner i løpet av 2001.

Forbrukerrett

Gjennom styringsgruppen for juridiske spørsmål koordineres arbeidet med å påvirke utviklingen av regelverk og tiltak som beskytter forbrukerne i EU. Samarbeidet om gjennomføringen av allerede vedtatte direktiver tar sikte på å få til en felles tolkning og forståelse av direktivene. Dette samarbeidet har vist seg å være svært nyttig fordi det også utveksles bakgrunnsinformasjon om direktivene som ikke er tilgjengelig for EFTA-landene som ikke har vært med i vedtaksprosessen. Videre gir samarbeid om gjennomføring av direktiver mulighet for felles regler med høyere nivå av forbrukerbeskyttelse enn direktivene legger opp til hvis landene ønsker dette. Samarbeid har vært svært fruktbart i forbindelse med gjennomføringen av fjernsalgsdirektivet og direktivet om forbud mot handlinger i strid med forbrukerbeskyttelsesdirektiver. I forbindelse med sistnevnte direktiv er det også under utarbeidelse en nordisk samarbeidsavtale for oppfølging av direktivet.

Forbrukerrettslige spørsmål knyttet til handel og markedsføring via Internett vil også bli prioritert videre fremover. Særlig sett i lys av økt handel over grensene blir EF-retten i nordisk forbrukerrett behandlet i flere sammenhenger. Andre prosjekter gjelder produktpakker i finansmarkedet, markedsføringsretten i EU og utenomrettslig tvisteløsning.

Forbrukersikkerhet

Styringsgruppen for produktspørsmål har, i tråd med de nordiske forbrukerministrenes ønske, gjennomført en evaluering av organiseringen av standardiseringsarbeidet i Norden. Som et første ledd i evalueringen leverte styringsgruppens standardiseringsforum en rapport om aktiviteter, arbeidsform og oppnådde resultater siden forumets opprettelse i 1991. Rapporten ble brukt som underlag for den endelige evalueringen av standardiseringsarbeidet, som ble presentert vinteren 2001. Styringsgruppen vil på bakgrunn av sluttrapporten ta stilling til hvordan videre nordisk forbrukerpolitisk samarbeid om standardisering bør drives.

Matvarespørsmål står høyt på dagsordenen i Norden og i resten av Europa. Det er tatt initiativ til å se nærmere på hvordan samarbeidet som er etablert gjennom prosjektet «Forbrukerinteresser vedrørende mat i nordisk perspektiv» kan oppnå større innflytelse på matvareområdet hhv. nasjonalt, nordisk og ikke minst på europeisk nivå.

Bærekraftig forbruk

I den nordiske frivillige miljømerkeordningen Svanen fantes ved årsskiftet 2000/2001 merkekriterier for 54 produktgrupper (mot 52 ett år tidligere), og det var utstedt 971 lisenser til å bruke merket (mot 777 ved forrige årsskifte). Papirprodukter har vært blant Svanens viktigste områder. For disse produk-

tene og andre trebaserte produktgrupper er det nå innført krav om at en andel av råvarene skal komme fra sertifisert skog. Svanemerket har de seneste par årene for alvor beveget seg inn på tjenesteområdet, gjennom arbeid med miljømerking av hoteller og bilvaskehaller.

I regi av en nordisk tverrsektoriell arbeidsgruppe mellom forbruker- og miljøsektoren ble det vinteren 2000/2001 sluttført en omfattende evaluering av Svanemerket, som ble initiert i forbindelse med at Svanen rundet 10 år i 1999. Evalueringen, som er oppsummert i rapporten « *Svanen ur konsument- och miljöperspektiv*» (TemaNord 2001:522), viser at det finnes en klar interesse blant nordiske forbrukere for å få informasjon om produktenes miljøvirkninger, og det bekreftes at miljømerkingens viktigste produktområder har betydning for miljøet. På den annen side blir det påvist at miljømerking alene har begrensede muligheter til å minske den totale miljøpåvirkningen av forbruket. Derfor blir det viktig å se miljømerking i sammenheng med andre miljø- og forbrukerpolitiske virkemidler. Forslagene i evalueringsrapporten følges opp i 2001, blant annet ved at det foretas en revisjon av de overordnede *retningslinjene for Nordisk miljømerking*.

I nordisk tverrsektorielt samarbeid mellom miljø-, forbruker- og næringsmyndighetene ble det i 2000 utarbeidet en felles *produktorientert miljøstrategi (POMS)*. Strategien beskriver et sett virkemidler som skal bidra til å minimalisere produktenes samlede miljøbelastning sett i et livssykelperspektiv, og inngår som ledd i den overordnede strategi for et bærekraftig Norden.

Nærområdene

Forbrukerpolitikk inngår siden 1996 i arbeidsprogrammet. For 2000-2001 er prioriterte områder i de baltiske landene forbrukerorganisering, forbrukerundervisning i skolen, lovgivning om markedsføring og avtalevilkår, samt håndheving på dette området. I Russland har et hovedtema vært løsning av forbrukertvister. I tråd med nye prioriteringer forutses i perioden en økt innsats i Russland, særlig mht. forbrukerundervisning og organisering av forbrukerinteresser. Det er planlagt fellesprosjekter for hele Nærområdet innenfor forbrukersikkerhet og husholdningsøkonomi.

5.20 Næringsmidler og ernæring

Generelt

Det nordiske samarbeidet ledes av Embetsmannskomitéen for næringsmiddelspørsmål (EK-Livs). EK-Livs arbeider med prinsipielle næringsmiddelspørsmål og fungerer som et kontaktnett for å innhente informasjon, samordne forvaltningen og koordinere innspill i internasjonale fora. EK-Livs aktiviteter er fastsatt i næringsmiddelområdets samarbeidsprogram fra 1993 og i de tverrsektorielle handlingsplaner. EK-Livs har i 2000 arbeidet med målene for det nordiske næringsmiddelsamarbeidet for den neste 5-årsperiode fram til år 2005. Det har vært ført drøftelser om fremtidig politisk forankring av det nordiske næringsmiddelsamarbeidet, et tema som fortsetter i år 2001. I tilslutning til dette, ble en tverrsektoriell ministerkonferanse om mattrygghet avholdt i juni 2000. Norge deltok på denne konferansen med deltakere fra landbruks-, fiske-, helse- og miljømyndigheter. Sentrale elementer i EK-Livs'

arbeid har vært risikoevaluering og matvaretrygghet sett i et helhetsperspektiv (fra fjord/jord til bord) samt fokus på nordisk koordinering i forbindelse med næringsmiddelbårne sykdommer. Dette samarbeidet var også i 2000 gruppert i 5 overordnede emner: Kost og ernæring, toksikologi og risikovurdering, næringsmiddelkontroll, næringsmiddellovgivning og mikrobiologi og risikovurdering. I tillegg får embetsmannskomitéen bistand til vurdering og utarbeidelse av analysemetoder for næringsmidler, fra Nordisk metodikkomité for levnedsmidler (NMKL), som er et selvstendig nordisk samarbeidsorgan under EK-Livs. Totalt har næringsmiddelsektoren i 2000 arbeidet med 97 prosjekter hvorav 23 nye.

På det ernæringsmessige området arbeides det med helsepåstander. Dette er et tema som behandles internasjonalt i regi av Codex Alimentarius, noe som er behandlet i rapporten «Vurdering av sundhetsanprisninger i et ernæringsmessig perspektiv.» Et prosjekt om beriking er rapportert i dokumentet «Addition of vitamins and minerals - A discussion paper on health risks related to foods and food supplements». Fortsatt arbeides det med kostrelatert statistikk og inntaksberegninger av næringsstoffer og tilsatte stoffer som aromastoffer som også står foran regulering i EU. Etter norsk modell arbeides det med å ta inn mosjonsaktiviteter i kost- og ernæringsinformasjonen.

EK-Livs samarbeider med flere andre sektorer og 8 av de igangsatte prosjekter i 2000 har vært tverrsektorielle. Man har samarbeidet med NEJS om antibiotika i fôr og om salmonella. Prosjektet «Merking av næringsmidler» er et samarbeid på tvers av fem sektorer. Det har kartlagt forbrukernes oppfatning av merking ved en større forbruksundersøkelse som er rapportert i 2001 «Forbrukernes krav til fødevaremerking og vareinformasjon». Den tverrsektorielle arbeidsgruppen med EK- konsument har fulgt opp arbeidet som var skissert i «Tverrsektoriell handlingsplan for forbrukeraspekter i næringsmiddelspørsmål».

Det nordiske næringsmiddelsamarbeidet tilstreber felles nordiske tolkninger og gjennomføring av næringsmiddellovgivning og forvaltning av lovgivning, for å utnytte «felles» faglige ressurser, og for å ivareta felles nordiske interesser i internasjonalt samarbeid. EK-Livs har prioritert forenkling av regelverk, felles forståelse, utveksling av synspunkter, og harmonisering av tolkninger og gjennomføring av det EU-baserte regelverket.

Ernæring

Nordisk arbeidsgruppe for kost- og ernæringsspørsmål (NKE) har et helhetssyn på sammenhengen mellom kosthold og helse. NKE legger vekt på å arbeide med de kostbestanddeler og de virkemidler som man til enhver tid mener kan ha betydning for helsen i de nordiske land. Arbeidet baseres på tre pilarer: faglig vurdering, overvåking og tiltak. «Nordiska näringsrekommendationer» utgitt i 1996, gir grunnlag for planlegging av et helsefremmende kosthold. Det skal arbeides for at anbefalingene fører til forandringer i befolkningens kosthold. Av særlig vekt er tiltak som minsker inntaket av mettet fett og salt, samt økt inntak av frukt og grønnsaker. Videre arbeides det for å sikre et godt kosthold for sped- og småbarn, bl.a. ved å stimulere til amming. Arbeidet med revisjon av anbefalingene startet i 2000, og man vurderer også å ta inn anbefalinger for mosjon i disse.

Stadig raskere forandringer i produksjonsteknologi, internasjonal handel, tilbud og forbruk av matvarer øker behovet for at en i Norden styrker kunnskapen om forandringer i kostholds- og ernæringssituasjonen og matvarenes sammensetning, samt øker kunnskapen om kostholdsrelaterte helseproblemer og risikogrupper. Opplysning er et viktig virkemiddel og man vil prioritere prosjekt som gjelder evaluering og utvikling av opplysningsmetoder. Stadige forandringer i matvaremarked og produksjonsteknologier setter nye krav til lovverk og markedsrettede tiltak. I denne forbindelse er det viktig å styrke innsatsen på områdene:

- Matvarenes sammensetning
- Utviklingen av kosthold og ernæringssituasjon i befolkningen generelt og i ulike grupper.
- Kostholdsmessige konsekvenser av innføring av nye produkter i kostholdet
- Ernæringsmessige aspekter av merking og markedsføring.

Nærområdene

Nordisk-Baltisk Prosjektgruppe for næringsmiddelkontroll (NordBalt) ble etablert i 1995, og skal være et forum for aktivt og likeverdig samarbeid mellom landenes næringsmiddelmyndigheter. De viktigste målene er å utveksle informasjon og erfaringer og diskutere felles spørsmål om næringsmiddelkontroll. Gruppen holder årlig to møter for de 15 faste medlemmene, vekselvis i nordiske og baltiske land.

EK-Livs' innsats i Baltikum er fortsatt under utvikling og seminarer om viktige aspekter ved næringsmiddelkontrollen rettet mot de enkelte land har bidratt til å høyne kommunikasjonsnivået mellom de forskjellige land og kontrollinstanser.

Videre ble arbeidet innen Vest-Nordisk forum for næringsmiddeltilsyn formalisert i 1999 etter avsluttet prøveperiode med administrativ og økonomisk støtte gitt fra EK-Livs. Fokus på gruppens arbeid knytter seg i stor grad til næringsmiddelproduksjon og drikkevannsforhold i det vest-nordiske området. Statens Næringsmiddeltilsyn (SNT) forvalter dette arbeidet i begge grupper fra Norges side.

Europa, EU og EØS

Økende internasjonal integrasjon har forsterket betydningen av det nordiske næringsmiddelsamarbeidet. Beslutningsprosessen i mange spørsmål som har konsekvenser for de nordiske lands næringsmiddelpolitikk, foregår nettopp i EU. Aktuelle EU/EØS-spørsmål er fast punkt på dagsordenen på EK-Livs' møter og de nordiske land har som mål å påvirke dagsordenen i EU/EØS på spørsmål som er av særlig interesse og viktighet for Norden. Koordinering av nordiske synspunkter i relasjon til EU har vært spesielt nyttig i diskusjonen om hygienelovgivningen.

Nettverkssamarbeidet i EK-Livs er en forutsetning for å samordne handlinger i de internasjonale fora og dermed sikre gjennomslagskraft for felles nordiske synspunkter. I 2000 var det ni nettverk som dekket et bredt spekter av emner.

Lovgivningsarbeidet på næringsmiddelområdet i årene fremover vil i sterk grad ha fokus på det oppfølgingsarbeidet som kommer i kjølvannet av initiativene skissert i Kommisjonens hvitbok om matvaretrygghet offentliggjort i januar 2000. I tillegg vil det være fokus på forenkling av det eksisterende regelverk for å sørge for harmonisering med EU på næringsmiddelområdet.

EK-Livs legger vekt på at det nordiske samarbeidet på næringsmiddelområdet støtter de enkelte landenes forpliktende samarbeid innenfor EU og EØS, samt øver størst mulig innflytelse på den europeiske beslutningsprosess og utviklingen i WTO/Codex.

5.21 Likestilling

Grunnlag og målsetting

Samarbeidet på likestillingsområdet innenfor Nordisk Ministerråd bygger på «den nordiske likestillingsmodellen» som innebærer at kvinner og menn skal ha samme rettigheter, forpliktelser og muligheter innenfor alle områder av livet. Overordnet mål er å utvikle en felles nordisk plattform som kan berike og styrke det nasjonale likestillingsarbeidet og legge grunnlag for integrering av likestilling og kjønnsperspektiv på ulike politikkområder.

Situasjonen når det gjelder likestilling innenfor Ministerrådets virksomhet er gitt spesiell oppmerksomhet. Det blir lagt stor vekt på at samarbeidet skal ha felles nordisk nytteverdi, og det er de felles arbeidsmetoder, kunnskaper og nettverk som utgjør basis. Kontakt ut over Nordens grenser representerer en økende del av det nordiske samarbeidet på likestillingsområdet. Det genuint nordiske samarbeidet er likevel fortsatt kjernen i arbeidet og det er de felles nordiske erfaringer som bringes videre i internasjonal sammenheng.

Samarbeidet i Norden

Program 1995-2001

«Program for det nordiske likestillingsarbeidet 1995 -2000» har ligget til grunn for aktivitetene i femårsperioden fram til 2001. De prioriterte områdene har vært:

- kvinners og menns like adgang til politiske og økonomiske beslutningsprosesser
- kvinners økonomiske stilling og innflytelse
- et likestilt arbeidsliv
- bedre muligheter til å kombinere omsorg og inntektsgivende arbeid
- den internasjonale utviklingen på området.

Den største satsingen i programperioden har vært et paraplyprosjekt for å utvikle metoder og modeller for *integrering av likestilling på alle politikkområder*. Det har bestått av flere delprosjekter på ulike forvaltningsnivå i de nordiske landene, særlig knyttet til temaene Ungdom og Arbeid. Resultatene av ungdomsprosjektene ble presentert på en sluttkonferanse i september 2000 i Gøteborg. Arbeidsmarkedsprosjektene ble presentert på konferansen «Gender Mainstreaming. Competitiveness and Growth», som ble arrangert i Paris i november 2000 av OECD og Nordisk Ministerråd.

Det foreligger rapport fra paraplyprosjektet, med forslag til utarbeiding av metodebok og nordisk kurs i integreringsmetodikk. Det er også utarbeidet en rapport om «Integrering av kjønns- og likestillingsaspektet i NMRs virksomhet». Rapporten inneholder forslag til hvordan de ulike embetsmannskomitéene kan integrere likestilling på sine fagområder.

Satsningen på integrering av likestilling i programperioden resulterte i at samarbeidsministrene i juni 2000 besluttet at ministerrådene i tiden framover skal ha det overordnete ansvar for å fremme likestilling innen egen sektor, innbefattet institusjonene. Alle sektorer skal formulere likestillingspolitiske målsettinger. Generalsekretæren har i denne forbindelse vedtatt at det skal utarbeides analyser av likestillingskonsekvenser av alle beslutningsforslag. I tillegg skal et spørsmål om kjønns- og likestillingsaspektet innarbeides i søknadsskjemaer for alle prosjekt- og støtteordninger, og stilles krav om redegjørelse for dette i sluttrapporteringer. Videre skal årsberetningen for de enkelte sektorer og institusjoner inneholde en redegjørelse for kjønns- og likestillingsaspektet. Tiltakene fikk virkning fra juli 2000, og innen januar 2001 skal sektorene ha formulert målsettinger og planer. Denne integreringsstrategien skal evalueres i første halvdel av år 2002. Formannskapslandene vil har et særlig ansvar for å integrere likestilling i alle sektorer.

Fra norsk side er det lagt vekt på arbeid for å integrere likestilling i Ministerrådets egen virksomhet. Det er et mål at dette også skal prege samarbeidet med Nærområdene og i forhold til EU. Norge vil, som formannskapsland i 2002, gi prioritet til arbeid med å få likestillingsaspektet til å gjennomsyre alle deler av det nordiske samarbeidet. Det er i tråd med den skjerpete og utvidete plikten til å arbeide for likestilling som er foreslått ved revidering av den norske likestillingsloven.

Flere tiltak er satt i verk når det gjelder *lik adgang mellom kjønnene til innflytelse i politiske og økonomiske beslutningsprosesser*. Det utarbeides regelmessig statistikk over kjønnsfordelingen i det nordiske samarbeidet. Det resulterte blant annet i at samarbeidsministrene i 1997 vedtok tiltak for å oppnå en jevn kjønnsfordeling i styrer og komitéer. I denne forbindelse har Generalsekretæren utarbeidet en målsetting om at det skal være minst 40 prosent av hvert kjønn i styrer og utvalg.

Et omfattende forskningsprosjekt om likestillingspolitikken i de nordiske landene resulterte i boken «Likestilte demokratier? Kjønn og politikk i Norden» (1999). (Universitetsforlaget) Boken finnes både på nordiske språk og engelsk.

Kvinners posisjon i arbeidslivet og i økonomien har vært et viktig område. Det nordiske likelønnsprosjektet (1989-1994) bidro sterkt til å skape økt bevissthet om lønnsforskjellene, og erfaringene herfra er lagt til grunn for oppfølgingsarbeid i programperioden. I inneværende programperiode vil det blant annet bli iverksatt en utredning om muligheten for å sammenlikne lønnsstatistikken i de nordiske landene. Det er også etablert et nordisk nettverk med Sverige som koordinator, med sikte på utveksling av erfaringer om arbeidsvurdering som virkemiddel for likelønn. Fra norsk side er det fra våren 2001 igangsatt et prosjekt om arbeidsvurdering. Norge har også søkt om støtte under EUs likestillingsprogram (2001-2005) for et flernasjonalt samar-

beidsprosjekt om likelønn der blant annet Danmark og Island vil være partnere.

Norden har en ledende rolle internasjonalt når det gjelder *politikk og diskusjon knyttet til menns roller*. En handlingsplan om menn og likestilling, vedtatt høsten 1997, gir rammen om dette arbeidet. Handlingsplanen har bidratt til økt politisk oppmerksomhet om menn og likestilling, både nordisk og internasjonalt. Sentralt i handlingsplanen er et engasjement som koordinator for forskning om menn som er blitt lagt til Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning (NIKK). Det er etablert en Nordisk arbeidsgruppe om menn og likestilling i arbeidslivet. Tidsrammen for gruppens arbeid utløper i juni 2002. Gruppen har gitt innspill som underlag for samarbeidsprosjekter mellom likestillings- og arbeidsmarkedssektoren i NMR.

Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning - NIKK - i Oslo, ble opprettet i 1995. Instituttet har som formål å fremme og samordne forskning og studier med kvinne-, kjønns- og likestillingsperspektiv i Norden, formidle informasjon og stimulere til kontakt mellom forskere og brukere. Arbeidet som foregår ved NIKK er unikt både i Europa og verden for øvrig og det er stor etterspørsel etter NIKKs kompetanse. Sentralt i arbeidet er forskning og formidling, herunder utvikling av databaserte informasjonsnettverk, databaser, nyhetsbrev, veiledning, samt å arrangere konferanser og kurs. NIKK samarbeider med forskere i Norden, i Nærområdene og Europa for øvrig, og med NMRs forsknings- og likestillingssektor.

Det nye samarbeidsprogrammet for likestillingssektoren for 2001-2005 ble vedtatt i april 2001. Det har tre hovedsatsinger:

- Økonomisk politikk
- Menn
- Vold mot kvinner.

Programmet omfatter i tillegg flere andre områder, blant annet kunnskapsutvikling (forskning, utdanning og informasjon) og internasjonalt samarbeid. Innenfor det nordiske forskningsprogrammet om velferdspolitiske spørsmål(2001-2005) er likestilling og kjønn ett temaområde. Det er også et mål å få til en forbedring av de nordiske statistiske årbøkene. Innenfor programperioden vil det derfor bli utviklet en informasjonsstrategi, hvor formidling via Internett vil stå sentralt.

Dette programmet vil videreføre satsningen på integrering av likestilling i den forrige programperioden. Det vil fortsatt bli gitt høy prioritet til arbeidet med å integrere et kjønnsperspektiv innenfor alle felter av politikken.

Innen *økonomi og likestilling* er hovedsatsingen integrering av et kjønns- og likestillingsperspektiv i nordisk økonomisk politikk, herunder å innarbeide likestillingsperspektivet i nasjonalbudsjettene i samarbeid med landenes finansdepartementer. Det vil i denne sammenheng bli igangsatt prosjekter, utviklet metoder og evalueringer. Som et ledd i satsingen vil Nordisk Ministerråds budsjett bli gjennomgått. Videre er det et mål å bidra til at kjønns- og likestillingsperspektivet blir tydeliggjort i utviklingen av de nordiske velferdsstatene.

Likestillingsarbeidet har for en stor del tatt utgangspunkt i kvinners situasjon som følge av systematiske forskjeller i kvinners og menns liv og arbeid. I det videre arbeidet med likestilling er det nødvendig å inkludere ny forståelse

av *menn i et kjønnsperspektiv*. Konkrete utfordringer når det gjelder menn og likestilling er utviklingen av ordninger som hjelper både menn og kvinner til å få en god balanse mellom arbeidsliv og familieliv. De ulike forventningene til kjønnene har store konsekvenser for menn og gutter både i arbeidsliv, skole og i familie og omsorg. Det er et mål å utvikle mer kunnskap om menns situasjon, roller og livssammenhenger.

Vold og kjønn er et aktuelt tema både i Norden og i verden for øvrig. Det er en økende erkjennelse av at vold mot kvinner og barn er altfor utbredt til at det kan betraktes som noe patologisk eller avvikende knyttet til enkeltindivider. I nordisk sammenheng har folkehelseaspektene ved kjønn, makt og vold blitt løftet fram og bidratt til at man i økende grad kobler kjønn og voldsproblematikk til spørsmål om velferd, rettigheter og helse. I flere nordiske land er det startet reformer og tiltaksprogram knyttet til forebygging og beskyttelse, også i forhold til endringer i politi- og rettspraksis. Regjeringens handlingsplan Vold mot kvinner som ble vedtatt i 2000 er Norges bidrag på dette området.

Satsingen på *vold mot kvinner* innebærer at likestillingsministrene har satt som mål å skape et godt samarbeid mellom de berørte ministerråd for å få en bedre kartlegging av situasjonen, samt å effektivisere tiltakene. Ministrene vil også støtte nordisk samarbeid mellom mannsgrupper som arbeider med å stoppe vold mot kvinner, samt følge opp resultatene fra forskningsprogrammet «Kjønn og vold i Norden» (2000-2004).

Ministerrådet har nedsatt en arbeidsgruppe for å lage en felles nordisk strategi for å bekjempe handel med kvinner for seksuell utnyttelse. Gruppen skal se på koordinering og samordning av tiltak som kan vedtas i de enkelte landene og foreslå hvordan samarbeidet mellom myndighetene i Østersjøregionen kan forbedres og organiseres for å forhindre handel med mennesker for seksuell utnyttelse, først og fremst kvinner og unge jenter. Arbeidsgruppens mandatperiode er til juni 2002.

Samarbeid utenfor Norden

Informasjonsutveksling og påvirkningskraft.

Likestillingsområdet er et område hvor internasjonal utveksling av erfaringer og kompetanse spiller stor rolle. Likestilling er sentralt i spørsmålet om en demokratisk utvikling av samfunnet. Som en del av rammeverket for samarbeidet ligger arbeidet for å ta i bruk internasjonale konvensjoner og avtaler. Likestilling er også viktig som ledd i innsatsen for å fremme og styrke menneskerettigheter.

Mye av arbeidet på likestillingsområdet dreier seg om å fremskaffe og formidle informasjon og å drive nettverksarbeid. Både arbeidsmetoder, kunnskaper og kontakter er sterkt etterspurt internasjonalt, blant annet fra EU landene og fra Nærområdene. Det er et sterkt ønske fra nordisk side om å ligge i forkant når det gjelder utviklingen av likestillingspolitikken i Europa. En felles nordisk politikk på likestillingsområdet og et godt utviklet nettverk muliggjør en viss innflytelse. Felles nordisk innflytelse i forhold til dagsordensfunksjonen i EU vil særlig kunne realiseres under nordiske lands formannskap. Det er enighet om at formannskapslandet skal ha et særlig ansvar for å avklare

behovet for egne nordiske formøter mellom likestillingsministrene i forkant av Ministermøtene i EU.

Et nyhetsbrev om NMRs likestillingssamarbeid gis ut 3 ganger årlig på nordiske språk og på engelsk, og finnes også på NMRs hjemmesider på Internett. Bladet har stor spredning både innen EU og i Nærområdene.

En stor del av arbeidet som gjøres ved Nordisk Institutt for kvinne- og kjønnsforskning (NIKK) har en internasjonal dimensjon. NIKK har en pådriverrolle i forhold til flere av EUs programmer på forsknings- og utdanningsområdet. NIKK har fra 1997 hatt sekretariatsfunksjonen for AOIFE, Association of Institutions for Feminist Education and Research in Europe.

Det Nordisk-Baltiske samarbeidet om likestilling:

En konferanse i Valmiera i Latvia i 1997 var et viktig bidrag til å rette oppmerksomheten mot de baltiske myndigheters ansvar for likestilling i samfunnet. Konferansen ble fulgt opp med et møte mellom de baltiske og nordiske ministrene som vedtok et program for samarbeid på likestillingsområdet for 1998-2000.

En nordisk-baltisk arbeidsgruppe for likestilling ble etablert i 1998. Gruppen har ansvar for å følge opp samarbeidsprogrammene. Den arbeider også for integrering av likestilling i de øvrige prosjektene i nærområdesamarbeidet. Det er også gjennomført opplæringskurs, konferanser og seminar og utviklet informasjonsmateriell. Mål-gruppen for formidlingstiltakene har vært baltiske representanter fra offentlig administrasjon, politikere, forskere og NGOere.

Det er vedtatt et nytt samarbeidsprogram for 2001-2003. Her blir det lagt vekt på å støtte integrasjon av likestilling i politiske beslutningsprosesser på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Det legges videre vekt på å utvikle likestillingslovgivning, samt på opprettelse av nasjonale institusjoner og organisasjoner som kan fremme likestilling i samfunnet. Programmet tar også sikte på å bidra til å utvikle metoder, verktøy og indikatorer for å implementere likestilling og eliminere kjønnsdiskriminering på alle områder i samfunnet. Et annet siktemål er å bidra til å bygge nettverk; særlig nettverk for NGOer som involverer kvinner, menn og ungdom. Å utarbeide kunnskapsbasert informasjon for å endre holdninger er et annet område som er tillagt vekt. Arbeidet skal videre bygge på gjensidig dialog hvor både nordiske og baltiske land har noe å bidra med i forhold til hverandre. Målet er å etablere og utvikle stabilt samarbeid mellom offentlige likestillingsinstitusjoner i nordiske og baltiske land. I tillegg skal programmet motivere til forskning om kvinner og menn i et kjønnsperspektiv.

I perioden 2001-2003 er følgende foreslått som hovedtema for samarbeidet:

- Integrasjon av likestilling i baltisk-nordiske program
- Integrasjon av likestilling i finanspolitikken
- Kvinner og entreprenørskap
- Handel med kvinner
- Vold mot kvinner
- Menn og likestilling
- Ungdom og likestilling.

Aktivitetene finansieres gjennom Nordisk Ministerråds årlige budsjett for nærområdesamarbeid. Individuelle prosjekter kan finansieres bilateralt eller

nasjonalt. Fra Norges side er barn og unge satsningsområde i formannskapsperioden.

Østersjøsamarbeidet:

I juni 2001 arrangerte Litauen i samarbeid med Nordisk Ministerråd en oppfølgingskonferanse til konferansen «Women and Democracy at the dawn of the new millenium» som fant sted i Reykjavik i 1999. Deltakende land på konferansen var de nordiske og de baltiske land, Russland, USA, Tyskland og Polen. Ett formål med konferansen var å styrke konkret samarbeid og dialog som ledd i demokratiseringsprosessene i de østeuropeiske landene. Et annet var å bidra i oppbyggingen av institusjoner og virksomheter som kan sikre kvinner og menn likestilt deltakelse i samfunnet. Med sikte på å nå disse målene bragte man sammen mennesker med kunnskap, idéer og midler til å sette i gang prosjekter som kan bidra til dette.

På konferansen hadde Norge særlig ansvar for temaet «Menn og likestilling». Innenfor dette temaet ble det tatt initiativ til oppbygging av nettverk og prosjekter knyttet til temaene «menn og omsorg» og «menn og forebygging av vold». Norge vil følge opp disse initiativene.

«Handel med kvinner for seksuell utnyttelse» var også et tema som fikk stor oppmerksomhet og hvor det ble besluttet å iverksette en nordisk-baltisk holdnings- og informasjonskampanje fra 2002. I denne forbindelse vil Norge blant annet arbeide for å innføre etiske regler i arbeidslivet mot kjøp og aksept av seksuelle tjenester som et ledd i den nasjonale tiltaksplanen.

5.22 Justissektoren

Lovsamarbeid

Det nordiske samarbeidet innenfor justissektoren har som mål å skape mest mulig ensartet lovgivning i de nordiske land. Det pågår kontinuerlig arbeid med å tilpasse og revidere lovgivning med dette formål. Det utveksles også løpende informasjon om planlagte lovgivningsprosjekter mellom landene. Arbeidet skjer i stor grad i direkte kontakt mellom departementene i de nordiske land.

Det er også et viktig ledd i samarbeidet å sikre nordisk enhet ved gjennomføringen av EUs regelverk i nasjonal lovgivning. Det tilstrebes også å sikre nordisk samarbeid ved forberedelse av nytt EU-regelverk. Embetsmannskomitéen for lovgivningsspørsmål (EK-lov) gjennomgår regelmessig en oversikt over samtlige EU-rettsakter på justissektorens område for å sikre nordisk samarbeid der det kan være aktuelt. Det er et overordnet mål å sørge for nordisk rettslikhet ved gjennomføring av EU-regelverk i nasjonal lovgivning. Videre er det viktig at nye bestemmelser utformes i samsvar med nordiske lovgivningstradisjoner, bl.a. med sikte på å gi et mest mulig oversiktlig lovverk. Høsten 2000 ble det avholdt et nordisk seminar om på hvilken måte EU/EØS-regelverket påvirker det nordiske lovsamarbeidet. Seminaret viste at det stadig er grunnlag for et omfattende nordisk lovsamarbeid.

Innenfor strafferetten finnes det en strafferettsgruppe som består av embetsmenn fra de nordiske justisdepartementene. Gruppen, som har et særlig ansvar for strafferett og straffeprosess, har blant annet arbeidet med en rapport om barnepornografi, særlig relatert til internett. Gruppen gjennomgår

ellers regelmessig nyheter og regelendringer fra EU på området strafferett og straffeprosess.

En nordisk arbeidsgruppe om barne- og ungdomskriminalitet avga rapport høsten 2000.

Det er fortsatt et økende nordisk samarbeid i prosesslovgivningen, både i straffeprosessen og sivilprosessen. Samarbeidet innenfor straffeprosessen vil blant annet være et virkemiddel for å motarbeide organisert kriminalitet samtidig som den nordiske rettssikkerhetstradisjon blir ivaretatt. I tilknytning til arbeidet i Tvistemålsutvalget er det stadig kontakt mellom de nordiske land angående utformingen av ny tvistemålslovgivning. Et tilsvarende arbeid pågår for tiden både i Danmark og Sverige.

På formuerettens område har det vært samarbeid på departementsnivå om gjennomføringen av EUs direktiv om forbrukerkjøp og garantier. Når det gjelder elektronisk kommunikasjon, har en arbeidsgruppe hatt flere møter om gjennomføringen av EU-direktivet om elektronisk handel.

Når det gjelder inndriving av gjeld på tvers av de nordiske lands grenser, er en rapport med forslag til regler om internordisk anerkjennelse av beslutninger om gjeldsordning sendt på høring i de nordiske landene. På bakgrunn av høringen vil det bli vurdert om det skal iverksettes lovgivningstiltak med sikte på å oppnå slik internordisk anerkjennelse. Det er videre nedsatt en nordisk arbeidsgruppe med representanter for finans- og justissektoren, som skal vurdere behov for regler om informasjonsutveksling mellom de nordiske lands innkrevingsmyndigheter. Det forventes at gruppen vil avgi sin rapport våren 2002.

I de enkelte nordiske land utredes endringer i lover og forskrifter om varemerker og mønster bl.a. på bakgrunn av internasjonale konvensjonsforpliktelser. Det er nær kontakt mellom landene med nordisk rettslikhet som mål. Lovutkastene er blitt til i tett samarbeid mellom bl.a. de nordiske lands patentstyrer, og blir nå fulgt opp på departementsnivå.

På familierettens område møtes den nordiske gruppen for familierett årlig etter behov. I forhold til spørsmål som kan være kontroversielle, søker gruppen å forenes om felles standpunkt for å øke gjennomslagskraften i internasjonale fora. Gruppen har blant annet utarbeidet en endringskonvensjon til den nordiske familierettskonvensjonen av 1931. Endringsoverenskomsten ble vedtatt høsten 2000.

Det tradisjonelle nordiske samarbeidet på sjørettens område videreføres. Det holdes stadige drøftelser på departementsnivå om de viktige spørsmål om forsikring, oljesøl, passasjeransvar m.v. som det for tiden arbeides med i FNs sjøfartsorganisasjon IMO (International Martitime Organisation).

Politisamarbeid generelt

Samarbeid mellom de nordiske lands politimyndigheter er forankret i avtaler og enkelte uniforme lover (bl.a. nordisk lov om utlevering). Sentralt i denne forbindelse står den nordiske politisamarbeidsavtalen av 1972. I løpet av året vil man utrede en revisjon av denne avtalen.

Schengen-samarbeidet

Gjennom de nordiske lands felles deltakelse i det operative Schengensamarbeidet innledes nå et ytterligere forbedret politisamarbeid over de nordiske grensene. Schengen Information System (SIS) vil bli brukt også innen det nordiske politisamarbeidet, med de muligheter det innebærer for raskere og mer effektiv oppklaring og iretteføring av straffesaker som berører flere nordiske land.

Samarbeid mellom de nordiske riksadvokater

Det er nær kontakt og godt samarbeid mellom de nordiske riksadvokater. Årlig avholdes møter for erfaringsutveksling og diskusjon av faglige temaer som kriminalitetsutvikling, lovspørsmål, metodespørsmål, innsats mot særskilte kriminalitetsformer osv.

I forbindelse med arbeidet mot den internasjonale kriminalitet i Østersjøregionen har forbedret rettslig samarbeid vært et prioritert område. Det har bl.a. resultert i at det fra 1997 har vært etablert et særskilt samarbeid mellom riksadvokatene i regionen med møter ca. en gang i året.

Trafikkspørsmål

Samarbeidsorgan angående nordiske trafikkspørsmål (SANT) ble etablert i 1976. Norge er representert ved Justisdepartementet. Formålet med samarbeidet er å oppnå en mest mulig effektiv trafikktjeneste i de nordiske land gjennom informasjon og utveksling av erfaringer. I de senere år har man i SANT vektlagt spørsmålet vedrørende metode- og strategiutvikling. Dessuten har en lagt vekt på å utveksle erfaringer om bruk av teknisk utstyr ved trafikkontroll og å orientere om nye lover, forskrifter m.v. i det enkelte nordiske land.

I de senere årene har SANT initiert felles trafikkontrolluker. Arbeidsoppgavene i kontrolluken skal være mest mulig ensartet, og man har felles mål for aksjonsukene.

Politi- og tollsamarbeid i Norden (PTN)

Det nordiske politi- og tollsamarbeidet er videreført fra bekjempelse av narkotikakriminalitet til generell grenseoverskridende organisert kriminalitet av betydning for de nordiske land. Grunnpilarene i samarbeidet er fortsatt de felles nordiske politi/tolliaisoner (for tiden 33) utplassert rundt i verden og kriminaletterretningsprogrammene (for tiden 8). Norge innehar formannskapet i PTN fram til juli 2001.

For en ytterligere bedring av koordinert ressursbruk og kriminalitetsbekjempelse pågår analyse av den internasjonale og organiserte kriminaliteten i de for Norden mest aktuelle områder. En ønsker økt fokus på at etterretningsinformasjon skal brukes i den operasjonelle kriminalitetsbekjempelsen. I tiden fremover vil det bli stadig mer aktuelt å se PTN i lyset av utviklingen innen EU/Europol. Med fokus på viktigheten i PTNs nordisk-regionale dimensjon er det viktig at denne ivaretas og utarbeides parallelt med utviklingen i EU/Europol.

Forbygging av kriminalitet

De nordiske land har en svært lik tilnærming til forebygging av kriminalitet slik det er beskrevet i det felles dokumentet «Den nordiske modellen».

Forebyggingen legger vekt på kunnskapsbaserte metoder for forebygging. Sentralt står et samvirke mellom rettsvesen, kommunale etater og lokale frivillige instanser. Videreutvikling av metoder og kunnskapsgrunnlag etter den nordiske modellen bør skje i et nært samarbeid mellom de nordiske landene.

Et viktig element i den felles forståelsen av politiets forebyggende arbeid er nærpolitiordningen og problemorientert politiarbeid. Målrettet analyse på grunnlag av tett kontakt med de respektive lokalmiljøer skaper grunnlaget for et målrettet politiarbeid. Tverretatlig samarbeid er i alle nordiske land en sentral del av det forebyggende arbeidet. Gjennom de nordiske kriminalitetsforebyggende rådene skjer det en gjensidig utveksling av felles nordiske erfaringer både når det gjelder organisering og enkelttiltak.

Miljøkriminalitet

Riksdagen i Sverige har bevilget penger til oppbygging av en egen Miljøbrotsmyndighet. ØKOKRIMs miljøenhet har i denne forbindelse hatt tett kontakt med og vært en av modellene for myndighetene i Sverige. I april 1999 ble det fra Riksadvokatene i de nordiske land og Østersjølandene besluttet nedsatt en ekspertgruppe som skulle foreta undersøkelser omkring internasjonal miljøkriminalitet i Østersjølandene. ØKOKRIMs miljøenhet har deltatt på begge møtene i denne gruppen i desember 1999 og februar 2000.

Våpenlovgivningen

De nordiske myndigheter som administrerer de respektive våpenlovgivninger har regelmessige møter om dette spørsmål to ganger pr. år. Norge er i disse møtene representert ved Justisdepartementet. I møtene drøftes problemstillinger i tilknytning til sivil våpenbesittelse. Disse problemstillingene er i stor utstrekning de samme for de nordiske land. Møtene har også som målsetting å få til et mest mulig harmonisert regelverk, herunder en eventuell standardisering av godkjennelseskrav til ulike typer av skytevåpen.

Samarbeid med Nærområdene

Østersjøregionen er i dag et prioritert samarbeidsområde for Norge og de øvrige nordiske land. Et nært og funksjonelt samarbeid om kriminalitetsbekjempelse er utviklet sammen med de baltiske stater, Polen, Tyskland og Russland. Politisamarbeidet foregår særlig gjennom Baltic Sea Task Force on Organised Crime (BSTF). Konseptet legger til rette for et organisert samarbeid mellom politi, tollvesen og grensekontrollmyndigheter for å bekjempe den internasjonale og organiserte kriminaliteten i regionen. BSTF har fire hovedinnsatsområder: bedre og mer informasjonsutveksling, felles operative tiltak og aksjoner, rettslig samarbeid og særlige undersøkelser, opplæring og annet samarbeid. Samarbeidet har vært vellykket, og mandatet for arbeidet er forlenget ut 2004.

Gjennom et særskilt samarbeid mellom grensemyndighetene i Østersjøregionen er det etablert en spesiell satsing mot kontrollen med skipstrafikken i området, spesielt med sikte på å bekjempe smugling og ulovlig migrasjon.

Norge, Sverige, Danmark og Finland samarbeider med de baltiske land på fengselssektoren. Arbeidet koordineres fra Europarådet og ledes av en styringsgruppe bestående av en representant fra hvert land med Europarådet som sekretariat. Prosjektet omfatter 20 nordiske fengsler som er faddere for 20 baltiske fengsler, og går under betegnelsen «Nord-Balt Prison Project». Faddervirksomheten består i studiebesøk, materielt og faglig utviklingsarbeid som i løpet av en fire års periode har vist meget positive resultater.

Norge har siden 1998 inngått et fengselsfaglig samarbeid med fem fengsler i Russland etter samme modell og erfaringer fra samarbeidet med Baltikum. Også dette samarbeid har gitt positive resultater.

Redningstjenestesamarbeid

Det nordiske redningstjenestesamarbeidet NORDRED bygger på en rammeavtale mellom Danmark, Finland, Norge og Sverige om samarbeid over territorialgrensene for å hindre eller begrense skader på mennesker, eiendom eller miljøet ved ulykkeshendelser. Island deltok under en nordisk redningstjenestekonferanse i Malmø 9.-11. mai 2000 og tiltrådte nevnte avtale den 5. april 2001. De baltiske statene var også invitert og deltok med observatører på konferansen.

Avtalen forutsettes å komplettere andre nordiske multilaterale eller bilaterale overenskomster på området. Overordnede mål er å utveksle informasjon, bringe mennesker sammen og bryte ned faggrenser. NORDRED-kontaktgruppen møtes 2-4 ganger i året, og konferanser har hittil vært gjennomført annet hvert år.

Det er utarbeidet en nordisk redningstjenestehåndbok, arrangert alarmøvelser og oppmuntret til grensekommunalt og lokalt samarbeid. Ettersom Norges samarbeidspartnere i NORDRED er EU-medlemmer, kan EU-direktiver på fagområdet ha betydning også for Norge og samarbeidet mellom NORDRED-landene.

Det er undertegnet en redningsavtale mellom Norge og Russland. Avtalen utfyller bestemmelsene i den internasjonale IMO-konvensjonen av 1979 om sjøredning. Det gjennomføres årlig redningsøvelser i samarbeid med Russland (sjøredning i Barentshavet). Det pågår for øvrig et arbeid med sikte på å utvide avtalen til også å gjelde landredning, katastrofe- og miljøvernsamarbeid, samarbeid om bekjempelse av forurensning, herunder atomnedfall etc. Norge tar sikte på å inngå en sjøredningsavtale med Sverige i løpet av inneværende år.

Norsk redningstjeneste v/Hovedredningssentralene, Kystradioen og Sjøfartsdirektoratet har årlige faste møter med nord-europeiske land for å bedre kommunikasjonen til sjøs over det internasjonale satelittsystemet Global Maritime Distress and Safety System (GMDSS).

5.23 Informasjonsteknologi

Det nordiske IT-samarbeidet har som mål å gjøre informasjonssamfunnet tilgjengelig for alle, styrke demokratiet, nordisk språk og kultur og i tillegg bane vei for elektronisk handel og stimulere til nettverksbygging mellom små og mellomstore bedrifter. Nordisk IT-ministerråd står sentralt i denne sammenhengen.

Under Danmarks formannskap ble det sommeren 2000 nedsatt en nordisk embetsmannskomité for IT-spørsmål (EK-IT). Formålet med komitéen var å konkretisere visjonene og arbeidet for det nordiske IT-ministerråd. Embetsmanns-komitéen møttes to ganger i 2000 og har kommet godt i gang med å formulere Nordisk IT-ministerråds rolle og arbeidsoppgaver.

Embetsmannskomitéen anbefaler at Nordisk IT-ministerråd primært bør være et forum for politisk diskusjon av aktuelle samfunnsmessige problemstillinger knyttet til utviklingen av informasjonsteknologi. Det er viktig at samarbeidet ikke omfatter alle IT-relaterte tema, men at man fokuserer på noen få utvalgte politiske problemstillinger og utfordringer som tydeliggjør Nordens dimensjon i eEurope.

Viktige tema vil være:

- Digital divide - IT-samfunn for alle. En politisk hovedutfordring er å unngå uønskede forskjeller i den nye digitale økonomien, dvs. å unngå et A- og et B-lag i befolkningen. Norden ligger på topp når det gjelder PC-dekning i befolkningen, men man må jobbe for at hele befolkningen får tilgang til informasjonstjenester. Et IT-samfunn for alle forutsetter *tilgang* til den nye teknologien, *kompetanse* og forståelse i befolkningen for bruk av IT, og *tillit* til at man trygt kan ta i bruk nye teknologibaserte løsninger og tjenester.
- Bredbånd/digitalt innhold. Digitalt innhold og leverandører av innhold vil i tiden framover få en avgjørende betydning i økonomien og i utviklingen av informasjonssamfunnet. Bredbåndsutbyggingen og konvergensutviklingen åpner opp for nye muligheter i forhold til produkt- og tjenesteutviklingen. En infrastruktur for elektrisk kommunikasjon vil kunne brukes til kringkasting og interaktiv kommunikasjon, og bl.a. formidle bilde, lyd og tekst. Derfor er det nødvendig med fokus på digitalt innhold og anvendelser etter hvert som bredbånd bygges ut. Etterspørsel etter digitalt innhold er kanskje den viktigste drivkraften for bredbånds-utbyggingen. Nordens felles kultur- og språkarv gjør et samarbeid spesielt interessant.
- Government. Ved siden av dynamiske markeder og gode rammebetingelser for kompetanse, vil utvikling av digital forvaltning være en grunnpilar i utvikling av Nordens kunnskaps- og informasjonssamfunn. Norden har en felles plattform med åpen og effektiv forvaltning som spiller en sentral rolle i velferdspolitikken, som serviceorgan overfor befolkningen, og som krevende kunde overfor næringslivet.
- Indikatorer for benchmarking av kunnskapssamfunnet. Benchmarking av de nordiske landene vil være en viktig forutsetning for å utvikle den nordiske dimensjonen i eEurope. Behovet for benchmarking og statistikk går imidlertid utover benchmarkingen av eEurope. Det er behov for å videreutvikle benchmarking og statistikk på flere av de sentrale politikkområdene. Dette bør i størst mulig grad samordnes på nordisk basis. Nordiske sentralbyråer la i januar 2001 fram en rapport om bruk av IKT i næringslivet i Norden 1999/2000.

– Mobilt Internett. Mobilt Internett er i dag tilgjengelig via GSM. Overføringskapasiteten i GSM er imidlertid begrenset, noe som setter grenser for hvilke Internett-tjenester som er brukbare i praksis. De kommende 3G-mobilsystemene (UMTS) åpner imidlertid for langt større overføringshastigheter, og dermed en rekke nye Internett-baserte tjenester. Norden har en unik posisjon på dette området med noen av verdens ledende selskaper innen denne typen teknologi, og en befolkning som allerede ligger på verdenstoppen i bruk av mobiltelefoni og Internett. Det bør fokuseres på hvordan Norden skal kunne dra nytte av sin spesielle posisjon i den videre utviklingen og sørge for at regionen blir ledende både på å utvikle og ta i bruk tredje generasjons mobilt Internett.

5.24 Flyktninger og migrasjon

Nordisk samrådsgruppe på høyt nivå for flyktningspørsmål (NSHF)

Det nordiske samarbeidet på asyl- og migrasjonsområdet finner i stor grad sted innenfor rammene av NSHF. Gruppen drøfter aktuelle flyktning- og migrasjonspolitiske spørsmål og har som mål å legge grunnlaget for utviklingen av fellesnordiske holdninger og ordninger på området. Formannskapet roterer mellom landene. Finland hadde formannskapet i 2000, Sverige i 2001. Norge vil neste gang overta formannskapet i 2003.

Under det finske formannskapet i 2000 ble det avholdt tre ordinære møter. I tilknytning til det siste ble det også avholdt et ministermøte. NSHF har i tillegg nedsatt arbeidsgrupper for mer inngående drøfting av enkelte temaer.

På ministermøtet i Helsingfors i desember 2000 drøftet man mulige behov for økt innvandring til de nordiske land, bl.a. med utgangspunkt i den generelle demografiske utviklingen. Det var enighet om å nedsette en arbeidsgruppe for å vurdere dette nærmere.

I samarbeidet for øvrig har en rekke saker vært fokusert; for eksempel forberedelsene til at Schengenregelverket trådte i kraft 25. mars 2001, de globale konsultasjonene om beskyttelse i regi av UNHCR, tilbakevending til Kosovo og asylpraksis i forhold til personer fra Irak. Et mer operativt samarbeid om tilbakevending for eldre flyktninger fra Bosnia-Hercegovina styres av en av arbeidsgruppene.

Nordisk utlendingsutvalg

Utvalgets mandat er å samordne kontrollen av utlendingers innreise i de nordiske land og for øvrig drøfte saker av betydning for det felles passkontrollområdet. Etter at alle de nordiske land gikk inn i det praktiske Schengen-samarbeidet fra 25. mars 2001, vil det være behov for samordning av nordiske synspunkter og erfaringsutveksling i forhold til de nye oppgaver som ligger til Schengen-samarbeidet. Arbeidet i utvalget vil bli tillagt vekt de kommende år.

Nordisk Ministerråds migrasjonsutvalg

Migrasjonsutvalget er underlagt Embetsmannskomitéen for arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøpolitikk (EK-A). Utvalget er tverrsektorielt sammensatt med representanter fra berørte departement i Norge, Sverige, Danmark, Finland og Island. Hvert land kan ha to representanter i utvalget og det er besluttet at

tilknytningen til arbeidsmarkedsmyndighetene i de respektive land skal gjenspeiles, slik at en av de to ivaretar dette persepektivet.

Migrasjonsutvalget er nedsatt for å utveksle informasjon om spørsmål på migrasjonsområdet, herunder informasjon om lovgivende og administrative tiltak samt statistikk på utlendingsområdet. Arbeidsmarkedsspørsmål skal tillegges spesiell vekst.

Videre fordeler utvalget sine prosjektmidler innenfor temaer som utvalgets medlemmer til enhver tid finner hensiktsmessig og relevant å få belyst. Prosjektene forankres i de ulike land avhengig av kompetanse. Fra og med 2000 er det fattet vedtak om at midlene skal anvendes primært på seminarvirksomhet og i mindre grad enn tidligere på skriftlige sammenfatninger i rapportform. Utvalget skal ellers bidra til formidling av forskningsresultater og informasjon om migrasjon i nordisk sammenheng.

Migrasjonsutvalget diskuterer nå muligheten av et mer formalisert samarbeid med likestillingsområdet innenfor Ministerrådets virksomhet. Det kan også være aktuelt å knytte tettere bånd til andre sektorer.

Arbeidsgruppe vedrørende rasisme, fremmedfiendtlighet, integrasjon og livskvalitet i flyktningmottak i Norden.

Arbeidsgruppen har følgende oppgaver:

Fokusere på rasisme, fremmedfiendtlighet og integrasjon:

- Utarbeide konkrete forslag til tiltak mot rasisme og fremmedfiendtlighet
- Analysere begrepet integrasjon og foreslå felles nordiske satsninger i integrasjonsarbeidet
- Inkludere kriminalitet på det globale og lokale nivå i diskusjonen om bekjempelse av rasismen
- Fokusere på forebyggende arbeid på området
- Bruke rapporten fra høringen fra Västerås som bakgrunnsmateriale for arbeidet i gruppen
- Fremme folkeopplysningens rolle i bekjempelsen av rasisme
- Ikke akseptere kriminelle som misbruker asylinstituttet.

Fokusere på livskvalitet i flyktningmottak:

- Flyktningers fysiske og psykiske helse under oppholdet
- Foreldreløse barn og unge i flyktningmottak
- Utdanning under oppholdet
- Motarbeide passivisering på grunn av avskjerming fra arbeidslivet
- Forebygge tap av sosial kompetanse på grunn av langvarig opphold i homogent miljø og ubearbeidede traumatiske opplevelser
- Bomiljøet i flyktningmottak i Norden.

Arbeidsgruppen skal foreslå tiltak innenfor de ovenfornevnte områder. Arbeidsgruppens mandat er for perioden februar-desember 2001.

5.25 Utenrikshandel

De nordiske utenrikshandelsministre møtes jevnlig til uformelt samråd om aktuelle handelspolitiske saker. Erfaringene fra de siste seks årene, med tre av de nordiske landene innenfor EU og to utenfor, viser at samarbeidet om

Europaspørsmål har fått større betydning i det nordiske utenrikshandelspolitiske samarbeidet. Likeledes har samarbeidet med Nordens nærområder på det økonomiske og handelspolitiske området blitt viktigere.

De uformelle informasjons- og konsultasjonsordningene er styrket de senere år, både mellom de nordiske hovedstedene, mellom delegasjonene/representasjonene i Brussel og Genève, mellom de nordiske ambassadene og mellom EU-delegasjonene og Nordisk Ministerråds sekretariat. I mange spørsmål som det arbeides med i EU og som kommer til behandling i EØS, er det forut for møter i EU nær kontakt mellom de nordiske hovedsteder. I tillegg vil Nordisk Ministerråd være en kanal for regelmessig nordisk samråd om aktuelle EU/EØS-spørsmål. Et «tidlig varslingssystem» er etablert, slik at vi i den nordiske krets på et tidlig stadium kan identifisere og drøfte EU/EØS-saker med sikte på å forhindre unødvendige motsetninger mellom de nordiske land. Fra norsk side legger vi stor vekt på at dette samarbeidet pleies og utvikles videre.

På bakgrunn av EUs Handlingsplan for det indre marked ble det høsten 1997 opprettet en nordisk Samrådsgruppe for indre markedsspørsmål. En ny «strategi for Europas indre marked» for perioden 2000 til 2005 ble vedtatt av Kommisjonen i november 1999, og tar i særlig grad for seg samspillet mellom EUs økonomiske reformprosess (Cardiff-prosessen) og gjennomføringen av Det indre marked, herunder konsekvensene av utviklingen for den enkelte borger. Målsettingen med Samrådsgruppens arbeid er å forberede innspill til EUs arbeid samt drøfte mulighetene til å styrke utviklingen av det indre marked i Norden, herunder avvikling av gjenstående handels- og grensehindringer og andre tiltak som kan styrke det økonomiske samarbeidet mellom de nordiske land. Samrådsgruppen rapporterer til utenrikshandelsministrene.

Den nordiske samrådsgruppen har videreført nordiske prosjekter innen markedskontroll, gjensidig godkjenning av prøvinger, legemidler (pakninger), maskintjenester (entreprenørers bruk av maskiner og reglene for maskinførere), og for byggevarer i tråd med beslutningen fra det nordiske utenrikshandelsministermøtet i Reykjavik i november 2000. Det vurderes nå om disse samarbeidsprosjektene skal utvides med ytterligere forenklingsprosjekt. Samrådsgruppen har også sett nærmere på oppfølgingen av det indre marked i lys av Lisboa-strategien, behovet for å se det indre marked og forbrukerspørsmål i sammenheng samt spørsmål knyttet til parallellimport og bedre lovregulering.

Det tidligere formelle samarbeidet mellom nordiske land om felles posisjoner i GATT/WTO er falt bort som følge av Danmarks, Sveriges og Finlands EU- medlemskap, ettersom EUs ytre handelspolitikk er Kommisjonens ansvarsområde. De nordiske land samarbeider imidlertid uformelt om WTO-spørsmål, i møter på hovedstadsnivå og mellom de nordiske delegasjonene i Genève. Det norske formannskapet i WTOs Hovedråd høsten 2000 innebar tett kontakt med de andre nordiske lands representanter i Genève.

Gjennom det uformelle nordiske samarbeidet kan Norge holde seg godt orientert om EUs posisjoner, samtidig som det er av betydning for de nordiske land at Norge deltar i grupperinger hvor EU kun er representert ved Kommisjonen. Det svenske EU- formannskapet våren 2001 bidro også til at nordiske interesser i multilateral handelspolitikk ble markert.

Norge og de andre nordiske land går inn for en bred forhandlingsrunde i WTO. I forberedelsene fram til WTOs ministermøte i Qatar i november 2001 er de nordiske EU- medlemmene, som Norge, opptatt av at en ny forhandlingsrunde får en klar utviklingsprofil som bidrar til at særlig de fattigste landene blir integrert i verdens handelssystem. Ivaretakelse av miljøhensyn i WTOs regelverk og i nye forhandlinger, samt globale regler for investeringer, er andre emner hvor de nordiske land har sammenfallende syn. Videre har de nordiske land etablert en egen arbeidsgruppe som drøfter problemstillinger knyttet til handel og miljø. Her drøftes aktuelle miljøspørsmål i WT0- sammenheng, som forholdet til de multilaterale miljøavtalene, miljømerking og «førevar» hensynet.

5.26 Forsvar

Nordisk forsvars- og sikkerhetspolitisk samarbeid har de seneste år vært preget av stor dynamikk, og det er enighet om å styrke flere aspekter av dette samarbeidet. For Norge har den nordiske dimensjon av forsvars- og sikkerhetspolitikken fått større betydning. Ikke minst gjelder dette dialogen med Danmark, Finland og Sverige om utviklingen i EU, herunder spesielt utviklingen av en europeisk sikkerhets- og forsvarspolitikk. Samtidig gis Sverige og Finland økte muligheter for samarbeid med NATO. I tillegg til det multilaterale samarbeidet, er det utarbeidet bilaterale samarbeidsplaner med Sverige og Finland.

Fredsbevarende operasjoner utgjør i vesentlig grad kjernen i det nordiske samarbeidet på det forsvars- og sikkerhetspolitiske området. Et slikt samarbeid har foregått siden slutten av 50-tallet, men ble betydelig styrket ved etableringen av Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support (NORDCAPS). NORDCAPS ble etablert 1. juli 1998, og har til hensikt å styrke de nordiske lands kapasitet til å operere sammen i internasjonale militære operasjoner i regi av FN, NATO, OSSE og eventuelt også EU fra 2003. Det er opprettet et nordisk styrkeregister som inneholder enheter fra alle tre forsvarsgrenene, og målet vil være å kunne delta i fredsstøttende operasjoner med en nordisk styrke opp til brigade størrelse.

Høsten 2000 ble det etablert et permanent militært planleggingselement for NORDCAPS. Planleggingselementet er lokalisert i Stockholm, og består av totalt seks offiserer fra Norge, Sverige, Danmark og Finland. Staben vil særlig planlegge og koordinere det nordiske samarbeidet innenfor militær krisehåndtering, med fokus på å videreutvikle det nordiske styrkeregister. Arbeidet er godt i gang, og fra norsk side har vi innmeldt den planlagte innsatsstyrken for internasjonale operasjoner i tråd med den nye langtidsproposisjonen for Forsvaret (St.prp.nr.45). Det er også innledet samtaler med Storbritannia med tanke på et fremtidig praktisk samarbeid om deltakelse i internasjonale militære operasjoner. Det ligger for tiden ikke an til samarbeid i NORDCAPS med øvrige tredjeland.

De nordiske land har gjennom felles deltakelse i fredsoperasjoner på Balkan opparbeidet seg meget nyttig erfaring om samarbeid i internasjonale operasjoner. Videre gjennomføres årlige felles nordiske øvelser, Nordic Peace, innenfor rammen av «In the spirit of PfP». Norge var vertskap for Nordic Peace 2001 som ble gjennomført i Troms i perioden 5.-15.juni. Hovedhensik-

ten var å øve interaksjonen mellom sivile og militære enheter i en fredsbevarende FN-operasjon på såkalt «bataljon pluss»-nivå. I tillegg til militære styrker fra de fire nordiske land, deltok de baltiske stater med et antall stabsoffiserer. Island deltok som observatør. På sivil side deltok direktoratet for sivilt beredskap, politienheter og de fem store norske humanitære hjelpeorganisasjonene.

De nordiske forsvarsministermøtene, som avholdes hver vår og høst, er et viktig forum for drøftelse og videreutvikling av det nordiske samarbeidet. Møteagendaen omfatter hele spekteret av sikkerhets- og forsvarspolitiske saker av felles interesse for de nordiske land, samt materiellsamarbeid- og miljøspørsmål.

De nordiske land står overfor en rekke felles utfordringer i forbindelse med omstillingen i de respektive lands forsvarsstrukturer. Som ledd i en erfaringsutveksling gjennomføres det konferanser innenfor planlegging, organisering, styring og omstilling av forsvarsvirksomheten. Problemstillinger relatert til verneplikt er likeledes et viktig samarbeidsområde, og representanter fra de vernepliktige og forsvarsmyndighetene møtes årlig til «Nordisk konferanse om vernepliktsspørsmål».

Nordisk samarbeid på forsvarsmateriellområdet (NORDAC) reguleres av en rammeavtale fra 1994, som ble revidert i 2000. Avtalens intensjon er i hovedsak samordning av militære anskaffelser, informasjonsutveksling og samarbeid om vedlikehold og logistikk. Dette for i neste omgang å oppnå økonomiske, tekniske og industrielle gevinster. Den reviderte rammeavtalen åpner dessuten eksplisitt for at også rene bilaterale samarbeidsrelasjoner kan foregå innenfor rammen av NORDAC. De nordiske land er inne i en avgjørende fase i arbeidet med felles anskaffelse av nordisk standardhelikopter. I tillegg har de fire nordiske land fremforhandlet en avtale for regulering av leveransesikkerhet, eksportkontroll og gjenkjøp av forsvarsmateriell produsert av nordisk forsvarsindustri. Det nordiske ammunisjonsselskapet Nammo er det første selskapet som knyttes til avtalen i et eget anneks. Avtalen og Nammo-annekset ble undertegnet av forsvarsministrene 9. juni 2001.

I september 1997 ble de nordiske forsvarsministre enige om å innlede et samarbeid om forsvarsrelatert miljøvern med land i de nordiske nærområder. For Norge er det særlig viktig å å komme i inngrep med de baltiske stater på miljøområdet. Det arbeides med prosjekter om utvikling av felles modell for miljøledelse og bedre tilrettelegging av miljøvern under øvelser. I tillegg har bygningstjenestene i de nordiske land et fast miljøvernsamarbeid om blant annet bekjempelse av støy fra skytebaner og flyplasser, samt forebygging og opprydding ved forurensning av vann og jord.

Det nordiske samarbeidet innenfor pilotområdet videreføres, først og fremst med sikte på å avhjelpe enkelte nordiske lands mangel på piloter.

De nordiske land har nylig etablert et sikkerhetspolitisk forskningsprogram som består av seks definerte prosjekter. Nordisk Råd bevilget høsten 2000 støtte til prosjektet med 1.533.000 danske kroner, og de enkelte nordiske land vil til sammen bidra med tilsvarende beløp. Forskningsprogrammet vil ledes og koordineres av den svenske Försvarshögskolan.

Fra norsk side er det nylig tatt initiativ til å etablere et samarbeid om de nordiske lands IT-strategier med tanke på erfaringsutveksling mellom lan-

dene på IT-siden. Samarbeidet vil i tiden fremover også inkludere utveksling av informasjon på området forsvar mot informasjonskrigføring.

Også når det gjelder forsvarsrelatert støtte til de tre baltiske land foregår det en utstrakt grad av samarbeid og koordinering mellom de nordiske land, til tross for at mye av bistanden skjer i form av bilateral støtte. Det multinasjonale samarbeidet koordineres gjennom Baltic Security Assistance Group (BALTSEA), som møtes tre ganger årlig. Samarbeidet har i utgangspunktet vært rettet mot oppbygging av det nasjonale forsvar i de baltiske land, men omfatter også utvikling av styrker som kan bidra til NATO-ledede operasjoner og PfP-aktiviteter sammen med allierte land.

De nordiske land har vært, og er delvis fortsatt sterkt involvert i de multilaterale støtteprosjektene til Baltikum. Således har Danmark formannskapet i arbeidet med å utvikle en felles baltisk bataljon for fredsoperasjoner (BALTBAT), Sverige leder utviklingen av den nå etablerte baltiske stabsskolen (BALTDEFCOL), mens Norge har ledet arbeidet med å bygge opp et regionalt luftkontroll- og koordineringssenter (BALTNET). Sistnevnte er nå overtatt av nasjonale myndigheter i de baltiske land som et ledd i «baltifiseringsprosessen».

5.27 Bistand

På bakgrunn av de nordiske lands i det vesentlige sammenfallende syn på utviklingsspørsmål og felles interesser i bistandsvirksomheten, finner det sted et omfattende uformelt samarbeid på dette området. De utviklingsansvarlige ministre holder regelmessig kontakt om utviklingspolitiske spørsmål og kommer hvert år sammen til et felles møte. Formannskapet for møtene går på årlig omgang mellom landene. I 2000 hadde Danmark formannskapet. For 2001 har Finland overtatt. Møtet i 2000, som fant sted på Grønland, drøftet særlig bistand til urfolk. Andre viktige temaer på møtet var forebyggelse av HIV/AIDS i utviklingsland, konkrete landsituasjoner, samt forberedelser til de multilaterale møter i FN-systemet høsten 2000.

I tillegg til ministermøtene finner det sted regelmessige konsultasjoner mellom de nordiske land på statssekretær- og embetsnivå, og mellom landenes utviklingsdirektorater.

Mellom NORAD og det svenske utviklingsdirektorat SIDA ble det i 2001 inngått en samarbeidsavtale om bistand til Malawi. På bakgrunn av at Sverige ikke har ambassade i Malawi påtar NORAD seg å forvalte svenske bistandsmidler innenfor sektorene godt styresett, HIV/AIDS og helse, som også er de sentrale i Norges utviklingssamarbeid med landet. Det tas sikte på å etablere flere samarbeidsordninger av denne type i de nærmeste årene.

Norden/SADC-samarbeid

Norden/SADC-initiativet (NSI), som var et samarbeidsprogram mellom medlemslandene i Southern African Development Community og de fem nordiske land, ble i 1996 avløst av «Nordic/SADC Cooperation». Samarbeidet er tenkt konsentrert om politisk dialog, samt økonomi, handel og investeringer, bl.a. gjennom NORSAD («Nordic SADC Fund»). Det har imidlertid vært liten fremdrift i den politiske dialogen, og det er behov for en nærmere avklaring av

mulighetene for et fortsatt nordisk samarbeid på dette området. På prosjektnivå har det vært et utstrakt nordisk samarbeid i SADC. I de siste årene er dette samarbeidet blitt mindre omfattende. Erfaringene fra samarbeidet er generelt gode, og det vurderes hvordan det eventuelt kan utvides.

Nordisk Utviklingsfond

Det nordiske utviklingsfondet (Nordic Development Fund - NDF) er en samnordisk bistandsorganisasjon som finansieres over de nordiske lands bistandsbudsjetter. NDF gir lån over 40 år på myke vilkår som inkluderer rentefrihet og 10 års avdragsfrihet, og med en administrasjonsavgift på 0,75% pr. år. Lån fra fondet er forbeholdt de fattigste utviklingsland og benyttes mot høyt prioriterte prosjekter med positive miljøvirkninger. Prosjektene skal være av nordisk interesse. Den største del av NDFs kreditter benyttes til å finansiere leveranser av varer og tjenester fra de nordiske land. NDF samfinansierer med andre multilaterale institusjoner, hovedsakelig Verdensbanken, de regionale utviklingsbankene og Den nordiske investeringsbank (NIB).

De nordiske utviklingsmyndigheter innledet høsten 1999 en forhandlingsrunde om en ny kapitalutvidelse av fondet (NDF IV). Resultatet av forhandlingene ble lagt fram i en stortingsproposisjon St.prp. nr. 83 (1999-2000). De nordiske utviklingsmyndighetene har i sluttrapporten fra forhandlingene slått fast at NDF fortsatt skal legge en fattigdomsrettet utlånsstrategi til grunn som det overordnede mål for virksomheten. I tillegg bør NDF bidra til:

- å fremme hensyntagen til miljø og en bærekraftig utvikling,
- å fremme likestilling mellom menn og kvinner,
- å fremme en utviklingspolitikk som involverer almenheten i samarbeidslandene og som tar hensyn til menneskerettighetene, og
- å forebygge korrupsjon og fremme godt styresett på sine virksomhetsområder.

Utvidelsen av NDFs grunnkapital er blitt fastsatt til 330 millioner euro. Kapitalutvidelsen skal dekke NDFs utlån for perioden 2001-2005. Norges andel av påfyllingen vil utgjøre 22,5%.

Nordisk fellesopptreden vedrørende multilateral bistand.

Det finner sted et nært samarbeid mellom de nordiske land i forhold til de multilaterale utviklingsorganer, både gjennom formelle og uformelle kontakter. I forberedelsene til styremøter i FNs fond og programmer (FNs utviklingsprogram UNDP, FNs barnefond UNICEF, FNs befolkningsfond UNPFA, FNs miljøprogram UNEP, Verdens matvareprogram WFP, m.v.) har det vært holdt regelmessige nordiske møter for å samordne de nordiske lands holdninger, og det har vært samordnet nært under styremøtene. De nordiske lands politikk overfor disse organisasjonene er i alt vesentlig samstemt. Det har også vært god kontakt og nært samarbeid overfor viktige særorganisasjoner i FN, slik som Verdens helseorganisasjon WHO, Den internasjonale arbeidsorganisasjon ILO og FNs organisasjon for ernæring og landbruk FAO. Det blir også holdt konsultasjoner mellom de nordiske land med hensyn til politikken overfor Den rådgivende gruppe for internasjonal landbruksforskning CGIAR.

Samarbeidet med Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene er formalisert gjennom en omfattende nordisk koordineringsprosess og en rota-

sjonsordning for representasjon i de styrende organer. I det internasjonale fond for jordbruksutvikling IFAD har man startet nordisk koordinering på hovedstadsnivå etter modell fra de øvrige bankene.

De nordiske land legger i sitt løpende arbeid vekt på å sikre at den overordnede målsetting om fattigdomsreduksjon blir styrende for utformingen og gjennomføringen av virksomheten i Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene. Arbeidet med å styrke kvinners rolle i utviklingsprosessen og integrering av miljøhensyn i landstrategiene og prosjektvirksomheten har lenge vært langsiktige prioriteringer for de nordiske land.

De nordiske land har over tid engasjerte seg sterkt i utformingen av Verdensbankens og Det internasjonale valutafond (IMF)s gjeldsletteordning for de fattigste utviklingslandene, den såkalte HIPC-ordningen. Fra nordisk side arbeidet man aktivt for å få på plass et formelt forhandlingsopplegg for å ivareta en langsiktig finansieringsløsning for den multilaterale del av den gjeldslette som skal gis. Etter vedvarende politisk press fra de nordiske landene ble det under Verdensbank-møtet i Lisboa 8. juni 2000 besluttet at det skulle iverksettes periodiske drøftelser av finansieringsbehovet i HIPC Trust Fund. Dette skal skje i tilknytning til, men separat i forhold til påfyllingsforhandlingene i IDA. Med denne beslutningen har de nordiske landene lykkes i sine bestrebelser med å få på plass en løsning som tar sikte på å forhindre at gjeldsletten fra de multilaterale bankene går ut over bankenes øvrig bistand til fattige land.

Videre lyktes man i å behandle en rekke HIPC-land slik at 22 land nå drar nytte av gjeldslette etter å ha nådd «decision point» og ha utarbeidet en «Interim Poverty Reduction Strategy Paper» (PRSP). De nordiske land har påpekt at fokus nå bør dreies fra hurtighet til kvalitet, slik at det sikres at gjeldsletten bidrar til varige forbedringer i landene ved at kvaliteten på landenes PRSP sikres. De nordiske land har understreket at PRSP må danne grunnlaget for samtlige giveres engasjement i de aktuelle land. PRSP innebærer et styrket fokus på fattigdom i Verdensbanken og IMF, og er delvis en operasjonalisering av hovedprinsippene i Verdensbankens rammeverk for utviklingsarbeidet, «Comprehensive Development Framework» (CDF).

I september 2000 ble den syvende påfyllingen av Det asiatiske utviklingsfondet (Asiafondet) avsluttet, med samlet påfylling av nye konsesjonelle utlånsmidler på USD 5,6 milliarder. De nordiske land hadde tett koordinering i hele forhandlingsprosessen. Asiafondet har utviklet seg i positiv retning i forhold til nordisk utviklingspolitikk, med fattigdomsbekjempelse, vern av miljø og økonomiske reformer som sentrale målsetninger. Asiabankens styrkede fokus på fattigdomsbekjempelse, som nå gjøres til en overordnet målsetting, må også ses som positivt.

I inneværende år vil det løpe to parallelle forhandlingsprosesser, både påfyllings-forhandlinger i Verdensbankens «myke» vindu, IDA, samt i Det afrikanske utviklingsfondet. I begge prosesser vektlegges betydningen av nordisk koordinering. Av prioriterte tema kan nevnes bankenes rolle for fremme av godt styresett, regional integrasjon, kvinner og likestilling, samt spørsmålet om bankenes rolle i postkonflikt-land.

Nordisk samarbeid om FN-reform.

De nordiske land har gjennom flere år samarbeidet for å styrke og effektivisere FN på det økonomiske og sosiale området. Rapporten fra det andre nordiske FN-prosjektet, «The United Nations in Development: Strengthening the UN Through Change, Fulfilling its Economic and Social Mandate», har vært et viktig innspill i reformprosessen i FN. Mange av forslagene ble reflektert i Generalsekretærens reformprogram som ble lagt fram i 1997, og flere av de administrative endringer som er foretatt er i tråd med intensjonen i det nordiske FN-prosjektet.

Generalforsamlingene i FN de siste par årene har vist at reformprosessen har nådd et foreløpig metningspunkt. De nordiske land samarbeider imidlertid nært for å opprettholde fremdriften i prosessen, både når det gjelder å sikre gjennomføring av allerede vedtatte reformer og for å vinne tilslutning til nye reformtiltak.

5.28 Samiske spørsmål

Samene som urfolk lever i fire land: Norge, Sverige, Finland og Russland. Fra samisk side har det alltid blitt lagt stor vekt på samarbeid på tvers av landegrensene. I utviklingen av en helhetlig samepolitikk er det også viktig å se de samiske spørsmålene i et nordisk perspektiv.

Nytt nordisk samarbeid om samiske spørsmål

5. april 2000 ble det opprettet et fast samarbeid mellom ansvarlige ministre for samiske spørsmål i Finland, Sverige og Norge. Det er en hovedmålsetting for dette nye samarbeidet at det skal bidra til å styrke arbeidet for å sikre samisk kultur og språk og gjøre det lettere å komme fram til samordning av nasjonale tiltak og fellesprosjekter. For å få god orientering, drøfting og behandling av samiske spørsmål av felles nordisk interesse, ble det bestemt at ministrene skal møtes regelmessig. To viktige saker som ble drøftet, var nye samarbeidsformer på nordisk nivå for samiske spørsmål og arbeidet med sikte på en nordisk samekonvensjon. I tilknytning til det nye samarbeidet møtes også sameministrene og presidentene ved sametingene i Finland, Sverige og Norge til regelmessige fellesmøter for orientering, drøfting og behandling av samiske spørsmål som berører felles nordisk interesse. Målsettingen med det nye samarbeidet er å styrke og utvikle det samiske folks språk, kultur, næringer og samfunnsliv.

Dette samarbeidet, og ministrenes regelmessige møter om samiske spørsmål, skal ha nær tilknytning til Nordisk Ministerråd. Det første fellesmøte med sametingspresidentene ble avholdt høsten 2000. Tema for møtet var fremtidige samarbeidsformer, arbeidet med sikte på en nordisk samekonvensjon, samerettsutredningene i Finland, Sverige og Norge, situasjonen for skoltesamene (østsamene) og enkelte spørsmål knyttet til samisk høyere utdanning.

Ansvaret for sammenkalling og ledelse av ministermøtene skal gå på omgang mellom de tre landene. I 2001 har Sverige sekretariatsfunksjonen.

Nordisk samarbeidsorgan for same- og reindriftsspørsmål.

Nordisk samarbeidsorgan for same- og reindriftsspørsmål ble opprettet ved Kgl. res. av 26. juni 1964 på grunnlag av Nordisk Råds Rek. Nr. 13/1962 for behandling av felles same- og reindriftsspørsmål. Dette samarbeidsorganet skal være et kontaktorgan på embetsnivå mellom de tre lands regjeringer for informasjon og diskusjon av felles reindriftsspørsmål og samiske spørsmål generelt. Samarbeidsorganet fungerer som sekretariat for det nye nordiske samarbeidet fra 2000. Det land som har formannskapet i Nordisk samarbeidsorgan for same- og reindriftsspørsmål ivaretar sekretariatsfunksjonene for ministermøtene og møtene mellom ministrene og sametingspresidentene. Samarbeidsorganet skal informere Nordisk Ministerråds sekretariat om de saker som tas opp i møtene. Forslag til nye vedtekter og nytt navn til samarbeidsorganet er under utforming.

Nordisk samekonvensjon

Under Nordisk Råds 46. sesjon i Reykjavik i 1995 ble det avholdt et ministermøte om samiske saker. Ministrene fra Finland, Sverige og Norge fremmet et initiativ til å starte arbeidet med sikte på en nordisk samekonvensjon. Det ble nedsatt en arbeidsgruppe med mandat å utrede hvilke områder man ser behov og grunnlag for et nærmere samarbeid. Arbeidet ble organisert i samarbeid med sametingene i de respektive land og Samerådet. I juni 1998 ble det fremlagt en rapport om behovet og grunnlaget for en nordisk samekonvensjon. Denne ble fremlagt av en arbeidsgruppe bestående av representanter fra de ulike departementer og sameting fra de enkelte stater.

På ministermøte 5. april 2000 besluttet ministrene i de tre landene at rapporten skulle sendes på høring i de respektive land. Høringsinstansene anbefaler at det arbeides videre med sikte på en samekonvensjon og at et ekspertutvalg får i oppgave å se nærmere på en del sentrale sider ved en slik konvensjon. Mandat til ekspertgruppe utformes av en arbeidsgruppe bestående av representanter fra de tre landene og sametingene. Spørsmålet om opprettelse av et ekspertutvalg og utkast til mandat vil bli forelagt ministrene og sametingspresidentene senere.

Samisk parlamentarisk råd

Samisk parlamentarisk råd ble vedtatt opprettet av de tre sametingene i 1996. I 1997 undertegnet lederne for sametingene en samarbeidsavtale om å formalisere samarbeidet. Sametingene så et behov for et felles organ som arena for diskusjoner i saker som angår felles spørsmål og politikkutforming. Sametingene i Finland og Norge tiltrådte denne avtalen i mars 2000. Sverige står foreløpig utenfor, men ønsket er at de tiltrer samarbeidet så snart som mulig.

Samisk parlamentarisk råd skal bidra til samordning i saker som berører samer i flere stater eller samene som ett folk, samt bidra til utviklingen av praktiske samarbeidsformer mellom sametingene. Videre har man et håp om at rådet vil få en aktiv rolle i arbeidet med FNs urfolkserklæring, etableringen av et permanent forum for urfolk i FN, urfolkssaker i Barentssamarbeidet og i arbeidet overfor Arktisk råd.

5.29 Administrasjon og forvaltning

Høsten 2000 arrangerte Finansministeriet i Finland en nordisk konferanse om bruk av informasjonsteknologi og behovet for samordning i offentlig sektor. Både Danmark, Sverige og Norge deltok med representanter for sine departementer/fagmiljøer for forvaltningspolitikk og forvaltningsutvikling. Arrangementet inngikk i den årlige konferanseserien i det såkalte RAKO-samarbeidet mellom de nordiske landene.

De sentrale statlige arbeidsgiverorganene i de nordiske land har i mange år hatt et nært samarbeid. Dette skjer gjennom en statlig arbeidsgiverkonferanse for alle nordiske land som arrangeres annethvert år. Den ble i 2000 holdt i Finland. I 2002 skal konferansen arrangeres i Norge. Samarbeidet skjer også gjennom arbeid i grupper som er etablert på forskjellige personalpolitiske områder. Årlig arrangeres en nordisk pensjonskonferanse der representanter for de statlige tjenestepensjonsordninger møtes. I 2001 er det Norge som er vertskap for konferansen.

Nordisk Ministerråd har etablert et nordisk lønns- og personalutvalg, som består av ledende representanter for den statlige arbeidsgiversiden i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Lønns- og personalutvalget er et rådgivende organ for Nordisk Ministerråd (samarbeidsministrene) og Nordisk Råds Presidium i lønns- og personalspørsmål.

I 1978 opprettet Nordisk Ministerråd en utvekslingsordning for statsansatte i de nordiske land. Nordisk tjenesteutveksling omfatter alle grupper statsansatte i de nordiske land, og har til formål å styrke samarbeidet mellom de nordiske statsetater og gi impulser til nytenkning når det gjelder eget arbeidsfelt. Nordisk Ministerråd bevilger hvert år penger til stipendmidler for tjenesteutvekslingen.

I de 23 år Nordisk tjenesteutveksling har eksistert er det et stort antall nordiske statsansatte som har benyttet seg av ordningen. Tilbakemeldinger etter endt utvekslingsopphold gir uttrykk for verdifull læring og nye innfallsvinkler til egne arbeidsoppgaver, og at oppholdet har gitt et faglig kontaktnett også for egne virksomheter. Interessen for nordisk tjenesteutveksling er stadig stor i alle de nordiske land. Det er ikke mulig å tildele stipend til alle gode søkere.

Fra og med 1999 er det også muligheter for frivillige organisasjoner til å søke om utvekslingsmidler.

5.30 Konkurransepolitisk samarbeid

De nordiske konkurransemyndighetene har et nært samarbeid i form av regelmessige møter, gjennom daglig arbeid både med nasjonale saker og utvikling av konkurranseregler i EU og EØS, samt gjennom nordiske prosjekter.

Det er to typer regelmessige møter: Nordisk plenumsmøte og ledelsesmøte (generaldirektørmøte). Nordisk plenumsmøte arrangeres hvert år i september. Det har rundt seksti deltakere fra Norge, Danmark, Finland, Færøyene, Island, Sverige og Grønland. I 2000 ble møtet arrangert av Konkurransetilsynet og holdt på Lillehammer i Norge. Emnet for møtet på Lillehammer var markedsmodellering, bøtenedsettelse (leniency), kjøpermakt og «Network

Economics». Plenumsmøtet i september 2001 skal holdes på Skagen i Danmark.

Ledelsesmøtene finner sted hver vår. I april 2001 var konkurransemyndighetene på Island vertskap. Fra Konkurransetilsynet i Norge deltok konkurransedirektøren og nordisk kontaktperson. På ledelsesmøtene blir linjene for nordisk samarbeid trukket opp. Foruten faglige spørsmål tas det opp ledelsesspørsmål og andre temaer av felles interesse.

I 1998 ble det nedsatt en arbeidsgruppe som skulle utrede behovet for et utvidet nordisk samarbeid vedrørende håndheving av landenes konkurranselovgivning. Arbeidsgruppens rapport ble presentert i det nordiske plenumsmøtet i Finland i september 1999. Rapporten konkluderte med at selv om det i dag eksisterer et nært samarbeid mellom de nordiske land er det behov for å utvide dette. For å muliggjøre informasjonsutveksling ble det anbefalt å harmonisere nødvendige lover og at det inngås formelle avtaler. Rapporten er blitt oversendt departementene med ansvar for konkurransepolitikken i de respektive nordiske land for videre behandling. Arbeidet har resultert i at de nordiske konkurransedirektører i 2000 ble enige om felles retningslinjer for utveksling av informasjon og annet samarbeid mellom de nordiske lands konkurransemyndigheter. Dessuten ble det 16. mars 2001 inngått en avtale mellom Danmark, Island og Norge om utveksling av taushetsbelagt informasjon i konkurransesaker. Det er målsetningen at avtalen skal bli utvidet til å omfatte de øvrige nordiske land.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet

t i l r å r :

Tilråding fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet av 31. august 2001 om Nordisk samarbeid blir sendt Stortinget.

Vedlegg 1

Statsminister Jens Stoltenberg: Innlegg i generaldebatten, Nordisk Råds 52. sesjon 6.-8. november 2000.

Først bare en liten, kort replikk om den nordiske velferdsmodellen. Det har vært en god, gammeldags debatt mellom høyrekrefter og sosialdemokrater, som her i replikkvekslingen. Det er også en debatt vi kjenner fra Norge. Jeg føler det er et entydig budskap når man møter folk fra land utenfor Norden, at de faktisk er imponert over hva Norden har fått til i forhold til å mestre den nye økonomien, være moderne samfunn, slik Göran Persson sa, ikke minst fordi vi har kommet langt i å håndtere informasjonsteknologi, kommet langt i å utvikle nye virksomheter innenfor ny teknologi. Det har vi gjort fordi vi har sterke fellesskap, en rettferdig fordeling når det gjelder utdanning. Alle får god utdanning. Vi har mennesker som er trygge, og mennesker som er trygge, våger også å ta risiko. Så det er simpelthen en veldig stor ideologisk, politisk forskjell mellom dem som tror at samfunn preget av ulikheter er dynamiske samfunn, og dem som tilhører venstresiden, som tror at det er samfunn preget av sterke fellesskap, der vi har rettferdig fordeling, som er de mest dynamiske og vekstkraftige samfunnene. Jeg mener historien taler for seg. Vi har gode erfaringer med den nordiske modellen.

I tillegg er det slik at Bo Lundgrens partifeller i Norge for tiden bruker Sverige som eksempel i skattepolitikken, at Norge bør følge det svenske sosialdemokratiets eksempel i skattepolitikken, så der vil det kanskje også være et behov for å samordne seg i forhold til hvilke land vi mener skal være forbilder.

Jeg vil bare si noen ord om Nordens betydning også i det internasjonale samfunnet. Vi har spilt en sterk rolle i det internasjonale samfunnet, både i Europa og globalt. 1. januar tar Norge sete som medlem av Sikkerhetsrådet, og jeg vil takke de andre nordiske landene for støtten til det norske kandidaturet. Uten den støtten hadde Norge ikke fått sete, og det oppfatter jeg som et nytt eksempel på et godt samarbeid i Norden. Vi vil legge vekt på nordiske verdier og nordisk samarbeid i vårt arbeid i Sikkerhetsrådet.

Nå tar Sverige over formannskapet i EU, og vi ser fram til tett nordisk kontakt også der, slik vi hadde da Finland hadde ansvaret for formannskapet i EU. Et samlet Norden, uavhengig av om landet er med eller ikke i EU, støtter utvidelsen av EU. Det gjør vi fordi vi tror det vil gi et tryggere Europa. Vi tror det vil bidra til stabilitet og fred i Europa. Og når EU utvides, utvides også EØS, og i begge sammenhenger er Norden til stede. Derfor skal vi ha ambisjoner om at vår nordiske røst høres i Europa - også i et utvidet Europa. Det kan vi gjøre enda klarere enn i dag, fordi de nye søkerlandene legger stor vekt på mange av de verdiene, de erfaringene og de ting vi har lykkes med i de nordiske land.

Så må vi lykkes med å få til utvidelsen av EU med mest mulig folkelig forankring. Da må vi være med på å motvirke den skepsis og den fremmed-frykt som lett oppstår når grenser åpnes, og folk kan reise fritt. Derfor var det viktig at vi prioriterte arbeidet mot organisert kriminalitet. Vi har oppnådd mye. Derfor må vi nå prioritere kampen mot spredning av smittsomme sykdommer. Vi arbeider nå med det i Østersjøsammenheng, og vi arbeider med det i nordisk

sammenheng. Forslagene tar form. Vi vil ha konkrete tiltak for bekjempelse av tuberkulose. Vi vil gå nye veier i kampen mot HIV og AIDS, og vi vil komme med forslag til hvordan vi kan støtte og hjelpe de baltiske land og Russland med utstyr og kompetanse i kampen mot smittsomme sykdommer, som vil bli et økende problem dersom vi ikke greier å gjøre noe med dem.

Krigene på Balkan har opptatt oss alle i Norden. Nå må vi være like opptatt av å sikre freden. Fra april vil Danmark og Norge ta ledelsen av KFOR-styrkene i Kosovo. Samtidig må vi gi vårt bidrag til å trygge demokratiet og fred i Jugoslavia. Vi har ikke tid til å vente. Det haster med å mobilisere for demokratiet i Jugoslavia, og derfor haster det med konkrete tiltak for at vi skal få resultater allerede i månedene som kommer. Da trenger vi støtte fra Norden til det nye demokratiet i Jugoslavia. Det handler om slike ting som fyringsolje, det handler om støtte til de fattigste familiene, og det handler om å hjelpe Jugoslavia tilbake til det inter-nasjonale samfunnet.

Vi vet også at vi har lang erfaring for å samarbeide om miljøpolitikk i Norden. Om få dager starter arbeidet for å følge opp Kyoto-avtalen. Der bør Norden være et foregangsland, greie å etablere de virkemidler som skal til for å få ned utslippene av klimagasser. Også der kan den nordiske modellen vise sin styrke.

Vedlegg 2

Nordisk Ministerråds budsjett 2001 og forslag til budsjett 2002

	2002 TDKK	2001 TDKK	Differanse TDKK	%
Kultur, utdanning, forskning og IT	338.227	342.465	-4.238	-1,2%
Kultursamarbeidet	144.830	146.980	-2.150	-1,5%
Utdanning og forskning	193.066	194.954	-1.888	-1,0%
IT-samarbeidet	331	531	-200	-37,7%
Miljø-, ressurspolitikk og Nærområdene	187.335	189.426	-2.091	-1,1%
Miljø	37.615	38.200	-585	-1,5%
Regionalpolitikk	29.379	29.379	0	0,0%
Økonomi	1.504	1.553	-49	-3,2%
Energi	6.000	6.285	-285	-4,5%
Jord- og skogbruk	23.713	24.138	-425	-1,8%
Fiskeri	7.122	7.347	-225	-3,1%
Transport	1.000	1.022	-22	-2,2%
Nærområdene	81.002	81.502	-500	-0,6%
Velferds- og næringspolitikk	145.442	145.292	150	0,1%
Sosial og helse	35.704	35.804	-100	-0,3%
Næringsmidler	5.325	5.325	0	0,0%
Forbrukerpolitikk	8.288	8.688	-400	-4,6%
Narkotikasamarbeid	1.161	1.161	0	0,0%
Lovgivning	999	1.099	-100	-9,1%
Velferdsinitiativ	5.213	4.063	1.150	28,3%
Arbeidsmarked og -miljø	12.551	12.851	-300	-2,3%
Likestilling	7.774	7.674	100	1,3%
Bygg og bolig	752	852	-100	-11,7%
Næring	67.675	67.775	-100	-0,1%
Øvrig virksomhet	103.391	97.212	6.179	6,4%
TOTALT	774.395	774.395	0	0,0%

Budsjettet for 2002 blir endelig vedtatt i november/desember etter at Nordisk Råd har behandlet det. Det vil samtidig bli justert for prisstigning.

Vedlegg 3

Nordiske avtaler og overenskomster

1. Avtale mellom Norge, Grønland og Island om forvaltningen av loddebestanden i farvannene mellom Grønland, Island og Jan Mayen. Undertegnet 18. juni 1998. Midlertidig anvendt fra 20. juni 1998. Avtalen har ikke trådt i kraft.
2. Avtale om endring i overenskomsten om felles nordisk arbeidsmarked for visse yrkesgrupper innen helsevesenet og for veterinærer. Undertegnet 11. november 1998. Avtalen trådte i kraft 1. april 2001.
3. Avtale mellom Norge, Island og Russland om visse samarbeidsforhold på fiskeriområdet. Protokoll mellom Norge og Island. Undertegnet 15. mai 1999. Avtalen trådte i kraft 15. juli 1999.
4. Noteveksling mellom Norge og Sverige vedrørende Vänerlaksens frie gang. Overenskomst av 22. juli 1969 oppsagt 23. september 1999.
5. Avtale om endring av protokollen av 25. mars 1981 mellom Norge og Sverige om opprettelse av et fond for norsk-svensk industrielt samarbeid, Svensk-Norsk Industrifond (SNI). Undertegnet 22. november 2000. Avtalen trådte i kraft 15. desember 2000.
6. Overenskomst mellom Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om endringer i konvensjon mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige inneholdende internasjonal-privatrettslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål. Undertegnet 25. februar 2000. Avtalen har ikke trådt i kraft.
7. Overenskomst mellom Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om endringer i konvensjon mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige om inndriving av underholdsbidrag. Undertegnet 25. februar 2000. Avtalen har ikke trådt i kraft.
8. Tilleggsprotokoll til avtalen av 20. desember 1951 mellom Norge, Danmark og Sverige om samarbeid på luftfartens område. Undertegnet 3. mars 2000 og trådte i kraft samme dag.
9. Avtale mellom Norge og Sverige om opprettelse og mandat for en blandet norsk-svensk reinbeitekommisjon. Avtale om endring av artikkel 7. Undertegnet 28. april 2000 og trådte i kraft samme dag.
10. Avtale mellom Finland, Norge og Sverige om «Stiftelsen Utdanning Nordkalotten». Undertegnet 24. oktober 2000. Avtalen trådte i kraft mellom Norge og Sverige 1. januar 2000.
11. Avtale mellom Norge og Danmark om behandling av erstatningskrav for skade på fiskeredskap. Avtalen er ikke undertegnet.
12. Vertslandsavtale med den nord-atlantiske sjøpattedyrkommisjonen NAMMCO. Avtalen ble undertegnet og trådte i kraft 26. september 2000.
13. Tilleggsavtale til den nordiske avtalen av 12. juli 1957 om opphevelse av passkontrollen ved de internordiske grensene. Undertegnet 18. september 2000. Avtalen har ikke trådt i kraft.
14. Avtale mellom Danmark, Norge og Island om samarbeid i konkurransesaker. Undertegnet 16. mars 2001. Avtalen trådte i kraft 1. april 2001.
15. Overenskomst mellom Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om samordning av pensjonsrettigheter ifølge statlige pensjonsordninger. Undertegnet 1. juni 2001. Avtalen har ikke trådt i kraft.

Vedlegg 4

Forkortelsesregister

ÄK-BYGG	Nordiska Ämbetsmannakommittén för samarbete inom byggsektorn
ÄK-ENERGI	Nordiska Ämbetsmannakommittén för Energi- och Näringspolitik
ÄK-finans	Nordiska ämbetsmannakommittén för ekonomi och finanspolitik
ÄK-JÄM	Nordiska ämbetsmannakommittén för jämställdhetsfrågor
ÄK-Livs	Nordiska ämbetsmannakommittén för livsmedelsfrågor
ÄK-miljö	Nordiska ämbetsmannakommittén för miljövårdsfrågor
ÄK-N	Nordiska ämbetsmannakommittén för näringspolitik
ÄK-S	Nordiska socialpolitiska kommittén
EK-A	Nordisk embedsmandskomité for arbejdsmarkeds og arbeidsmiljøpolitik
EK-IT	Embedsmandskommitéen for IT-politik
EK-K	Ämbetsmannakommittén för nordiskt kulturellt samarbete
EK-lov	Nordiska ämbetsmannakommittén för lagstiftnings-frågor
EK-Narko	Nordisk embedsmandskomite for narkotikaspørgsmål
EK-U	Nordiska ämbetsmannakommittén för utbildning och forskning
FNF	Föreningarna Nordens Förbund
FOVU	Nordisk folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde
FPR	Nordiska forskningspolitiska rådet
HØGUT	Ledningsgruppen för nordiskt samarbete inom högra utbildning
IDUN	IDUN II - Informationsteknologi och datapedagogik i undervisningen
KOHYNO	Koordineringskommittén för hydrologi i Norden
MR-U	IT-Policygruppen
NAB	Nordiska rådgivande nämnden för energiinformation
NAD	Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning
NAF	Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning
NAI	Nordiska Afrikainstitutet
NÄK	Nordiska ämbetsmannakommittén för konsumentfrågor
NAPA	Nordens institut i Grønland
NAR	Nordisk amatørteaterråd 94
NÄRP	Nordiska ämbetsmannakommittén för regionalpolitik
NÄT	Nordiska ämbetsmannakommittén för transportfrågor
NDF	Nordiska Utvecklingsfonden
NEF	Nordisk embedsmandskomité for fiskerispørgsmål
NEFCO	Nordiska miljøfinansieringsbolaget
NEJS	Nordiska ämbetsmannakommittén för jord- och skogsbruksfrågor
NFA	Nordens folkliga akademi
NFMU	Nordisk federation for medicinsk undervisning
NFS	Nordens Fackliga Samorganisation
NFU	Nordiska finansiella utskottet

NGB	Nordiska Genbanken
NHV	Nordiska hälsovårdshögskolan
NI	Nordisk Industrifond
NIAS	Nordisk Institut for Asienstudier
NIB	Nordiska Investeringsbanken
NIF	Nordens institut i Finland
NIFCA	Nordisk institut för samtidskonst
NIFS	Nordisk institutt for sjørett
NIKK	Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning
NIOM	Nordisk institutt for odontologisk materialprøvning
NIVA	Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljøområdet
NKF	Nordiska Konstförbundet
NKJ	Nordiskt Kontaktorgan för Jordbruksforskning
NKR	Nordkalottrådet
NKS	Nordisk kontakt om statsbyggeri
NKU	Nordisk Konsumentudvalg
NKV	Nordisk kollegium for viltforskning
NLN	Nordiska läkemedelsnämnden
NMKL	Nordisk metodikkomité for næringsmidler
NMR	Nordisk Ministerråd
NOMESKO	Nordisk medicinalstatistikkomite
NOMUS	Nordiska Musikkommittén
Nopef	Nordiska Projektexportfonden
NOP-H	Nordiska publiceringsnämnden för humanistiska tidskrifter
NOP-S	Nordiska publiceringsnämnden för samhällsvetenskapliga tidskrifter
NOPUS	Nordiska utbildningsprogrammet för utveckling av social service
NOR	Nordisk organ for reinforskning
NORA	Nordisk atlantsamarbejde
NORDA	Nordiskt samarbete om teknisk ackreditering
NORDBOK	Nordiska litteratur- och bibliotekskommittén
Nordel	Organisation for nordisk elsamarbejde
NORDEX	Nordisk samarbeidskomite for offentlig tilsyn med brannfarlige og eksplosive varer
NORDICOM	Nordiskt informationscenter för medie- och kommunikationsforskning
NORDINFO	Nordiska samarbetsorganet för vetenskaplig information
NORDITA	Nordisk institut for teoretisk fysik
NORDKURS	De nordiske sprog- og litteraturkurser
NORDTEL	Nordiske Teleoperatørers Brancheforening
NORDTEST	Gemensamt nordiskt organ inom provnings- och kontrollområdet
NORDVULK	Nordisk vulkanologisk institut
NorFA	Nordisk Forskerutdanningsakademi
NORMET	Samarbetsforum för nordisk metrologi (mätteknik)

NOS-H	Nordiska samarbetsnämnden för humanistisk forskning
NOS-M	Nordiska samarbetsnämnden för medicinsk forskning
NOS-N	Nordisk samarbeidsnemnd for naturvitenskap
NOSOSKO	Nordisk socialstatistikkomité
NOS-S	Nordiska samarbetsnämnden för samhällsforskning
NR	Nordiska rådet
NSfK	Nordisk samarbejdsråd for Kriminologi
NSH	Nordiska samarbetsorganet för handikappfrågor
NSHF	Nordisk samrådsgruppe på højt niveau for flygtningespørgsmål
NSI	Nordisk samisk institutt
NSK	Nordiska samarbetskommittén
NSS	Nordiska samarbejde inden for skoleområdet
NSS	Nordiska kommittén för samordning av elektriska säkerhetsfrågor
NSU	Nordisk Sommeruniversitet
NTR	Nordiska träskyddsrådet
NTR	Nordiska tulladministrativa rådet
NUD	Nordisk Uddannelsescenter for Døvblindepersonale
NUK	Nordiska ungdomskommittén
ODIN	Nordiska skoldatanätet
SLEIPNIR	Rejsestipendieordning for unge kunstnere i Norden under 36 år
SNEIL	Sekretariatet för de nordiska energiinformationsbiblioteken
SNI	Svensk-Norsk Industrifond
SNS	SamNordisk Skogsforskning
VALHALLA	Nordisk netværk for børne- og ungdomskultur

Vedlegg 5

Tillegg til St.meld. nr. 56 (2000-2001) Rapport fra den norske delegasjon til Nordisk Råd om virksomheten i 2. halvår 2000 - 1. halvår 2001

1 Innledning

Det interne samarbeidet i Norden er og vil være den grunnleggende og viktigste delen av det nordiske samarbeidet. Imidlertid bringer det tettere internasjonale samarbeid inn nye impulser til nordiske aktiviteter samtidig som også nordiske ideer og holdninger blir formidlet til andre land. I det siste decenniet har det nordiske samarbeidet blitt en sterkere vekselvirkning mellom nordiske og internasjonale synspunkter. I bestrebelsene på å sammenføre disse, både de nordiske og internasjonale synspunkter, er det imidlertid helt vesentlig at det grunnleggende nordiske samarbeid hva gjelder for eksempel arbeidsmarked, sosiale spørsmål, miljøspørsmål og kultur gjenkjennes og er til nytte for innbyggerne i Norden.

Siden fremleggelse av siste delegasjonsrapport har det i det nordiske samarbeidssystemet vært arbeidet med å konkretisere de nordiske statsministres erklæring fra 1998 om Norden som en bærekraftig region. Begrepet «bærekraftig utvikling» ble aktualisert i løpet av vinteren ved naturkatastrofer rundt om i verden og ikke minst ved utbruddet av munn- og klovsyke i flere europeiske land. Dette viser at miljøet er et av de viktigste spørsmålene som er på den politiske dagsorden. Ved sesjonen i Reykjavik i november 2000 ble det vedtatt en strategi for nordisk fiskerisamarbeid, et handlingsprogram for nordisk jord- og skogbrukssamarbeid samt et program for nordisk matvaresamarbeid.

Ministerrådet fremla senere forslagene om et nytt nordisk miljøhandlingsprogram og om en ny ambisiøs strategi «Bærekraftig utvikling - En ny kurs for Norden». Viktigheten av dette siste forslaget ble understreket ved at regjeringen ga en særskilt redegjørelse i Stortinget om temaet. Strategien fokuseres på fem områder som er tverrgående i forhold til økonomiske sektorer, bl.a. klima og matvaresikkerhet, og fremhever at dette er første trinn på veien mot en bærekraftig utvikling i Norden og Nordens nærområder. Rådet fulgte senere opp med en særskilt høring med Nordisk Ministerråd om arbeidet med å bedre matvaresikkerheten i de nordiske land.

Rådet fulgte opp disse forslagene med et temamøte i april i Stortinget om bærekraftig utvikling. Selv om møtet i første rekke gjaldt utviklingen i Norden og nærområdene, ble debatten preget av Bush-administrasjonens signaler om å si nei til Kyotoavtalen. Rådet oppfordret USA til fortsatt deltakelse i Kyotoavtalen. Dette er et eksempel på at gode løsninger for Norden krever et internasjonalt engasjement for å nå fram til akseptable resultater.

I juni arrangerte rådet den 6. ekstrasesjon som i sin helhet var viet et bedre miljø i Norden. På denne sesjonen ble de nordiske lands regjeringer og ministerrådet sterkt oppfordret til å iverksette tiltak for å bedre miljøet i Norden og i nærområdene samt å styrke den nordiske innflytelse i internasjonale organer. Rådet konstaterte med tilfredshet at ett av de tiltakene ministerrådet leg-

ger opp til, er at Østersjøregionen kommer til å være det første området i verden som skal prøve ut Kyoto-mekanismene. Delegasjonen vil følge opp det arbeidet som regjeringen gjør på disse områdene.

Et utgangspunkt for den nordlige dimensjon er det positive samarbeidsklima mellom EU, Russland og de øvrige land i Nord-Europa. Bærekraftig utvikling, stabilitet og sikkerhet er av stor betydning for utviklingen av regionen. Både i EUs aksjonsplan for den nordlige dimensjon og i det arbeidet som gjøres på nordisk nivå legges det stor vekt på bedring av miljøet, ikke minst ved å rydde opp det radioaktive avfall, mer effektiv energibruk og bedring av helsevilkårene. Mye arbeid gjenstår for å gjøre begrepet «nordlige dimensjon» operativt. Rådet har for sin del tatt et initiativ til å få fram forslag om hvilken rolle parlamentarikerne kan spille i dette arbeidet. Resultat av dette arbeidet vil foreligge til høsten. Delegasjonen legger for sin del stor vekt på at det er både realisme og engasjement i de kontakter som tas på politisk nivå mellom de ulike aktører innenfor den nordlige dimensjon.

Stortinget arrangerte sammen med Nordisk Råd i mai i Tromsø et seminar for unge politikere i Barentsregionen hvor det bl.a. ble drøftet næringspolitikk i Barentsregionen, media versus politikere samt vern av miljøet i Barentsregionen. Seminaret var en oppfølging av den første Barents parlamentarikerkonferanse som ble holdt i Alta i 1999. Seminaret hadde god deltakelse fra de ulike regioner i den russiske del av Barentsregionen, fra de nordiske land og fra det russiske parlament. Delegasjonen vil videreføre nettverkssamarbeidet for unge politikere i Barentsregionen.

Nært til Barentssamarbeidet og arbeidet for den nordlige dimensjon, er det arktiske samarbeid som på det parlamentariske nivå skjer innenfor den Arktiske parlamentariske komite. Hovedarbeidet er konsentrert om trusselen mot det sårbare miljø i de arktiske områder, levevilkårene for befolkningen i de arktiske områder og bedring av forutsetningene for økonomisk aktivitet i disse områdene. Delegasjonen kommer til å følge opp dette arbeidet med henblikk på Arktisk parlamentarisk konferanse i Tromsø neste år.

Nordisk Ministerråd fremla høsten 2000 en rapport om utviklingsmuligheter, tendenser og vurderinger i det 21. århundre og hvilke krav dette stiller til det nordiske samarbeidet. Et viktig element i dette er det internasjonale perspektiv. Både i ministerrådet og rådet pågår et arbeid om hvilke prioriteringer som skal gjøres og hvilken organisasjonsform som kreves for at disse målene skal nås. Dette skal avgjøres på rådets sesjon i oktober 2001.

Utfordringen i tiden fram til sesjonen i 2002 hvor rådet skal markere sitt 50 års jubileum, blir å få en effektiv organisasjon som i skjæringspunktet mellom tradisjonell nordisk politikk og utenriks- og sikkerhetspolitikk kan komme fram til gode løsninger for nordiske innbyggere og innbyggere i Nordens nærområder. Dette vil stille krav på rådets medlemmer og partigrupper. Samtidig er det viktig å prøve å få de nordiske element til å bli en del av arbeidet i de nasjonale parlament, og omvendt, at nasjonale saker som har en nordisk dimensjon kan prøves i Nordisk Råd. Delegasjonen vil følge opp denne saken.

Delegasjonsrapporten avgitt 29. juni 2001
Berit Brørby
delegasjonsleder

2 Rådets organisasjon

Nordisk Råd er et samarbeidsorgan for de nordiske landenes parlament og regjeringer. Samarbeidet bygger på Helsingforsavtalen fra 1962 med senere endringer samt rådets arbeidsordning.

Nordisk Ministerråd er et samarbeidsorgan for de nordiske landenes regjeringer. Det gjennomfører rekommandasjoner vedtatt av rådet og fremlegger forslag til beslutninger for rådet. Ministerrådet fremlegger hvert år en årsberetning om sin virksomhet og budsjettforslag og virksomhetsplan for det kommende året.

Plenarforsamlingen

Plenarforsamlingen utgjøres av rådets 87 valgte medlemmer samt regjeringsrepresentanter, som møtes til sesjon en gang om året på høsten.

Plenarforsamlingen er rådets høyeste besluttende organ, og vedtar bl.a. rådets rekommandasjoner og uttalelser og interne beslutninger. Stemmerett har bare de valgte medlemmene, dvs. parlamentarikerne.

Presidiet

Rådets presidium består av en president og tolv øvrige medlemmer, som utpekes av plenarforsamlingen. Alle landenes delegasjoner skal være representert i presidiet. Presidiet har ansvaret for rådets løpende virksomhet under og mellom sesjonene. I tillegg har presidiet ansvaret for behandlingen av utenriks- og sikkerhetspolitiske spørsmål samt behandlingen av det nordiske samarbeidsbudsjettet og medlemsforslag som ikke sendes til utvalgene for behandling. Presidiet kan agere på vegne av plenarforsamlingen, i de tilfeller man ikke kan vente til neste sesjon for å fatte en beslutning.

Utvalgene

Rådet har tre utvalg: Nordenutvalget (30 medlemmer), Europautvalget (22 medlemmer) og Nærområdeutvalget (22 medlemmer). Utvalgene forbereder sakene innen det tas beslutninger i plenum eller i presidiet. De behandler medlems-, regjerings-, og ministerrådsforslag, beretninger fra nordiske institusjoner, ministerrådets meldinger om vedtatte rekommandasjoner og andre gjøremål.

Kontrollkomiteen

Kontrollkomiteens oppgave er å utøve kontroll over virksomheten som finansieres over det nordiske budsjettet, samt for saker som berører tolkningen av Helsingforsavtalen og andre nordiske samarbeidsavtaler. Kontrollkomiteen har 5 medlemmer.

Valgkomiteen

Valgkomiteens oppgave er å forberede valg som besluttes av plenarforsamlingen, samt eventuelle suppleringsvalg som vedtas på plenarforsamlingens vegne. Valgkomiteen har 7 medlemmer.

Delegasjonene

Hvert lands valgte medlemmer, varamedlemmer og regjeringsrepresentanter utgjør landets delegasjon i rådet. Den norske delegasjonen består av 20 medlemmer valgt av Stortinget, samt de av regjeringen utpekte representanter.

Delegasjonen konstituerer seg, velger leder, nestleder og ytterligere 6 medlemmer som danner delegasjonens arbeidsutvalg. Delegasjonen har ansvar for sine egne utgifter innen den budsjettramme som Stortinget vedtar.

Partigruppene

Rådets medlemmer og varamedlemmer velges av parlamentene med hensyn til partienes styrkeforhold. Det finnes fire nordiske partigrupper: Den sosialdemokratiske partigruppen, Midtengruppen, Den konservative partigruppe og Den venstresosialistiske partigruppe. Fordelingen av tillitsposter og ulike spørsmål drøftes og forberedes i gruppene før man tar beslutning i rådets organer. Partigruppene får økonomisk støtte og hver gruppe har ansatt egen partigruppesekretær.

Statsministrene

Statsministrene har en ledende rolle og det overgripende ansvaret for det nordiske samarbeidet, og møtes regelmessig 3-4 ganger årlig. Formannskapslandet har ansvaret for møtene. I 2002 vil Norge ha formannskapet i ministerrådet.

Samarbeidsministrene

Samarbeidsministeren har ansvaret for samordningen av nordiske samarbeidsspørsmål i regjeringen og er ansvarlig for behandlingen av det nordiske samarbeidsbudsjettet. Statsråd Jørgen Kosmo er norsk samarbeidsminister. Den norske delegasjonen har jevnlig kontakt med samarbeidsministeren og hans sekretariat.

Internettadresse: www. norden.org
E-post til delegasjonen: nordiskrad.postmottak@stortinget.no

3 Delegasjonens sammensetning

Stortinget valgte den 20 oktober 2000 følgende delegasjon til Nordisk Råd:

Stortingsrepresentant Berit Brørby
Stortingsrepresentant Hill-Marta Solberg
Stortingsrepresentant Erik Dalheim
Stortingsrepresentant Anneliese Dørum
Stortingsrepresentant Rune Kristiansen
Stortingsrepresentant Astrid Marie Nistad
Stortingsrepresentant Marit Nybakk
Stortingsrepresentant Gunnar Breimo
Stortingsrepresentant Lodve Solholm
Stortingsrepresentant John Alvheim
Stortingsrepresentant Øyvind Korsberg
Stortingsrepresentant Valgerd Svarstad Haugland

Stortingsrepresentant Odd Holten
Stortingsrepresentant Randi Karlstrøm
Stortingsrepresentant Per-Kristian Foss
Stortingsrepresentant Sonja Irene Sjøli
Stortingsrepresentant Svein Ludvigsen
Stortingsrepresentant Johan J. Jakobsen
Stortingsrepresentant Øystein Djupedal
Stortingsrepresentant Odd Einar Dørum

Ved delegasjonens konstituering 26 oktober ble Berit *Brørby* og Valgerd *Svarstad Haugland* valgt til hhv delegasjonens leder og nestleder, med funksjonstid fram til 31 desember 2000.

Til medlemmer i arbeidsutvalget ble i tillegg valgt:
Stortingsrepresentant Erik Dalheim,
Stortingsrepresentant Lodve Solholm,
Stortingsrepresentant Per-Kristian Foss,
Stortingsrepresentant Johan J. Jakobsen,
Stortingsrepresentant Øystein Djupedal
Stortingsrepresentant Odd Einar Dørum.

Med virkning fra 1. januar 2001 ble Berit *Brørby* valgt til delegasjonens leder og Valgerd *Svarstad Haugland* til delegasjonens nestleder.

Valg foretatt på Nordisk Råds 52 sesjon

På rådets 52 sesjon i Reykjavik ble fordeling på presidium, utvalg og komiteer som følger:

Presidiet (13 medlemmer)

Brørby, Berit (A)
Jakobsen, Johan J. (Sp)

Nordenutvalget (30 medlemmer)

Vakant (etter Anneliese Dørum) (A)
Rune E. Kristiansen (A)
Nistad, Astrid Marie (A)
Korsberg, Øyvind (Frp)
Holten, Odd (KrF)
Ludvigsen, Svein (H)
Dørum, Odd Einar (V)

Europautvalget (22 medlemmer)

Solberg, Hill-Marta (A)
Nybakk, Marit (A)
Solholm, Lodve (Frp)
Haugland, Valgerd Svarstad (KrF)
Sjøli, Sonja Irene (H)
Djupedal, Øystein (SV)

Nærområdeutvalget (22 medlemmer)

Dalheim, Erik (A)
Breimo, Gunnar (A)
Alvheim, John (Frp)
Karlstrøm, Randi (KrF)
Foss, Per-Kristian, (H)

Kontrollkomiteen (5 medlemmer)

Dalheim, Erik (A)

Valgkomiteen (7 medlemmer)

Foss, Per-Kristian (H)
Holten, Odd (KrF)

Stortingsrepresentant Svein *Ludvigsen* ble innvalgt i Nordisk Investeringsbanks kontrollkomite for perioden 1 mai 2001 til 30 april 2003.

Stortingsrepresentant Odd *Holten* ble gjenvalgt til styret for Nordisk Kulturfond

med stortingsrepresentant Kjellaug *Nakkim* som suppleant for årene 2001 og 2002.

På grunn av forfall til delegasjonen til Nordisk Råds sesjon møtte varamedlemmene

Gunn Karin *Gjul*, Laila *Kaland*, Bror Yngve *Rahm* og Kari *Økland.*

Endring i sammensetning av delegasjonen

Som en følge av at medlem av delegasjonen Anneliese *Dørum* avgikk ved døden den 4 november, ble det holdt suppleringsvalg i Stortinget den 7 desember 2000. Rita *Tveiten* ble valgt som nytt medlem av delegasjonen,og Liv Marit *Moland* ble valgt inn som nytt varamedlem.

11 desember valgte Nordisk Råds presidium ved et suppleringsvalg, Rita *Tveiten* som medlem av Nordenutvalget.

Den 22 mars 2001 meldte Jørn L. *Stang* seg ut av Fremskrittspartiet. Stang fortsatte som medlem av delegasjonen med uavhengig partitilhørighet.

4 Reformprosessen i Nordisk Råd

Nordisk Ministerråd fremla høsten 2000 en rapport om utviklingsmuligheter, tendenser og vurderinger i det 21. århundre og hvilke krav dette stiller til det nordiske samarbeidet. Rapporten var satt opp på dagsordenen på sesjonen i Reykjavik, og hovedsynspunktene fra debatten er gjengitt i avsnitt 5.2.

Presidiet nedsatte etter sesjonen en arbeidsgruppe, med Johan J. *Jakobsen* som norsk medlem, for å følge opp det videre arbeidet med forslagene i rapporten.

Den 29.- 30. januar 2001 ble det avholdt et felles seminar mellom Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd om oppfølging av Vismannsrapporten. Temaene for seminaret var visjoner for det nordiske samarbeidet i et nytt europeisk og globalt perspektiv, hvordan samarbeidet med våre naboer skal foregå. Videre

drøftet man hvordan sikre samspillet mellom Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd og hvilke samarbeidsformer som vil forbedre forankringen i de nasjonale parlamenter.

På seminaret ble det enighet om at Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd fremlegger en felles sluttrapport med sikte på behandling på sesjonen i København 2001, men at arbeidet forsetter i to parallelle, koordinerte prosesser, der Nordisk Råd bl.a. utarbeider forslag til ny utvalgsstruktur.

Nordisk Råds arbeidsgruppe møtte Nordisk Ministerråd ved formannen for samarbeidsministrene, Jan-Erik *Enestam* den 2. april, for å drøfte det videre forløp av saken. På møtet opplyste Enestam at man på ministerrådssiden ville prioritere 5 satsingsområder, således at det nordiske samarbeidet kunne ha klare prioriteringer og samtidig være fleksibel.

Vedrørende arbeidet med medborgerrettigheter opplyste han at samarbeisdministrene hadde utpekt ambassadør Ole *Norrback* til å lede et kartleggingsarbeid om rettigheter og gjenstående grensehindringer, med sikte på en ferdig rapport mars 2002.

Rådets arbeidsgruppe møtte samarbeidsministrene igjen 13. juni 2001 og orienterte hverandre om framdriften av arbeidet på henholdsvis parlamentarikersiden og ministerrådsiden.

Diskusjonen i Nordisk Råds arbeidsgruppe om strategi for det framtidige nordiske samarbeidet har i hovedsak dreid seg om

- Ny utvalgsstruktur
- Endringer i presidiets arbeidsform og -oppgaver
- Nasjonal forankring.

Dessuten har man berørt spørsmålet om samisk medlemskap i rådet og mulighetene for å rette rekommandasjoner direkte til de selvstyrte områdene.

Til de koordinerte Presidie- og utvalgsmøter i juni 2001 framla arbeidsgruppen forslag til en ny utvalgsstruktur, og ba om utvalgenes og partigruppenes kommentarer til forslaget.

Siden ministerrådets rapport hadde reist forslag om samisk representasjon i Nordisk Råd, så Johan J. *Jakobsen* det naturlig at arbeidsgruppen drøftet dette temaet. Han fikk ikke oppslutning om dette synet, og samisk medlemskap i Nordisk Råd behandles videre på basis av medlemsforslag A 1181/p, som er til behandling i Presidiet.

5 Nordisk Råds 52. sesjon

5.1 Statsministrenes redegjørelse

Finlands statsminister Paavo *Lipponen* innledet med å fokusere på «Nordbo 2001»-programmet for Finlands formannskapsår 2001.

Lipponen viste til ambisjonen om å se aktivitetene innenfor alle sektorer, fra den enkelte nordiske statsborgers synsvinkel. Han pekte på at Finlands valg av tema er en naturlig fortsettelse av det danske formannskapets *velferdstema,* men med en flytting av fokuset fra kollektivet til individet. Her fremhevet han at det nordiske samarbeidet gjennom årene har måttet svare på endringskrav innenfra og utenfra.

Statsminister *Lipponen* sa videre at det siste tegnet på lydhørhet, som kjennetegner det nordiske samarbeidet, er den nye *Vismannsrapporten «Norden - åpent for verdens vinder»*. Han sa at tittelen i seg selv signaliserer at det nordiske samarbeidet, også i internasjonal sammenheng, er helt unikt. Statsministeren fremhevet:

- felles sterke røtter og en livskraft som har bidratt til at samarbeidet har fortsatt til tross for at det er blitt satt på store prøvelser
- et samarbeid som bygger på demokrati, identitet og fellesskap
- at uavhengig av ulike valg, når det gjelder Europa og EU, har samarbeidet på en enestående måte stått som et samlende element for de fem nordiske land og de tre selvstyrte områdene.

Lipponen ville ut fra dette grunnlaget under sitt formannskap arbeide videre med et utdypet samarbeid til fordel for nordboerne. Finland ønsket å jobbe videre med forslaget om en nordlig «statsborgerskapskontrakt». Finland ville også initiere en utredning av gjeldende rettigheter og gjenværende hindringer mellom de nordiske landene. Prosjektet har klare berøringspunkter med arbeidet for å avskaffe *grensehinder* som ble initiert av svenskenes formannskap.

Statsminister *Lipponen* redegjorde videre for ulikhetene mellom de nordiske land og det faktum at tre er medlem av EU og to er integrert i det europeiske samarbeidet via EØS. Statsministeren la vekt på at dette innebærer at landene har ulike preferanser og forpliktelser. I mars 2001 vil det nordiske samarbeidet settes på prøve når man skal tilpasse Schengen-avtalen i alle de nordiske landene. Han fremhevet også andre utfordringer innenfor IKT-området og en samfunnsutvikling som i større grad baseres på informasjon og kunnskap, samt globaliseringens muligheter og begrensninger. Statsministeren sa at Finland vil fokusere på IKT-samarbeid og det å skape velfungerende arbeidsfellesskap med «livslang læring» som hovedprinsipp, hvor man har et helhetlig syn på menneskelig velvære.

Statsminister *Lipponen* fremhevet også det nye samarbeidsprogrammet for helse- og sosialsektoren og energisamarbeidet, som er særdeles viktig i Østersjøområdet, nærområdene og Baltikum. *Lipponen* sa at nordisk miljøsamarbeid kommer til å styres av den nordiske strategien for en bærekraftig utvikling og ministerrådets handlingsprogram for miljøsamarbeidet i Norden 2001 - 2004. EU-utviklingen vil følges opp av handlingsprogrammet for EU: Den nordlige dimensjonen og samarbeidet mellom Russland og EU. Statsministeren fremhevet at nasjonale tiltak ikke er tilstrekkelige, og viste til uroen knyttet til «Foreningen Östersjön». Det behøves et internasjonalt samarbeid som engasjerer både internasjonale finansinstitusjoner, EU og land rundt Østersjøen, samt de nordiske landene. Statsministeren sa at Finland støtter de svenske prioriteringene når det gjelder miljøspørsmålene i EU, og ville gi dette større prioritet på EUs agenda.

Visjonen for *nærområdene* som et godt eksempel på mellomfolkelig samarbeid, ville ivaretas under Finlands formannskap. Statsministeren fremhevet også et sterkere samarbeid med Russland. Den nordlige dimensjonen skal styrkes innenfor EU, og Sveriges formannskap i den første halvdelen av 2001 gir gode muligheter for å fremme felles nordiske interesser i EU. Statsministeren ville samordne målsettingene når det gjelder *arktiske* spørsmål og *same-*

spørsmål i Nordisk Ministerråd og i Arktisk Råd, samt samordning med den nye nærområdestrategien.

Lipponen sa at de tre nordiske landene i EU ikke utgjør noen fellesblokk, men har bidratt til å sette likhetskrav når det gjelder sysselsetting, sosiale spørsmål og diskriminering på agendaen i EU.

Statsministeren så en utvidelse av EU som svært viktig for stabilitet og demokratiutvikling for over hundre millioner mennesker, og ville i sin formannskapsperiode ta initiativ til at det nordiske samarbeidet, slik vismannsrapporten foreslår, kan utvikles slik at det blir lettere å involvere nærområder som Baltikum i samarbeidet. EUs utvidelse og utdyping ville ifølge *Lipponen* kreve at Norden tar stilling til nye og radikale initiativ i fellesskap. Avslutningsvis pekte *Lipponen* på at det er viktig i det kommende året å diskutere fremtiden til det nordiske samarbeidet, samt hvordan man konkret kan øke samarbeidet med de baltiske landene. Finland ville ta initiativ til å samle alle de åtte statsministrene under sitt formannskap for å føre saken om utvidelse videre.

Utenriksministrenes redegjørelse

Redegjørelsen ble gitt av den danske utenriksministeren Niels *Helveg Petersen*. Han kunne med glede konstatere at året, mot slutten av det danske formannskapet, har vært fremgangsrikt for det nordiske utenrikspolitiske samarbeidet. Særlig fremhevet han de nordiske bidrag til fred og stabilitet i nærområdene. Han mente at det faktum at de nordiske landene har valgt forskjellig når det gjelder EU og NATO ikke har hindret at landene har engasjert seg aktivt og konstruktivt i spørsmål på den europeiske dagsordenen. *Petersen* fremhevet at alle har hatt den samme målsettingen om å fremme et demokratisk Europa uten skillelinjer, en fortsettelse av den prosessen som begynte med Berlinmurens fall for 10 år siden. Demokrati og respekt for menneskerettighetene har slått rot, og disse temaene står helt sentralt på den europeiske dagsordenen.

Petersen fremhevet at denne utviklingen settes i relieff av at Jugoslavias forhenværende president, Milosevic, har måttet vike for demokratiske krefter i sitt eget land. Man har nå et håp om at et demokratisk Balkan kan finne sin plass i det europeiske politiske samarbeidet. De nordiske land har her en særskilt betydning som:

- modell og veiviser for de nye demokratiene
- bidragsyter og engasjert partner i Baltikum, på Balkan og i Nordvest-Russland
- en nordisk dimensjon og enhet som ikke kun engasjerer seg og bidrar i nærområdene, men også i blant annet Serbia, Albania, Makedonia, Kosovo og Russland

Den danske utenriksministeren fremhevet i særdeleshet gjensidigheten som er nødvendig for at et partnerskap skal fungere, og i denne sammenheng spesielt samarbeidet med Russland. Utenriksminister *Petersen* fremhevet at i de nordiske land og i EU er det en vilje til å hjelpe Russland i reformprosessen for å oppnå en tettere integrering i verdensøkonomien. På den andre siden må det stilles krav til menneskerettigheter, demokratisering og frie medier. Dette gjelder spesielt i Tsjetsjenia, hvor utenriksministeren mente Moskva bør innse at en politisk løsning er den eneste vei ut av konflikten.

Utenriksministeren kom videre inn på oppgjørene med Europas fortid i anledning 10-året for OSCEs Københavndokument og holocaustkonferansen i Stockholm. Aktualiteten er ifølge *Petersen* høyst reell når man tenker på fremveksten av nynazistiske bevegelser. Fremmedhat, intoleranse og fordommer er begreper som ikke er i overensstemmelse med den solidariteten som de nordiske samfunn bygger på. Han hevdet det er en stor utfordring for de nordiske landene å bekjempe årsakene til disse bevegelsene. Samtidig som de nordiske land har forskjellige relasjoner til EU, finnes det en stor enighet om å støtte EUs utvidelse med sentral- og østeuropeiske land. Utenriksministeren mente at dette springer ut fra en felles erkjennelse av at utvidelsen vil bidra til å skape stabilitet og sikkerhet i Norden. *Petersen* fremhevet at det finske formannskapet i siste halvdel av 1999 etterlot seg betydningsfulle spor i EU-samarbeidet. Sverige vil følge dette opp i 2001 med et program som er grunnlagt på klare nordiske verdier. Utenriksministeren fremhevet det pragmatiske samarbeidet mellom landene og understreket at det ikke tilstrebes å fremstå som *en* nordisk blokk i EU.

Petersen fremhevet også, i likhet med statsminister Lipponen, at de tidligere fem-pluss-tre-møtene ble til et samarbeid mellom åtte land i august 2000. Alle de nordiske landene tillegger det avgjørende betydning at de baltiske landene blir omfattet av EUs og NATOs utvidelse. *Petersen* ønsket å holde fast ved det nordiske samarbeidets dobbeltfunksjon som er: å styrke det regionale samarbeidet med Russland *og* å bygge bro mellom det regionale samarbeidet og integrasjonsprosessen i Europa. Den nordlige dimensjonen er ifølge utenriksministeren ikke en statisk størrelse men *en prosess*. Fra dansk side er det videre av vesentlig betydning, mente *Petersen*, at det åpnes opp for et arktisk vindu i den nordlige dimensjonen. Utenriksministeren fremhevet behovet for en målrettet innsats mot miljøproblemene i Arktis og en forbedring av rammene for utvikling for de befolkningsgruppene som lever i Arktis. *Petersen* vil også bruke samarbeidet i Arktisk Råd for å fremme miljøsaker i internasjonalt arbeid, både gjennom de gunstige forutsetningene som skapes for å engasjere EU ved Sveriges og senere Danmarks formannskap og gjennom Finlands formannskap i Arktisk Råd og gjennom Nordisk Ministerråd.

Forsvarsministrenes redegjørelse

Finlands forsvarsminister Jan-Erik *Enestam* innledet den forsvarspolitiske redegjørelsen med å fremheve at kjernen i det nordiske samarbeidet utgjøres av fredsbevarende operasjoner og krisehåndtering, samt forsvarsmaterielt samarbeid.

De nordiske landene strever med å omstrukturere sine forsvarssystemer på bakgrunn av det nye sikkerhetspolitiske klimaet, slik at for eksempel antallet vernepliktige tilpasses det virkelige behovet. Finland vil i overskuelig fremtid allikevel bevare en - i nordisk og europeisk sammenheng - stor mobiliseringsarmé. I EU skjer det en kraftfull utvikling av både den militære og den sivile krisehåndteringsberedskapen. Medlemslandene har gitt foreløpige troppeanbud på sammenlagt 84000 soldater, drøyt 100 marinefartøy og over 500 fly. De nordiske landene er enige om at en overlapping med NATOs systemer i størst mulig grad bør unngås, og at NATOs planleggingssystem skal anvendes. Finland og Sverige deltar fullt ut i EUs militære virksomhet, mens

Danmark pga. sitt forbehold ikke deltar, og Norge står utenfor EU. Norge kommer som NATO-land til å være beredt til å delta i EUs militære krisehåndtering og har sagt seg villig til å stille tropper.

Nordisk samarbeid vedrørende militær krisehåndtering er godt etablert innenfor rammen av Nordcaps (*Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support*), som fra i år er et permanent planleggingselement lokalisert i Näsby utenfor Stockholm, og bemannet av offiserer fra fire nordiske land. Tyngdepunktet i arbeidet er å opprette et nordisk styrkeregister, og målsettingen er fra 2003 å kunne stille en felles nordisk tropp opp til brigadestørrelse til det internasjonale samfunnets disposisjon. Man skal også undersøke mulighetene for å stille med nordiske marine- og flystyrker. Den samnordiske troppen er planlagt brukt i så vel EU-, OSSE-, FN- som i NATOstyrte operasjoner, selv om Danmark ikke kan delta i de EU-styrte. Alle nordiske land ser gjerne at en operasjon har FN-mandat, og for Finland og Sverige er dette et vilkår for å delta. Det nordiske samarbeidet har innenfor SFOR i Bosnia og KFOR i Kosovo vært resultatrikt og utgjort et eksempel for andre land. Danmark og Norge bar hovedansvaret for KFOR-operasjonens ledelse og bemanning av staben under seks måneder i 2001. Finland og Sverige håper at det etter NATO-forhandlinger vil gis tillatelse til å delta i økende grad og med større bredde enn tidligere.

Forsvarsministeren sa at flaggskipet i det nordiske forsvarsmaterielle samarbeidet er helikopterprosjektet, men også granatkasterprosjektet AMOS og ubåtprosjektet Viking er eksempler på vellykket samarbeid. En avtale er inngått om industrielt samarbeid for sprengstoffs- og ammunisjonsutvikling. Nordisk Ministerråd bevilget halvparten av de nødvendige midlene for endelig å kunne starte opp et forskningsprogram for nordisk sikkerhetspolitikk som ble lansert allerede for flere år siden. Resten finansieres nasjonalt.

Når det gjelder sikkerhetspolitikk i et internasjonalt perspektiv noterte forsvarsministeren Russlands beslutning om en ny sikkerhetspolitisk doktrine, hvor man ikke lenger ser USA og Vesten som den viktigste trusselen, men heller retter blikket mot utviklingstrender som regional separatisme, terrorisme og ulike sosiale og økonomiske problemer. Skillet er stort mellom Russlands EU-politikk og dets NATO-politikk. For eksempel vil Russland øke samarbeidet med EU vedrørende krisehåndtering og har ikke kommet med innvendinger mot EUs utvidelse, for eksempel mot de baltiske landene. Men Russland er fortsatt kritisk til NATO og motsetter seg utvidelse til å omfatte landene som inngikk i Warszawapakten. Etter gjenvunnet selvstendighet utgjorde de baltiske landene et de facto militært tomrom. Det er i allmenn sikkerhetsinteresse at de får en reell mulighet til over tid å bygge opp et eget forsvar. Dette skjer i dag med betydelig støtte fra blant annet de nordiske landene. Norden støtter de baltiske landenes rett til selv å avgjøre sitt forhold til EU og NATO.

Generaldebatten

Etter stats-, utenriks- og forsvarsministrenes redegjørelser ble generaldebatten innledet av Berit *Brørby*, talskvinne for den sosialdemokratiske gruppen, som fremhevet at Nordisk Råd er engasjert i tre regionale samarbeidsprosesser: Barentssamarbeidet, Østersjøsamarbeidet og Det arktiske samarbeidet.

Dessuten samarbeides det om EUs nordlige dimensjon som omfatter alle de regionale prosessene. EUs institusjoner har fattet beslutningen om den nordlige dimensjonen, men som det ledende flernasjonale parlamentariske organet i Nord-Europa har Nordisk Råd kunnet spille en viktig rolle for å gjøre arbeidet med «den nordiske dimensjon» relevant og gi det konkret innhold for innbyggerne.

Alle de regionale utviklingsprosjektene har satt *Russland* i en særstilling pga. de krevende oppgavene og utfordringene som finnes der. Demokratisk utvikling og miljøsatsing, samt medvirkning til å konkretisere den nordlige dimensjonen har vært blant de viktigste innsatsområdene til Nordisk Råd.

Berit *Brørby* kommenterte også vismannspanelets rapport som peker på ti trender som det nordiske parlamentariske samarbeidet må fange opp. Det nordiske samarbeidet står ved et veiskille både når det gjelder form og innhold. Hun savnet den partipolitiske dimensjonen i rapporten.

Midtengruppens talsmann, Johan J. *Jakobsen*, mente at vismannspanelets forslag ikke nødvendigvis bør tolkes dit hen at reformene fra 1995 var mislykkede, men at Nordisk Råd og nærområdene var inne i en utvikling som endret forutsetningene for samarbeidet. Midtengruppen deler rapportens oppfatning om at den geografiske utvalgsmodellen ikke er holdbar i lengden, og fremhever at en utvalgsmodell basert på fag eller temaområder vil ha en rekke fordeler. Av disse er forankring i de nasjonale parlamentene en av de viktigste fordelene, samt et større skille mellom arbeidsområdene til utvalgene og bedre kontakt med ministerrådet. Sammen med den vellykkede partipolitiseringen som ble oppnådd med reformen i 1995, vil dette gjøre rådet til en mer interessant arena for politisk virksomhet. Jakobsen tok deretter opp TV-spørsmålet og fremhevet at det burde være en sentral oppgave for nordiske politikere å forhindre at ny digital teknikk skaper nye kommunikasjonshinder mellom landene.

Den konservative gruppens talsmann, Bo *Lundgren*, tok innledningsvis opp gruppens forslag om at de baltiske landene skal ønskes velkomne som fullverdige medlemmer av Nordisk Råd. Han så på utsagnene Finlands statsminister og Danmarks utenriksminister kom med i sine redegjørelser som en støtte til dette forslaget. Deretter fokuserte han på Island som det nordiske landet som har hatt mest suksess i å gjøre det mulig for menneskene å forme sine egne livsbetingelser. Han mener dette viser at høye skatter ikke er en forutsetning for god velferd.

Den venstresosialistiske gruppens talskvinne, Charlotta L. *Bjälkebring*, mente at Finlands formannskap demonstrerte en frisk og riktig holdning som burde reflekteres i alle rådets beslutninger. Hun uttrykte også sin tilfredsstillelse med ministerrådets likestillingsprogram for 2001-2005. Andre viktige spørsmål var muligheten til å kombinere arbeid og familieliv, samt kampen mot handel med kvinner i nærområdene. Dette er ikke i første omgang et likestillingsspørsmål, men et spørsmål om menneskerettigheter. Deretter tok hun opp TV- samarbeidet som en av de store sakene der nordisk samarbeid har mislykkes. Dette er et kulturelt og demokratisk problem, blant annet fordi språkforståelsen landene imellom vil forringes. Problemet må løses ved politiske valg fordi markedskreftene ikke kan finne gode løsninger. Til slutt tok hun fram Schengenavtalens konsekvenser for den nordiske passfriheten og

stilte spørsmål om verdien av denne vil undergraves når alle må ha en EU-godkjent legitimasjon på seg til fremvising i tollen, på hoteller, etc.

Statsminister Jens *Stoltenberg* la i sitt innlegg vekt på at alle de nordiske land støtter utvidelsen av EU og at det i denne prosess er viktig med størst mulig folkelig forankring. Det er derfor viktig å motvirke den skepsis og den fremmedfrykt som lett oppstår når grenser åpnes, og folk kan reise fritt. Han kom også inn på miljøpolitikken og understrekte betydningen av at Norden kan opptre samlet ved oppfølgingen av Kyotoavtalen. Han hadde også et replikkordskifte med Odd Einar *Dørum*, John *Alvheim* og Johan J. *Jakobsen*.

Utenriksminister Thorbjørn *Jagland* anførte at de nordiske land har mye å bidra med i internasjonal politikk, og han viste til at de nordiske land har erfaringer og kompetanse, økonomiske og menneskelige ressurser samt en tro på internasjonalt samarbeid og felles løsninger. Han mente at nettopp derfor er det behov for en nordisk dimensjon i det internasjonale arbeid.

Utover disse innlegg deltok fra norsk side Odd Einar *Dørum*, Lodve *Solholm* og Marit *Nybakk*.

5.2 Strategi for det framtidige nordiske samarbeidet

Den andre delen av generaldebatten ble konsentrert om den såkalte Vismannspanelets rapport «Norden, åpen for verdens vinder» og også grensehinderspørsmål. Partigruppenene framførte sine synspunkter gjennom sine talsmenn og først ut var den sosialdemokratiske partigruppen.

Sighvatur *Björgvinsson* anså det meget positivt at den restrukturering som skjedde i 1995 hadde styrket de politiske partienes innflytelse, men at tresøylestrukturen hadde svekket parlamentarikersiden i forhold til ministerrådssiden. Den sosialdemokratiske gruppen var kritisk til forslaget om de nasjonale parlamentenes og utvalgenes talsmenn i større utstrekning skulle delta i rådets arbeid, da dette ville svekke de nordiske partigruppenes stilling i rådet.

Etter den sosialdemokratiske gruppens mening burde man i den videre diskusjon innen rådet om vismannsgruppens rapport legge vekt på følgende punkter:

- rådet og ministerrådet burde ha like strukturer
- den politiske ledelsen av rådet burde forsterkes gjennom å forlenge presidentens mandatperiode, velge en eller flere visepresidenter, eller at presidiet utser et arbeidsutvalg for det daglige arbeidet og mindre viktige beslutninger
- rådet og dets organer må ha klart avgrensede oppgaver, fatte beslutninger og følge opp disse.
- rådet bør få et bedre fotfeste i de nasjonale parlament

Elver *Jonsson*, som talte på vegne av Midtengruppen, anså at vismannsrapporten tok nye friske grep i sin spennende analyse, der ikke minst globaliseringen ble løftet fram. Han mente at et framtidig nordisk samarbeid bare kunne vise sin livskraft ved å styrke de nordiske borgeres aktive deltakelse i en grenseløs verden. Det forutsatte et sterkt folkelig engasjement og måtte være sterkt forankret i de nasjonale parlamentenes hverdag.

Den konservative gruppens talsmann Per-Kristian *Foss* mente at Nordisk Råd ikke kunne gjenvinne den politiske rolle det engang hadde, i en før-EU/EØS tid, men måtte finne seg en ny rolle. Han mente det var en illusjon at de nordiske landene skulle kunne samordne sitt syn på hva som skjedde i EU. De

nordiske landene har ulike interesser å ivareta, og man vil naturlig nok følge sine nasjonale interesser. Når det gjaldt vismannpanelets rapport hadde den konservative gruppen fire forbehold:

- en kombinasjon av bredde og dybde med en bedre forankring hos de nasjonale parlament på respektive saksområder skulle bli for byråkratisk og tung om den ble plassert ovenpå den nåværende strukturen.
- man måtte gjør et valg mellom sakene når det gjelder fordypning og nasjonal forankring.
- en ny struktur må ikke medføre en nedprioritering av samarbeidet med de baltiske landene, og nærområdet for øvrig.
- det partipolitiske samarbeidet over de nasjonale grensene må styrkes ytterligere

Et mer kritisk syn på globaliseringen ble framført av Den venstresosialistiske gruppens talsmann Steingrímur J. *Sigfússon*, som mente at vismannsgruppens rapport hadde omtalt globaliseringen og dens konsekvenser på en altfor positiv måte. Utfordringen for de nordiske landene, og andre land i verden, var å tilbakeføre makten til demokratisk valgte organ og bygge opp et internasjonalt demokrati som virkelig var forankret i medborgersamfunnet. Vismannspanelets forslag om en åpen sirkelstruktur for samarbeidet med nærområdene fant den venstresosialistiske gruppen spennende.

Samarbeidsminister Jørgen *Kosmo* fremholdt at det er et sterkt behov for at det parlamentariske, politiske trykket på det som skal skje i ministerrådenes samarbeid blir større, slik at kravet om fremtidsrettet virksomhet og fremtidsrettede resultater på alle de viktige problemområdene som diskuteres i Nordisk Råd, faktisk kan bli mer reelt.

Utover disse innlegg deltok fra norsk side Lodve *Solholm* og Kari *Økland.*

På vegne av Samisk Parlamentarisk Råd framførte Pekka *Aikio* samefolkets hilsen til Nordisk Råd, og uttalte at samene lenge hadde håpet at Nordisk Råd med tiden skulle gi samene fullverdig medlemskap i rådet. Han mente at vismannsgruppens forslag om samenes rett til representasjon i Nordisk Råd burde få oppmerksomhet i det videre arbeidet.

5.3 Norden og nærområdene

I relasjon til Nordens nærområder var det særskilt forslag A 1224/p, om intensivert samarbeid med de baltiske land og Nordvest-Russland, som vakte debatt. Det var en reservasjon fremmet av den konservative gruppen i Nordisk Råd om at de baltiske land skulle bli medlemmer av Nordisk Råd.

De konservatives talskvinne, Gun *Hellsvik*, la spesielt vekt på behovet for økt samarbeid i Østersjøregionen.

Presidiets talsmann i saken, Johan J. *Jakobsen*, fremholdt i sin argumentasjon at ingen av de tre baltiske land hadde uttrykt interesse for medlemskap i Nordisk Råd. Videre pekte han på at det måtte endringer til i Helsingforsavtalen dersom de baltiske land skulle bli medlemmer, og at Nordisk Råd ikke var rede til å ta imot nye medlemmer da de selv sto midt oppe i en omstillingsprosess.

Presidiets forslag om en intensivering av samarbeidet med de baltiske land og Nordvest-Russland ble vedtatt (*Rek. nr. 8/2000*).

Videre ble utvalgsforslag A 1238/nær om bedre vilkår for ungdomsutveksling mellom Norden og de baltiske land behandlet. Utvalgets talsmann i saken

Jeppe *Kofod* la spesielt vekt på utveksling og samordning innenfor utdanningssektoren og uttrykte visjoner om at Norden og de baltiske land skulle bli ett utdannelsesområde. Han pekte også på behovet for å legge forholdene til rette for interrail i de baltiske land. Utvalgsforslaget ble vedtatt (*Rek. nr. 8/2000*).

5.4 Oppfølging av Nordisk Råds rekommandasjoner

Kontrollkomiteen har de senere år vært opptatt av å få til prosesser som bedrer oppfølgingen av Nordisk Råds rekommandasjoner. Oppfølging - og ikke minst en dialog om et bedre samspill mellom parlamentarikere og ministerrådet i arbeidet med oppfølgingen - vil nå være et fast dagsordenspunkt på rådets sesjoner.

Kontrollkomiteens talsmann, Erik *Dalheim*, tok i sitt innlegg utgangspunkt i at både Nordisk Råd og ministerrådet har et medansvar i forhold til de dokumenter man produserer og får vedtak på. Begge parter må ta på alvor det som står i disse. Han understreket at ministerrådet og regjeringene på politisk nivå må sikre at man seriøst prøver muligheter for å gjennomføre hva parlamentarikerne anbefaler skal gjøres. Han mente at Kontrollkomiteens anmerkning om oppfølging av rekommandasjonene bør legges inn i rådets oppfølging av Vismannsgruppens rapport.

Dalheim kommenterte konkret ministerrådets oppfølging av rekommandasjon 36/1998 og 17/1999. Han mente meldingen fra de nordiske lands regjeringer vedrørende rekommandasjon 17/1999 var et gjennombrudd for en positiv dialog angående nordisk handel med CO_2-kvoter. En avgjørende konklusjon er nå, at uavhengig av hvilken fremdrift EU vil ha på sin handel med kvoter på klimagasser, vil de nordiske land ha fordel av å gå foran og igangsette et nordisk kvotemarked, et marked som dels skal kunne fungere som modell for de øvrige europeiske land og dels vil kunne danne grunnlag for en avtale mellom østersjølandene.

5.5 Et konkurransedyktig Norden

Nordisk Ministerråd hadde til sesjonen framlagt et ministerrådsforslag om program for samarbeid på arbeidsmarked- og arbeidsmiljøområdet for perioden 2001-2004. Ifølge programmet skal Nordisk Ministerråd fram til 2004 konsentrere seg om fire hovedmål: full sysselsetting, det gode arbeidet, avskaffelse av grensehinder i Norden og fremme den nordiske velferdsmodellen, det europeiske perspektivet og samarbeidet med nærområdene.

Europautvalget var positiv til forslaget, men understreket i sin innstilling følgende: Det manglet flere steder konkretiseringer av de oppsatte mål, det manglet strategiske målsettinger hvorledes integrasjonen av flyktninger og innvandrere skulle skje, Europautvalget mente man burde fokusere mer på kunnskapsøkonomiens effekter på tilbud og etterspørsel av arbeidskraft samt en prioritering av hvilke tiltak man særskilt ville løfte fram på arbeidsmarkedsområdet i forhold til nåværende og kommende EU-lovgivning. Programmet ble vedtatt av plenarforsamlingen (*Rek. nr. 9/2000*).

Europautvalget hadde i et forslag presisert sine ønsker til de nordiske lands regjeringer vedrørende utarbeidelsen av et bakgrunnsmateriale til en tematisert arbeidsmarkedspolitisk debatt på sesjonen (*Rek. nr. 10/2000*).

Som et resultat av Europautvalgets arbeid med IT-spørsmål behandlet sesjonenen 4 utvalgsforslag. Det første forslaget resulterte i en rekommanda-

sjon om en nordisk infrastrukturstudie, digitale signaturer ved e-handel, og felles løsninger ved utarbeidelse av regelverk for kryptering (*Rek. nr. 11/2000*). Det andre forslaget resulterte i en rekommandasjon om å gjennomføre en studie av det nordiske innovasjonsmiljøet innen IT-teknologien og identifisere muligheter for oppbygging av grenseoverskridende makroklusters (*Rek. nr. 12/2000*). Det tredje forslaget resulterte i en rekommandasjon om IT-redskap og direktedemokrati i Norden (*Rek. nr. 13/2000*) og det fjerde forslaget i en rekommandasjon om å innrette en ekstern IT-ekspert gruppe, som skal fungere som rådgivende organ for Nordisk Ministerråd (*Rek. nr. 14/2000*).

Som et resultat av arbeidet med sosial dumping i EU/EØS behandlet sesjonen et utvalgsforslag som resulterte i en rekommandasjon om å utarbeide kontrollsystemer for å bekjempe foretak som bruker illegal arbeidskraft, arbeide for at nye medlemsland i EU kan bygge opp kontrollmyndigheter og faglige organisasjoner så at de ved medlemskap i EU kan oppfylle gjeldende EU-direktiv vedrørende arbeidsmarkedsforhold med mer (*Rek. nr. 15/2000*).

5.6 Bioetikk og matvaresikkerhet

Ministerrådets talskvinne, den svenske jordbruksminister Margareta *Winberg*, presenterte for plenarforsamlingen tre ministerrådsforslag: ministerrådsforslag om et handlingsprogram for nordisk jord- og skogsbrukssamarbeid 2001-2004, et forslag om strategi for det nordiske fiskerisamarbeidet 2001-2004 og et forslag til handlingsprogram for det nordiske næringsmiddelsamarbeidet fram til år 2004. Hun uttalte at problemstillinger innen matvaresikkerhet ofte er tverrsektorielle, og innen Nordisk Ministerråd behandles de av minst tre sektorer, fiske, jord- og skogbruk, samt næringsmiddelsektoren, og samtlige sektorer framlegger nå handlingsprogram for den kommende fireårs perioden. Rammene for samarbeidet er et helhetssyn «Fra jord/fjord til bord», og målet er å sikre et høyt nivå for matvaresikkerhet, uten å legge unødige hindringer for fri handel over grensene og like konkurransevilkår.

Nærområdeutvalget sa i sin innstilling at det framlagte forslaget til handlingsprogram for nordisk jord- og skogbrukssamarbeid utgjorde et ambisiøst bidrag til arbeidet med et bærekraftig Norden og en positiv bygdeutvikling i Norden. Handlingsprogrammet ble vedtatt av rådet (*Rek. nr. 16-17/2000*).

I debatten om strategien for det nordiske fiskerisamarbeidet ble det påpekt at ministerrådets forslag inneholdt mange bra formuleringer, men at det ikke er avsatt flere ressurser i budsjettet for gjennomføringen av strategien. Ministerrådsforslaget om en strategi for det nordiske fiskerisamarbeidet 2001-2004 ble vedtatt av plenarforsamlingen (*Rek. nr. 18/2000*).

Europautvalget framførte i sin innstilling til ministerrådsforslaget om et handlingsprogram for det nordiske næringsmiddelsamarbeidet, at man var meget fornøyd med forslaget til program, som innholdsmessig ligger i forlengelsen av de rekommandasjoner som Nordisk Råd vedtok i 1998, og med de bemerkninger som Europautvalget framførte, ble handlingsprogrammet vedtatt av rådet (*Rek. nr. 19/2000*).

Under samme dagsordenspunkt behandlet plenarforsamlingen tre medlemsforslag: ett om bioetisk samarbeid, herunder om et internasjonalt forbud mot kloning av mennesker og offentlig innsyn i bioteknologisk forskning, ett

om å få til en strategi innen EU/EØS for obligatorisk GMO-merking av alle matvarer og en skjerpelse av regelverket angående produktsikkerhet og merking av opprinnelsesland for kjøtt og endelig et forslag om havets miljøproblemer og bærekraftig forvaltning av fiskeressursene. Alle forslag ble vedtatt av plenarforsamlingen (*Rek. nr. 20, 21, 22, 23/2000*).

5.7 Budsjett/planer for 2001 og revisjon for 1999

Til grunn for budsjettdebatten lå Nordisk Ministerråds redegjørelse for planene for det nordiske samarbeidet og forslaget om Nordisk Ministerråds budsjett for 2001. Likeså forelå beretninger om revisjon av Nordisk Ministerråds virksomhet i 1999, om revisjon av Nordisk Råds regnskap for 1999 og om Nordisk Kulturfond. Dessuten ble det drøftet et ministerråds-forslag om endring av avtalen for Nordisk Kulturfond samt to forslag fra Nordisk Råds Kontrollkomite om oppfølging av rådets konferanser og om Nordjobb-programmet. Under dette punktet ble også *«Retningslinjer for Nordisk Råds virksomhet i 2001»* (Dokument 13) fremlagt. Dokumentet ble fremlagt av presidiet som også har ansvaret for å samordne rådets arbeid, og som derfor må ta stilling til sin egen virksomhetsplan som til utvalgenes og Kontrollkomiteens virksomhetsplaner, inkludert budsjetter. For 2001 fremheves spesielt utviklingen av det internt nordiske samarbeidet, fred og sikkerhet i Europa, Norden som foregangsregion i EU, innsatsene i nærområdene og regionalt samarbeid i Arktis-, Barents- og Østersjøregionene samt strategi for en bærekraftig utvikling i Norden.

Det reelle budsjett for 2001 økte med 10 mill DKK sammenlignet med 2000, og budsjettet som ble vedtatt av Nordisk Ministerråd, beløper seg til 774,4 mill DKK. Ifølge Helsingforsavtalen skal Nordisk Ministerråd fremlegge sitt forslag til budsjett til Nordisk Råd for uttalelse. Rådet kan foreslå endrede prioriteringer innen den av ministerrådet fastsatte ramme. Om det ikke er spesielle årsaker, skal ministerrådet følge rådets anbefalinger når det gjelder budsjettdisposisjonene innen den angivne ramme.

For å forberede rådets innstilling nedsatte rådets presidium en budsjettgruppe under ledelse av Dorte *Bennedsen* (Sosialdemokratiske gruppe). Fra Midtengruppen deltok Johan J. *Jakobsen.* De øvrige to partigrupper deltok også i gruppen.

Debatten ble innledet av Dorte *Bennedsen,* Sosialdemokratiske gruppes talskvinne og leder for budsjettgruppen. Hun konstaterte at samarbeidet med ministerrådet i budsjettspørsmål hadde vært bra. Ministerrådet hadde vist vilje til å imøtekomme de ønsker som et flertall av budsjettgruppen hadde.

Johan J. *Jakobsen* konstaterte at endringene som er foreslått i forhold til ministerrådets forslag er beskjedne, 4,3 mill DKK. Han fant også at det nå er etablert en konstruktiv, kreativ og god dialog mellom ministerrådet og presidiet ved behandlingen av budsjettet.

Den konservative gruppen reserverte seg for tredje gang på rad mot Presidiets budsjettinnstilling. Reservasjonen vakte undring hos de andre partigrupper. Chris *Heister,* Konservative gruppe, anså at økningen av budsjettet med 10 mill DKK bare var symbolpolitikk og at det ikke fantes noe virkelig behov for denne økningen. Hun fremholdt at den konservative gruppen ville satse mer på samarbeidet med de baltiske land og på Nordplus-mini og Nordplus-junior.

Charlotta *Bjälkebring,* Venstresosialistiske gruppe, var tilfreds med at tiltak mot fremmedfiendtlighet hadde fått tilbake sin budsjettpost. Hun anså også at mulighetene for å se på nabolandenes TV burde vært inntatt i budsjettforslaget. Partigruppens synspunkter er presentert i en særskilt uttalelse vedlagt budsjettinnstillingen.

Under debatten ble det forslått fra *Midtengruppen* at ministerrådet skulle sikre nabolands-TV også i det digitale marknettet samt å anvende den nye teknikken til økt distribusjon av public service. *Sosialdemokratiske gruppe* foreslo at forslaget burde oversendes til Nordenutvalget for behandling.

Ved votering over budsjettforslaget for 2001 besluttet rådet i samsvar med innstillingen *(Rek. nr. 24/2000)*.

Ved votering mellom midtengruppens forslag om å sikre nabolands-TV og sosialdemokratiske gruppes oversendelsesforslag, besluttet rådet å oversende forslaget til Nordenutvalget *(Internt vedtak nr. 5/2000)*.

Ved diskusjonen om beretningen fra Nordisk Kulturfond om virksomheten i 1999 og om ministerrådsforslaget om å endre avtalen for Nordisk Kulturfond angående de selvstyrte områders representasjon i fondets styre samt fjerning av den nasjonale vetoretten, fremholdt Odd *Holten,* midtengruppen og styreleder, at fondets totale bidrag på 1990-tallet har generert ca. 500 mill DKK. Utgangspunktet er at fondets bidrag mobiliserer 3-4 ganger ytterligere prosjektbidrag fra andre finansielle kilder. Holten anså at de selvstyrte områders interesser var så langt blitt vel ivaretatt av styret. Fjerning av den nasjonale vetorett var intet problem, da det er svært sjelden at det forekommer noen formell avstemning i styret.

Rådet vedtok den foreslåtte uttalelse om Nordisk Kulturfond *(Uttalelse nr. 1/2000)* og ga fondets styre ansvarsfrihet for 1999 *(Internt vedtak nr. 3/2000)*. Rådet vedtok forslaget om endring av avtalen om Nordisk Kulturfond med akklamasjon *(Rek. nr. 25/2000)*.

Beretningen om revisjonen av Nordisk Ministerråds virksomhet i 1999 ble behandlet av Kontrollkomiteen som ikke hadde noen merknader. Beretningen om revisjonen av Nordisk Råds regnskap for 1999 ble likeledes behandlet av Kontrollkomiteen som bl.a. foreslo en gjennomgang av rådets økonomireglement. Rådet vedtok forslagene *(Internt vedtak nr. 1/2000 og Internt vedtak nr. 2/2000)*.

Kontrollkomiteen behandlet også et medlemsforslag angående oppfølging av Nordisk Råds konferanser og seminarer. Komiteen foreslo at rådet burde konsentrere sine konferanser, seminarer, høringer og rapporter til prioriterte politiske emner og temaer samt tydeligere enn tidligere klargjøre hensikt og formål for aktiviteter og rapporter slik at oppfølging kan sikres bedre. Rådet vedtok forslaget med akklamasjon *(Internt vedtak nr. 4/2000)*.

Kontrollkomiteen ba Nordisk Råd anbefale Nordisk Ministerråd om å vurdere i samråd med Foreningene Nordens Forbund Nordjobbvirksomheten og overveie supplerende former for nordisk ungdomsutveksling. Komiteen ba også ministerrådet overveie hvorledes man bedre kan spre informasjon og kunnskap om de nordiske utvekslingsprogrammene for ungdom. Rådet vedtok forslaget med akklamasjon *(Rek. nr. 26/2000)*.

5.8 Sosiale og helsepolitiske spørsmål

I ministerrådsforslaget om *«Samarbeidsprogram for sosial- og helsesektoren 2001-2005»* fremheves prinsippet at alle innbyggerne skal behandles likt. Det legges vekt på sosial solidaritet og sikkerhet for alle, inkludert flyktninger og innvandrere som bor i Norden. Programmet legger også vekt på likestilling og omsorg for de spesielt utsatte personer og sårbare grupper i samfunnet. Prioriterte områder i programmet er: Fjerning av hindringer for flytting mellom de nordiske land, utvikling av de nordiske velferdssamfunnene i et europeisk perspektiv, utvikling av Nordens samarbeid med Nordens nærområder og utvikling av nasjonalt informasjons- og erfarings/utredningsarbeid. Nordenutvalget betonte behovet for samordning av nasjonal lovgivning mellom de nordiske land angående pensjonsrettigheter. I løpet av planperioden bør fokus i økende grad rettes mot Russland. Dette arbeidet bør også utvides til å inkludere prosjekt som bidrar til demokratiutvikling.

På grunnlag av et medlemsforslag om å skape en felles nordisk satsing på demensproblematikken foreslo Nordenutvalget at det bør være en nordisk satsing på å utvikle pleie av demente. Likeledes bør det skapes et nettverk for utdannelse av personale innen pleie av demente, samt at nordisk forskning om demenssykdommer blir styrket.

Rådet vedtok forslagene med akklamasjon (*Rek. nr. 27/2000 og Rek. nr. 29/2000*).

I ministerrådsforslaget om *«Nordisk samarbeid på narkotikaområdet 2001-2005»* legges det stor vekt på informasjons- og erfaringsutveksling samt et fortsatt tett samarbeid mellom politi og toll i Norden og Nemnden for alkohol- og narkotikaforskning. Programmet skal kompletteres med årlige handlingsplaner. Nordenutvalget stilte seg positivt til forslaget, men ønsket mer konkrete målsettinger og identifisering av prioriteringer.

I medlemsforslaget om narkotikabekjemping i et nordisk perspektiv foreslo utvalget at ministerrådet sørger for fremskaffe en kvalifisert vurdering av erfaringer og resultater av de siste års innsatser mot narkotika i de nordiske land.

Svein *Ludvigsen*, utvalgets talsmann, viste til Nordens deltakelse i Schengen-samarbeidet, men pekte på at det fortsatt er behov for nordisk engasjement i Europarådets og FNs regi for å begrense tilgjengeligheten av narkotika. Det er behov for en effektiv samordning av den internasjonale innsatsen.

I utvalgsforslaget om kartlegging av organisert kriminalitet har utvalget foreslått at ministerrådet bør utarbeide en faktabeskrivelse av hva som nå er utviklingstrekkene innenfor organisert kriminalitet og hva som må gjøres for å bekjempe denne typen kriminalitet. Utvalgets talsmann, Odd Einar *Dørum,* fremholdt bl.a. behovet for å kartlegge de ulike kriminelle grupperinger som MC-kriminelle, i Norden for unngå fremveksten av et nordisk nettverk av kriminelle. Det er vel og bra med det samarbeidet som er utviklet mot de baltiske land og mot Russland, men det er også nødvendig med et sterkt internasjonalt samarbeid som med for eksempel politimyndigheter i USA, Interpol og Europol.

Rådet vedtok forslagene med akklamasjon (*Rek. nr. 28/2000, Rek. nr. 30/2000, Rek. nr. 31/2000 og Rek. nr. 32/2000*).

Utvalgsforslaget om demokrati og velferd i et globalt perspektiv bygget på en rapport fremlagt av utvalgets rapportør Elver *Jonsson* om « *Globaliseringen*

og Norden - globaliseringens betydning for kulturpolitikk og sosialpolitikk i et nordisk perspektiv». Utvalget foreslår at ministerrådet bør gjøre det klart hvilke deler av den nordiske velferdsmodellen som det finnes enighet om å bevare samt å se på hvorledes ulike skattesystem påvirker handlingsfriheten ved valg av velferdsmodell. Av interesse vil det også være å se på hvorledes konsentrasjonen i finansieringssektoren og det øvrige næringslivet påvirker maktforholdene i samfunnet og forbrukernes situasjon. I forbindelse med de ulike demokratiutredningene i de nordiske land, bør det presenteres felles handlingslinjer for å styrke demokratiets stilling i de nordiske land samt utenfor Norden spre kunnskap om de nordiske lands erfaringer med bl.a. folkebevegelser og medbestemmelse.

Likeså foreslår utvalget at de nordiske lands regjeringer i internasjonal sammenheng bør søke å styrke de europeiske posisjonene i retning mot et velferdssamfunn som de nordiske samt ved felles nordisk handling søke å bedre levevilkårene i utviklingsland og nyindustrialiserte land. De nordiske regjeringer bør for eksempel i EU, FN og WTO arbeide for å styrke folkebevegelsers og frivillige organisasjoners rolle for å øke demokratiseringen av den globale styringen.

Rådet vedtok forslaget med akklamasjon (*Rek. nr. 33/2000 og Rek. nr. 34/2000*).

5.9 Spørretime med samarbeidsministrene

Under sesjonen svarte samarbeidsministrene på direkte spørsmål fra parlamentarikerne. Samarbeidsminister Jørgen *Kosmo* var ikke tilstede.

Lodve *Solholm* tok opp eksport av norske hvalprodukter. Han spurte Islands samarbeidsminister Siv *Friðleivsdottir* om Island støttet Norges kommende vedtak om ta opp igjen hvalfangsten, noe hun svarte bekreftende på. Spørsmålet gikk også til Sveriges samarbeidsminister Leif *Pagrotsky* som antok at den ansvarlige svenske minister ikke ville støtte et slikt vedtak.

Øyvind *Korsberg* stilte et spørsmål til *Pagrotsky* om den svenske regjering vil ta initiativ overfor den norske regjering slik at Norge vil føre en energipolitikk som medfører at Norge blir selvforsynt med elektrisk kraft. *Pagrotsky* gav uttrykk for at det ikke var aktuelt.

Korsberg fulgte opp med et spørsmål om de nordiske samarbeidsministrene har en strategi for å øke den elektriske kraftproduksjonen i Norden. *Pagrotsky* viste til de nasjonale strategier og mente et initiativ til en felles strategi eventuelt måtte komme fra de ansvarlige ministre.

Astrid Marie *Nistad* ville vite hvilke planer de nordiske samarbeidsministrene har for å markere det europeiske språkåret i 2001. Den danske samarbeidsminister Marianne *Jelved* mente at budsjettet var styrket på dette området og henviste for øvrig til de nordiske kulturministrene.

6 Nordisk råds priser

Nordisk Råd deler ut tre priser, en litteraturpris, en musikkpris og en natur- og miljøpris. Prisen er for hver kategori 350.000 danske kroner.

Nordisk Råds Natur- og Miljøpris ble opprettet i 1994 ved siden av de to kulturprisene. I følge statuttene kan prisen gis til en person som har gjort en spesiell innsats for natur- og miljøvern i Norden eller til en gruppe mennesker, en

organisasjon, et medium, en bedrift eller en institusjon som i sin virksomhet spesielt har lykkes med å integrere hensynet til naturen på en spesielt god måte.

Nordisk Råds Natur- og Miljøpris for år 2000 gikk til *Miljøstiftelsen Bellona*. Prisen ble overrakt under sesjonen i Reykjavik til leder for Bellona, Frederic *Hauge*. Bellona fikk prisen for sin innsats for miljøet i Nordens nærområder og spesielt for arbeidet med radioaktivt avfall i Nordvest Russland.

Norske medlemmer i bedømmelseskomiteen var Gunn Karin *Gjul* og Øystein *Dahle*.

Nordisk Råds litteraturpris ble opprettet i 1961 og delt ut første gang i 1962. Prisen for 2001 gikk til den norske forfatter Jan *Kjærstad* for boken «Oppdageren». Den andre norske nominerte forfatter var Jon *Fosse*. Fra det samiske språkområdet ble Rose-Marie *Huuva* nominert. Norske medlemmer i bedømmelseskomiteen var Hans H. *Skei* og Oskar Stein *Bjørlykke*.

Nordisk Råds musikkpris ble delt ut første gang i 1965 og deretter hvert annet år. Siden 1990 deles den ut hvert år, hvert annet år for det skapende musikkområdet til et verk av en nålevende nordisk komponist, og hvert annet år til en utøver på musikkområdet. Prisen for 2001 gikk til den danske trompetspiller, orkesterleder og komponist Palle Mikkelborg. Norske nominerte utøvere var Sidsel Endresen og «The Brazz Brothers». Nordisk musikkomite, NOMUS, nedsetter hvert år en komite som utses på grunnlag av det musikkområde som skal vurderes. Norske medlemmer i komiteen var Sven *Henning* og Hilde *Bjørkum*. Litteraturprisen og musikkprisen ble delt ut i Oslo 2. april 2001 i tilknytning til Nordisk Råds temamøte om miljøet.

7 Nordisk Råds 6. ekstrasesjon

Den 26 juni ble den 6. ekstrasesjonen i Nordisk Råd holdt i Kungälv i Sverige. På sesjonen ble nærområdeutvalgets betenkninger over ministerrådsforslag om «Bærekraftig utvikling - En ny kurs for Norden» og ministerrådsforslag «Det nordiske miljøhandlingsprogram 2001-2004» lagt fram til debatt. Samarbeidsminister Jørgen *Kosmo* redegjorde for de to ministerrådsforslagene. *Kosmo* la blant annet vekt på at strategien er tverrsektoriell, det banebrytende arbeidet med å etablere Østersjøområdet som et testområde for kyotomekanismene, og annen internasjonal aktivitet innenfor temaet «bærekraftig utvikling». Etter minister *Kosmos* redegjørelse ble det holdt et hovedinnlegg fra hver av partigruppene. Videre i debatten ble det holdt innlegg av Erik *Dalheim*, som pekte på de fire hovedprioriteringene som fremkom i forslag til rekommandasjon til miljøhandlingsprogram, Øystein *Djupedal*, tok opp problemstillinger rundt Sellafield, klima og utvikling av hydrogen som energikilde, og Bror Yngve *Rahm* pekte på klimautfordringer og trusselen fra Sellafield.

På ekstrasesjonen ble det fra Midtengruppen lagt fram ytterligere to forslag i forbindelse med miljøhandlingsprogrammet, hvorav ett hadde sitt utspring i den russiske statsdumas vedtak om å tillate import av kjernefysisk avfall og ett dreide seg om rapportering av utviklingen i Russland og Sellafield vedrørende kjernefysisk avfall. Det var uenighet om det første av disse forslag, og Erik *Dalheim* la fram et kompromissforslag som forsamlingen kunne slutte seg til. *Dalheim* la også fram et forslag om at ministerrådet skal rappor-

tere årlig til rådet om gjennomføringen av miljøhandlingsprogrammet. Ved avstemningen over forslag til rekommandasjon vedrørende strategien for bærekraftig utvikling, avsto de islandske medlemmene av delegasjonen fra regjeringspartiet, sammen med et medlem fra Færøyene, fra å stemme over første delpunkt i forslag til rekommandasjon som dreide seg om ratifisering av Kyotoavtalen innen møtet i Johannesburg 2002. Rådet vedtok forslaget til rekommandasjon vedrørende miljøhandlingsprogrammet enstemmig (*Bilag 1, Rek.nr. 8/2001, Rek.nr. 9/2001*).

8 Øvrig virksomhet 2. halvår 2000 - 1. halvår 2001

8.1 Nordisk Råds temamøte

Nordisk Råds temamøte 2001 fant sted på stortinget 2-3 april. Temaet som ble diskutert var bærekraftig utvikling. Bakgrunnen for valg av tema var et initiativ fra de nordiske statsministrene fra november 1998 som gav de nordiske samarbeids - og miljøministrene i oppdrag å utarbeide en tverrsektoriell strategi for et bærekraftig Norden. Strategien skulle fokusere på områder der de nordiske land har felles interesser og spesielt gode forutsetninger til å bidra til en bærekraftig utvikling.

Hensikten med temamøtet var å samle de ulike ministrene til å presentere strategien og å gi de nordiske parlamentarikerne mulighet til å kommentere den. Norges statsminister Jens *Stoltenberg*, redegjorde for strategien og Norges miljøvernminister Siri *Bjerke* redegjorde for miljøhandlingsprogrammet som er en konkretisering av strategien for bærekraftig utvikling. Inviterte gjester, bl.a Lowell *Flanders* fra UN Commision on Sustainable Development (CSD), Rolf *Annerberg* fra EUs miljøkommisjon og Frederic *Hauge* fra Miljøstiftelsen Bellona, ga sine kommentarer til strategien. Man må også se på møtet som en del av prosessen fram mot den endelige strategien.

Temamøtet var delt inn i ulike sektordebatter, hvor det først var en redegjørelse fra ministerhold med en påfølgende debatt og spørsmålrunde. Norske ministre som innledet var foruten de foran nevnte; olje- og energiminister Olav *Akselsen* om temaet «Bærekraftig energiproduksjon med bevaring av konkurranseevnen», samferdselsminister Terje *Moe Gustavsen* «Et bærekraftig transportsystem tilpasset nordiske forhold», barne - og familieminister Karita *Bekkemellem Orheim* «Hverdagsliv og forbruk - hva betyr det for en bærekraftig utvikling». Leder av nærområdeutvalget i Nordisk Råd, Per-Kristian *Foss*, holdt en sammenfattende kommentar mot slutten av møtet.

Debattene på temamøtet ble preget av Bush-administrasjonens signaler om å si nei til Kyoto-avtalen. I etterkant av temamøtet vedtok Nordisk Råd en resolusjon som støttet opp om Kyoto-prosessen og oppfordret USA til fortsatt deltakelse i den.

På temamøtet vedtok Finlands delegasjon til Nordisk Råd en uttalelse som oppfordret Norge og Sverige til å oppheve forbudet mot innførsel av enkelte matvarer fra Finland som et ledd i arbeidet for å stoppe spredning av munn - og klovsyke.

8.2 Seminar for unge politikere

Den 14 til 16 mai arrangerte Stortinget og Nordisk Råd et seminar for unge politikere fra Barentsregionen i Tromsø. Seminaret var en oppfølging av Altakonferansen i 1999. Nestleder i Nærområdeutvalget, Jan Erik *Ågren* (Kd) hilste deltakerne på konferansen velkommen på vegne av Nordisk Råd. Norske deltakere på seminaret var Tomas *Norvoll* (A), Synnøve *Konglevoll* (A), Ivar *Kristiansen* (A), Sverre *Myrli* (A), Øyvind *Korsberg* (Frp) og Randi *Karlstrøm* (KrF) som representerte Nordisk Råd. Tomas *Norvoll* ledet seminaret. Sametinget var representert ved Marie Terese Nordsletta *Aslaksen*. Det var også deltakelse fra Finland, Sverige, Danmark, de regionale dumaer i Murmansk, Arkhangelsk og Petrozavodsk, og fra Statsdumaen i Moskva. De tema som ble drøftet var miljø, næringsliv og media. Det var tre norske innledere på seminaret: lederen i Unge Høyre, Ine Marie *Eriksen,* innledet om media og politikere, direktør i Norut Informasjonsteknologi, Arne-Wilhelm *Teodorsen*, innledet om næringsliv, og Lars-Henrik *Larsen* fra Akvaplan-niva innledet om miljø. I tillegg til disse innlederne var det en russisk innleder på hvert tema (Bilag 4).

Parallelt med seminaret arrangerte Barentsrådet ved Barne - og familiedepartementet en konferanse for ungdom fra Barentsregionen, hvor Barents Regional Youth Forum (BRYF) sto for den praktiske gjennomføringen, og en ministerkonferanse for ministre ansvarlige for ungdomsspørsmål i Barentsregionen hvor Karita *Bekkemellem Orheim* var vert. Randi *Karlstrøm* satt i et panel som svarte på spørsmål fra ungdomskonferansens deltakere.

8.3 Fellesmøte Nordisk Råd og Baltisk forsamling

Det 3. fellesmøte mellom Nordisk Råd og Baltisk forsamling fant sted i Riga 31 mai-1 juni 2001. På møtet ble det drøftet tre hovedtema; Utvidelse av den Europeiske Union, regionalt og sub-regionalt samarbeid, og den Europeiske Unions program for den nordlige dimensjon.

På møtet ble det av flere fremhevet viktigheten av samarbeidet mellom Baltisk forsamling og Nordisk Råd. Det ble vedtatt en felles uttalelse hvor også utvidelsen av NATO blir berørt (Bilag 5).

8.4 Presidiet

Presidiet består av 13 medlemmer fordelt mellom de fire nordiske partigrupper i Nordisk Råd samtidig som at alle land er representert. Norge har vært representert ved Berit *Brørby* og Johan J. *Jakobsen.* President for 2000 var *Sigríður Anna* þórðardóttir (konservativ), Island mens presidenten for 2001 er Svend Erik *Hovmand* (midten), Danmark.

I andre halvår 2000 har presidiet holdt fire møter. I tilknytning til sesjonen i Reykjavik i november hadde presidiet et møte med de nordiske statsministre. Hovedsakene ved møtet var hovedelementene i Nicetraktaten og den parlamentariske forankring i arbeidet med EUs nordlige dimensjon.

På møtet 19 oktober i Helsingfors fikk presidiet en presentasjon om vismannspanelets rapport

«Öppet för världens vindar» av panelets leder *Jón* Sigurdsson, direktør for Nordisk investeringsbank og ambassadør Ole *Norrback.*

Presidiet har i løpet av høsten drøftet hvorledes rådets 50-års jubileum skal markeres i 2002. Rådet vil gjennomføre enkelte tiltak som særlig er rettet mot barn og unge. I forbindelse med rådets sesjon i Helsingfors høsten 2002,

besluttet presidiet at rådets Litteraturpris, Musikkpris og Miljøpris skal deles ut ved et arrangement i tilknytning til sesjonen.

Nordisk Råds fellesbudsjett i 2001 er på 30 mill DKK. Landenes betalingsandel bestemmes etter en særskilt fordelingsnøkkel som baserer seg på landenes andel av den samlede nordiske bruttonasjonalinntekt. Norges andel i 2001 er på 22,0%. Rådets felles sekretariat er i København og har for tiden om lag 20 ansatte. Leder er direktør Frida *Nokken*.

I første halvår 2001 har presidiet holdt 3 møter. I forbindelse med møtet i København 6 februar, avga presidiet etter initiativ fra den norske delegasjon (Marit *Nybakk*), en uttalelse mot nynazismen i Norden.

På møtet 3. april i etterkant av rådets temamøte om et «Bærekraftig Norden» vedtok Nordisk Råd en resolusjon angående USAs deltakelse i forhandlingene om tillempningen av Kyotoprotokollen.

På møtet 26. juni ga samarbeidsminister Jørgen *Kosmo* en redegjørelse om et ministerrådsforslag om visse endringer i budsjettbehandlingen. Medlem av Nordenutvalget og styreleder for Nordisk Kulturfond, Odd *Holten*, orienterte om fremdriften i ministerrådet vedrørende rådets fremstilling om visse endringer i Kulturfondavtalen.

Presidiets arbeidsgrupper

Presidiet har ansvaret for det nordiske *informasjonsarbeidet* og har i denne sammenheng måttet ta stilling til en ny felles informasjonsavdeling for Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. Arbeidet har resultert i en samarbeidsavtale om felles informasjon på parlamentariker- og regjeringssiden. For informasjonsarbeidet har presidiet hatt en egen arbeidsgruppe med oppgave bl.a. å vurdere forsøksvirksomheten med felles informasjon. Fram til sin bortgang var Anneliese *Dørum* norsk medlem i informasjonsgruppen. På forslag fra informasjonsgruppen besluttet presidiet den 11 desember 2000 å gjøre ordningen med felles informasjonsavdeling for Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd permanent. I overensstemmelse med gruppens mandat besluttet presidiet dermed å nedlegge informasjonsgruppen.

Presidiet har ansvaret for samordningen av rådets behandling av *Nordisk Ministerråds budsjett og planer for det nordiske samarbeidet.* For dette formålet har presidiet nedsatt en arbeidsgruppe med oppgave å samordne de synspunkter som fremkommer fra partigruppene og utvalgene. I gruppen deltar et medlem fra hver av rådets fire nordiske partigrupper. Det er p.t. ingen norske medlemmer i gruppen.

Den nordlige dimensjon har vært og er fortsatt et høyt prioritert tema på presidiets dagsorden. En arbeidsgruppe fremla til sesjonen i Reykjavik en rapport om Norden og den nordlige dimensjon. Presidiet besluttet på sitt møte i september at rapporten skulle legges til grunn for Nordisk Råds videre arbeid med den nordlige dimensjon av EUs politikk, og spesielt skal presidiet arbeide for at det skal arrangeres en internasjonal konferanse om vilkår og muligheter for finansiering av investeringer spesielt i det nordvestlige Russland. Presidiet hadde dessuten besluttet at den fortsatte behandlingen av rapporten skulle vente til det at synspunkter kunne bli fremført under debatten ved sesjonen. Ved sitt møte den 6 februar besluttet presidiet å nedsette en ny arbeidsgruppe for å følge opp Nordisk Råds rapport om den nordlige dimensjon. Norske med-

lemmer i gruppen er John *Dale* (midtengruppen) og Marit *Nybakk* (sosialdemokratiske gruppe).

Presidiet har nedsatt en arbeidsgruppe som skal forberede presidiets behandling av *en strategi for det framtidige nordiske samarbeidet.* Utgangspunktet for dette arbeidet er rapporten *«Öppet för världens vindar»* som behandler det nordiske samarbeidets retning og oppgaver. Gruppen har også til oppgave å representere rådet ved de møtene som holdes med ministerrådet i spørsmål som berører begge parter. Det ventes at det skal fremlegges et felles forslag fra rådet og ministerrådet om det framtidige nordiske samarbeidet til sesjonen 2001 i København. Presidiet og ministerrådet hadde et felles seminar i Helsingfors 29.-30. januar 2001 hvor opplegget for arbeidet ble drøftet. Norsk medlem i gruppen er Johan J. *Jakobsen*. Leder for gruppen er rådets president.

Den Venstresosialistiske gruppe i Nordisk Råd har fremmet et medlemsforslag om *konfliktforebyggende tiltak og sivil krisehåndtering i Europa.* I denne anledning besluttet presidiet ved møte den 6 november 2000 å nedsette en arbeidsgruppe med oppgave å diskutere og beslutte hvilke deler av medlemsforslaget som den vil fordype seg i og arbeide videre med. Arbeidsgruppen skal også ta i betraktning mulighetene for samarbeid og informasjonsutveksling med Baltisk Forsamling. Norsk medlem i arbeidsgruppen er Johan J. *Jakobsen.* Arbeidsgruppen holdt den 23. april 2001 et arbeidsseminar på Åland. En av foredragsholderne var den norske ambassadør i Helsingfors, Tom *Vraalsen.*

Presidiets internasjonale kontakter

Rådet var representert på den 4. Arktiske parlamentariske konferanse, 27-29 august 2000 i Rovaniemi. Rådet har observatørplass i dette samarbeidet.

Rådet var representert på den 9. parlamentariske Østersjøkonferanse, 4-5 september 2000 i Malmø.

Rådet var representert på den 8. konferanse arrangert av Østersjøstatenes subregionale samarbeid i Pärnu, Estland 26-28 oktober.

Rådets president hadde møte med Baltisk Forsamlings presidium 18. september i Tallinn, hvor bl.a. fellesmøtet Nordisk Råd og Baltisk Forsamling i mai 2001 ble drøftet.

Rådet arrangerte sammen med Baltisk Forsamling Barnforum II i Tallinn 18. september. Denne konferansen var en oppfølging av Barnforum som ble holdt i Stockholm 7-8 desember 1998.

Rådet var representert ved IPUs konferanse i Djakarta i oktober 2000 ved stortingsrepresentant Astrid Marie *Nistad* og ved IPUs konferanse i Havana april 2001 ved stortingsrepresentant Karin *Andersen.*

Rådet var representert på likestillingskonferanse arrangert av OECD og Nordisk Ministerråd i Paris 23-24 november 2000. Formålet med konferansen var å gi inspirasjon til økt innsats med å innarbeide kjønnsperspektiv i politikk og planlegging på alle områder i nærings-, finans- og arbeidsmarkedspolitikken. Fra norsk side deltok Svein *Ludvigsen,* Astrid Marie *Nistad,* Laila *Kaland* og Rune *Kristiansen.*

Rådet var representert på møtet til Baltisk Forsamling i Vilnius, Litauen 7-9 desember 2000 samt på møtet i Riga 1-2 juni 2001. Rådets president deltok

på begge møter. På møtet i Vilnius deltok bl.a. John *Dale*, Erik *Dalheim*, og Svein *Ludvigsen*. På møtet i Riga deltok bl.a. Johan J. *Jakobsen*. På møtet i Riga vedtok Baltisk Forsamling en uttalelse om å utvikle samarbeidet med Nordisk Råd.

Nordisk Råd og Baltisk Forsamling holdt sitt tredje felles møte i Riga 31. mai-1. juni. Temaene for møtet var EUs utvidelse, regionalt og subregionalt samarbeid samt parlamentarisk innflytelse i den nordlige dimensjonen.

Nordisk Råd var representert på *Second Conference on WoMen and Democracy, i Vilnius, Litauen 14-16 juni. Rådet ydet økonomisk støtte til reise og oppholdsutgifter for parlamentarikere fra Nord-Vest Russland, Polen, Estland og Latvia.*

Marit *Nybakk*, Per-Kristian *Foss* og Erik *Dalheim* representerte rådet ved sesjonen i Benelux interparlamentariske konsultative forsamling 16-17 mars 2001. Etter invitasjon fra Benelux ble det i Brussell den 27 april 2001 holdt en konferanse om klimaforhandlingene (Kyotoavtalen) mellom representanter for Benelux, Nordisk Råd og Baltisk Forsamling.

Rådet var representert på et møte 28 mai i Brussel arrangert av Benelux interparlamentariske konsultative forsamling og Europaparlamentets Komite for medborgernes rettigheter om Schengensamarbeidet.

En delegasjon fra Nordisk Råd under ledelse av rådspresidenten avla et besøk i Moskva den 4-6 oktober 2000 for å holde møter på høyt nivå. Fra norsk side deltok John *Dale* og Marit *Nybakk*. Delegasjonen hadde møter med Dumaens president Gennadij Seleznev, visepresident Arthur Chilingarov, Føderasjonsrådets president Egor Strojev, leder for Dumaens utenrikskomite Dmitrij O. Rogozin, leder for Dumaens komite for nordlige- og østlige områder Valentina Pivnenko samt med medlemmer fra ovennevnte komiteer. Delegasjonen møtte også viseutenriksminister Alexander Avdejev. Temaene for møtet var bl.a. den nordlige dimensjon og ønsket om å inkludere Russland i dette arbeidet, viktigheten av oppbygging av det sivile samfunn, behovet for forutsigbare lover og regler for investeringer, miljøspørsmål og atomsikkerhet samt Kaliningrads situasjon.

Fra russisk side var man positiv til forslaget om å etablere et nordisk informasjonspunkt i Kaliningrad. Til de nordiske deltakeres forbauselse tok Chilingarov opp spørsmålet om medlemskap i Nordisk Råd for Russland. Kontakter med russiske diplomater har senere vist at dette var Chilingarovs eget initiativ som ikke hadde noen form for offisiell forankring. Et resultat av besøket i Moskva er planene om en felles konferanse i 2002 om den nordlige dimensjon.

En mindre gruppe fra presidiet under ledelse av rådets president hadde møte i Moskva 4-6 mars 2001 med Dumaens president Gennadij Seleznev og viseutenriksminister Alexander Avdejev. Spørsmål som ble tatt opp var bl.a. miljøforurensing i Østersjøområdet og på Kola, kriminalitetsbekjempelse samt smidigere grensepassering av hensyn til eksporten. Fra russisk side ble det vist vilje til å følge opp disse sakene. Som en motydelse ønsker Russland nordisk hjelp til å styrke vilkårene for de russiske mindretall i Estland og Latvia.

Rådet har vært representert på to konferanser i Kaliningrad angående Kaliningrads fremtidige situasjon, henholdsvis i februar og mars.

Rådet var representert på St. Petersburg Økonomisk Forum i St. Petersburg 12-14 juni 2001.

Den 14-16 juni arrangerte rådet sammen med Russlands Duma og den regionale duma i Karelen en konferanse om den nordlige dimensjon i Petrozavodsk, Karelen. Fra rådets side deltok det om lag 20 personer, et tilsvarende antall fra Russlands Duma samt et stort antall fra Karelen.

Presidiet vil være representert ved rådets president på OSCEs konferanse i Paris i juli 2001.

8.5 Europautvalget

I løpet av 2. halvår 2000 og 1. halvår 2001 har Europautvalget hatt 7 møter. Utvalgets sommermøter ble holdt i Vasa/Jakobstad i Finland i 21-23. august 2000. Av programmet nevnes en framtidsdebatt «Europa 2050», der formannen for Den finske Riksdagens Framtidskomite Marrti Tiuri, og europaparlamentarikeren Diana *Wallis* innledet. Utvalget møttes også i september i Västerås, og deltok på rådets felles høring om rasisme og fremmedfiendtlighet.

Under møtet i forbindelse med sesjonen i Reykjavik i november nedsatte Europautvalget en rekke arbeidsgrupper som skulle arbeide med spesifikke temaer, og godkjente utvalgets arbeidsplan for 2001.

I samband med møtet i februar 2001 i København arrangerte Europautvalget en åpen høring om matvaresikkerhet. Den norske landbruksministeren Bjarne Håkon *Hanssen* innledet høringen med å redegjøre for ministerrådets arbeid med matvaresikkerhet. En representant fra Europakommisjonen orienterte om EUs hvitbok for den framtidige politikk for å fremme matvaresikkerheten i EU. De nordiske forbrukerrådene var representert ved det danske Forbrukerrådet som innledet om «Forbrukernes ønsker til matvarer - pris, kvalitet eller...». Fra næringsmiddelindustrien deltok lederen av matvaresikkerheten i Orkla, Terje *Solbakken*, som holdt innledning om visse sider ved å produsere matvarer i EU/EØS- området.

Den 14.-15. mars besøkte utvalget Strasbourg og hadde møter med Den europeiske menneskerettighetsdomstolen, Den europeiske ombudsmannen og Europaparlamentet. Besøket i Europaparlamentet ble innledet med en orientering om toppmøtet i Nice, senere møtte utvalget nordiske medlemmer av Europaparlamentet.

I forbindelse med utvalgets møte 3. april i Oslo holdt utvalget en intern høring om bruk av forsiktighetsprinsippet og risikovurderinger når det gjelder matvareproduksjonen.

I forlengelsen av den 6. ekstrasesjonen og utvalgsmøtene i Kungälv 25.-26. juni, reiste Europautvalget til Irland og avholdt møter med irske parlamentarikere om Irlands økonomiske framgang, EUs støtteordninger og nasjonale incentiver ved etablering av næringsvirksomhet. Nice-traktaten og den irske folkeavstemningen var også tema.

8.6 Nordenutvalget

I andre halvår av 2000 hadde Nordenutvalget to møter: i Västerås 24.-25. september og på Island 4.-9. november. I første halvår av 2001 har Nordenutvalget hatt tre utvalgsmøter, inkludert aprilmøtet i Oslo under temasesjonen om Bærekraftig Utvikling. Møtene fant sted i København 6. februar, i Oslo 3. april, og under ekstrasesjonen i Küngelv 26. juni. Nordenutvalget reiser i juli til Grønland.

Den 14.-16. august 2000 arrangerte Nordenutvalget i Torneå-Haparanda et seminar om «Gränssamarbete i Norden», med foredragsholdere fra den svenske og finske regjeringen, kommunalpolitikere og representanter fra naboområder i Norge. Målsettingen var å belyse de spesielle forholdene som råder for regionalt samarbeid over landegrensene i tynt befolkede områder. Temaet har fortsatt som en prioritert oppgave i Nordenutvalget også i 2001.

Under utvalgsmøtet i Västerås i september 2000 hadde utvalget under temaet «Främlingsfientlighet och rasism» høringer med sakkyndige. Fra Norge deltok bystyremedlem Rubina Rana og professor Unni Wikan. Utvalget markerte sin holdning til bekjempingen av rasisme, fremmedfiendtlighet og intoleranse i et fellesmøte for hele rådet. Det ble spesielt tatt opp:

- Skiller mellom de nordiske landene; for eksempel hvordan flyktninger tas imot og integreres i samfunnet, og hvordan flyktningespørsmål håndteres i politikken.
- Ulike forklaringer på hvorfor fremmedfrykt oppstår og hvorfor mange innvandrere føler seg på siden av samfunnet.
- Behovet for å tilpasse samfunnet til det mangfoldet som i dag preger de nordiske landene, ved å gjøre det mulig for menneskene å være ulike.

En utførlig rapport fra høringen er utgitt av Nordisk Råd.

Utvalget bestemte på sesjonen i Reykjavik å nedsette en arbeidsgruppe om rasisme og fremmedfiendtlighet, som også fokuserer på livskvalitet i flyktningemottak i Norden. De norske medlemmene som inngår i gruppen er Rita *Tveiten* (A) og Odd Einar *Dørum* (V). Svenske Charlotta L. Bjälkebring (V) er gruppens ordfører. Det er blitt holdt tre møter i arbeidsgruppen: i København 24. april, i Riga 1. juni og i Kungälv 26. juni. I første periode har arbeidsgruppen prioritert å fokusere på livskvalitet i flyktningemottak, samt behandling og integrasjon av flyktninger med traumer. Det har også vært en høring, i Kungälv, som fokuserte spesielt på barns situasjon i asylmottak, i samarbeid med UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees).

Astrid Marie *Nistad*, Rune E. *Kristiansen*, Laila *Kaland* deltok på vegne av Nordenutvalget på konferansen «Gender Mainstreaming Competiveness & Growth, a Ministerial Level Conference» i Paris 22.-24.november 2000. Konferansen ble arrangert av Nordisk Ministerråd og OECD og hadde som hovedfokus hvordan kvinnespørsmål kan integreres i alle områder av politikken, også i budsjettplanleggingen. Utvalget har deltatt aktivt med representanter i diverse sammenhenger der likestillingsspørsmål debatteres. Bl.a. deltok en delegasjon fra utvalget i et møte for å forberede et nytt samarbeidsprogram for likestilling 2001-2005. Nordenutvalgets representant Astrid Marie *Nistad* fremmet også kvinnespørsmål, og temaet «Handel med kvinner» på IPU-(Inter Parliamentarian Union) konferansen i Jakarta, Indonesia, høsten 2000.

I forbindelse med utvalgsmøtet i København 5.-6.februar 2001 arrangerte Nordenutvalget et temamøte om forskningspolitiske spørsmål. Dette ble gjort som det første steget i dialogen med ministerrådet om en strategi for nordisk utdannings- og forskningssamarbeid 2000-2004. Det andre steget ble tatt under temamøtet i Oslo 4. april 2001, hvor direktøren for NorFa, Hans Guðmundsson, deltok. Det ble under utvalgsmøtet i Oslo også orientert om den «Nordiske Medborgerskapskontrakt», og det ble holdt en temadiskusjon om «Språkpolitiske utfordringer i Norden».

Under ekstrasesjonen i Kungälv, 25.-26. juni 2001 ble det satt fokus på rådets nye struktur, kulturfondet, budsjettarbeidet og den 53. sesjonen.

Utvalget har deltatt i møter i regi av det danske utdannelsesutvalget, som har planer om å lage et nordisk nettverk mellom utdannelsesutvalg i Norden og utvalget i Nordisk Råd som behandler dette. Astrid Marie *Nistad* deltok på vegne av Nordenutvalget i et «Seminar om handlingsplan for nordisk folkeopplysning og voksenopplæring og støtteordningen som redskap». 7. - 8. juni 2001, Marienlyst Helsingör.

Nordenutvalgets prioriterte områder har, med utgangspunkt i saker på den 52 sesjonen, vært: Bioteknologi og bioetikk, regionalpolitikk, sosiale spørsmål, narkotika- og kriminalitetsbekjemping, globalisering, innvandring, rasisme, fremmedfiendtlighet og intoleranse, språk, utdanning og forskning, samt frivillige organisasjoner. I 2001 har det vært spesielt fokus på følgende: et multietnisk Norden, livskvalitet, forskningsmessige utfordringer, samt nordisk språkpolitikk i Europa 2001.

8.7 Nærområdeutvalget

Per-Kristian *Foss* har ledet utvalget og Erik *Dalheim* har vært nestleder i utvalget. Utvalget har hatt fire rapportører i perioden; Kaj *Larsson* for havmiljø, Christel *Anderberg* for Kaliningrad, Paola *Lehtomäki* for helse og miljø i Karelen og Erik *Dalheim* for energi og miljøspørsmål. I tillegg ble det opprettet en arbeidsgruppe for Sellafield.

I perioden 1 juli 2000 til 30 juni 2001 har utvalget avholdt syv møter. Sommermøtet 2000 fant sted i Vilnius den 5 september. I denne sammenheng møtte utvalget representanter for Baltisk forsamling for å diskutere blant annet den russiske enklaven Kaliningrad og ungdomsutveksling mellom de baltiske og nordiske land. Reisen forsatte videre til Kaliningrad hvor utvalget hadde møter med den regionale dumaen og viseguvernøren i Kaliningrad Viktor *Romanoviskij*. På disse møtene ble det tatt opp tema som helse, skole og Kaliningrads rolle i Østersjøsamarbeidet. Utvalget hadde også et møte i Riga i forbindelse med fellesmøtet med Baltisk forsamling.

Den 18 september deltok Espen *Viskjer*, Hennica *Westheimer*, Silje *F. Time*, Helene *Flakk Slinning* og Àile *Jàvo,* som også var rapportør, som ungdomsrepresentanter på konferansen Barnforum 2 som fant sted i Tallinn. Konferansen var en oppfølging av Barnforum som fant sted i Stockholm 7-8 desember 1998. Norske parlamentarikere som var med, var Svein *Ludvigsen* (H), Bent *Hegna* (A) og Astrid Marie *Nistad* (A). Svein *Ludvigsen* ledet en av arbeidsgruppene. Temaene for arbeidsgruppene var; fritidstiltak som kriminalitetsforebygging, ungdom og narkotika, ungdommer på arbeidsmarkedet, og ungdom og politikk. Formålet med konferansen var å knytte kontakter og sosiale bånd mellom baltiske og nordiske ungdommer, samt å gi ungdommene en mulighet til å stille spørsmål til politikerne.

Formannskapet og noen utvalgsmedlemmer hadde i Helsingfors den 12 oktober et møte med Finlands handels - og energiminister *Sinikka*. På dette møtet ble det særskilt diskutert rådets rekommandasjoner på energiområdet og det videre arbeid med dem. Fra norsk side deltok Per-Kristian *Foss* og Erik *Dalheim*.

Den 17 mars deltok Per-Kristian *Foss* og Erik *Dalheim* på et forberedende møte med Benelux Parlamentariske forsamling i Luxemburg(se nedenfor).

Den 27 april avholdt Benelux Parlamentariske forsamling, Baltisk forsamling og Nordisk Råd et fellesmøte hvor de kommende klimaforhandlingene som skal finne sted i Bonn i juli var tema (Kyotoavtalen). På møtet ble det vedtatt en resolusjon som rettet seg mot aktørene i klimaforhandlingene (bilag 3). Norske deltakere på møtet var Per-Kristian *Foss* og Erik *Dalheim*.

14-16 mai arrangerte Stortinget og Nordisk Råd et seminar for unge politikere fra Barentsregionen i Tromsø (se pkt. 8.2).

Den 14-16 juni fant det sted en konferanse om den nordlige dimensjon i Petrozavodsk i Karelen. Arrangører var Nordisk Råd sammen med Russlands Duma og den regionale duma i Karelen. Konferansen ble åpnet av Nordisk Råds president Svend Erik *Hovmand*.

8.8 Kontrollkomiteen

Kontrollkomiteens hovedsakelige oppgaver er å utøve den parlamentariske kontrollen over den virksomheten som finansieres over Nordisk Ministerråds budsjett, inklusive de nordiske institusjonene, utføre særskilte kontrolloppgaver, kontrollere og godkjenne årsberetninger og revisjonsberetninger innen ministerrådets virksomhetsområde, samt granske rådets årsberetning og revisjonsberetning.

Kontrollkomiteen har i perioden 1. juli 2000 - 30. juni 2001 avholdt 4 møter. Sentrale punkter på dagsordenen for komiteens møte har vært kontrollarbeidet for 2000 og 2001 og revisjonsberetningene for Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd. Tema for kontrolloppgaven for 2000 var oppfølgning av Nordisk Råds konferanser, seminarer, høringer og rapporter mm. En annen oppgave har vært å belyse hvorledes Nordjobb-virksomheten har utviklet seg gjennom de seneste år, bl.a. vedrørende informasjon til ungdommene, antall søknader og deltakere.

Kontrollkomiteen har besluttet at kontrolloppgaven for 2001 skal være den nordiske nytte av forskningsmidler som bevilges gjennom Nordisk Ministerråd, og har inngått avtale med Norsk Institutt for studier av forskning og utdanning om å utrede dette spørsmålet for komiteen.

9 Nordiske saker i Stortinget

9.1 Debatt om St meld nr 30 (1999-2000) Nordisk samarbeid

Den 31. oktober 2000 diskuterte Stortinget innstillingen fra utenrikskomiteen om nordisk samarbeid (*Innst. S. nr. 11 (2000-2001*), jf. St.meld. nr. 30 (1999-2000). Saksordfører var Johan *J. Jakobsen*.

Debatten i Stortinget viste at det i Stortinget er bred enighet om hovedlinjene i det nordiske samarbeidet. Saksordføreren viste til at komiteens flertall sier seg enig med Regjeringen i at det interne nordiske samarbeidet fortsatt må være den grunnleggende og viktigste delen av samarbeidet i Norden. Men *Jakobsen* syntes det kunne være grunn til å rope et lite varsku overfor det faktum at utvidelsen av samarbeidet delvis har gått på bekostning av de økonomiske rammene til kultursamarbeidet, som bl.a. skal bidra til å utvikle nordisk identitet og styrke Norden som region i Europa.

Samarbeidet har etter 1995 fått en sterkere internasjonal profil, bl.a. gjennom samarbeidet i nærområdene. Også samarbeidet innenfor de regionale

fora, Arktisk Råd, Østersjø-samarbeidet og Barentsrådet, og samarbeidet om EUs nordlige dimensjon, viser at det tradisjonelle nordiske samarbeidet innenfor Nordisk Råd er utvidet til regioner utenfor Nordens grenser. Sentralt i *Jakobsen* og andres innlegg var vurderinger om behovet for strukturelle reformer i Nordisk Råd. Han påpekte at selv om det bare er fem år siden Nordisk Råd vedtok de nye reformene og dagens organisasjonsstruktur, er det behovet for en nyvurdering av denne strukturen som i dag påkaller den største interessen. Rapporten fra «Vismannspanelet», den pågående revisjon av rådets strategiske retningslinjer og arbeidet med en budsjettreform vil utvilsomt komme til å prege debatten om Nordisk Råd i tiden framover.

Jakobsen minnet om at delegasjonen i sin rapport sier at det er knyttet en del problemer til den geografiske utvalgsinndelingen. Uklarhet om hvor enkelte fagområder, bl.a. miljøsakene, hører til, har ført til en viss tautrekking mellom utvalgene. Dagens ordning har også skapt usikkerhet i forhold til hvilke ministerråd som har ansvar for de ulike fagområdene. Endelig kan det med tyngde hevdes at de geografiske utvalg har gjort det vanskelig å imøtekomme ønsket om bedre forankring i de nasjonale parlamenter. Delegasjonen slår til lyd for å erstatte dagens utvalgsmodell med fagutvalg som kan dekke alle tre søyler. Også Regjeringen bekrefter at den nåværende utvalgsstruktur innebærer en del praktiske problemer i forhold til ministerrådet.

Samarbeidsminister Jørgen *Kosmo* uttalte i debatten at det nordiske samarbeidet er både spennende og interessant, men så også at det mangler noe av den politiske dynamikken som skal til for å få god nok framdrift i de sakene som vi har til behandling, også i ministerrådene. Han sa seg enig med utenrikskomiteens flertall om at tiden er inne for en fordomsfri gjennomgang av Nordisk Råds organisasjon for å kunne fange opp nye behov og tilpasse rådets arbeid til endrede rammebetingelser. Men det må også gjelde Nordisk Ministerråd. Det ville, etter hans syn, være svært uheldig om vi ikke greier å koordinere Nordisk Råds og Nordisk Ministerråds arbeid for den fremtidige organisasjon som vi føler at vi må ha.

Kosmo tok også opp forslaget til ny nærområdestrategi. Han hadde merket seg at utenrikskomiteens flertall forutsetter at utvidelsen av EU og de baltiske lands medlemskap i unionen innebærer at den nordiske nærområdepolitikken vil måtte endres.

Han kunne i den forbindelse opplyse at samarbeidsministrene har drøftet dette med sine baltiske kolleger, de baltiske utenriksministre. Hos dem var det full aksept for at tyngdepunktet i de nordiske nærområdeaktivitetene etter hvert forskyves mot Nordvest-Russland som en konsekvens av balternes inntreden i Det europeiske fellesskap.

9.2 Kapitalpåfylling i Nordisk Utviklingsfond (Innst.S. nr. 12 (2000-2001), jf. St.prp. nr. 83 (1999-2000))

Nordisk Utviklingsfond arbeider gjennom å finansiere komponenter i større prosjekter som gjennomføres i regi av andre multilaterale finansieringsinstitusjoner, først og fremst Verdensbankgruppen og de regionale utviklingsbankene i Afrika, Asia og Latin-Amerika. Fondet finansierer prosjekter av nordisk interesse, det vil si med interesse fra minst to av de nordiske landene, og hoveddelen av NDFs lån benyttes til å finansiere varer og tjenester fra Norden. Om lag halvparten av prosjektene er lokalisert i Afrika.

Saksordfører Johan J. *Jakobsen* sa i sitt innlegg at Nordisk Utviklingsfond er et nordisk samarbeidsprosjekt som tar sikte på å fremme økonomisk og sosial utvikling i de fattigste landene. Fondet gir gunstige lån over 40 år med bl.a. en avdragsfri periode på ti år. Fondets virksomhet er konsentrert om lavinntektslandene. Siste kapitalpåfylling skjedde i 1996. På bakgrunn av en uavhengig evaluering av det nordiske fondet foreslås nå en ny utvidelse av grunnkapitalen. Norges andel utgjør ca 600 mill. kr. Beløpet som finansieres over bistandsbudsjettet, skal etter planen innbetales over sju år med start i 2003.

Utviklingsminister Anne Kristin *Sydnes* understreket i en kort replikk at det i bistandsinstrumentsammenheng, er veldig viktig at vi har et slikt nordisk instrument, ikke minst for å kunne fremme økt koordinering de nordiske landene imellom når det gjelder utviklingshjelpen.

9.3 Samarbeidsminister Jørgen Kosmos redegjørelse om Nordisk Ministerråds strategi for en bærekraftig utvikling i Norden og i våre nærområder og om oppfølging av strategien

Samarbeidsminister Jørgen *Kosmo* ga den 20. februar 2001 Stortinget en redegjørelse om Nordisk Ministerråds strategi for en bærekraftig utvikling i Norden og i våre nærområder og om oppfølging av strategien. Bakrunnen for saken er at de nordiske lands statsministre i 1998 gav Nordisk Ministerråd i oppdrag å utarbeide en tverrsektoriell strategi for bærekraftig utvikling i Norden og dets nærområder med fokus på de områder hvor Norden har felles interesser og spesielt gode forutsetninger for å bidra til en bærekraftig utvikling, og hvor det nordiske samarbeidet skaper en merverdi.

Kosmo opplyste at den foreliggende strategien, «Bærekraftig utvikling - en ny kurs for Norden», ble forelagt miljøvernministrene i november og godkjent av samarbeidsministrene i desember 2000. Strategien trådte i kraft den 1. januar 2001, med forbehold om Nordisk Råds behandling. Han påpekte at strategien fokuserer på viktigheten av koordinerte nordiske synspunkter for å oppnå større gjennomslagskraft i internasjonale forhandlinger og fora. Innen kjemikalieområdet foreslås f.eks. at det skal arbeides for å påvirke EU slik at deres beslutninger i høyere grad bygger på føre var-prinsippet, på forurenser betaler-prinsippet og på at farlige stoffer skal erstattes med mindre farlige stoffer.

Strategien angir målsettinger for en bærekraftig utvikling i Norden og nærområdene sett i et 20-årig perspektiv, samt forslag til tiltak i de neste fire årene for å nå disse målsettingene. *Kosmo* mente det er viktig å se den nordiske strategien i forhold til utarbeidelsen av tilsvarende strategier i EU og OECD, hvor Norden kan være pådriver. EU er i ferd med å utarbeide en strategi for bærekraftig utvikling som vil være EU-landenes bidrag til Verdenstoppmøtet om bærekraftig utvikling, Rio+10, i Johannesburg i 2002. Siden det forventes at alle land rapporterer om sitt arbeid til Verdenstoppmøtet, bør strategien her kunne brukes som et felles nordisk bidrag. De nordiske landene kan gjennom dette fremme et økt og forpliktende internasjonalt samarbeid om bærekraftig utvikling.

Kosmos redegjørelse ble debattert i Stortinget 1. mars 2001, og følgende representanter deltok i debatten: Erik *Dalheim*, Randi *Karlstrøm*, Per-Kristian *Foss*, Johan J. *Jakobsen*, Øystein *Djupedal*, Odd Einar *Dørum* og Tore *Nord-*

tun. Fra Regjeringen deltok miljøvernminister Siri *Bjerke* og samarbeidsminister Jørgen *Kosmo*.

9.4 Spørsmål

Spørsmål fra Ågot *Valle* til utenriksministeren om det blir nødvendig å ha pass for reiser i Norden (15. november 2000)

Spørsmål fra Tor *Nymo* til kommunal- og regionalministeren om stort sprik i asylvurderingene i Norge og Sverige (15. november 2000)

Spørsmål fra Lodve *Solholm* til fiskeriministeren om den norske regjeringen ville støtte Islands avgjørelse, og i internasjonale fora tale Islands sak, dersom Island startet opp med hvalfangst innenfor ramma for bærekraftig høsting (22. november 2000)

Spørsmål fra Odd Einar *Dørum* til justisministeren om iverksettelsen av et vitnebeskyttelsesprogram i nordisk sammenheng (22. november 2000)

Spørsmål fra Øystein *Hedstrøm* til finansministeren om at Vinmonopolet som monopolbedrift tar ut en høyere fortjeneste enn Systembolaget (10. januar 2001)

10 Delegasjonens arbeid forøvrig

10.1 Møter i delegasjonen

I 2. halvår 2000 - 1. halvår 2001 har delegasjonen avholdt 6 møter, herav 5 i delegasjonens arbeidsutvalg. Delegasjonen har i perioden vært ledet av Berit *Brørby* med Valgerd *Svarstad Haugland* som nestleder. Den 14. november 2000 hadde delegasjonen et møte med utenriksminister Thorbjørn *Jagland* om et initiativ fra delegasjonens side som et ledd i demokratibyggingen i landene på Balkan. Han sa at delegasjonens planer om å invitere parlamentarikere fra området til seminar/studieopphold i Norge passet svært godt inn i det arbeidet som gjøres fra regjeringens side. Finansieringen av et slikt opplegg kan i stor grad tas over UDs budsjett, uttalte utenriksministeren.

Den 6. juni 2001 hadde delegasjonen møte med samarbeidsminister Jørgen *Kosmo*. *Kosmo* orienterte delegasjonen om ministerrådets budsjettforslag for 2002, og om forberedelsene til Norges formannskapsperiode i Nordisk Ministerråd i 2002, herunder hvilke prioriteringer Norge ville vektlegge.

Delegasjonen fulgte opp Nordisk Råds interne beslutning nr 3/1999 ved en konkret gjennomgang av forslag fra rapporten «Oppfølging av Nordisk Råds rekommandasjoner». Av de 11 forslagene fra rapporten fant delegasjonen 5 som kunne sies å være relevant å kommentere og gi et svar på. Delegasjonens synspunkter ble meddelt Presidiet i dets møte 19. oktober 2000.

10.2 Møte med frivillige organisasjoner

Den 7. juni 2001 inviterte delegasjonen representanter for de frivillige organisasjonene til et møte. Det deltok representanter fra 20 organisasjoner på møtet. Medlem av arbeidsutvalget i delegasjonen, Johan J. *Jakobsen* ledet møtet og orienterte om aktuelle saker i det nordiske samarbeidet.

Den finske ambassadør i Norge, Ole *Norrback*, orienterte om det oppdrag han hadde fått av Nordisk Ministerråd om å identifisere og utrede gjenstående grensehinder på det nordiske plan. Han opplyste at mer enn 40 000 personer flytter eller pendler mellom de nordiske land hvert år, og noen opplever hind-

ringer og manglende kunnskap i de nordiske lands byråkratier om rettigheter for nordiske statsborgere som flytter eller pendler.

Nordisk samarbeidsminister Jørgen *Kosmo* redegjorde for forberedelsene til Norges formannskapsperiode i Nordisk Ministerråd i år 2002, og inviterte de frivillige organisasjonene til å komme med innspill til formannskapsprogrammet som skal lages. Kosmo foretok også åpningen av «Hallo Norden» i Norge, og rådgiver Rebecca *Wallin* redegjorde nærmere for bakgrunnen og etableringen av prosjektet «Hallo Norden».

10.3 Informasjonsarbeid

Det er i løpet av det siste året sendt ut en rekke pressemeldinger, formidlet publikasjoner og informasjonsmateriell, samt besvart muntlige og skriftlige forespørsler.

En vesentlig del av den utadvendte virksomheten har vært rettet mot barn og ungdom.

Delegasjonen har laget ny, oppdatert publikasjon om Nordisk Råd og Baltisk Forsamling i forbindelse med fellesmøtet i Riga 31.mai - 1. juni.

Lagtingspresident og medlem av delegasjonen Odd *Holten* representerte den norske delegasjonen i forbindelse med et arrangement på Bærum Bibliotek den 27. januar 2001, hvor de nominerte forfatterne fra Norge til Nordisk Råds litteraturpris, Jan *Kjærstad* og Jon *Fosse* ble presentert.

Delegasjonen har et godt samarbeid om informasjonsspørsmål med Foreningen Norden og Norden i Fokus.

Delegasjonen er representert i styrene for Nordisk Informasjonskontor i Alta og Arendal ved henholdsvis Randi *Karlstrøm* og Liv Marit *Moland*.

Nordisk Råd deler årlig ut stipender til journalister i hvert av de nordiske land. Summen som fordeles blant norske journalister for 2001 var DKK 90.000,-. Følgende journalister mottok stipend for 2001:

Pål *Christensen* og Finn *Våga,* Stavanger Aftenblad - tema «Norden i forandring».

Bente *Haarstad,* frilansjournalist - tema «Analyse av status og framtidsutsikter for sørsamisk reindrift».

10.4 Delegasjonens kontakt med nærområdene

Den 14 og 15 september 2000 deltok Svein *Ludvigsen* på et ruspolitisk seminar i Rezekne i Latvia. Konferansen var et samarbeid mellom Norge v/ Aust Agder Fylkeskommune og Rezekne i Latvia. Ludvigsen holdt et innlegg om lovgivning vedrørende alkohol i de nordiske land, med særlig vekt på regelverket i Norge. Øvrige tema på seminaret var blant annet behandlingsmetoder for rusmisbrukere og forebyggende arbeid blant ungdom.

Den 21-22 juni deltok Svein *Ludvigsen* på en konferanse om beskyttelse av havet og bærekraftig utnyttelse av ressursene i Nord Atlanteren. Konferansen fant sted i Torshavn på Færøyene. Arrangør var regjeringen på Færøyene og Nordisk Ministerråd.

Nordisk Råds stipendieprogram for parlamentarikere fra Baltikum og Russland har som overordnet mål å fremme demokratiutbygging og knytte kontakter mellom Norden og nærområdene. Programmet har eksistert siden 1990. Neste gruppe vil komme i begynnelsen av oktober 2001

10.5 Arktisk samarbeid

Den fjerde konferanse for parlamentarikere fra den arktiske region ble holdt i Rovaniemi, Finland 27-29 august 2000. Konferansen ble arrangert av Finlands parlament, men den var forberedt av Den arktiske parlamentariske komite. Fra Stortinget deltok stortingsrepresentantene Erik *Dalheim*, Svein *Ludvigsen*, John *Dale*, Torny *Pedersen* og Ivar *Østberg*. Dessuten deltok stortingsrepresentantene Lars *Rise* for Europarådet og Tor *Nymo* for parlamentarikerforsamlingen i OSSE. Fra Sametinget deltok Johan Mikkel *Sara*. Fra norsk side var det også en foredragsholder, Arne-Wilhelm *Theodorsen* som understrekte at de arktiske områder måtte få samme tilgang på bredbandsteknikk som landenes sentrale områder.

Konferansen hadde tre hovedtema: *Samarbeidet i det arktiske område, Oppbygging av kunnskap i Arktis* og *Finansiering av bærekraftig utvikling. Dalheim* la i sitt innlegg vekt på de miljømessige forhold og foreslo at det arktiske samarbeid på miljøområdet burde presenteres på FNs oppfølgingskonferanse i 2002 av Rio-konferansen. *Dale* tok opp forurensningen på Kola-halvøya og behovet for internasjonal aksjon for å fjerne alt radioaktivt avfall. *Rise* tok opp spørsmålet om et sunt miljø burde bli en del av det Europeiske charter for menneskelige rettigheter. *Sara* omtalte urbefolkningens forhold til naturressursene. *Ludvigsen* anså at det burde skapes møteplasser for de unge fra arktiske områder.

I *sluttdokumentet* uttales bl.a. at Den arktiske parlamentariske komite i kommende to-års periode skal arbeide for å utarbeide en rapport om menneskelig utvikling i den arktiske region etter mønster fra UNDPs Human Development Report og arbeide for å iverksette konklusjoner og anbefalinger som gjelder Den nordlige sjørute. Den neste konferanse finner sted i Tromsø i august 2002. Sluttdokumentet fra konferansen i Rovaniemi er vedlagt delegasjonsrapporten (Bilag 6).

Den arktiske parlamentariske samarbeidskomite har fortsatt sitt arbeid i 2000 og 2001. Komiteen har bestått av representanter for de nordiske lands parlament samt fra parlamentene i Canada, Russland og USA og Europaparlamentet. Urbefolkningen er også representert i komiteen og reflekterer den deltakelse som urbefolkningen har i regjeringenes samarbeidsorgan, Arctic Council. I alt seks urbefolkningsorganisasjoner deltar i arbeidet. Nordisk Råd har observatørstatus i komiteen. Fra norsk side er stortingsrepresentant Erik *Dalheim* medlem av komiteen med stortingsrepresentant Svein *Ludvigsen* som suppleant. Komiteens leder er Clifford *Lincoln*, Canada.

Komiteen har i andre halvår 2000 holdt to møter, i Rovaniemi i august hvor *Dalheim* deltok og i Stockholm i november hvor *Ludvigsen* deltok. På møtet i Stockholm ble det fra norsk side presentert et opplegg utarbeidet av Fafo, om hvorledes en rapport om levevilkår i de arktiske områder kan gjennomføres. *Dalheim* representerte komiteen på den 9. parlamentariske Østersjøkonferanse i Malmø i september.

Komiteen har i første halvår 2001 holdt et møte, på Svalbard i april hvor *Dalheim* deltok. På dette møte ble det fra norsk side presentert en rapport utarbeidet av Fridtjof Nansens institutt om de aktuelle politiske problemstillinger angående den nordlige sjørute. På dette møtet ble det besluttet at komiteen skulle be Arctic Council å fremlegge en rapport om levevilkårene i de arktiske områder. Flere medlemmer av komiteen hadde i januar et møte i Euro-

paparlamentet, Brussel med delegasjonen for Norge, Island, Lichtenstein, Sveits, Nordisk Råd og Arktisk samarbeid. Fra norsk side deltok *Dalheim*. Svein *Ludvigsen* representerte komiteen på møtet i Barents Euro-Arktiske Råd 15. mars i Murmansk.

10.6 Østersjøsamarbeidet

Den 9. Østersjøkonferanse ble holdt 4-5 september 2000 i Malmø. Fra Stortinget deltok stortingsrepresentantene Erik *Dalheim*, Karin *Kjølmoen*, Harald Tom *Nesvik*, Åse *Wisløff-Nilssen* og Sverre J. *Hoddevik*. I forkant av møtet ble det holdt et nordisk koordineringsmøte.

Konferansen omhandlet to hovedtema: *Samarbeid i Østersjøregionen* og *Nordlige dimensjon - muligheter og utfordringer for regionalt og subregionalt samarbeid.* I to parallelle grupper drøftet deltakerne trans-europeiske nettverk respektive grenseoverskridende samarbeid. På konferansen holdt *Dalheim* et innlegg om tettere energisamarbeid rundt Østersjøen, mens *Kjølmoen* i sitt innlegg berørte energi og miljø.

Statssekretær Christoph *Zöpel* fremla målsettingene i Østersjøsamarbeidet for det tyske formannskapet. Den tidligere danske utenriksminister Uffe *Ellemann-Jensen* la vekt på at Russland måtte inkluderes i de europeiske strukturer. Vise-statsminister Lena *Hjelm-Wallén* fremholdt at den største utfordringen er utvidelsen av EU og at denne må følges av en styrking av samarbeidet med Russland. Konferansens sluttdokument er vedlagt delegasjonsrapporten (Bilag 7).

Den parlamentariske referansegruppe som ble opprettet i 1994, fortsetter sitt arbeid. Nordisk Råd og de nordiske lands parlament er representert i gruppen ved folketingsmedlem Svend Erik *Hovmand.*

10.7 Annet

Den 20-24 mai hadde delegasjonen besøk av 2 parlamentarikere fra Rwanda. Besøket var en del av et program i regi av IPU. Formålet med besøket var at de 2 parlamentarikerne skulle få en bedre innsikt i menneskerettighetsarbeidet i Norge og Stortingets rolle i menneskerettighetenes overholdelse. Under oppholdet hadde de møter med mange parlamentarikere, UD, samt flere institusjoner som jobber med menneskerettigheter, blant andre Institutt for menneskerettigheter og Sivilombudsmannen.

Rekommandasjoner, uttalelser og interne vedtak på Nordisk Råds 52. sesjon, Reykjavik, 6. - 8. november 2000 og 6. ekstrasesjon i Kungälv, 26. juni 2001, samt fremstillinger

Fremst. 1/2000	*Opprettelse av et Nordisk Informasjonspunkt i Kaliningrad (A 1206/nær)*
	Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
	att snarast möjligt etablera en nordisk infopunkt i Kaliningrad
Fremst. 2/2000	*Idrottsutbyte med Nordens närområden (A 1212/när)*
	Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
	att med beaktande av finansierings- och stödmöjligheter inom ramen för en ideell föreningsverksamhet utarbeta ett program för ett idrottsutbyte på folkrörelsenivå med Nordens närområden

Fremst. 3/2000	*Nordisk regionalpolitisk samarbeidsprogram 2001-2005 (B 188/nord)*
	Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
	att utreda möjligheterna att anpassa den geografiska utformningen av de nordiska gränsregionerna så att en samordning med kommande Interreg-program underlättas
	att utreda hur det nordiska samarbetet kan bidra till en bättre tillgång till tjänster såsom IT, transport, tele, post och energiförsörjning i glest bebyggda områden
	att etablera ett samarbete mellan de nordiska regional- och utbildningssektorerna
	att med beaktande av de synpunkter i övrigt angående speciella insatsområden m.m. som Nordenutskottet fremfört i sitt betänkande över ministerrådsförslaget, fastställe ministerrådsförslag B 188/nord angående Nordiskt regionalpolitiskt samarbetsprogram 2001-2005
Fremst. 4/2000	*Nordiska utveklingsfonden (B 190/euro)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	at vedtage ministerrådsforslag B190/euro om en kapitalforhøjelse i NDF, deltagelse i gældssaneringsinitiativet HIPC, overgang fra SDR til Euro i regnskab- og kapitalvaluta med tilsvarende ændringer i statutterne.
Fremst. 5/2000	*Frivilligsektorn (A 1213/nord, A 1214/nord og A 1216/nord)*
	Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
	att i budgetarbetet prioritera stöd för ideella organisationer inom respektive verksamhetsområde
	att genom särskilda informationsinsatser riktade till de ideella organisationerna synliggöra de olika samnordiska stödordningarna och på alla sätt förenkla ansökningsförfarandet
	att kartlägge på vilket sätt de ideella organisationerna i Norden arbetar för att integrera medlemmar med invandrarbakgrund i sin verksamhet
	att kartlägga vilket samarbete som de ideella invandrarorganisationerna har i Norden
	att redovisa hur EU definierar och involverar de ideella organisationerna i det europeiska samarbetet
	att inventera och utvärdera bevillningarna från de olika nordiska stödordningarna till den ideella sektorn under de senaste åren. Genomgången bör innehålla en värdering av kriterierna för vad som skall räknas som frivilliga/ideella aktiviteter samt i vilken omfattning som stöd har utgått till att underlätta utbyte och mobilitet mellan organisationer
	at utrede en tilpasning av relevante skatter og avgifter med utgangspunkt i de ordninger som i dag fungerer gunstigst for organisasjonene
	at det for Nordisk Kulturfond fastsettes som et mål at Kulturfondets midler i høy grad skal benyttes til å stimulere kulturaktiviteter arrangert av frivillige organisasjoner. Det er naturlig at kulturfondets styre utarbeider nærmere retningslinjer
	at man vurderer å igangsette et nytt nordisk forskningsprogram viet problemstillinger knyttet til de frivillige organisasjonene i deres rolle i samfunnet
Fremst. 6/2000	*Udvalgsforslag om undertegnelse af deklarationen «Bone and Joint Decade 2000-2010» (A 1242/nord)*

	Nordisk Råd rekommanderer Danmarks, Islands og Norges regeringer
	at undertegne deklarationen «Bone and Joint Decade 2000-2010»
Rek. 7/2000	*Ungdomsudveksling mellem Norden og de baltiske stater (A 1238/när)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	at i samråd med Baltisk Råd udarbejde et nordisk - baltisk program for fremme af ungdomsudveksling mellem Norden og de baltiske stater og herved specielt
	at udvikle nordiske og baltiske skolekontakter over landegrænserne, f.eks. gennem et nordisk-baltisk skolenetværk
	at udarbejde retningslinier for mulige meritoverførsler mellem de baltiske og de nordiske systemer
	at sammen med Baltisk Råd iværksætte en kampagne for at bruge og for at bekendtgøre en éntydig informationsplatform for det nordisk-baltiske skole- og udvekslingssamarbejde.
	at sammen med Baltisk Råd og i samarbejde med udvalgte konkrete uddannelsessteder designe interregionale nordisk-baltiske ungdoms-udvekslingsaktiviteter i strategisk samordning med relevante EU-ungdomsprogrammer
	at sammen med Baltisk Råd analysere de faciliteter, af typen Interrail m.m., der er til rådighed for unges rejseaktiviteter i de respektive lande med henblik på at lette vilkårene.
	at analysere hvilke restriktioner der foreligger, hvad angår arbejds- og opholdstilladelse, sociale rettigheder, sygesikring m.m., og udarbejde retningslinier for deres afskaffelse - om nødvendigt ved national lovgivning
	at etablere kurser og at oprette et netværk for fritidsledere, der kan være lokale garanter for ungdomsmobilitetens sociale og kulturelle kvaliteter
	at i samarbejde med Nordisk Ministerråds informationskontorer og nationale universitetsinstitutter udarbejde rammer for sprogkurser, der kan smidiggøre ungdomsmobiliteten mellem landene
	at aflægge regelmæssige fælles nordisk-baltiske rapporter om arbejdet med rekommandationen
Rek. 8/2000	*Intensifierat samarbete med Ryssland och de baltiska staterna (A 1224/þ)*
	Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
	att samarbetet med de baltiska staterna intensifieras, samt
	att samarbetet med Ryssland angående de sju områdena i nordvästra Ryssland intensifieras.
Rek. 9/2000	*Arbejdsmarked- og arbejdsmiljøprogram 2001-2004 (B 198/euro)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	at vedtage ministerrådsforslaget om Program for Arbejdsmarkeds- og arbejdsmiljøområdet 2001-2004 (B 198/euro) og inddrage Europaudvalgets kommentarer som de fremgår af udvalgets betænkning.
Rek. 10/2000	*Tematiseret arbejdsmarkedsrelateret debat på Nordisk Råds session (A 1235/euro)*
	Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer

	at forud for Nordisk Råds session at udarbejde et baggrundsoplæg til en tematiseret arbejdsmarkedsrelateret debat på sessionen. Emnet/emnerne anvises hvert år ultimo marts af Nordisk Råds Europaudvalg.
Rek. 11/2000	*Nordisk IT-infrastrukturstudie, E-handel (digitale signature) og regelsæt for kryptering (A 1226/euro)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	at gennemføre et fælles nordisk IT-infrastrukturstudie. Formålet med studiet skal være at identificere kapacitetsbehov og -overskud på de nuværende transportnet, afklare hvilke aftaler som regulerer samtrafikken, samt fremkomme med scenarier for fremtidige volumeforøgelser.
	at tilstræbe koordination af nordiske synspunkter i forbindelse med implementering af nuværende EU-direktiver om digitale signature, samt i udformningen af fremtidige EU-forslag på området.
	at tilstræbe fælles løsninger i spørgsmålet om udvikling af regelsæt for kryptering.
Rek. 12/2000	*IT-innovationsstudie og makroklusters (A 1227/euro)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	at gennemføre et studie af det nordiske innovationsmiljø indenfor IT-teknologi, herunder
	at identificere muligheder for opbygning af grænseoverskridende klusters
Rek. 13/2000	*IT-redskaber og deltagerdemokratiet i Norden (A 1228/euro)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	at undersøge hvorledes man ved hjælp af IT-teknologi kan stimulere og forøge borgerdeltagelsen i den demokratiske beslutningsproces, og
	at stimulere igangsætning af udvikling af IT-baseret oversættelsesteknik til brug mellem de nordiske sprog og udvalgte verdenssprog, samt
	at stimulere til etablering af fællesnordiske *freenets*
Rek. 14/2000	*Rådgivende IT-ekspertgruppe (A 1229/euro)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	at nedsætte en ekstern IT-ekspertgruppe, der skal fungere som rådgivende organ overfor Ministerrådet med det formål at der på sigt etableres en overordnet strategi og handlingsplan for et nordisk IT-samarbejde.
Rek. 15/2000	*Social dumping i EU/EØS (A 1237/euro)*
	Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer
	at gennem erfaringsudveksling udarbejder kontrolsystemer til bekæmpelse og afsløring af virksomheder, der benytter sig af illegalt arbejde i Norden,
	at indføre og samordne strenge sanktioner overfor virksomheder i Norden (f.eks. i form af bøder, skadeserstatning, erhvervsforbud), således at det ikke lønner sig at rekruttere illegal arbejdskraft,

	at arbejde for at de nye medlemslande i EU får opbygget sine kontrol-myndigheder og sine faglige organisationer, således at de ved tiltrædelsen kan opfylde gældende EU-direktiver vedrørende arbejdsmarkedsforhold,
	at overveje hvorledes EU's struktur- og regionalfonde kan anvendes til forbedring af arbejdsmarkedsforhold i de nye medlemslande af EU, således at EU-direktiverne overholdes og at der dermed ikke skabes urimelige konkurrencevilkår på arbejdsmarkedsforhold.
Rek. 16/2000	*Nätverk för livsmedelsäkerhet inom Norden och EU (B 196/när)*
	Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar
	att införa ett nätverk på myndighetsnivå nationellt för att ge snabb information när det inträffar fall som hotar livsmedelssäkerheten och att verka för att det inom EU byggs upp motsvarande nätverk
Rek. 17/2000	*Handlingsprogram för nordiskt jord- och skogsbrukssamarbete 2001-2004 (B 196/när)*
	Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
	att fastställa ministerrådsförslag B 196/när med beaktande av de synpunkter som framförts i utskottets betänkande över förslaget
Rek. 18/2000	*Strategi for det nordiske fiskerisamarbejde 2001-2004 (B 197/nær)*
	Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
	att med beaktande av de synpunkter som framförts i närområdesutskottets betänkande över ministerrådsförslag B 197/när fastställa strategin för det nordiska fiskerisamarbetet 2001-2004.
Rek. 19/2000	*Handlingsprogram for det nordiske levnedsmiddelsamarbejde til 2004 (B 194/euro)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	at vedtage ministerrådsforslag om handlingsplan for det nordiske levnedsmiddelssamarbejde fram til år 2004 (B 194/euro) og tage hensyn til Europaudvalgets bemærkninger, herunder afsætte tilstrækkelige midler til at iværksætte den omtalte forskningsindsats og databaseudbygning.
Rek. 20/2000	*Bioetisk samarbejd (A 1218/nord)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	at undersøge hvordan den frivillige sektor, særligt forbruger- og miljøorganisationer kan få større påvirkningsmuligheder i forhold til etiske og sundhedsmæssige vurderinger.
	at afsætte tilstrækkelige midler på budgettet for 2001 til Nordisk Komité for bioetik til en redegørelse for reglerne i Norden på det bioteknologiske område, de etiske dilemmaer og politiske styringsmuligheder.
Rek. 21/2000	*Internationalt forbud mod kloning af mennesker og offentlighedens indsigt i bioteknologisk forskning (A 1218/nord)*
	Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer
	at arbejde aktivt for at gennemføre et internationalt forbud mod kloning af mennesker i overensstemmelse med Europarådets konvention om menneskerettigheder og biomedicin,
	at overveje, hvorledes man i de nordiske lande kan sikre offentligheden indsigt i forskning på det bioteknologiske område.

Rek. 22/2000	*Genmodificerede levnedsmidler (A 1222/euro)*
	Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer
	at med udgangspunkt i sluterklæringen fra ministerkonferencen om sikker mad den 26.-27. juni 2000 arbejde for en meget restriktiv politik i forhold til godkendelse af markedsføringstilladelser for genmodificerede levnedsmidler,
	at med udgangspunkt i sluterklæringen fra ministerkonferencen om sikker mad den 26.-27. juni 2000 arbejde for at sikre forbrugernes frie valg af levnedsmidler, også det frie valg som kan være betinget af etiske forhold og som derfor forudsætter at levnedsmidler mærkes, hvis der på et tidspunkt i produktionskæden har været anvendt genmodificerede indholdsstoffer.
Rek. 23/2000	*Havets miljöproblem och hållbar förvaltning av fiskeresurserna (A 1225/när)*
	Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
	att säkra ett nordiskt tvärsektoriellt engagemang för att kommande Nordsjökonferenser prioriterar frågeställningen om att reducera föroreningarna till haven
	att på ett tvärsektoriellt plan (fisk, konsument, livsmedel och miljö) dokumentera föroreningstillståndet för att säkra att fisk från Nordens hav är sund och säker mat
	att i relevanta internationella organ verka för utveckling av en mer enhetlig förvaltning av havsområdena med en samlad värdering av alla viktiga påverkande faktorer.
	att verka för utveckling och enhetligt bruk av selektiva fångstredskap.
	att genom medverkan av relevanta sektorer, ex.vis konsument, fiske, skol och ungdom, kultur och information, initiera en informationskampanj om sund och säker mat från Nordens hav.
Rek. 24/2000	*Budget för det nordiska samarbetet 2001 (C 2; B 189/p)*
	Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
	att dialogen mellan Nordiska rådet och ministerrådet inför 2002 års budgetarbete inleds så snart som möjligt efter sessionen
	att budgetarbetet baseras på konkreta förslag, varvid budgetens roll som styrinstrument stärks och andelen odisponerade medel i slutet av budgetåret minskas.
	att beslut över disponering av medel inom ramen för den nya budgetposten 1-2203-2 för Strategiska och kulturpolitiska insatser sker efter samråd med Nordiska rådet
	att i sitt budgetarbete inför 2002 uppmärksammar eventuella budgetkonsekvenser av Rådets rekommendationer, samt
	att i sitt budgetarbete inför 2002 prioriterar ytterligare insatser inom följande områden:
	ßEY Ett konkurrenskraftigt Norden
	ßEY Regionalpolitiska åtgärder
	ßEY Barn och unga i Norden och Nordens närområden
	ßEY Insatser mot främlingsfientlighet och för integration av icke-nordbor bosatta i Norden

	ßEY Kulturområdet med särskild uppmärksamhet på Orkester Norden, den nordiska biblioteksveckan, frivilligorganisationerna (särskilt utökat stöd till ungdomsorganisationernas nordiska samarbete folkrörelsernas samarbetsprojekt i Ryssland och Baltikum) samt utökning av bevillningsramen för Nordiska kulturfonden
	ßEY Mobilitet och minskning av gränshinder, därinom Hallå Norden, NordplusMini och NordplusJunior
	ßEY Västnorden och det arktiska samarbetet
	ßEY Demokrati och medborgarinflytande
	ßEY Närområdesprogrammet inkl. sektorernas aktiviteter inom närområden
	ßEY Jämställdhet samt
	ßEY Sociala och hälsopolitiska områden.
	att genomföra följande ändringar i budgetförslaget för 2001:
	Förhöjning av anslagen till
	1-2298-2 Insatser mot främlingsfientlighet med 1.000.000 DKK
	1-2230-2 NORDBOK med 300.000 DKK
	1-2522-1 Stötteordningen för Nordisk folkupplysning och vuxenutbildning med 500.000 DKK
	2-0830-2 Demokrati och medborgarpolitik med 1.000.000 DKK
	2-6110-2 Projektmedel för regionalsamarbete med 1.000.000 DKK
	1-2256-2 Nordiska musikkommittén, NOMUS för ökat stöd för Orkester Norden med 500.000 DKK
	Reducering av anslagen till
	1-2203-2 Strategiska kultursatsningar med 1.000.000 DKK
	1-2520-2 Styrningsgruppen for nordisk folkeopplysning og voksenopplæring med 500.000 DKK
	1-3410-2 Projektmedel - IT-samarbete med 500.000 DKK
	3-4110-2 Projektmidler - Arbejdsmarked og arbejdsmiljø med 500.000 DKK
	1-3132-2 Nordisk forskningsprogram om språkteknologi med 300.000 DKK
	3-4620-2 Velfærdsforskning med 1.000.000 DKK
	4-0445-2 Ministerrådsreserven med 500.000 DKK
	att i övrigt tillgodose de synpunkter som framförts i Presidiets betänkande.
Rek. 25/2000	*Ændring af overenskomsten om Nordisk Kulturfond (B 191/nord)*
	Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
	att fastställa ändringar av artikel 7 och artikel 8 i den nu gällande överenskommelsen om Nordiska kulturfonden i enlighet med ministerrådsförslag B 191/nord.
Rek. 26/2000	*Nordjobb- och andra utbytesprogram för ungdom (A 1240/kk)*
	Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
	att i samråd med Föreningarna Nordens Förbund se över NORDJOBB-verksamheten och överväga andra/ytterligare former för nordiskt ungdomsutbyte

	att överväga hur Nordiska ministerrådet bättre kan bidra till att informera och sprida kunskap om de nordiska utbytesprogrammen för främst ungdom
Rek. 27/2000	*Samarbejdsprogram for social- og sundhedssektoren 2001-2005 (B 192/nord)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	at vedtage ministerrådsforslag om samarbejdsprogram for social- og sundhedssektoren 2001-2005 og inddrage de synspunkter som fremgår af Nordenudvalgets betænkning om ministerrådsforslag B 192/nord.
Rek. 28/2000	*Nordisk samarbejde på narkotikaområdet 2001-2005 (B 193/nord)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	at vedtage ministerrådsforslag om nordisk samarbejde på narkotikaområdet 2001-2005 og inddrage de synspunkter som fremgår af Nordenudvalgets betænkning om ministerrådsforslag B 193/nord og at oversende de årlige handlingsplaner til Nordisk Råd.
Rek. 29/2000	*Demensproblematik (A 1211/nord)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	at træffe foranstaltninger for:
	at der skabes en fælles nordisk satsning for at udvikle pleje af demente, herunder metoder til at støtte de pårørende og udvikle en klar og anvendelig plejefilosofi
	at der skabes et effektivt netværk for uddannelse af personale indenfor pleje af demente, hvor de eksisterende kundskabscentre anvendes
	at styrke, videreudvikle og initiere fællesnordisk forskning om demenssygdomme og forebyggelsen af dem, indenfor biologi, farmakologi psyko-sociale fag og plejevidenskaben
	at oprette en tværfaglig projektgruppe, som har det som opgave at samle og vurdere den kundskab som findes på området og på baggrund af den udarbejde konkret forslag om realiseringen af ovennævnte mål.
Rek. 30/2000	*Narkotikabekämpning (A 1205/nord)*
	Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar
	att intensifiera deras åtgärder mot narkotika och
	att prioritera det förebyggande och attitydpåverkande arbetet för att förhindra spridningen av narkotikabruk i Norden och spridning av narkotika till och mellan de nordiska länderna.
Rek. 31/2000	*Indsatser mot narkotika (A 1205/nord)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	at Nordisk Ministerråd sørger for at fremskaffe en kvalificeret, faglig vurdering af erfaringer og resultater af de seneste års indsatser mod narkotika i de nordiske lande, med vægt på stærke og svage sider ved disse indsatser set i lyset af narkotikasituationen som den ser ud og kan forudses i dag.
Rek. 32/2000	*Kartlegging av organisert kriminalitet (A 1233/nord)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

	å utarbeide en faktabeskrivelse av hva som nå er utviklingstrekkene innenfor organisert kriminalitet og hva som må gjøres for å bekjempe denne typen kriminalitet
Rek. 33/2000	*Demokrati och välfärd i ett globalt perspektiv (A 1241/ nord)*
	Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
	att klarlägga vilka delar av den nordiska välfärdsmodellen som det finns samstämmighet om att man skall värna;
	att i det planerade välfärdsforskningsprogrammet inkludera en undersökning av i vilken utsträckning harmoniseringar, och med särskilt beaktande av skattebasernas rörlighet, påverkar handlingsfriheten när det gäller val av välfärdsmodell;
	at i det planlagte velferdsforskningsprogrammet inkludere en undersøkelse av hvordan utviklingen med stadig større enheter med påfølgende sterk konsentrasjon i finansnæringen og øvrig næringsliv påvirker maktforholdene i samfunnet og forbrukernes situasjoner;
	att det i de fortsatta förberedelsearbetet med globaliseringsfrågorna tas hänsyn till demokrati- och framtidsutredningarna i de nordiska länderna;
	att med utgångspunkt i bl.a. demokratiutredningarna presentera gemensamma handlingslinjer för att stärka demokratins ställning i de nordiska länderna och förnya deras former;
	att innanför och utanför Norden sprida kunskap om de nordiska ländernas erfarenheter av folkrörelser, medbestämmande, byalag och folkbildning samt att skapa ett forum för inbördes kommunikation mellan dessa och att undersöka möjligheterna för att upprätta en databas för detta syfte.
Rek. 34/2000	*Nordiskt inflytande i internationellt samarbete (A 1241/ nord)*
	Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar
	att i internationella sammanhang eftersträva ett gemensamt inflytande för framflyttande av de europeiska positionerna i riktning mot ett dynamiskt välfärdssamhälle liknande de nordiska;
	att i allt internationellt samarbete sträva efter ett gemensamt nordiskt agerande i syfte att främja goda levnadsvillkor i utvecklingsländer och nyindustrialiserade länder;
	att på internationella arenor, t.ex. EU, FN, WTO verka för att folkrörelsernas och frivilligorganisationernas roll stärks i syfte att öka demokratiseringen av den globala styrningen.
Uttalelser	
Uttalelse 1/2000	*Beretning fra Nordisk Kulturfond, incl. Revisions-beretning, 1999 (C 5/kk)*
	Nordisk Råd ytrer til Nordisk Ministerråd
	at Nordisk Ministerråd og fondssekretariatet gennemfører de af revisorerne foreslåede ændringer.
Uttalelse 2/2000	*Aktionsplan 2000-2001 för barn och unga i Nordens närområden*
	Presidiet uttaler til Nordisk Ministerråd (sosialministrene)
	at Nordisk Råds godkender udtalelse efter forslag fra Nærområdeudvalget og oversender den til Nordisk Ministerråd (bilag 1)

Bilag 1	København den 13. september 2000

Nordiska ministerrådet Socialministrarna

Nærområdeudvalgets udtalelse om Aktionsplan 2000-2001 for børn og unge i Nordens Nærområder

Ministerrådet har oversendt Nordisk Råd en aktionsplan for barn og unge i Nordens nærområder. Med aktionsplanen præsenterer Ministerrådet de årlige planer i dette arbejde som er baseret på Nordisk Ministerråds handlingsplan, forankret i rekommandation 8/97 fra Nordisk Råd, og behandlet ved Nordisk Råds session i november 1998. Med rekommandation 13/98 ønsker Nordisk Råd bl.a. præsentation af årlige aktionsplaner for iværksættelsen af handlingsplanen som skal inkludere ansvarsfordeling og budgetreservering.

Nærområdeudvalget udtrykker sin tilfredshed med aktionsplanens målsætning og prioriterede tiltag som udvalget anser i overensstemmelse med handlingsplanen. Udvalget mener dog at en liste over alle igangværende projekter inden handlingsplanens område burde fremlægges sammen med aktionsplanen fremover således at Nordisk Råd bedre kan vurdere i hvilken grad målsætning og prioriterede tiltag realiseres i projekter, samt geografisk og sektorsmæssig fordeling. Ifølge Ministerrådets sekretariat er sådan katalog under udarbejdelse og forventes fremlagt ved sessionen i oktober.

Nærområdeudvalget forholder sig positivt til Ministerrådets vægt på kombination af projekter som behandles af den centrale arbejdsgruppe og projekter forankret lokalt, behandlet af informationskontorerne i samarbejde med lokale myndigheder og frivillige organisationer. Endvidere anses det som en fornuftig prioritering at forøge den lokale andel af budgettet. På baggrund af denne prioritering blev informationskontorernes midler til disponering fordoblet mellem 1999 og 2000. Som det fremgår af aktionsplanen er dette beløb uforandret mellem årene 2000-2001 på grund af reduceret total budget til aktionsplanen år 2001 i forhold til år 2000 (TDKK - 200). Det hævdes i aktionsplanen at hvis den totale ramme for handlingsplanen bliver større i 2001 end forudsat ønsker Ministerrådet at vurdere en forøgelse af dette beløb. Udvalget støtter denne prioritering.

Af Nordisk Ministerråds forslag til budget for år 2001 fremgår, at i rammeprogram (fra 1999) for Ministerrådets aktiviteter i samarbejde med nærområderne for årene 2000-2002 har man gjort visse præciseringer og omprioriteringer i de temaområder som man har samarbejdet med i de seneste år. Der hævdes bl.a. at «Det langsigtede arbejde, som er blevet indledt af Nordisk Råd angående implementering og opfølgning af initiativ med sigtet at forbedre børn og unges fremtidsudsigter i nærområderne kommer til at intensiveres yderligere.»

Der fremgår af aktionsplanen, at andre midler en de øremærket aktionsplanen, til planlagte eller igangsatte projekter inden handlingsplanens område er blevet stærkt reducerede. Budget for disse projekter for år 2001 fremgår ikke af aktionsplanen. Delvis forklares denne reduktion af at nogle af projekterne er i slutfasen. På baggrund af det ovennævnte referat til rammeprogram-

met advarer udvalget dog mod at aktivitetsniveauet på området nedsættes i denne grad, uden at nye aktiviteter kommer til.

Nærområdeudvalget er tilfreds med aktionsplan for børn og unge i nærområderne 2000-2001 og opfordrer til at aktionsplan bliver godkendt.

Interne vedtak	
Internt vedtak 1/2000	*Revisionen af Nordisk Ministerråds virksomhed (C 3/kk)*
	Nordiska rådet beslutar
	att lägga revisionsberättelsen över Nordiska ministerrådets verksamhet år 1999 till handlingarna
Internt vedtak 2/2000	*Beretning til Nordisk Råd om revisionen af Nordisk Råds regnskab for 1999 (C 4/kk)*
	Nordiska rådet beslutar
	att uppmana Presidiet att, med beaktande av vad som anförs i detta betänkande, genomföra en översyn av Nordiska rådets ekonomireglemente.
	att uppmärksamma Presidiet på dess ansvar för att ändamålsenliga administrativa bestämmelser för Nordiska rådet finns och efterlevs.
	att lägga bokslut och revisionsberättelse för Nordiska rådets verksamhet år 1999 till handlingarna.
Internt vedtak 3/2000	*Beretning fra Nordisk Kulturfond, incl. Revisions-beretning, 1999 (C 5/kk)*
	Nordisk Råd beslutter
	at godkende Nordisk Kulturfonds regnskab for 1999 og bevilge fondens bestyrelse ansvarsfrihed for 1999,
	at tage virksomheds- og revisionsberetningerne for Nordisk Kulturfond for 1999 til efterretning.
Internt vedtak 4/2000	*Uppföljning av Nordiska rådets konferenser, seminarier m.m. (A 1239/kk)*
	Nordisk Råd beslutter
	at koncentrere sine konferencer, seminarer, høringer og rapporter til prioriterede politiske emner og temaer,
	at tydeligere end tidligere klargøre hensigt og formål for aktiviteter og rapporter, således at opfølgning kan sikres.
Internt vedtak 5/2000	*Nabo-TV i digitalt marknät*
	Nordiska rådet besluter
	att mittengruppens förslag om att ministerrådet säkerställer fortsatt grannlands-TV i det digitala marknätet och använder den nya tekniken till ökad distribution av public service översänds till Nordenutskottet för behandling.
Fremst. 1/2001 [1)]	*Rasisme og nynazisme i Norden (A 1245/p)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	at komme med en årlig redegørelse for tiltag, der er gjort i de nordiske lande mod racisme, fremmedfjendtlighed og diskriminering i hverdagen.

Fremst. 2/2001 [2]	*Samarbejdsprogram for nordisk ligestillingssamarbejde 2001-2005 (B 195/nord)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	at vedtage Nordisk Ministerråds Samarbejdsprogram for Nordisk Ligestillingssamarbejde 2001-2005 og inddrage Nordenudvalgets kommentarer som de fremgår af Nordenudvalgets betænkning.
Fremst. 3/2001 [3]	*Tverrsektoriell handlingsplan for barne- og ungdomspolitisk samarbeid 2001-2005 (B 200/nord)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	at vedtage Nordisk Ministerråds Tverrsektoriell handlingsplan for barne- og ungdomspolitisk samarbeid 2001-2005 og inddrage Nordenudvalgets kommentarer som de fremgår af Nordenudvalgets betænkning.
Fremst. 4/2001 [4]	*Narkotikahandeln (A 1223/nord)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	at udforme en fælles nordisk strategi og samordne nordiske indsatser mod hvidvasking af penge;
	at samle kundskab om narkotikabranchen som et hot mod demokratiet i Norden og des nærområder og udforme en fælles strategi for indsatser på området.
Fremst. 5/2001 [5]	*Nordisk samarbeid om kultur og helse (A 1210/nord)*
	Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd
	å arbeide for at kunst og kultur, både i teori og praksis, integreres som en vigtig ressurs og vesentlig faktor i det helsefremmende, forebyggende og rehabiliterende arbeidet i de nordiske samfunn;
	at kultur- og helseperspektivene bliver en integrert del på alle nivåer i de helse- og sosialfaglige, medisinske og kulturfaglige utdanningene i Norden.
Fremst. 6/2001 [6]	*Grundandet av en demokratifond för samarbete med Ryssland (A 1220/när)*
	Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
	att förbättra möjligheterna till breda folkliga kontakter mellan nordiska och ryska organisationer, partier, folkrörelser, nätverk och institutioner genom att etablera en samverkan mellan nationella projekt som de nordiska länderna genomför för utveckling av demokrati i Ryssland och Nordiska ministerrådets insatser inom bland annat närområdesprogrammet för stöd till demokrati-utveckling.
Fremst. 7/2001 [7]	*Endringer i overenskomsten om Nordisk Kulturfond (A 1251/nord)*
	Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landenes regjeringer
	å endre artiklene 1, 2, 7, 9, 10, 11, 12 og 13 i overenskomsten om Nordisk Kulturfond i overensstemmelse med det vedlagte forslaget som følger: [8]
	Artikel 1 Nordisk Kulturfond har til formål at fremme det kulturelle samarbejde mellem de nordiske lande *og selvstyrende områder.*
	Artikel 2 Der kan også ydes støtte til *virksomhed* inden for eller uden for Norden vedrørende nordisk kulturelt samarbejde og de nordiske landes kulturliv.

	Artikel 7 Fonden er et selvstændigt rettssubjekt. Den forvaltes, dens midler fordeles og dens virksomhed i øvrigt ledes af en styrelse. *Fondens firma tegnes av styrelsen eller af den som styrelsen bemyndiger. Styrelsen har hjemmel til at fastsætte honorar til sine medlemmer.*
	Artikel 9 Styrelsen kan indhente udtalelser *fra Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd eller fra andre sagkyndige.*
	Artikel 10 Fondens sekretariatsarbejde og økonomiforvaltning varetages på en måde styrelsen beslutter. Sekretariatets beliggenhed skal oplyses i styrelsens arbejdsorden.
	Artikel 11 Af fondens midler afholdes rejsegodtgørelse, dagpenge, *honorar, sekretariats- og forvaltningsomkostninger og* øvrige omkostninger i forbindelse med fondens virksomhed. Der kan endvidere afholdes udgifter til særlig sagkyndig bistand.
	Artikel 12 Fonden har sit sæde *hvor fondens sekretariat er beliggende.*
	Artikel 13 Styrelsen vedtager en forretningsorden med nærmere foreskrifter om fondens sekretariatsarbejde, økonomiforvaltning og virksomhed.

1) Vedtatt av Presidiet per capsulam mars 2001
2) Vedtatt av Presidiet 3. april 2001 i Oslo
3) Vedtatt av Presidiet 3. april 2001 i Oslo
4) Vedtatt av Presidiet 3. april 2001 i Oslo
5) Vedtatt av Presidiet 3. april 2001 i Oslo
6) Vedtatt av Presidiet 3. april 2001 i Oslo
7) Vedtatt av Presidiet 3. april 2001 i Oslo
8) Fet skrift anger tillägg eller ny text i artiklarna 1, 2, 7, 9, 10, 11, 12 og 13 i överenskommelsen.

Rekommandasjoner vedtatt under den 6. ekstrasesjonen 2001

Rek. 8/2001	*Nordisk Miljøhandlingsprogram 2001-2004 (B 199/när)*
	Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
	att föra in resurseffektivisering och kärnsäkerhet som insatsområden i det nordiske miljøhandlingsprogram 2001-2004;
	att vad gäller den nordiska budgeten samt arbetet under 2002 prioriteras följande:
	a) Uppföljning av befintlig rekommendation om miljöräkenskaper för energi, samt etablering av ett system för prissättning av miljökostnaderna vid produktion av elektricitet samt projekt för att pröva Kyotomekanismerna i östersjöområdet.
	b) Arbeta för miljösäkerhet i hav och kustområden, bl.a. vad gäller att motverka oljeförorening.
	c) Åtgärder för att stoppa utsläpp av radioaktiva ämnen till hav och luft från Sellafield m.fl. anläggningar samt att stoppa läckage av radioaktiva ämnen till hav och vattendrag från använt kärnbränsle, mot bakgrund av att den Ryska Duman beslutat om att importera använt kärnbränsle.
	d) Rapportera årligen om utvecklingen i Ryssland vad gäller import av använt kärnbränsle samt vad gäller utvecklingen i Sellafieldanläggningen.

	e) Vad gäller matvarusäkerhet och förbättrat djurskydd styrka det nordiska inflytandet i internationella förhandlingar och processer, särskilt i FAO, WHO och WTO samt i utvecklingen av ett nytt regelverk inom livsmedels området i EU/EES.
	att fastställa ministerrådsförslag B 199/när om det nordiska miljöhandlings-programmet 2001-2004 med betänkande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet i dess betänkande över förslaget samt att årligen rapportera om genomförandet av handlingprogrammets olika projekt och eventuella förslag till justeringar av Nordiska rådets prioriteringar.
Rek. 9/2001	*Strategi om en bæredygtig udvikling (B 201/när)*
	Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar och Nordiska ministerrådet
	att verka för att en ratificering av Kyotoprotokollet åstadkoms under år 2001 och att protokollet träder i kraft innan 10-årsuppföljningen av FN-mötet i Rio äger rum år 2002;
	att genomföra projekt för att prova Kyoto-mekanismerna i Östersjöområdet, bl.a. genom att en gemensam nordisk marknad för kvothandel upprättas senast 2005;
	att ta initiativ till åtgärder på internationellt plan för att bemöta och mildra konsekvenserna av de förväntade klimatförändringarna och att därvid ta stor hänsyn till utvecklingsländernas behov och möjligheter att anpassa sig till den nya situationen;
	att verka för att de indikatorer som utvecklas på internationellt plan för att mäta bärkraftig utveckling tar hänsyn till såväl sociala som ekonomiska och miljömässiga faktorer;
	att som ett led i utvecklandet av en väsentligt ökad resurseffektivitet vidareföra de insatser som hittills gjorts på nationell och nordisk nivå angående reduktions- och effektiviseringsmålen faktor 4 och faktor 10, bärkraftiga produktions- och konsumtionsmönster och materialsflödesanalyser m.m;
	att initiera forskning och utveckling angående teknologi för vätgas (hydrogen) som framtida energibärare;
	att fastställa ministerrådsförslag B 201/när om Bæredygtig udvikling - En ny kurs for Norden med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet i dess betänkande över förslaget.
Fremst. 10/2001 1)	*Samarbetsprogram för nordiskt jämställdhetsarbete 2001-2005 - kvinnornas ställning i Nordens närområden (A 1256/när)*
	Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet
	att inom ramen för samarbetsprogrammet för nordiskt jämställdhetsarbete 2001-2005:
	ßEY stödja projekt, som ger kvinnor i Nordens närområden kunskap om demokrati och beslutsfattande på alla nivåer i samhället;
	ßEY verka för initierande av informationskampanjer i Nordens närområden angående reproduktion, sexualitet och kvinnohandel.

1) vedtatt av Presidiet, 26. Juni 2001, Kungälv

Uttalelse fra Nordisk Råds temamøte om miljø, Oslo, 2. - 3. april 2001

Med anledning av USA:s president Georg W. Bush jr. uttalanden angående tveksamhet att USA skall deltaga i de fortsatta förhandlingarna i Kyotoprocessen, (COP 6 bis), vill Nordiska rådet göra följande uttalande:

Vi vill uttrycka vårt starka stöd till EU:s initiativ att ta upp en dialog med USA:s president och hans nya administration angående USA:s fortsatta medverkan i Kyotoprocessen. En Kyotoöverenskommelse utan USA:s medverkan skulle innebära en allvarlig försvagning av överenskommelsens genomslagskraft.

Vi ser USA:s medverkan som oumbärlig av flera skäl, dels det viktiga bidrag som USA:s forskning och industri kan ge vad gäller de globala ansträngningarna att minska CO2-och andra klimagasutsläpp, dels genom USA:s höga andel av dessa utsläpp och dels den globala ledarroll USA skulle kunna axla också när det gäller ansträngningarna på detta område.

Alla länder bör vara aktiva i arbetet med att reducera utsläppen av klimagaser. De nordiska länderna avser att lämna ett bidrag till utvecklingen genom att etablera Östersjöområdet som ett försöksområde för Kyotomekanismerna. Därigenom önskar vi att få klarlagt hur Kyotomekanismerna kommer att fungera i praktiken.

Nordiska rådet vill starkt understryka betydelsen av USA:s fortsatta medverkan i ett brett internationellt förverkligande av Kyotoprocessen, innebärande att Kyotomekanismerna kan träda i kraft på det internationella planet från 2008.

Resolusjon fra møtet mellom Benelux, Baltisk forsamling og Nordisk Råd om klimapolitikk, Brussel, 27. april 2001

Parlamentariker från Benelux Interparlamentariska Råd, Nordiska rådet och Baltiska församlingen, som möttes i Bryssel 27 april 2001 har enhälligt beslutat göra följande uttalande:

Vetenskaplig forskning (t.ex. rapporterna från FN:s mellanstatliga klimatpanel) ger allt fler tydliga bevis på att mänskliga aktiviteter, särskilt utsläpp av växthusgaser, leder till klimatförändringar, som kommer att få viktiga och allvarliga följder för mänskligheten och naturen i hela världen. Om inte åtgärder vidtas kommer allvarliga följder såsom höjning av havsnivån, fler och svårare översvämningar, torka, erosion och omvandling av stora områden till öknar, en minskning av artrikedom och ekosystem, minskning av jordbruksproduktion och ökning av infektionssjukdomar att påverka jorden och dess invånare under kommande år.

En förändring i detta beteende kommer att bli möjlig endast om alla parter och aktörer omedelbart förverkligar de åtaganden att minska utsläpp av växthusgaser, som man enats om. Dessa åtaganden om minskning har formulerats i Kyotoprotokollet, som innehåller en stark vädjan till alla jorden länder. Detta måste anses vara ett första steg mot en ansvarsfull klimatpolitik.

De tidigare nämnda parlamentarikerna från Benelux Interparlamentariska Råd, Nordiska rådet och Baltiska församlingen anmodar enträget sina regeringar och EG-kommissionen

a) att snarast stadfästa Kyotoprotokollet och att snabbt öka och samordna de redan fattade politiska besluten att leva upp till de förpliktelser som specificeras i protokollet.

b) att snarast genomföra de tekniker, som Kyotoprotokollet erbjuder t. ex. gemensamt genomförande, mekanism för ren utveckling och utsläppshandel. Ett pilotprojekt kan starta i Östersjöområdet.

c) för att undvika att avgasutsläpp ersätts av andra miljömässigt skadliga ämnen måste utsläppshanteringssystemet konstrueras så, att det leder till en förbättring av hela miljösituationen och inte bara till en förbättring när det gäller den globala uppvärmningen.

Handel med utsläppsrättigheter kommer att kräva ett omfattande internationellt administrativt system, som det kommer att ta lång tid att genomföra. Detta får inte fördröja de åtgärder som genast kan vidtas, t.ex. skatter på $C0_2$-utsläpp.

Parlamentariker från Benelux Interparlamentariska Råd, Nordiska rådet och Baltiska församlingen uppmanar vidare länderna som möts i Bonn i slutet av juli 2001:

1) att ta ansvar för att minska klimatförändringar trots nyligen gjorda uttalanden från Bush- administrationen och att uppmana COP6-medlemmarna att förverkliga Kyotoprotokollet utan vidare dröjsmål.

2) att återuppta COP 6-förhandlingarna, som avbröts i Haag 25 november 2000, för att stadfästa Kyotoprotokollet år 2002, så att det kan träda i kraft före «Rio + 10»- mötet i FN detta år.

3) att i Bonn avtala om verklig och avsevärd minskning av växthusgasutsläppen.

4) att erkänna Kyotoprotokollets brådskande natur och att försäkra sig om att dess förverkligande i länderna i Bilaga 1 kommer att leda till avsevärd och verklig utsläppsminskning på nationell nivå.

5) att sträva efter samarbete med utvecklingsländer så att dessa kan få hjälp med en hållbar utveckling av sina ekonomier.

6) att organisera en internationell diskussion om nödvändigheten av åtgärder och arten av dessa för att minska och bekämpa förväntade klimatförändringseffekter.

7) att inte vänta på färdiga internationella avtal utan direkt påbörja utveckling och genomförande av en bestämd klimatpolitik för varje land.

Uttalelse fra konferanse for unge politikere i Barentsregionen, Tromsø, 14. - 16. mai 2001

Seminaret for unge politikere fra Barentsregionen, som har vært avholdt i Tromsø 14-16 mai 2001, vil understreke viktigheten av at unge politikere fra Barentsregionen møtes og får anledning til å bli kjent, diskutere politikk og utveksle erfaringer.

Seminaret for unge politikere fra Barentsregionen mener at et arrangement som dette vil være et viktig bidrag til å gi innhold til programmet for den Nordlige Dimensjon i den Europeiske Union.

Seminaret for unge politikere fra Barentsregionen har diskutert følgende hovedtema:

- Næringspolitikk
- Media versus politikere
- Beskyttelse av miljøet i Barentsregionen

Om næringspolitikk ble det blant annet lagt vekt på:

1. Friere flyt av arbeidskraft imellom landene i Barentsregionen
2. Muligheten for økt samarbeid ved utnyttelsen av marine ressurser
3. Viktigheten av utvekslingsprogram mellom bedrifter i regionen

Om forholdet mellom media og politikere ble det diskutert:
1. Mangfold i media
2. Medias frie rolle
3. Medias rolle i et demokrati

Om miljøpolitikk ble det debattert tema som:
1. Viktigheten av sikker produksjon av mat i alle ledd
2. Kartlegge forurensningskildene i Barentsregionen
3. Viktigheten av å ikke utsette løsningen av dagens miljøproblemer

Seminaret for unge politikere understreker viktigheten av å øke kontakten mellom landene i Barentsregionen på alle nivå, og ser på denne type arrangement som et viktig bidrag til dette.

Seminaret mener det bør være et mål å arrangere en tilsvarende konferanse innen utgangen av 2002.

Felles uttalelse fra Baltisk Forsamling og Nordisk Råds tredje fellesmøte, Riga, 31. mai - 1. juni 2001

Parlamentarisk samarbete

- Samarbetet mellan de 8 baltiska och nordiska länderna har successivt antagit fortlöpande, produktiva och ömsesidigt fördelaktiga former och kommer att fortsätta utveckla nya infallsvinklar och integrerade sätt att närma sig samarbetet;
- Baltiska församlingen och Nordiska Rådet skall fortsätta att underlätta gräsrotskontakter samt främja ett brett spektrum av politiska kontakter mellan partier, politiker och parlamentariker;

EU-Utvidgningen

- De nordiska länderna verkar för en snabb, genomgripande och kvalificerad antagningsprocess för de baltiska länderna, för att dessa skall få fullvärdigt EU-medlemskap. Det nuvarande svenska EU-ordförandeskapet och det kommande danska ordförandeskapet under andra hälften av 2002 kommer att vara särskilt betydelsefulla för de baltiska länderna;
- Miljöfrågor, justitie- och inrikesfrågor liksom utvecklingen av administrativ kompetens är bara några områden där samarbete mellan de baltiska och de nordiska länderna inom EU-utvidgningen har visat sig vara fruktbart och effektivt;
- Det nuvarande samarbetet mellan de baltiska och de nordiska länderna inom EU-utvidgningen skall fortsätta efter det att utvidgningen har genomförts.

Regionalt samarbete och gränssamarbete

- Medlemmarna i den Baltiska församlingen och Nordiska rådet har betonat betydelsen av att skapa en stabil gemensam energimarknad och att harmonisera e-marknadsmiljön i regionen;
- Parlamentarikerna har uttalat sitt stöd till att skapa ett gemensamt baltisk-nordiskt område för högre utbildning.
- Kulturellt utbyte och samarbete är av grundläggande betydelse. De baltiska länderna har bjudit inn de nordiska länderna att deltaga i den kom-

mande Baltiska kulturfestivalen som skall gå av stapeln senare i år i alla nordiska länder;
- De gemensamma ansträngningarna för att bekämpa organiserad brottslig verksamhet över gränserna i den baltisk-nordiska regionen måste intensifieras;
- Ett främjande av ungdomsutbyte skall stå högt på dagordningen för de baltiska och de nordiska länderna.

Parlamentariskt engagemang i EU:s nordliga dimension

- Medlemmarna i Baltiska församlingen och Nordiska rådet har överenskommit att göra gemensamma ansträngningar för att säkerställa genomförandet av Aktionsplanen för EU:s nordliga dimension;
- Parlamentarikerna skall fortlöpande verka för att säkerställa en fortsatt öppen dialog och ett konsekvent genomfört samarbete mellan de baltiska och de nordiska länderna med utgångspunkt från de olika ländernas varierande villkor, kapacitet och möjligheter.

Säkerhetspolitik

- Parlamentarikerna välkomnar intensifieringen av den dialog som fortgår bland de baltiska och de nordiska länderna inom säkerhets- och försvarspolitik,
- EU:s och NATO:s utvidgning är viktiga för upprätthållandet av stabilitet, fred och välstånd i Europa. Parlamentarikerna erkänner varje lands rättighet att anta eller ingå i avtal, organisationer eller allianser som bäst anses kunna tjäna deras säkerhetsintressen
- Mötesdeltagarna skall uppmuntra samarbete som har som mål att stärka säkerheten i Östersjöregionen och som därmed även bidrar till att förbättra den europeiska säkerheten

Uttalelse fra den fjerde Arktiske Parlamentarikerkonferansen, Rovanemi, 27.-29. august 2000

Vi, valda representanter för *Danmark/Grönland, Finland, Island, Kanada, Norge, Ryssland, Sverige och Europaparlamentet,*

Vilka sammanträder i Rovaniemi i Finland den 27-29 augusti 2000,

För att överlägga om gemensamma angelägenheter och ansvarsfrågor anknutna till den arktiska regionen,

Vilka erinrar oss slutdokumentet från Internationella parlamentarikerkonferensen om utveckling och skydd av den arktiska regionen som hölls i Reykjavik, Island i augusti 1993, konferensuttalandena från Andra arktiska parlamentarikerkonferensen i Yellowknife, Canada i mars 1996 och från den Tredje konferensen i Salekhard, Ryssland i april 1998, och

Noterar

Den snabba och dynamiska utvecklingen i Arktis, som har betydelse för de arktiska staterna och deras folk, i synnerhet:

1. den fortgående styrkan och effektiviteten hos Arktiska rådets miljöskyddsaktiviteter, skapandet av ett ramverk för verksamheter för bärkraftig

utveckling och inledandet av ett program avseende barn och ungdom i den arktiska regionen,

2. framväxten av politiska strukturer i det arktiska Nordamerika och de nordliga regionerna i Europa och Ryssland, vilka ger invånarna i de nordliga regionerna, särskilt ursprungsfolken, ett specifikt ansvar med avseende på naturresurser, miljö och utbildning, och det ändrade finansiella och redovisningsmässiga läge som detta resulterar i,
3. den ökande betydelsen för den arktiska regionen av utvecklingen av begreppet «säkerhet» från primärt militär och geopolitisk säkerhet till ett mera omfattande hänsynstagande till internationella miljömässiga, socioekonomiska och kulturella faktorer,
4. den ökande internationella och multilaterala karaktären av de verksamheter i Arktis som har att göra med vetenskap, miljöövervakning, uppskattning av miljökonsekvenser samt hälso- och kulturfrågor,
5. utvecklingen av ny teknologi inom kommunikation, informationsbearbetning, upptäckt och utnyttjande av resurser som utlovar stärkt ekonomisk och social utveckling i de arktiska regionerna och ökad delaktighet i välståndet och välmågan i de stater, i vilka de ingår; men som, om den inte hanteras med omsorg och försiktighet, kan medföra problem i form av ökad ojämlikhet när det gäller ekonomiska utsikter och möjligheter mellan olika delar av den arktiska regionen, svårigheter när det gäller social anpassning och vidmakthållande av de infödda kulturerna,
6. upprättandet av ett cirkumpolärt Arktiskt universitet genom aktiv samverkan mellan etablerade universitet i flera arktiska länder,
7. slutförandet av ett internationellt forskningsprogram rörande den nordliga sjöleden och den fortsatta verksamheten i syfte att utveckla mera effektiva transporter och kommunikationer till sjöss och i luften i den arktiska regionen,
8. intresset bland ursprungsfolken i norra Ryssland för att etablera ett parlament liknande de existerande sameparlamenten i Finland, Norge och Sverige,
9. de tilltagande beläggen för att de mänskliga aktiviteterna i Arktis, liksom de arktiska ekosystemen, sannolikt kommer att utsättas för snabba klimatiska och miljömässiga förändringar i större omfattning än verksamheter och ekosystem på lägre breddgrader,

Beaktar

1. deklarationerna från Arktiska rådet i september 1998, Barents euroarktiska råd i mars 1999 och mars 2000 och de arktiska ledarnas toppmöte i september 1999,
2. Europeiska unionens erkännande av den arktiska regionen som ett område som kräver särskild uppmärksamhet och utvecklingen av en handlingsplan för «den nordliga dimensionen», vilken erbjuder en «arktisk utsiktspunkt» för internationell ekonomisk och social politik,
3. Nordiska ministerrådets offentliggörande av en Nordisk handlingsplan för skydd av den naturliga miljön och kulturarvet i Arktis,
4. Northern Research Forums verksamhet, som erbjuder ett verktyg att föra samman lokalt baserad och internationellt samverkande forskning rörande arktiska och nordliga frågor,
5. utvecklingen av och den breda diskussionen kring en nordlig utrikespolitik för Kanada,

6. utvecklingen av ett initiativ rörande Nordeuropa i USA,
7. intagandet, i deklarationen och den vetenskapliga dagordningen för World Conference on Science, av «polarregionerna» som ett område där nationella, regionala och internationella forskningsprogram bör förstärkas, med särskild vikt lagd på att sammanföra natur- och samhällsvetenskaperna samt att inkludera traditionella kunskapssystem och deltagande av alla samhällssektorer och alla i området befintliga kulturer,
8. det stöd som ges av Global Environmental Facility (GEF) för program inriktade på att minska utsläppen och på att upprätthålla den biologisk mångfalden i de arktiska regionerna.

Uppmanar parlamentariker i alla arktiska stater att

Uppmuntra sina kolleger i parlamenten, sina partier och sina regeringar:
1. att inse och erkänna de arktiska områdenas betydelse, för varje arktisk nation och på internationell nivå, och att ge högre prioritet för bred nationell debatt om nordliga och arktiska frågor med hänsyn tagen till att de utmärkande dragen för den arktiska miljön, den arktiska geografin, samhällena och historien leder fram till specifikt arktiska frågor och regeringsansvar som kräver för Arktis känsliga nationella prioriteringar och nationell politik samt internationellt samarbete för att uppnå och säkra bärkraftig ekonomisk och samhällelig utveckling,
2. att, på sätt som är lämpade för varje land, lägga större tonvikt på utbildning, skolning och forskningsfaciliteter som hänger samman med arktiska områden och arktiska frågor, medräknat tillämpning av tekniska och vetenskapliga framsteg, för att öka sakkunskapen och kapaciteten i varje arktisk nation och dess nordliga samhällen att kunna inse, hantera och dra nytta av de specifika nordliga omständigheterna och de aktuella frågorna,
3. att på nationell basis och med en öppen internationell debatt utveckla aktiviteter som säkrar grundvalen för fortsatt ekonomisk styrka och social och kulturell välmåga i de arktiska regionerna, genom att undvika dubbelarbete och genom att dra nytta av de framgångar, erfarenheter och möjligheter som framläggs i de inventeringar av initiativ för bärkraftig utveckling som har sammanställts för konferenserna 1998 och 2000; och att understödja sådana inventeringar som ett hjälpmedel för effektiv bärkraftig utveckling i de arktiska områdena samtidigt som man försäkrar sig om att investeringar och politik för att främja handel och näringsutveckling medför välsignelser för invånarna i de nordliga regionerna,

Anmodar regeringarna i den arktiska regionen och institutionerna i Europeiska unionen att

Stödja och implementera internationella mellanstatliga överenskommelser, åtaganden och institutioner som är anknutna till de arktiska områdena, genom att sammankoppla dem med relevant nationell politik och nationella verksamheter, genom att se till att dubbelarbete undviks men att regionala och nationella skillnader tillgodoses, och i synnerhet:
1. att fortsättningsvis stödja Arktiska rådet, med tillräckligt finansiellt stöd för dess verksamhet, inklusive sekretariatsbistånd, de Permanenta deltagarnas medverkan, och integrering eller samverkan av dess övervakningS-, forsknings- och socio-ekonomiska verksamhet med anknutna nationella aktiviteter, medräknat genomförande av motsvarande riktlinjer och

metoder för uppskattning av miljökonsekvenser; och förstärkning på lämpade områden av dess regionala komponenter, inklusive medverkan av regionala myndigheter och organisationer, och övervägande av metoder att främja arktiska regionala och cirkumpolära transport- och kommunikationssystem,

2. att fortsätta att stödja Barents euroarktiska råd och underlätta dess arbete att erbjuda en mötespunkt för förstärkande av fredliga internationella förbindelser, genom att betona samarbete inom politik för ekonomisk utveckling, miljöskydd och informationsutbyte inom regionen i dess helhet, inklusive att stärka de infödda samfundens röster,
3. att underlätta närmare samarbete mellan Arktiska rådet och Barents euroarktiska råd, att främja regionalt och cirkumpolärt utbyte mellan ursprungsfolken, inklusive utbyte på de infödda språken,
4. att, genom att vinnlägga sig om att säkra effektivitet och att undvika dubbelarbete och överlappning, uppmuntra och stödja internationella organisationer som underlättar uppnåendet av medlemsländernas målsättningar i de nordliga och arktiska områdena, medräknat men inte enbart de internationella infödda organisationerna, de vetenskapliga sammanslutningarna och deras forskning, övervakning och informationsutbyte, program för kulturellt utbyte och utveckling, och de nordligt specialiserade verksamheter som bedrivs av organisationer under Förenta Nationerna,
5. att vidta positiva och kraftfulla åtgärder i syfte att utveckla och genomföra ett samordnat program för hälsa och bärkraftig samfundsutveckling för ursprungsfolken, och bärkraftig användning av levande resurser för Arktis, i samförstånd med Arktiska rådet, Barents euroarktiska råd, Nordiska ministerrådet, Världshälsoorganisationen, Europeiska unionen, UNEP och UNDP, däribland, så snart det är möjligt, att utarbeta en FN-rapport om mänsklig utveckling rörande det cirkumpolära Arktis,
6. att tillse att tillbörlig uppmärksamhet, som en del av nationella och internationella program på respektive sektor, ges åt behoven inom forskning, datainsamling och undersökning av de miljömässiga, ekologiska och sociala konsekvenserna av de specifika arktiska och polara aspekterna på nuvarande och eventuellt hotande globala klimatiska och miljömässiga förändringar, däribland förbättrad förståelse av de följder som förändringar i Arktis har och i framtiden kan få för det regionala och globala klimatet,
7. att erkänna den särskilda betydelsen för och i de arktiska områdena av den ökade förfiningen, noggrannheten och fullständigheten hos den miljömässiga, biologiska, resursmässiga och operationella information som finns tillgänglig genom de globala obseravationssystem för klimat, hav och land som samordnas av International Council for Science (ISCU), och att indra Arktis potentiella betydelse för att rättfärdiga nationellt deltagande i dessa system,
8. att erkänna och ge berättigat stöd till Arktiska universitetets internationella verksamhet och drift, som en helhet som är inhyst i olika länder, men är av intresse och till potentiell nytta för alla cirkumpolära länder och folk,
9. att i samverkan med Arktiska rådet understödja utvecklingen av en handlingsplan för avancerade informationsteknologiska system skräddarsydda för de arktiska regionernas och folkens behov, och att införliva dessa system med deras utbildnings-, kommunikations- och planeringsprogram,
10. att införa en arktisk dimension i de nationella åtgärder och program som utarbetas för att genomföra den vetenskapsdeklaration och den veten-

skapsagenda som varje arktisk stat undertecknade vid Världsvetenskapskonferensen i juli 1999,

11. att uppmuntra Global Environment Facility (GEF) och alla relevanta fonder och stiftelser, däribland United Nations Foundation, att samarbeta med ursprungsfolken i Arktis i syfte att definiera, underlätta och finansiera lämpliga projekt för bärkraftig utveckling,

Deklarerar att

1. inom ramen för den utveckling, de behov och de möjligheter för parlamentariskt samarbete som redovisats ovan, kommer Arktiska parlamentarikerkonferensen under de närmaste två åren (2000 - 2002), lämpligen genom Arktiska parlamentarikerkommittén, att prioritera åtgärder inom följande områden:
    1. Med bistånd och medverkan av kontaktpersoner utsedda av medverkande länder och organisationer, fortlöpande uppdatera inventarierna för bärkraftiga utvecklingsinitiativ i det arktiska området; och genomföra återkommande utvärdering av de viktigaste erfarenheter som har gjorts och de lärdomar som har vunnits,
    2. Utarbetande, i samarbete med eller under vägledning av FN:s utvecklingsprogram, av en rapport om mänsklig utveckling för det cirkumpolära Arktis,
    3. Utveckling av en koordinerad eller kompatibel handlingsplan för utnyttjande av modern informationsteknologi i de arktiska områdena,
    4. Implementering av slutsatserna och rekommendationerna av det internationella nordliga sjövägsprojektet (INSROP).

Konferensen föreslår ytterligare att

1. Arktiska parlamentarikerkommittén skall förstärka sina kommunikationer och metoder att, i nationellt och internationellt sammanhang, uppfattas som talesman för samverkande internationell omsorg om och åtgärder för de arktiska områdena,
2. Arktiska parlamentarikerkommittén i överensstämmelse med sin roll som observatör i Arktiska rådet samt med de möjligheter och det ansvar den har att utbyta information mellan de valda företrädarna och rapportera till sina respektive parlament, noggrant skall ge akt på utvecklingslinjerna gällande de ämnen som uppräknas i detta uttalande, och särskilt försöka finna möjligheter att befordra de prioriteten som identifieras i avsnitt 32 ovan, och rapportera till den Femte konferensen om vidtagna åtgärder och deras resultat.

Konferensen ger ytterligare

1. sitt erkännande åt det intresse och den närvaro som parlamentariska observatörer och representanter för regeringar och icke-statliga organisationer visat konferensen, välkomnar deras deltagande, och erkänner deras viktiga roll när det gäller att föra vidare de budskap och att stödja de åtgärder som här har dryftats.

Ytterligare

accepterar konferensen Norges vänliga inbjudan att stå värd för den Femte konferensen 2002.

Resolusjon fra den 9. parlamentarikerkonferanse om samarbeid i Østersjøområdet, Malmø, 4.-5. september 2000

Deltagarna i den parlamentariska Östersjökonferensen* sammanträdde i Malmö, Sverige den 4-5 September 2000.

Med beaktande av det positiva arbete som Östersjörådet (CBSS) och flera andra regionala organisationer har utfört samt de möjligheter för regionalt och lokalt samarbete i Östersjöområdet som invigningen av Öresundsbron har skapat,

vädjar deltagarna i Östersjökonferensen till sina parlament och regeringar

- att ytterligare förbättra möjligheterna och betingelserna för det regionala och lokala samarbetet i Östersjöområdet
- att underlätta gränsöverskridande samverkan samt ytterligare stärka de existerande transeuropeiska nätverken (TEN) samtidigt som de går in för att bygga nya och effektivare nätverk,

särskilt genom att

- utgående från de erfarenheter som samlats inom Östersjöns Ungdomssekretariat i Kiel bilda en Östersjöfond för ungdom i akt och mening att understödja ungdomsutbytet och turismen i Östersjöområdet;
- bilda en samarbetsring för universiteten i Östersjöområdet och en internationell sommarakademi kring temat «Östersjöregionen i det nya Europa» för att stärka samarbetet inom sektorn utbildning och forskning mellan universiteten i Östersjöområdet;
- installera en ny IT-infrastruktur inkluderande ett höghastighetsnät för datameddelanden som betjänar alla medborgare i hela regionen och bl a tillåter ett interaktivt deltagande från medborgare i alla samhällsskikt, underlättar både den interna och externa ekonomiska verksamheten samt utökar den sociala servicen, med t ex telemedicin, i alla delar av regionen;
- intensifiera samarbetet inom energisektorn, särskilt inriktat på förnybara energiresurser, och förbättra miljön genom att utnyttja det flexibla instrument som introducerats i Kyotoprotokollet för att undvika miljödumpning och garantera kärn- och strålsäkerheten;
- förbättra transportsystemen runt Östersjön;
- avvekla handelshinder och hinder för gränsöverskridande verksamhet;
- skapa nya betingelser för en fortsatt utveckling av det ekonomiska samarbetet med särskild betoning på investeringar och handel genom att aktivera små och medelstora företag;
- intensifiera samarbetet för att motarbeta organiserad brottslighet och gränsöverskridande olaglig verksamhet;
- försäkra sig om att miljöaspekterna och hoten mot en bärkraftig utveckling ges tillbörlig uppmärksamhet genom att trygga tillkomsten av lokala, regionala och nationella Agenda 21-program samt följa upp HELCOM-strategierna;
- utveckla relationerna till Europeiska Unionen i allmänhet och i så hög grad som möjligt utnyttja de fördelar som ligger i utvidgningsperspektivet och särskilt i tanken om den nordliga dimensionen;

- i högre grad uppmärksamma de särskilda behov som uppstår vid ett gränsöverskridande samarbete, inte minst när gränserna är maritima, och införa dessa i EU:s Interreg-program;
- utveckla nationell lagstiftning och nationella regler för att garantera grundläggande mänskliga rättigheter och friheter i enlighet med de principer som intagits i stadgar och konventioner antagna av FN, Europarådet och OSSE;
- vidta åtgärder för att stödja multilateralt samarbete för att förhindra och motarbeta katastrofer, initiera internationell olycksövervakning, räddningsoperationer samt gemensamma insatser för att undvika följderna av olyckorna genom att förbättra fartygssäkerheten och sjövägarnas säkerhet.

Deltagarna i den nionde parlamentariska Östersjökonferensen poängterar att ovan nämnda mål bäst kan uppnås genom att man stimulerar medborgarna att aktivt delta i den politiska beslutsfattningen på alla nivåer i Östersjöområdet och har beslutat att ta upp samarbetsfrågan som huvudtema på den 10:e Östersjökonferensen, som förbundsstaten Mecklenburg-Vorpommerns Landtag vänligen har lovat stå värd för den 3-4 september 2001 i Greifswald.

*Ledamöter representerande parlamentariska organ på Åland och i Bremen, Danmark, Estland, Förbundsrepubliken Tyskland, Finland, Hamburg, Island, Karelen, Lettland, Litauen, Mecklenburg-Vorpommern, Norge, Polen, Ryska Federationen, Schleswig-Holstein, S:t Petersburg och Sverige liksom representanter för Baltiska församlingen, Nordiska rådet och Europarådets generalförsamling samlades till den 9:e parlamentariska Östersjökonferensen i Malmö och Köpenhamn 3-5 September 2000 på inbjudan av Talmannen i Sveriges Riksdag och under skånska Regionfullmäktiges egid.